

Jaarstukken 2017

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
<u>Jaarverslag</u>	
Inleiding	6
Programma van verantwoording	8
1.1 Programma Investeren, Opgaven en Grote projecten	9
1.1.1 Investeren	9
Campus Zeeland !	10
Economische innovatie/Innovatiefondsen	13
Zuidwestelijke Delta	15
Wegen investeren	17
Impuls Bedrijventerreinen	19
1.1.2 Opgaven	21
Aantrekkelijk Zeeland: leefbaarheidssagen da	22
Beleef Zeeland: Kwaliteitskust	24
Zichtbaar Zeeland	27
Circulaire Economie en Energietransitie	29
Havensamenwerking	32
1.1.3 Grote Projecten	33
Sloeweg N62	34
Tractaatweg N62	36
Waterdunen	38
Natuurpakket Westerschelde	40
Thermphos	42
MAR-kazerne	44
Perkpolder	47
1.2. Programma Fysieke omgeving	49
1.3 Programma Natuur en Platteland	59
1.4 Programma Regionale economie	67
1.5 Programma Regionale bereikbaarheid	74
1.6 Programma Culturele infrastructuur en monumenten	81
1.7 Programma Bestuur	85
1.8 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	91
1.9 Kosten van overhead	93
Paragrafen	95
2.1 Provinciale heffingen	96

Jaarstukken 2017

2.2 Weerstandsvormgeving en risico beheersing	99
2.3 Onderhoud kapitaalgoederen	105
2.4 Financiering	109
2.5 Bedrijfsvoering	113
2.6 Verbond en partijen	120
2.7 Grondbeleid	146
<u>Jaarrekening</u>	
Het overzicht van baten en lasten in de rekening over 2017	150
Algemene toelichting:	151
Wet Normering Topinkomsten (WNT)	152
Toelichting verschillen tussen begroting na wijziging en de rekening	153
Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	164
Overzicht incidentele baten en lasten	165
Balans per 31 december 2017	167
Toelichting bij de balans	175
Niet uit de balans blijken de verplichtingen	187
Staat van activa	191
Staat van restant investeringskredieten	193
Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva	194
Lasten en baten per taakveld	196
Sisa bijlage	198
LVA Lijst van Afkortingen	203

Jaarverslag 2017

Inleiding

2017 is het eerste jaar waarin de zero-based begroting tot uitvoering komt. Een begroting waarin we fors hebben gesneden in onze kerntaken. Daarmee is ruimte gecreëerd om uitvoering te geven aan economische structuren. Met de instelling van de commissie economische structuurversterking en werkgelegenheid is in 2016 nieuwe focus geformuleerd om de opgaven van de commissie centraal te stellen en ruimte te maken voor investeringen. We kunnen hieraan echter niet zelfstandig uitvoering geven. De erkenning voor deze Zeeuwse agenda in combinatie met onze financiële positie heeft in 2017 geleid tot steun van de Rijksoverheid in de vorm van een toezegging van cofinanciering op projecten in Zeeland (van verschillende partijen) tot een bedrag van € 25 miljoen.

In de jaarrekening 2016, alsook in de zomernota 2017, hebben we aanzienlijke middelen beschikbaar moeten maken voor de sanering van Thermphos. De onzekerheden in dit dossier leiden tevens tot grote onzekerheden voor de financiële positie van de Provincie, die door dit dossier al fors onder druk stond. Het advies van de commissie Samsom om tot integrale dekking van de sanering te komen, maar ook de betrokkenheid van het Rijk in de verantwoordelijkheden van de sanering, heeft er toe geleid dat deze onzekerheden een grote afname kennen. Anderzijds heeft het advies een forse bijdrage van de provincie geleverd. De algemene reserve eind 2017 is daardoor zeer beperkt en onvoldoende om in haar geheel het benodigde weerstandsvermogen te dekken. In overleg met het Rijk hebben we ruimte gekregen voor de toekomstige aangroei van de algemene reserve in relatie tot dit weerstandsvermogen.

Met de zero-based begroting is het opgaven gerichte werken geïntroduceerd. In de begroting waren vijf maatschappelijke opgaven opgenomen. Deze nieuwe manier van werken maakt het mogelijk om, tezamen met netwerkpartners, sneller in te spelen op maatschappelijke ontwikkelingen. We zijn verheugd dat eind 2017 de havenfusie tussen Zeeland Seaports en Havenbedrijf Gent een feit is geworden. Daarmee is de maatschappelijke opgave Havensamenwerking succesvol afgerond. Zoals blijkt uit het jaarverslag hebben we ook op de andere vier maatschappelijke opgaven de doelen in belangrijke mate kunnen realiseren. In de voorjaarsnota 2018 gaan we verder in op het intensiveren van het werken in opgaven en opdrachten op een breder scala van maatschappelijke onderwerpen die een dynamisch karakter kennen. Het komend jaar zullen we verder invulling geven aan de spiegeling van de Zeeuwse overheden om daarmee tot een versterking van de gezamenlijke slagkracht te kunnen komen.

In 2017 hebben twee programmeringsrondes van de investeringsagenda plaatsgevonden, waarin onder andere toekenning van middelen hebben plaatsgevonden voor Campus Zeeland, innovatiefinanciering en de voorbereiding van de aanleg van de N673 Zanddijk. Ondanks de aanvullende toekenning van middelen aan de reserve in het begrotingsjaar 2022 kent de investeringsagenda nog steeds een forse overprogrammering en vergt daarmee, evenals in de uitvoering van onze kerntaken, scherpe keuzes.

Door de opvolging van het advies van de commissie Jansen zal er weer ruimte ontstaan om onze kerntaken op een acceptabel niveau uit te voeren. De commissie erkent dat de korting die Zeeland wordt opgelegd in verband met Delta-dividenden uit het verleden, een weeffout in het verdeelmodel is. Zij adviseert deze weeffout tijdelijk, tot actualisatie van het verdeelmodel, te repareren. Eind februari hebben wij besloten tot invulling van ons deel van het advies (ophoging MRB), die voorwaarde was voor de andere provincies om ook het invulling te geven aan het advies. In de voorjaarsnota 2018 gaan we verder in op de effecten hiervan.

Het Rijk heeft in maart 2018 besloten om ook via het Regiofonds projecten in Zeeland te cofinancieren tot een bedrag van € 35 mln. Daarmee kunnen projecten van de provincie en tal van andere partijen worden opgepakt, die de ingezette lijn van de commissie economische structuurversterking verder concretiseren. Overigens wordt de cofinanciering uit Zeeland voor een groot deel door andere partijen dan de provincie geleverd.

Naast de eerder genoemde ontwikkelingen in het grote project Thermphos zijn in 2017 ook belangrijke ontwikkelingen te onderkennen in het grote project Perkpolder. Eind 2017 is het project namelijk in haar geheel overgedragen aan de gemeente Hulst en is de Provincie uitgetreden uit het project, conform het besluit van Provinciale Staten van 7 juli 2017.

Beeld uit de jaarrekening 2017

Ten opzichte van de jaarrekening 2016 is onze financiële positie in 2017 verder verslechterd. De opvolging van het advies van de commissie Samsom met betrekking tot Thermphos heeft een forse uitname uit de algemene reserve gevergd, waardoor de algemene reserve in de jaarrekening een stand van € 4,5 miljoen toont. Versterking van de algemene reserve achten we daarmee noodzakelijk, waarbij het Rijk ons ruimte geeft om dit in een periode van maximaal 15 jaar te laten plaatsvinden.

De jaarrekening laat een saldo zien van € 10,3 miljoen. In de jaarrekening geven we vanaf bladzijde 153 een verklaring voor en toelichting op het saldo. Voor de bestemming van het saldo doen wij Provinciale Staten een voorstel in het Statenvoorstel Jaarstukken 2017.

Ondanks de druk op onze financiële positie zijn we positief gestemd over de komende jaren. De opvolging van het advies van de commissie Samsom heeft als gevolg dat de onzekerheden in onze provinciale financiën zijn teruggedrongen. Dat komt tevens tot uiting in een lager benodigd weerstandsvermogen. De uitkomsten van de commissie Jansen bieden op korte termijn perspectief om de uitvoering van onze kerntaken te herstellen. Tezamen met de mogelijkheden die het Regiofonds voor Zeeland bieden, geeft dat zicht op een verdere intensivering van de noodzakelijke economische structuurversterking in Zeeland. Zoals het afgelopen jaar ook heeft laten zien, is het noodzakelijk dat we daarin samen optrekken met andere overheden en partijen. In het laatste volledige collegejaar van deze bestuursperiode waarin we ons nu bevinden zullen we ons daar dan ook zeker voor inzetten. Noodzakelijke resultaten kunnen we namelijk enkel behalen door krachten te bundelen.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zeeland.

Programmaverantwoording

1.1 Programma Investerings, Opgaven en Grote projecten

1.1.1 Investerings

Inleiding

Met de begroting 2017 is de investeringsagenda opgestart. Door te zorgen voor investeringscapaciteit kan meer flexibel worden ingespeeld op ontwikkelingen en kan worden geïnvesteerd in grote kansen die zich voordoen. In de begroting 2017 werd € 28,5 miljoen euro investeringscapaciteit voorzien voor de periode tot en met 2019 voor specifiek 5 onderwerpen:

- Campus Zeeland!
- Economische Innovatie/ Innovatiefondsen
- Zuidwestelijke Delta
- Wegeninvesteringen
- Impuls Bedrijventerreinen

Met deze manier van werken is in 2017 ingespeeld op de adviezen van de Commissie Balkenende en is besloten tot gezamenlijke investeringen samen met het Rijk in het kader van Zeeland in Stroomversnelling in de Beta Campus en in innovatie. Daarnaast konden in 2017 onder andere investeringen worden gedaan in bedrijventerreinen, veiligere wegen en fietspaden en kennis- en innovatienetwerken.

De werkwijze en spelregels zijn afwijkend en specifiek dan in de reguliere begrotingsprogramma's. Budgetten worden niet aan de doelstelling gekoppeld, maar via programmeringsvoorstellen aan Provinciale Staten voorgelegd. Derhalve ondersteunt de investeringsagenda de doelstellingen op bovengenoemde vijf onderwerpen, maar gebeuren investeringen enkel met expliciete goedkeuring van Provinciale Staten. Investeringsvoorstellen worden voorgelegd wanneer deze bestedingsgereed zijn. Dit voorkomt dat middelen jaren gereserveerd staan voor investeringen die nog in uitwerking zijn én dat middelen jaar op jaar dienen te worden doorgeschoven.

Dit heeft ook betekenis voor de verantwoording in deze jaarrekening. Dit gebeurt op het niveau van de investeringen die zijn goedgekeurd. In de volgende teksten is per investeringsonderwerp omschreven wat ambities en doelstellingen zijn, zijn de resultaten van de investeringen in 2018 aangegeven en voor het onderwerp is aangegeven welke partijen bij de realisatie van investeringen betrokken zijn.

Besluitvorming 2017

De budgetten voor 2017 vanuit de investeringsagenda zijn vanuit twee programmeringsvoorstellen vastgesteld. In combinatie met de begroting 2017 en de najaarsnota 2016 is met het statenvoorstel investeringsagenda op 18 november 2016 de eerste programmering van investeringen vanuit de investeringsagenda door PS goedgekeurd. In de Zomernota 2017, die op 7 juli 2017 in Provinciale Staten is behandeld, is het tweede programmeringsronde opgenomen.

Bij de zomernota is tevens voorgesteld natuurontwikkeling als investeringsonderwerp te benoemen en mee te nemen bij de toekomstige programmering. In het Statenvoorstel derde ronde programmering investeringsagenda zijn investeringen voor 2018 en verder op 10 november 2017 door Provinciale Staten vastgesteld.

Campus Zeeland!

Omschrijving

Campus Zeeland! richt zich op het versterken en innoveren van de Zeeuwse economische sectoren en thema's door ze te verbinden met het hoger- en wetenschappelijk onderwijs en onderzoek. Onderdeel is het in stand houden/versterken van een goede onderwijs- en kennisinfrastructuur die kwalitatief én kwantitatief goed aansluit bij de vraag van het bedrijfsleven. Naast de versterking van de Zeeuwse economische structuur wordt ook het vestigingsklimaat versterkt.

Met als resultaat:

- Het ontstaan van meer economische dynamiek en werkgelegenheid in Zeeland;
- Het binden/trekken van hoger opgeleiden aan/naar Zeeland;
- Het binden/trekken van jongeren aan/naar Zeeland;
- Het binden/trekken van nieuwe inwoners aan/naar Zeeland;
- Het binden/trekken van bedrijven aan/naar Zeeland;
- Het stimuleren stedelijke ontwikkeling Middelburg/ Vlissingen;
- Een betaalbare en kwalitatief goede onderwijs-/kennisinfrastructuur.

Het realiseren van Campus Zeeland vraagt intensieve samenwerking tussen Zeeuwse kennisinstellingen, overheden en bedrijfsleven. De Provincie Zeeland is één van de betrokken overheidspartijen die zich sterk maakt voor de versterking van de Zeeuwse kennisinfrastructuur gerelateerd aan de Zeeuwse economische sectoren en thema's.

Resultaten 2017

In 2017 is met name ingezet op de ontwikkeling van de Bèta Campus Zeeland, het opzetten van Kennis- en Innovatienetwerken en het versterken van de kennis/onderwijskolom.

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties in begroting 2017	Resultaat 2017
Vorbereidingen Bèta Campus & Implementatie-kracht.	De Bèta Campus staat voor het combineren van onderzoek en onderwijs op de drie kernthema's waar Zeeland goed in is: water, duurzame energie en biobased economy én een uitdagende proeftuin voor vormt. Daardoor wordt er 'massa' gemaakt in onderzoek op die kernthema's en wordt voorzien in een behoefte aan hoger en wetenschappelijk opgeleid technisch personeel in Zeeland, Nederland en Vlaanderen. In 2017 is hieraan de volgende uitvoering gegeven: Het plan Bèta Campus is verder uitgewerkt en gepositioneerd in het ecosysteem economische structuurversterking Zeeland (zie onderstaand schema, ecosysteem economische structuurversterking Zeeland). UCR en HZ zijn partner geworden in de ontwikkeling Bèta Campus; NIOZ, WMR en Scalda zijn aangehaakt. Er zijn contacten gelegd met bedrijven en de Zeeuwse overheden onder meer om te inventariseren welke wensen zij hebben met betrekking tot het JRC en Bèta Campus. Tevens zijn er contacten met andere universiteiten, waaronder Universiteit Gent. Er is gekozen voor een groeimodel waarbij gestart wordt vanuit bestaande universitaire (UCR, NIOZ/WMR) en HBO-instelling (HZ), dat uiteindelijk leidt tot een robuust department of Engineering and Innovation aan UCR en Technical Professional Colleges van de HZ in Middelburg (waar alle hbo-techniekopleidingen worden geconcentreerd). UCR en de HZ trekken gezamenlijk op in die ambitie door opleidingen en onderzoek op elkaar af te stemmen, maar ook door gebruik te maken van een gezamenlijk research lab (Joint Research Center). Stip op de horizon is een eigenstandig academisch Bèta College, te realiseren via drie fasen (zie onderstaand schema, groeimodel Bèta College).

	Voorbereidende besluitvorming voor de realisatie van het JRC (de eerste fase); er wordt een Investeringsfonds van € 20,7 miljoen opgezet. Het fonds wordt gevuld door meerdere partijen: Rijk/EZ €6.550.000,- (Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling), Provincie € 5 miljoen (najaarsconferentie 2017). Het resterende benodigde bedrag wordt door HZ geleend. De gemeente Middelburg is bereid € 1 miljoen beschikbaar te stellen voor het WO deel van de exploitatie. In de tweede helft van 2017 is gestart met de voorbereidingen voor de tweede fase: het ontwikkelen van een samenhangend pakket van onderwijs- (MBO, HBO en WO) en onderzoek (praktijkgericht en fundamenteel) binnen de kernsectoren Water, Energie en Biobased/Food.																																	
Versterken Kennis- en Innovatienetwerken.	Doel van Campus Zeeland is om in elke kernsector één of enkele robuuste netwerken tot ontwikkeling te brengen waarin bedrijven, kennisinstellingen en overheden meerjarig met elkaar werken aan innovatie en/of aan de invulling van nieuwe opleidingen. Door die robuuste netwerken kunnen bedrijven en kennisinstellingen (beter dan nu) gebruik maken van beschikbare Europese middelen (zoals OP Zuid, Interreg). In 2017 is gerealiseerd: De 'subsidieregeling Kennis- en Innovatienetwerken' is vastgesteld. In onderstaande tabel staat een opsomming van de Kennis- en Innovatienetwerken die in 2017 met steun van Campus Zeeland zijn gestart, met daarbij een beschrijving van de ontwikkelingsfase en de initiatiefnemers (Campus Zeeland onderscheidt drie typen Kennis- en Innovatienetwerken: de pionier- groei en volwassen fase).																																	
Tabel Overzicht van Kennis- en Innovatienetwerken toegekend in 2017																																		
<table><thead><tr><th>Initiatief</th><th>Ontwikkelingsfase</th><th>Eigenaar</th></tr></thead><tbody><tr><td>• Innovatiewerkplaats Toerisme Veere</td><td>• Pionier</td><td>• Gemeente Veere/UCR Ondernemers</td></tr><tr><td>• Platform Energy Port Zeeland (Coalitie Wind op Zee)</td><td>• Groei</td><td>• Platform/tientallen bedrijven/ HZ/ZSP (havenbedrijf)</td></tr><tr><td>• Zeeland Connect</td><td>• Groei</td><td>• Bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, Provincie</td></tr><tr><td>• Schelde Industrial Safety Network (maritieme, industriële en ondergrondse veiligheid)</td><td>• Pionier • Groei</td><td>• Grensoverschrijdend netwerk van bedrijven/gemeente/haven/kennis- en onderwijsinstellingen</td></tr><tr><td>• Centre of Expertise Water & Energy (energie uit wind en water)</td><td>• Groei</td><td>• (Inter)nationaal samenwerkingsverband met meerdere kennisinstellingen (waaronder HZ UAS en Scalda) bedrijven en overheden</td></tr><tr><td>• VO als partner in RCEE</td><td>• Groei</td><td>• VO-scholen Zeeland/HZ/UCR</td></tr><tr><td>• Communities of Practice (circulaire economie & onderwijs)</td><td>• Pionier</td><td>• ZMF/Het Groene Brein/Scalda/HZ UAS/UCR</td></tr><tr><td>• eHealth (digitalisering & zorg)</td><td>• Pionier</td><td>• Verschillende zorgaanbieders/ondernemers/HZ UAS, Scalda, gemeente Goes, Porthos en GGD</td></tr><tr><td>• TUA/TOZ (Toeristische Uitvoeringsalliantie/ Toeristisch Ondernemend Zeeland)</td><td>• Groei</td><td>• Toeristische ondernemers & kennispartijen (VVV, KCKT, TUA, TOZ)</td></tr><tr><td>• FoodDelta</td><td>• Groei</td><td>• Bedrijven (verwerkers, retail), kennisinstellingen, overheden</td></tr></tbody></table>	Initiatief	Ontwikkelingsfase	Eigenaar	• Innovatiewerkplaats Toerisme Veere	• Pionier	• Gemeente Veere/UCR Ondernemers	• Platform Energy Port Zeeland (Coalitie Wind op Zee)	• Groei	• Platform/tientallen bedrijven/ HZ/ZSP (havenbedrijf)	• Zeeland Connect	• Groei	• Bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, Provincie	• Schelde Industrial Safety Network (maritieme, industriële en ondergrondse veiligheid)	• Pionier • Groei	• Grensoverschrijdend netwerk van bedrijven/gemeente/haven/kennis- en onderwijsinstellingen	• Centre of Expertise Water & Energy (energie uit wind en water)	• Groei	• (Inter)nationaal samenwerkingsverband met meerdere kennisinstellingen (waaronder HZ UAS en Scalda) bedrijven en overheden	• VO als partner in RCEE	• Groei	• VO-scholen Zeeland/HZ/UCR	• Communities of Practice (circulaire economie & onderwijs)	• Pionier	• ZMF/Het Groene Brein/Scalda/HZ UAS/UCR	• eHealth (digitalisering & zorg)	• Pionier	• Verschillende zorgaanbieders/ondernemers/HZ UAS, Scalda, gemeente Goes, Porthos en GGD	• TUA/TOZ (Toeristische Uitvoeringsalliantie/ Toeristisch Ondernemend Zeeland)	• Groei	• Toeristische ondernemers & kennispartijen (VVV, KCKT, TUA, TOZ)	• FoodDelta	• Groei	• Bedrijven (verwerkers, retail), kennisinstellingen, overheden	
Initiatief	Ontwikkelingsfase	Eigenaar																																
• Innovatiewerkplaats Toerisme Veere	• Pionier	• Gemeente Veere/UCR Ondernemers																																
• Platform Energy Port Zeeland (Coalitie Wind op Zee)	• Groei	• Platform/tientallen bedrijven/ HZ/ZSP (havenbedrijf)																																
• Zeeland Connect	• Groei	• Bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, Provincie																																
• Schelde Industrial Safety Network (maritieme, industriële en ondergrondse veiligheid)	• Pionier • Groei	• Grensoverschrijdend netwerk van bedrijven/gemeente/haven/kennis- en onderwijsinstellingen																																
• Centre of Expertise Water & Energy (energie uit wind en water)	• Groei	• (Inter)nationaal samenwerkingsverband met meerdere kennisinstellingen (waaronder HZ UAS en Scalda) bedrijven en overheden																																
• VO als partner in RCEE	• Groei	• VO-scholen Zeeland/HZ/UCR																																
• Communities of Practice (circulaire economie & onderwijs)	• Pionier	• ZMF/Het Groene Brein/Scalda/HZ UAS/UCR																																
• eHealth (digitalisering & zorg)	• Pionier	• Verschillende zorgaanbieders/ondernemers/HZ UAS, Scalda, gemeente Goes, Porthos en GGD																																
• TUA/TOZ (Toeristische Uitvoeringsalliantie/ Toeristisch Ondernemend Zeeland)	• Groei	• Toeristische ondernemers & kennispartijen (VVV, KCKT, TUA, TOZ)																																
• FoodDelta	• Groei	• Bedrijven (verwerkers, retail), kennisinstellingen, overheden																																
Versterking onderwijs- en kennisinfrastructuur.	Goed onderwijs, van basisschool tot universiteit, is de basis voor een vitale Zeeuwse economie. Vanuit Campus Zeeland wordt steeds naar samenwerking gezocht, om zo het onderwijs en onderzoek verder door te ontwikkelen. In deze derde pijler ligt het accent																																	

	op de instandhouding en versterking van die infrastructuur, zodat er in Zeeland een goede basis onderwijs- en kennisinfrastructuur is en blijft. In 2017 zijn het Centrum Top Techniek (CTT), het Roosevelt Study Center (RIAS), het UCR en het Zorgpact (ViaZorg) ondersteund.
--	---

Betrokken partijen

Om de opgave te realiseren wordt extern samengewerkt met diverse partijen in verschillende samenstelling:

Bestuurlijk

- Stuurgroep Campus Zeeland (Triple Helix).

Uitvoerende projectteams (facultatief) zoals:

- Bèta Campus: diverse teams: stuurgroep realisatie JRC, Kadergroep, Kwartiermakersteam ontwikkelen Engineering and Innovation UCR; samengesteld uit vertegenwoordigers van ondermeer HZ, UCR, Scalda, NIOZ, WMR. Tevens: Ministeries EZ en OCW, VNO/NCW-Zeeland, Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten, Universiteit Gent, Universiteit Utrecht, Commissie Economische Structuurversterking Zeeland;
- Kennis- en Innovatienetwerken Zeeuwse economische sectoren; team: Impuls, Kenniswerf, Provincie Zeeland. Tevens: betrokken partijen K&I netwerken: onderwijs- en kennisinstellingen en bedrijven;
- Achterbanoverleg (10 x per jaar, ambtelijke vertegenwoordigers HZ, UCR, VNO/NCW Zeeland, Impuls, Gemeenten, Provincie Zeeland, Secretaris Campus Zeeland);
- Communicatieoverleg (10 x per jaar communicatiemedewerkers HZ, UCR, gemeenten, bedrijfsleven, Provincie Zeeland).

En verder: facultatief samenwerking met onder meer: Bouwmensen Zuid West, SMEO, IWBZ, Gemeenten, VNO/NCW-bedrijven, PORTIZ, De Rede Terneuzen, het Reynaertcollege en het Zwincollege Oostburg, Scalda. Universiteit Leiden, RIAS, ViaZorg, Edudelta, Pontes.

Economische innovatie/Innovatiefondsen

Omschrijving

Zeeland heeft een sterke uitgangspositie voor duurzame economische groei. Belangrijke opgave is om de economische structuur op de korte en langere termijn te behouden en te versterken. Zeeland heeft een goed klimaat voor ondernemers die met vindingrijkheid en durf innovaties omzetten in concrete producten of diensten. De innovatiekracht van bedrijven is belangrijk voor de concurrentiekracht van Zeeland, waarbij een aantal sectoren internationaal en nationaal goed kan scoren. Om innovatie te stimuleren is een breed instrumentarium nodig, afhankelijk van de fase van innovatie, dat helpt bij het realiseren van innovaties en ontwikkelingen in het Zeeuwse bedrijfsleven.

De Provincie levert hieraan een bijdrage, waarbij uitgangspunt is dat ook de private sector investeert in de Zeeuwse economie. Een provinciale bijdrage wordt zoveel mogelijk gelinkt aan de maatschappelijke opgaven en de prioriteiten van de Commissie Structuurversterking en werkgelegenheid Zeeland. Impuls Zeeland voert een deel van het provinciaal economisch beleid uit. Ze verbindt partijen, ontwikkelt samen met ondernemers projecten die innovatie aanjagen. Deze projecten zorgen voor investeringen in de Zeeuwse economie en het verspreiden van kennis. Het doel is het versterken van de innovatiekracht van economische sectoren ter vergroting van concurrentiekracht van bedrijven in Zeeland, versterken van cross-sectorale samenwerkingen om te komen tot nieuwe innovaties.

Resultaten 2017

Met innovatie- en investeringsregelingen hebben we ook in 2017 hieraan een impuls gegeven en verkenden we de mogelijkheden voor aanvullend financieringsinstrumentarium ter stimulering van de Zeeuwse economie met aandacht voor het faciliteren van start ups en fieldlabs

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties in begroting 2017	Resultaat 2017
Innovatie: fondsen (Zeeland FM, InnoGo!, Zeeuw Participatiefonds (ZPF)).	In 2017 hebben we het bestaande stimuleringsinstrumentarium voor innovatie in het MKB geborgd en versterkt. Met Zeeland Financial Matching hielpen we ondernemers middels een voucher aan een financieel specialist om een adviestraject te starten dat leidt tot een sterk verbeterde financieringsaanvraag voor hun plan. Met InnoGo! ondersteunden we innovatieve starters met advies en intensieve begeleiding, toegang tot het omvangrijke netwerk met bedrijven, overheden en onderwijsinstellingen van Impuls en een persoonlijke lening. Via het Zeeuws Participatie Fonds verstrekten we hoog risicodragend kapitaal aan startende en doorstartende innovatieve ondernemers die een economische spin-off voor Zeeland kunnen genereren. Hiertoe is in 2017 het ZPF 2 opgericht. Daarnaast zijn we als uitwerking van het Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling met het Rijk op zoek gegaan naar nieuwe middelen en /of nieuwe partners.
Revolverend fonds Smart Delta Resources.	In 2017 hebben onderzoeken en voorbereidingen voor het opzetten van het revolverende Industriële Symbiose Fonds plaatsgevonden.
Innovatie: MIT Zuid	We hebben een cofinancieringsbijdrage aan de MKB Innovatiestimulering Topsectorenbeleid (MIT) regeling verleend. De subsidie is voor het stimuleren van innovatie in het MKB door middel van advies, haalbaarheidsonderzoeken en Research & Development samenwerkingsprojecten. Voor het MIT Zuid 2017

	was een budget van € 10.464.000 beschikbaar voor projecten die bijdragen aan de versterking van de innovatiekracht van het Zuid-Nederlandse MKB. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat draagt hier de helft aan bij, evenals de provincies Limburg, Noord-Brabant en Zeeland gezamenlijk.
Innovatieondersteuning.	Om innovatie te stimuleren en het gebruik van financieringsregelingen te verbeteren hebben we in 2017 samen met partners zoals Impuls, Kenniswerf en Kamer van Koophandel uitvoering gegeven aan initiatieven op het gebied van crowdfunding, Innovatieprijs Emergo, nlgroeit, MKB doorstart en Zomerondernemer en hebben we aansluiting gevonden bij StartupDelta.

Betrokken partijen

Door samen te werken met partners uit het ecosysteem versterken we de verschillende initiatieven op het gebied van innovatieondersteuning, zetten we middelen efficiënter in en zijn er meer mogelijkheden voor co-financiering. Zo ondersteunt Impuls bij innovatie en helpt MKB-bedrijven hun financieringen te regelen via bestaande innovatiefondsen met middelen van Provincie en bedrijfsleven. Vanuit de MKB Samenwerkingsagenda geven we met het Rijk en de provincies Noord-Brabant en Limburg uitvoering aan de MIT Zuid regeling. Door aan te sluiten bij het netwerk van StartupDelta geven we onze innovatieve starters extra kansen. De Kenniswerf is aanjager en katalysator van innovaties met bootcamps, kickstart- en accelerator programma's voor innovatieve starters en scale-ups en betreft bedrijven uit de omgeving.

Zuidwestelijke Delta

Omschrijving

De lage delen van Nederland behoren tot de monding van een aantal grote rivieren (Delta) waarvan een groot deel van het stroomgebied is gelegen in andere landen. Deze ligging maakt Nederland kwetsbaar uit oogpunt van wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit. Hierdoor is de vraag van belang hoe Nederland zo ingericht kan worden dat het ook op de zeer lange termijn klimaatbestendig is, veilig tegen overstromingen en een aantrekkelijke plaats is en blijft om te leven; te wonen, te werken, te recreëren en te investeren. Een goede omgevingskwaliteit is randvoorwaardelijk voor het welslagen van activiteiten op het gebied van economische structuurversterking.

De ambitie is het door samen te werken met Rijk, regionale overheden, ondernemers en maatschappelijke partijen, bereiken van een klimaatbestendig veilige, ecologisch veerkrachtige én economisch vitale Delta.

Resultaten 2017

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties in begroting 2017	Resultaat 2017
Samenwerken in Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta.	De samenwerking is in 2017 gecontinueerd en geïntensiveerd. Er is een herijkingstraject gevolgd ten aanzien van de governance van de Zuidwestelijke Delta. Dit traject is in uitvoering.
Opstellen ruimtelijke visie Oosterschelde t.b.v. optimaal ruimtegebruik op en om het water.	De Oosterscheldevisie is in 2017 nagenoeg afgerond. Er is nog een korte doorloop in 2018 voorzien.
Opstellen interne visie Ambitie Westerschelde.	De ministeries IenW en LNV hebben in 2017 de Verkenning Grote Wateren opgesteld, als onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater. De Westerschelde is onderdeel van de in de Verkenning opgenomen Deltawateren. In afwachting van de Verkenning is het opstellen van een interne visie uitgesteld.
Uitvoering Bestuursovereenkomst Grevelingen-Volkerak-Zoommeer.	Omdat in 2017 geen zicht is geboden op vaststelling van de Rijksstructuurvisie GVZ is geen nieuwe Bestuursovereenkomst opgesteld. Grevelingen en Volkerak-Zoommeer zijn wel opgenomen in de door de ministeries IenW en LNV opgestelde Verkenning Grote Wateren, met een prioriteit voor uitvoeren van verbetermaatregelen in Grevelingen. In 2018 heeft het Rijk € 75 miljoen toegezegd voor de uitvoeringsmaatregelen.
voorbereiden alternatieve zoetwatermaatregelen Volkerak-Zoommeer.	Door het uitblijven van de vaststelling van de Rijksstructuurvisie Grevelingen-Volkerak-Zoommeer en het in stand houden van de voorwaarde "eerst het zoet, maar dan ook het zout", die de betrokken provincies aan hun bijdragen hebben gesteld, zijn deze maatregelen nog niet in verdere voorbereiding genomen. Het budget (€ 110.000) is via de najaarsnota overgeheveld naar 2018.

Betrokken partijen

Het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta is het enige strategische watergerelateerde afstemmingsoverleg op de schaal van de zuidwestelijke delta. Het is dan ook van groot belang om in alle stadia van het proces samen op te trekken met alle betrokken overheden, stake- en streekholders.

Samenwerkingspartijen zijn ondermeer de Rijksoverheid (IenW en LNV); de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant; de waterschappen Scheldestromen, Brabantse Delta en Hollandse Delta; de 18 gemeenten

in de ZWD; maatschappelijke organisaties; marktpartijen; kenniscentra; Vlaams Nederlandse Schelde Commissie etc. De Adviesgroep ZWD is onderdeel van de organisatie van het Gebiedsoverleg ZWD. Deze adviesgroep adviseert gevraagd en ongevraagd aan het Gebiedsoverleg. Deelnemende partijen zijn Staatsbosbeheer, ZLTO, Vereniging Natuurmonumenten, Koninklijke BLN-Schuttevaer, ZMF, Evides, WNF, ANWB, HISWA en Het Zeeuwse Landschap.

Wegeninvesteringen

Omschrijving

Provincie Zeeland is beheerder van ruim 400 kilometer hoofdrijbaan, 100 kilometer parallelweg en 300 kilometer fietspaden. Als wegbeheerder zijn wij er voor verantwoordelijk dat de weggebruiker vlot en vooral veilig gebruik kan maken van deze wegen en fietspaden. Ons wegennet kent een grote diversiteit bestaande uit belangrijke stroomwegen met 2x2 rijbanen zoals de Sloeweg en de Deltaweg, gebiedsontsluitingswegen, tunnels en viaducten alsmede kleinere erftoegangswegen. Ons wegennetwerk bevat ook belangrijke kunstwerken zoals de Zeelandbrug. In het op 15 juli 2016 door Provinciale Staten vastgestelde mobiliteitsplan Zeeland zijn diverse maatschappelijke doelen opgenomen. Deze maken het verder investeren in ons wegennetwerk noodzakelijk.

Provincie Zeeland heeft de ambitie voor het garanderen van een snel en betrouwbaar hoofdnetwerk over de weg. Dit is met name bedoeld om:

- het economische functioneren van de Provincie te faciliteren.
- bereikbaarheid van de voorzieningen te garanderen.
- de verkeersveiligheid en de verkeersleefbaarheid te vergroten.

Resultaten 2017

Voor de wegeninvesteringen is er sprake van voorbereidingskosten en investeringen in projecten. Bij de projecten dient onderscheid gemaakt te worden tussen projecten die via de investeringsagenda worden bekostigd en projecten met een andere dekking. De laatste categorie betreft projecten die nog uit de voormalige Rijksbijdrage Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer worden bekostigd.

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	C
Acties in begroting 2017	Resultaat 2017
Vorbereidingskosten, waaronder ontwikkelen gezamenlijke investeringsstrategie met de Zeeuwse wegbeheerders.	Een krediet ad € 200.000 is ter beschikking gesteld ten behoeve van voorbereidings- en studiekosten. Dit betreft variantenstudies, tracéstudies, bestemmingsplannen en overige onderzoeken gekoppeld aan genoemde projecten en toekomstige projecten. In het mobiliteitsplan Zeeland is aangegeven dat de provincie samen met de Zeeuwse wegbeheerders een investeringsstrategie gaat ontwikkelen. Het krediet is met name ook voor dit doel aangewend.
INVESTERINGSAGENDA	
N682, verkeersveilig inrichten, instellen 60 km per uur zone ter hoogte van Hoek tot kruispunt Julianastraat.	Vanwege afstemming met werken van de gemeente Terneuzen is enige vertraging ontstaan. Aan het ontwerp wordt nog gesleuteld. Bij een spoedig te doorlopen ontwerpproces kan najaar 2018 aanbesteding plaats vinden.
N289, aanleg Ovonde bij Kruiningen ter hoogte van de Burgemeester Elenbaasstraat.	Krediet is medio 2017 verleend. Uitvoering heeft niet meer in 2017 plaats gevonden. Er is voor gekozen dit project te combineren met renovatiewerkzaamheden waardoor de aanbesteding nu in het voorjaar van 2018 plaats vindt.
N290, aanleg rotonde en aansluitende infrastructuur ter ontsluiting nieuwbouwwijk Othene.	Verwerving gronden is gaande. Bestemmingsplanprocedure start eerste kwartaal 2018. Aanleg is nu voorzien in 2019, tenzij de procedures voorspoedig verlopen.
Programma Veilige wegen en fietspaden: Snelheidsverlaging van 80 naar 60 km/uur op de N286 St Maartensdijk – Stavenisse	Tegen de snelheidsverlaging is een bezwarenprocedure door enkele belanghebbende gevoerd. De bezwarencommissie heeft negatief geadviseerd

inclusief de aanleg van plateaus ter effectivering van de lagere snelheid.	en Gedeputeerde Staten hebben overeenkomstig besloten. Op dit moment is niet bekend of bezwaarmakers in beroep gaan.
Programma Veilige wegen en fietspaden: Verbreden N652 Lage Zoom (onderdeel Recreatieverdeelweg): aanpassen aan minimumnormen voor een gebiedsontsluitingsweg van dit te smalle weggedeelte.	Uitvoering vindt plaats in het najaar van 2018. Het project heeft enige vertraging opgelopen vanwege afstemming wegwerkzaamheden andere wegbeheerders in hetzelfde gebied.
Programma Veilige wegen en fietspaden: Aanpassen voorrangssituatie N289 Oude Rijksweg – Zanddijk t.b.v. veiliger maken fietsoversteek	Project is gecombineerd met de aanleg van de Ovonde ter hoogte van Kruiningen.
Programma Veilige wegen en fietspaden: (Tijdelijke) elektronische signalering van een gevaarlijke fietsoversteek N673 Zanddijk – Grintweg.	Naast de signalering bij de Zanddijk is in 2017 een zelfde signalering bij de N288 in de buurt van Biggekerke gerealiseerd. De apparatuur is mobiel en kan later elders worden ingezet.
Dekking Bred e Doeluitke ring (BDU)	
N656, Fietspad Oud-Vossemeer.	De gronden zijn verworven en het bestemmingsplan is definitief. De aanleg zelf is vanwege diverse complicaties in het voortraject vertraagd. Aanbesteding zal nu plaats vinden in het eerste kwartaal van 2018.
N662, Rotonde Ritthemsestraat met RWS.	Er is sprake van een complexe verkeerssituatie waarbij de ideale variant te duur bleek en een lange doorlooptijd kende vanwege aanwezige ondergrondse infrastructuur. Andere ontwerpen zijn tot nu toe door RWS niet goedgekeurd op grond van te verwachte problemen met de doorstroming dan wel verkeersonveiligheid. Met behulp van een landelijk team van Rijkswaterstaat wordt nu gewerkt aan een bredere benadering van de problematiek en een nieuw ontwerp.
N258, Rotonde Absdale en parallelweg Absdale – Hulst.	De rotonde, met aansluitende parallelwegen en fietspaden is in 2017 voor een belangrijk deel gerealiseerd. Gelet op het feit dat niet alle gronden nog in eigendom zijn, zal een deel van de parallelweg mogelijk pas in 2019 worden aangelegd.
A58, zuidelijke aansluiting Goes met RWS, Gemeente Goes, Gemeente Borsele en Waterschap Scheldestromen.	De nieuwe aansluiting op de A58 met aansluitende werken is november 2017 open gesteld voor het verkeer. De fileproblematiek op de A256 met terugslag op de A58 is hiermee nagenoeg opgelost. Vanuit de provincie Zeeland is hiervoor in 2017, evenals in 2016, € 3 mln beschikbaar gesteld. (
3e fase Recreatieverdeelweg (realisatie in 2018).	Diverse onderzoeken zijn uitgevoerd. Een belangrijk deel van de gronden is verworven en het bestemmingsplan is in voorbereiding en zal de eerste helft van 2018 in procedure gebracht worden. Realisatie is voorzien in 2019.

Betrokken partijen

Investerings in (provinciale) wegen hebben effect op het netwerk van wegen waarvoor ook andere wegbeheerders verantwoordelijk zijn. Ook hebben de investeringen vaak betrekking op knooppunten op plaatsen waar de provinciale weg aan sluit op de wegen van andere wegbeheerders.

Betrokken andere wegbeheerders zijn Rijkswaterstaat, Waterschap Scheldestromen en gemeenten. Daarnaast zijn in Zeeland de NV Westerscheldtunnel en de NV Zeeland Seaports wegbeheerders. Andere betrokken partijen zijn veelal grondeigenaren, aanwonenden, bedrijven en (vertegenwoordigers van) weggebruikers.

Impuls Bedrijventerreinen

Omschrijving

Voor bedrijvigheid en een aantrekkelijk vestigingsklimaat zijn kwalitatief goede en moderne bedrijventerreinen van belang. Van gemeenten mag worden verwacht dat zij inzetten op het herstructureren van de voorraad en het saneren van overbodig aanbod. Herstructurering en sanering vereisen grote investeringen. Daarom heeft Provincie Zeeland de regeling Fonds Impuls Bedrijventerreinen (FIB) opgezet, waarop gemeenten een beroep kunnen doen voor subsidie voor herstructureringsprojecten en saneringen.

Einddoel is het realiseren van een kwaliteitsimpuls voor bedrijventerreinen, door het herstructureren van verouderde bedrijventerreinen, dan wel het saneren van ongewenste bedrijventerreinen, waardoor het regionaal aanbod van bedrijventerreinen zo goed mogelijk aansluit bij kwaliteitswensen en kansen uit de markt.

Nevendoel is dat de projecten bijdragen aan andere ruimtelijk-economische beleidsdoelen van Provincie Zeeland: bundeling en concentratie van bedrijvigheid, regionale samenwerking, circulaire economie en energietransitie.

Resultaten 2017

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal				
	A				
Acties in begroting 2017	Resultaat 2017				
In 2016 is de regeling Impuls Bedrijventerreinen opgezet. In deze eerste tranche is €1 miljoen beschikbaar om bij te dragen aan gemeentelijke herstructureringsprojecten en saneringen. Naar verwachting zal dit bedrag worden overschreven. Het is derhalve de ambitie om de regeling in 2017 te herhalen en een tweede tranche te openen.	In april 2017 heeft de tweede openstelling plaatsgevonden, waarbij evenals in 2016, 7 aanvragen zijn ontvangen. Hiervoor was 1,5 miljoen beschikbaar vanuit het investeringsbudget, alsmede het restant van de eerste tranche. In deze tweede tranche zijn aan drie projecten subsidie verleend.				
Overzicht verstrekte subsidies:					
tranche	Gemeente	locatie	doel	bedrag	ha
1	Tholen	Paasdijkweg, Poortvliet	sloop van bedrijfsloodsen en transformatie naar woningbouw	€ 181.105	2
1	Terneuzen	Koegorsstraat Terneuzen-Zuid	herprofilering door aanleg van infrastructuur en waterberging	€ 307.692	12
1	Terneuzen	Handelspoort, Terneuzen	verbeteren verkeersveiligheid en aanleg van een gescheiden rioolstelsel	€ 147.913	12
2	Sluis	Deltahoek, Breskens, Technopark, Schoondijk Stampershoek, Oostburg	herprofilering en transformatie transformatie herprofilering en verbetering ontsluiting	€ 389.533	10
2	Veere	Karreveld, Koudekerke	herstructurering en verbetering ontsluiting	€ 408.001	6
2	Goes	Ketelhaven, Goes	sanering, bedrijfsverplaatsing en herprofilering	€ 1.000.000	6,5

Betrokken partijen

Gemeenten kunnen een aanvraag indienen voor de subsidie uit het FIB. De gemeente dient wel te beschikken over een door de Provincie onderschreven regionaal bedrijventerreinenprogramma. Het regionaal bedrijventerreinenprogramma biedt gemeenten de mogelijkheid om regionale afspraken te maken over herstructurering, sanering en uitbreiding van bedrijventerreinen om zo te voldoen aan de wensen en kansen uit de markt. Daarnaast dient de aanvrager tenminste voor 50% bij te dragen in de investering.

NV Economische Impuls Zeeland kan om advies worden gevraagd over de economische dynamiek op de verschillende bedrijventerreinen.

1.1.2 Opgaven

Onze omgeving is continu in verandering. De uitdagingen en vraagstukken in de provincie worden steeds complexer. Dat vraagt van de provincie flexibiliteit, samenwerken met de partners in en buiten de regio en het centraal zetten van de maatschappelijke opgaven. Daarom hebben wij in 2017 een begin gemaakt met opgavengericht werken en dit ook expliciet zichtbaar gemaakt in de Begroting. Binnen deze opgaven zijn budgetten, ambities en organisatorische aanpak gebundeld. En met deze opgaven is ingespeeld op de resultaten van het werk van de Commissie Structuurversterking en werkgelegenheid Zeeland.

In de Begroting zijn vijf opgaven benoemd:

1. Aantrekkelijk Zeeland: leefbaarheidsagenda;
2. Beleef Zeeland: kwaliteitskust;
3. Zichtbaar Zeeland;
4. Circulaire Economie en Energietransitie;
5. Havensamenwerking.

Voor het realiseren van de Zeeuwse opgaven bundelen we de krachten met andere partijen: binnen en buiten Zeeland. Voor een goede samenwerking is het noodzakelijk om ook oog te hebben voor de doelen en belangen van de partners. Daarbij hoort een zekere mate van flexibiliteit, die onze beleidsnota's niet altijd hebben. In de samenwerking tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten betekent dit dat we voor de opgaven vaker het gesprek aan zullen gaan over beoogde resultaten en onze rol en inbreng in partnernetwerken. Rond de totstandkoming van de kustvisie en ook bij de energietransitie hebben we hier eerste ervaringen mee opgedaan. Ook in een brief van de Rekenkamer werd uitgebreid aandacht besteed aan de betekenis van netwerksturing en de betekenis daarvan voor het samenspel tussen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten. Een gezamenlijke voorbereidingsgroep van uw Staten en ons college heeft deze ervaringen bij elkaar gebracht en is gekomen tot een Handreiking Netwerksturing die in uw Staten is vastgesteld. Met behulp van deze handreiking zullen we samen verder leren en tot adequaat samenspel komen vanuit ieders rol.

Ook in de doorontwikkeling van de organisatie zijn stappen gezet om te komen tot meer flexibiliteit, het meer centraal zetten van de maatschappelijke opgaven en de samenwerking met partners.

Aantrekkelijk Zeeland: leefbaarheidsagenda

Omschrijving

Context en aanleiding vormt het advies Zeeland In Stroomversnelling waarin de economische structuurversterking centraal staat. Leefbaarheid is een belangrijke voorwaarde voor een goed vestigingsklimaat. Door de demografische ontwikkelingen en de daarmee samenhangende effecten (ruimtelijk, sociaal, economisch) staat het vestigingsklimaat in Zeeland onder druk. De ondergrens voor cruciale voorzieningen komt in zicht. Ingrijpen is noodzakelijk. Het beoogde maatschappelijke effect is dat Zeeland door bestaande en nieuwe inwoners ervaren wordt als een gebied dat aangenaam is om te wonen, werken en leven. Het gaat dan zowel om de leefpaden (de verschillende levensfasen en daarmee samenhangende behoeften) als de dagpaden (de dagelijkse routine in de directe woonomgeving). Bij leefbaarheid zijn veel partijen betrokken, maar niemand heeft de totaaloplossing. Om te komen tot een gezamenlijke Zeeuwse leefbaarheidsagenda zijn we in 2017 in gesprek gegaan met de regionale partners. De bekroning vormde de grote manifestatie leefbaarheid van 1 november 2017 waar in een inspirerende sfeer gesproken is over urgente leefbaarheidsthema's, w.o. bereikbaarheid van voorzieningen, goed wonen, kwaliteit ruimtelijke omgeving, zorg nabij, vitale steden, cultuur in relatie tot ruimtelijke kwaliteit, aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt, perspectief voor jongeren en een sluitende onderwijsketen.

Doelen

Zoals gezegd, veel partijen werken aan leefbaarheid in Zeeland. In de eerste plaats de inwoners zelf. Gemeenten hebben ook een belangrijke rol bij het versterken van leefbaarheid, net als maatschappelijke organisaties. De Provincie heeft toegevoegde waarde voor leefbaarheid, aanvullend op wat andere partijen al doen.

In 2017 hebben we de focus bepaald van onze eigen inzet op de Zeeuwse leefbaarheidsagenda. Vanuit onze eigen verantwoordelijkheid en bestuurlijke prioriteiten brengen we focus aan op drie kernthema's:

- Stimuleren van verbindingen en bereikbaarheid;
- Versterken ruimtelijke kwaliteit en benutten leegstand;
- Maatschappelijk initiatief versterken.

Een bijzondere rol nemen we op het leggen van verbindingen tussen partijen die met leefbaarheid in de provincie bezig zijn. Er is een bescheiden netwerk nodig, bestaande uit overheden en andere partners, die samen de vinger aan de pols te houden en kijken of actie en initiatief nodig zijn. In 2017 heeft dit vorm gekregen met het navigatieteam leefbaarheid. Dit bestaat uit de verantwoordelijke gedeputeerde, de wethouders van de gemeenten Reimerswaal, Tholen, Vlissingen en Sluis en bestuurders/directeuren van ZB/Planbureau, arbeidsorganisatie ViaZorg, woningcorporatie L'Escaut en Rabobank Walcheren/Noord-Beveland. Het navigatieteam richt zich nadrukkelijk op de keten als geheel en neemt niet de eindverantwoordelijkheid voor de individuele schakels over. Het navigatieteam stelt maatschappelijk initiatief voorop, volgt de energie en verbreedt wat goed gaat.

Resultaten

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	B
Voorgenomen inzet begroting 2017	Resultaat 2017
We werken aan een strategische en verbindende leefbaarheidsagenda, waarbij we rekening houden met de doelgroepen jongeren, ouderen en nieuwe inwoners. Bij het opstellen van die	Het jaar 2017 was voor deze opgave een jaar met grote dynamiek door gelijktijdig met het organiseren van de netwerksturing (navigatieteam) en het bepalen van de focus van de provinciale inzet op de leefbaarheidsagenda, een volwaardig programma te draaien. Daarin zat ook de nodige vernieuwing op instrumentarium. Bijvoorbeeld 'design thinking', waar we intensief met de doelgroep MBO-scholieren in gesprek zijn gegaan om te bepalen wat voor deze doelgroep belangrijk is om in Zeeland te (blijven) wonen. Maar ook het

agenda, zien we de gemeenten en maatschappelijke instellingen als belangrijke partners. Vanuit economisch perspectief hebben we al twee concrete zaken uitgewerkt die bijdragen aan de leefbaarheid van Zeeland; digitale bereikbaarheid en stedelijke aantrekkelijkheid. Participatie van jongeren is belangrijk om een goede aansluiting te kunnen maken tussen provinciaal beleid enerzijds en de leefwereld en behoeften van jongeren anderzijds. De rol van JouwZeeland (jongerenparticipatie bij provinciaal beleid) is daar een mooi voorbeeld van.	ondersteunen van maatschappelijk initiatief door het ontwikkelen van een digitaal platform voor mobiliteitsinitiatieven (www.bereikbaar-zeeland.nl). En niet te vergeten de grote manifestatie Leefbaarheid op 1 november 2017 in Middelburg, waar we maatschappelijk initiatief in het zonnetje hebben gezet en honderden 'leefbaarheidswerkers' elkaar hebben ontmoet en geïnspireerd. Verder is er gewerkt aan een brede scope van onderwerpen, waaronder: • verbeterde internetontsluiting van het platteland, belangrijk voor de 'digitale' bereikbaarheid; • een stap verder met het saneren van slechte woningen via de zesde ronde Provinciale Impuls Wonen; • het onderzoek Staat van Zeeland 2017 met veel aandacht voor leefbaarheidsaspecten; • een onderzoek naar verbetermogelijkheden van de haltetaxi als onderdeel van de mobiliteitsgarantie; • een bijdrage aan de ontwikkeling van een deelauto-initiatief met elektrische voertuigen; • een bijdrage voor de realisatie van het Centrum Toptechniek Terneuzen; • opdracht aan de Zeeuwse Connectie voor het realiseren van een Zeeuws Platform werk en stage; • bijdrage aan het Oranjefonds ter stimulering van Zeeuwse initiatieven (naast bijdrage van alle Zeeuwse gemeenten); • opdracht Hogeschool Zeeland / Impuls Zeeland voor stimuleren 'smart living' (langer zelfstandig thuis wonen); • een volledig programma jeugdparticipatie (JouwZeeland, jongerendebatten); • bijdrage aan Four Freedoms door het jaar heen; • start van een proces van 'sociale innovatie' waarbij we in een of twee regionale verzorgingskernen samen met de lokale partners de leefbaarheid op sociaal en ruimtelijk vlak integraal benaderen; • stedennetwerk Z4: bevorderen samenwerking, profilering, specialisering met als concrete onderwerpen de culturele infrastructuur versterken en de rol van de detailhandel voor een aantrekkelijke binnenstad.
--	---

Betrokken partijen

Een nauwe betrokkenheid is er van de partijen in het navigatieteam. Verder is gelet op de breedte van de opgave een grote hoeveelheid partners waarmee voor kortere of langere tijd wordt samengewerkt en die soms ook een trekkende rol hebben. Dit betreft veelal gemeenten en maatschappelijke instellingen, maar zeker ook initiatiefnemers van interessante projecten om de leefbaarheid te verbeteren.

Beleef Zeeland: Kwaliteitskust

Omschrijving

Zeeland heeft met zijn kust, stranden, duinen, het agrarisch landschap, aantrekkelijke dorpen en steden, de zilte natuur, onderscheidende evenementen en activiteiten, hoogwaardige verblijfsaccommodaties een groot kapitaal in handen. Het verder ontwikkelen van dit Zeeuwse kapitaal is geen vanzelfsprekendheid. Vanuit de maatschappelijke opgave Beleef Zeeland willen we samen met partijen hier de goede inzet voor bepalen. In 2017 hebben we hiervoor de basis gelegd door met de partners overeenstemming te bereiken over de Kustvisie. De Kustvisie heeft een heldere visie op de problematiek, er zijn gezamenlijke afspraken over de kaders en de spelregels afgesproken en er is een uitvoeringsprogramma afgesproken om de komende jaren een gezamenlijke kwaliteitsimpuls te geven. Verder hebben we ook de Natuurvisie, de Economische Agenda en het mobiliteitsprogramma Beleven vastgesteld. De aanpak kan alleen slagen in een samenhangende aanpak van het ruimtelijk, economisch, ecologisch en mobiliteitsbeleid.

Ook de Commissie Structuurversterking en werkgelegenheid Zeeland onderstreept de noodzaak voor een dergelijke cross-sectorale aanpak.

Onze ambitie is dat Zeeland in 2040 een unieke bestemming is. Een bestemming waar inwoners en gasten zintuigprikkende belevenissen ervaren die je alleen hier kunt hebben. We beseffen dat de Zeeuwse kernkwaliteiten zoals natuur en het landschap zeer waardevol en onderscheidend zijn en vrije tijd een samengestelde beleving is waarbij omgeving zeer bepalend is. Het Zeeuwse landschap en de natuur vormen het basis ingrediënt voor dit unieke recept. De uitdaging is dit recept verder te ontwikkelen in synergie tussen bewoner, toerist, omgeving, natuur en mobiliteit.

Doelen

In 2017 hebben wij ons als doel gesteld om te komen tot synergie in de aanpak en de samenwerking te bevorderen, het samenwerkingsverband van de kustvisie te continueren, actiepunten op te pakken en de provinciale agenda hierop door te ontwikkelen.

Gelijktijdig is het doel voortgang te boeken op de al geformuleerde agenda. Deze agenda bestaat op dit moment uit de volgende thema's:

- Zeeland heeft onderscheidende voorzieningen;
- Zeeland heeft een onderscheidende ontsluiting;
- Zeeland biedt onderscheidende belevingen;
- Zeeland als gezonde regio;
- Zeeland realiseert een kwaliteitsimpuls groen.

Op deze thema's zijn concrete resultaten geboekt. Om de ambitie geheel te realiseren zullen langjarig inspanningen nodig zijn.

Resultaten

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	B
Voorgenomen inzet begroting 2017	Resultaat 2017
Het samenwerkingsverband van de kustvisie continueren, actiepunten oppakken en de provinciale uitvoeringsagenda hierop doorontwikkelen	We kunnen vaststellen dat de inspanningen om te komen tot een gezamenlijke visie en aanpak is geslaagd. Met de gezamenlijke afronding van de kustvisie ligt er een gedragen visie voor de toekomst en een gezamenlijke uitvoeringsagenda. In een convenant is vastgelegd de samenwerking ook de komende jaren te continueren. De eerste stappen in het verkennen van de uitvoering zijn gezet

Zeeland heeft onderscheidende voorzieningen. • Herontwikkeling van de haven van Breskens (Hotspot Breskens); • Kwaliteit en differentiatie van de verblijfsrecreatie stimuleren (ook als integraal onderdeel van de Kustvisie) o.a. door instrumenten beschikbaar te stellen die ondernemers hierbij helpen.	• Voor de herontwikkeling van de haven van Breskens (Hotspot Breskens) zijn goede stappen voorwaarts gezet. Partijen hebben overeenstemming bereikt over de concrete ontwikkeling en uitvoering. Afhankelijk van de voortgang van de bestemmingsplanprocedure zal deze in de periode 2018-2022 zijn beslag krijgen. • Van het voucherprogramma om de kwaliteitsverbetering en innovatie bij ondernemers vrijetijdseconomie te bevorderen is volop gebruik gemaakt. In totaal hebben 5 ondernemers een voucher ingezet voor een advies ter verbetering van de kwaliteit van het bedrijf. De adviesgesprekken en vouchers zijn positief ontvangen en deze werkwijze is door verschillende gemeenten overgenomen.
Zeeland heeft een onderscheidende ontsluiting. • Het stimuleren van de opbouw van een samenhangende digitale infrastructuur (Digitale Zeeland Experience); • Het stimuleren van toeristische routenetwerken en duurzame vervoersconcepten op land en water (o.a. door het begeleiden van ondernemersinitiatieven die binnen het Integraal Businessplan Toeristisch Vervoer 2.0 passen en de zoektocht naar Europese cofinanciering); • Met specifieke aandacht voor de ontwikkeling voor de ambitie Zeeland 5 sterren fietsprovincie conform het actieplan.	• Zeeland heeft in 2017 de ambitie om 5 sterren fietsprovincie te worden gerealiseerd. Het actieprogramma heeft resultaten afgeworpen. • Van de opbouw van een samenhangende digitale infrastructuur (Digitale Zeeland Experience) zijn enkele concrete onderdelen opgeleverd. Er is een interactieve website gepresenteerd en er is een route naar een nieuw digitaal platform ontwikkeld dat zorgt voor een aan elkaar geknoopte digitale uitvoeringskant voor onze gast. Dit platform (het Digitale Servicehuis (DSH)) zorgt ervoor dat onze gasten via één kanaal en met diverse tokens (Zeelandpas, mobiele telefoon, etc.) diverse digitale extra's kunnen doen/boeken, etc. Te denken valt aan loyaliteit, digitale toegangscontrole, boeken van tickets voor vervoer, boeken van tickets voor vermaak, etc. Het DSH biedt hiervoor de gemeenschappelijke basis. • Met het stimuleren van toeristische routenetwerken en duurzame vervoersconcepten op land en water hebben we de volgende resultaten geboekt: er zijn diverse concepten uitgerold en gemonitord. De concrete resultaten worden op zeer korte termijn verwacht. Deze worden gebruikt voor toekomstige nieuwe concepten, waarbij met de lessons learned verbeteringen in deze nieuwe concepten kunnen worden gerealiseerd. Dit wordt tevens opgenomen in een lijst van criteria waaraan nieuwe concepten moeten voldoen (ook om provinciale opstartsubsidie te verkrijgen). Het gaat concreet met name om de pilot met de hop-on hop-off bus op Schouwen, de tuktuk op Walcheren, het project datasciences met de Universiteit van Gent en het verdergaand monitoren van de zomerbuslijnen van Connexxion. De inspanningen om Europese financiering binnen te halen zijn in volle gang. Het Europese project MOVE is voorlopig goedgekeurd. In maart 2018 moet de definitieve aanvraag worden ingediend. De verwachting is dat dit tot definitieve goedkeuring zal leiden voor de zomer van 2018. Concreet gaat het om het meten van recreatieve stromen, het vervolgens doen van concrete pilots op Walcheren met duurzame, alternatieve vervoerswijzen op drukke routes en het vervolgens op monitoren en evalueren van deze pilots.
Zeeland biedt onderscheidende belevingen door o.a. de kwaliteitsimpuls Groen. • Het meer beleefbaar maken van natuur en landschap voor de gast.	• Met de actie natuurbeleving & -branding wordt ingezet op het nog meer beleefbaar én bekend maken van de Zeeuwse natuur en het landschap. Door de Zeeuwse natuur en het landschap verder beleefbaar te maken en naamsbekendheid te geven kunnen inwoners en toeristen nog meer van het unieke landschap van Zeeland genieten. Hiermee wordt de Zeeuwse

Zodat unieke natuurervaringen nog meer onderdeel gaan uitmaken van het toeristisch product Zeeland. Een groot deel van de natuur in Zeeland is goed te beleven. Als we inwoners en gasten meer bekend maken met de mogelijkheden die er zijn, worden ze zich ook meer bewust van de bijzondere natuur en het landschap; • Meekoppelkansen voor natuur benutten en onnodige hindernissen als gevolg van natuur opheffen; • Gebruik mobiliteit ook als (duurzame) manier om de beleving van Zeeland te vergroten.	natuur en het landschap nog meer onderdeel van het toeristisch product en draagt het bij aan het woonklimaat in Zeeland. Door in te zetten op specifieke gebieden en inrichtingsmaatregelen worden kwetsbare gebieden ontlast en wordt het bewustzijn van de waarde van natuur en landschap versterkt. • In 2017 zijn afspraken gemaakt over een gezamenlijk plan van aanpak met natuur- en terrein beheerende organisaties.
Zeeland als gezonde regio. Inzetten op crossectorale verbinding tussen partijen uit zorg en toerisme om te komen tot strategische allianties; Ondernemersinitiatieven faciliteren en stimuleren teneinde innovatieve producten te ontwikkelen, mogelijk te koppelen aan Badstatus (Domburg en Cadzand-Bad); Zeeland als gezonde regio te profileren bij bezoekers, bewoners en bedrijven (afstemming Zichtbaar Zeeland).	Als uitwerking van onder meer het advies economische structuurversterking hebben we verkend op welke wijze Gezond Zeeland op de kaart gezet kan worden. Hoe kunnen de natuurlijke kwaliteiten van onze regio verbonden worden aan een verbeterde gezondheid van inwoners en gasten. Er is een kerngroep van makelaars gevormd vanuit natuur, sport/bewegen, recreatie, preventie en food om het onderwerp cross-sectoraal verder te brengen en concreet te vertalen in nieuwe producten en diensten. Op de Contacta is "Gezond Zeeland" gepresenteerd en is de verbinding met ondernemers gelegd.

Betrokken partijen

Een veelheid aan partijen hebben met de Provincie het convenant voor de kustvisie mee ondertekend en zullen gezamenlijk de uitvoeringsacties oppakken. Op alle thema's van de agenda is in wisselende verbanden de samenwerking gezocht. Het gaat om de gemeenten, Rijkswaterstaat, het Waterschap, ZLTO, Toeristisch Ondernemend Zeeland (Recron/HISWA/Vekabo/Koninklijke Horeca Nederland/MKB), de natuur gerelateerde organisaties (Natuurmonumenten, het Zeeuws Landschap, Staatsbosbeheer, ZMF, Terra Maris, IVN, Stichting Landschapsbeheer Zeeland), De Toeristische Uitvoeringsalliantie (VVV Zeeland, Economische Impuls Zeeland, Kenniscentrum Kusttoerisme).

Zichtbaar Zeeland

Omschrijving

Zeeland heeft door haar historie, ligging, vorm en aard een sterke identiteit en - in potentie - een sterk onderscheidend profiel. Wij zijn geen gewone kustprovincie, wij zijn land in zee met water rondom en 650 km kustlijn en dat bijzondere willen we beter zichtbaar maken. Zeeland heeft een sterk toeristisch imago dat vooral gestoeld is op het kusttoerisme. Het beeld dat Zeeland oproept als regio om te wonen, werken en studeren kan verder versterkt worden. Om succesvol te blijven in de toeristische markt en beter te presteren als vestigingsregio zal aan een meer divers en moderner imago van Zeeland gebouwd moeten worden.

Doelen

Doel voor de komende jaren is om de onderscheidende Zeeuwse identiteit nog beter zichtbaar te maken. Dit kan alleen in samenwerking met andere Zeeuwse partijen. In 2017 hebben we ons hierbij gericht op 4 categorieën:

- Zeeuwse kwaliteiten beter zichtbaar maken in de Fysieke Ruimte;
- Evenementen meer en beter benutten voor de promotie van Zeeland;
- Zeeland als decor en in inspiratiebron in meer Mediaproducties;
- On- en offline zichtbaar en vindbaar maken van het (onderscheidende) Zeeuwse aanbod.

Resultaten

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	B
Voorgenomen inzet begroting 2017	Resultaat 2017
Fysieke ruimte • Zeeuwse stijl voor ruimtelijke ontwikkeling en deze werkende weg toepassen in dialoog met architecten, ontwerpers, gemeenten, ontwikkelaars, bouwers, etc. Coproductie met CBK, gemeenten en anderen. • Grenspark Hedwige aanmerken als pilot, waarin deze land in zee-stijl (c.q. Delta-architectuur en gebiedsontwikkeling) toepassen in proces en ontwerp, zodat het een nieuw icoon van Zeeland wordt. Een natuurlijk Deltawerk 2.0. Aanpak, processtappen en ontwerpprincipes worden in een document opgetekend, zodat er lerend vermogen ontstaat voor gebiedsontwikkeling in Zeeland.	• In 2017 zijn in samenwerking met gemeentes nieuwe welkomstborden aan de Zeeuwse toegangswegen geplaatst. • In de ontwikkeling van het Grenspark Groot Saeftinge is samen met gemeente, inwoners en ondernemers de grensoverschrijdende identiteit vastgelegd als basis voor toekomstige ontwikkelingen in de streek. Mede op basis van deze aanpak is een denk- en werkwijze met ontwerpprincipes opgesteld over hoe identiteitsbewust ontwikkelen in Zeeland verder vorm kan krijgen. Dit is een van de bouwstenen voor de Omgevingsvisie.
Evenementen • Voortzetten aanpak ondersteuning grote beeldbepalende evenementen. • Introduceren en professionaliseren van de monitoring van effecten van evenementen, samen met o.m. ZB Planbureau en Kenniscentrum Toerisme. • Evenementen meer/beter benutten voor de profilering van Zeeland; actieve aanpak, zowel online als offline, en zowel binnen als buiten Zeeland. • Aanpak acquisitie evenementen opzetten, die passen bij land in zee.	• Grote en beeldbepalende evenementen (o.a. Film by the Sea, Zeeland Nazomerfestival, Concert at Sea, Vestrock) zijn in 2017 mede mogelijk gemaakt omdat ze een uitstraling tot ver buiten Zeeland hebben. • Voor organisatoren van evenementen zijn workshops georganiseerd om de digitale prestaties, zoals zichtbaarheid op social media, te vergroten. • Voor de monitoring is een tool ontwikkeld, die is getest op vier grote evenementen, waarbij o.a. onderzocht is: bestedingen, waardering, social-mediabereik. • Mede naar aanleiding van de discussie over Concert at Sea is in 2017 sponsorbeleid ontwikkeld met als doel om

	evenementen (nog) meer als marketing instrument voor Zeeland in te kunnen zetten.
Diverse mediaproducties • Samen met filmcommissie bouwen aan een goede infrastructuur voor film- en mediaproducties. • Persreizen op Zeeuwse schaal organiseren om versnippering van aandacht tegen te gaan. • Locaties scouten die mediageniek zijn voor diverse producties en deze vastleggen. Welke buitenlocaties zijn bij uitstek geschikt voor commercials, modereportages of modeshows, trouwerijen/bruidsreportages, films, kunstzinnige activiteiten etc. deze producties leveren vaak aandacht en waardering voor locaties op.	• De Zeeland Film Commission is in 2017 gestart met het faciliteren en aantrekken van (media)producties die Zeeland als decor en inspiratiebron gebruiken. Naast het verbeteren van de informatievoorziening over vergunningen die nodig zijn om te kunnen filmen in Zeeland worden bijzondere locaties in Zeeland actief onder de aandacht gebracht van film- en productiebedrijven. • In 2017 zijn er diverse (inter)nationale producties in Zeeland opgenomen, waaronder de succesvolle speelfilm Weg van Jou. • Voor diverse onderwerpen (o.a. food, toerisme) zijn er persbezoeken geweest met steeds meer aandacht voor social media, vloggers, influencers, etc.
On- en offline zichtbaar en vindbaar • Ontwikkelen online strategie voor Zeeland als totaalbestemming met behulp van een digitaal platform dat Zeeland 3 D laat zien (DNA, aanbod, context) door middel van augmented reality. • Een nieuwe campagne v.a. 2017 voor Zeeland ontwikkelen op basis van het Zeeland, land in zee concept, waarin een gezamenlijke basis gelegd wordt, op basis waarvan VVV een toeristische commercial, campagne en activiteiten kan ontwikkelen en Impuls, de zakelijke vertaling kan doen. • Een gezamenlijke aanpak ontwikkelen voor Zeeland m.b.v. alles op het gebied van FOOD. • Een gezamenlijke aanpak ontwikkelen voor Zeeland op de kaart als bijzonder natuurgebied (Deltanatuur, zilt, estuariën etc.). Natuur moet niet alleen goed beleefbaar zijn, ook goed zichtbaar en vindbaar. • Een aanpak uitwerken voor Zeeland branding m.b.v. alles op het gebied van cultuurhistorisch erfgoed. Een digitaal loket inrichten waar Zeeuwse partners die mee willen doen met Zichtbaar maken van Zeeland, vanuit land in zee, info, achtergrond en tools kunnen halen (beelden, films, kleurenwaaier, vlaggen, presentaties etc.). • Een gezamenlijke aanpak uitwerken voor rond het thema 'Zeeland land van vrijheid'.	• De ontwikkeling van een digitale kennismaking met Zeeland met behulp van augmented reality wordt in 2018 voltooid. • In 2017 is de nieuwe toeristische promotiecampagne van VVV Zeeland volledig ingezet op digitale kanalen. Deze campagne wordt uitgebreid en in 2018 ook door Invest in Zeeland ingezet. • Op het jaarcongres van de Vereniging Nederlandse Gemeenten hebben alle Nederlandse gemeentebestuurders Zeeland als bijzondere bestemming kunnen ervaren door deelname aan diverse excursies. Dit heeft, met dank aan de gepersonaliseerde Zeelandpassen, aantoonbaar geleid tot ruim 400 herhaalbezoeken aan Zeeland. • Het Cool Cooking event van de Zilte Academie Zeeland heeft niet alleen internationale inspiratie naar de Zeeland gebracht, maar via online kanalen honderdduizenden mensen wereldwijd kennis laten maken met Zeeuwse producten. • In Voedselrijk Zeeland, food agenda 2018 is het Zeeuwse aanbod in de hele voedselketen gebundeld. • In de Provinciale organisatie is een 'loket' ingericht waar allerlei promotiemateriaal (vlaggen, banners, brochures) uitgeleend worden aan Zeeuwse organisatoren van evenementen. • Ook in 2017 is de Provincie weer gastheer geweest voor de uitreiking van de Zeeuwse Pioniersprijs van de Zeeuwse Connectie.

Betrokken partijen

Gebiedsmarketing vraagt per definitie om samenwerking. Daarom hebben we in 2017 een tweedaagse masterclass identiteitsbewuste gebiedsontwikkeling en marketing georganiseerd waar meer dan 100 mensen uit het Zeeuwse netwerk (van gemeentes, bedrijven en instellingen) aan hebben deelgenomen. De actuele situatie op de arbeidsmarkt vraagt om gezamenlijke, goed georganiseerde actie. Daarom hebben we in 2017 netwerkbijeenkomsten georganiseerd om samen met het bedrijfsleven een aanpak te ontwikkelen die Zeeland aan voldoende arbeidskrachten moet helpen. Ook in 2018 is dit een belangrijke focus binnen Zichtbaar Zeeland.

Circulaire Economie en Energietransitie

Omschrijving

Zeeland staat voor de belangrijke opgave van de transitie naar groene economische groei en verduurzaming. Hoe maken we onze (energie) productie, consumptie én levenswijze toekomstbestendig?

Deze transitie wordt benut om Zeeland te versterken.

Om als Zeeland een aantrekkelijke vestigingslocatie te zijn, is het de uitdaging om in de omslag te komen tot slimmer gebruik van eindige - en deels schaarse - grondstoffen, gebruik van biobased grondstoffen en materialen. Daarnaast wordt ingezet op duurzame energie en energiebesparing. De klimaatdoelen die zijn afgesproken in Parijs, zijn leidend voor onze inzet.

Doelen

De inzet op energietransitie heeft als doel een energievoorziening te realiseren die duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar is. Daarmee leveren we op Zeeuwse schaal onze bijdrage aan het oplossen van het klimaatprobleem. Einddoel is 95% reductie van CO₂-uitstoot in 2050 (en 49% in 2030). Dit sluit aan bij de filosofie van een circulaire economie, een economisch systeem gericht op het maximaliseren van hergebruik van producten en grondstoffen en het minimaliseren van waardevernietiging.

Resultaten

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	B
Voorgenomen inzet begroting	Resultaat
Smart Delta Resources: SDR ontwikkelt businesscases om energie- en materiaalstromen uit te wisselen, waardoor industriële symbiose ontstaat. Dit initiatief draagt bij aan de revitalisering en verankering van het industriecluster, een versterkte concurrentiepositie van deelnemende bedrijven en het realiseren van nationale duurzaamheidsdoelen. Voorbeelden van projecten/acties: • reststroomkoppelingen (restwarmte, waterstof) • demoproject stoomrecompressie • medefinanciering SDR-platform	SDR ontwikkelt businesscases om energie- en materiaalstromen uit te wisselen, waardoor industriële symbiose ontstaat. Projecten die in 2017 zijn gesubsidieerd, zijn een restwarmtekoppeling tussen Wiskerke Onions en LambWeston Meijer in Kruiningen en stoomrecompressie bij Dow Terneuzen. SDR heeft in 2017 ook gewerkt aan een roadmap duurzame industrie 2050. Provinciale inzet om deze roadmap uit te voeren zijn lobby, bestuurlijke afstemming, communicatie en financieringsarrangementen. Het revoluerende fonds voor industriële symbiose, thans in ontwikkeling als uitvloeisel van de adviezen van de commissie-Balkenende, is hier een voorbeeld van.
Opwekking van duurzame energie en energiebesparing: acties gericht op duurzame energieopwekking via biomassa, zon, water en wind, energie- en grondstoffenbesparing in de industrie en energiebesparing in de gebouwde omgeving. Hierbij wordt specifiek aandacht besteed aan mogelijkheden die aansluiten bij de specifieke eigenschappen van Zeeland en maken we gebruik van de mogelijkheden als	Acties gericht op duurzame energieopwekking via biomassa, zon, water en wind en energiebesparing in de gebouwde omgeving. In 2017 is een warmteplan opgeleverd, waarin per postcodegebied kansrijke alternatieve manieren van verwarming van gebouwen worden beschreven. Dit sluit goed aan bij het Zeeuws Energieakkoord voor energiebesparing in particuliere woningen, getekend door gemeenten, provincie, maatschappelijke partners en bedrijfsleven in februari 2017. 2017 was een goed jaar voor de opwekking van duurzame energie. Windpark Krammer (voldoende voor groene stroom voor meer dan 100.000 huishoudens) is nagenoeg gereed gekomen, er is een zonnepark aangelegd bij Middelburg en de financiering van het TTC (centrum voor het testen van getijdenstroom) is

Experimenteergebied Energietransitie en Deltatechnologie. Voorbeelden van projecten/acties: - acties Nationaal Energieakkoord (o.a. warmteplan, energiedialoog) - duurzame energieopwekking (wind, zon, water) - spin-off wind op zee parken	rondgekomen waardoor deze binnenkort kan worden aangelegd. Ook is afgelopen jaar gewerkt aan de spin-off van windparken op zee; zo is de Buitenhaven van Vlissingen de uitvalsbasis geworden voor de eerste kavels die worden aangelegd. Hiermee profileren we Zeeland ook als Experimenteergebied Energietransitie en Deltatechnologie. Tot slot is voor de eigen provinciale organisatie een CO2-footprint onderzoek uitgevoerd. In dit rapport wordt de CO2-uitstoot berekend van de provinciale organisatie. Hieronder vallen de emissies van het provinciehuis, het reizen van de medewerkers van de provincie en de OV-concessies in de provincie Zeeland. Op basis hiervan worden concrete maatregelen voorbereid om onze eigen CO2-uitstoot te reduceren.
Biobased economy: zoveel mogelijk benutten van biomassa voor toepassingen met een zo hoog mogelijke toegevoegde waarde. Regionale acties betreffen met name innovaties in de agrofoodsector en bij technologische MKB'ers. Bovenregionale initiatieven worden opgepakt samen met West-Brabant en Zuid-Holland in de stichting Biobased Delta. Voorbeelden van projecten/acties: - Biobased Innovations Garden (proefboerderij Rusthoeve) - biobased onderwijs o.a. online cursussen (MOOC) - medefinanciering stichting Biobased Delta	We hebben verschillende innovaties in de agrofoodsector (bijvoorbeeld via proefboerderij Rusthoeve) en bij technologische MKB'ers gesubsidieerd, gericht op het meer benutten van biomassa voor toepassingen met een zo hoog mogelijke toegevoegde waarde. Voorbeelden zijn de steun aan de kruidentuin van BioSfeer Groede, het project Growing a Green Future, opschaling van zeewierteelt door Seaweed Harvest, kleine innovatievouchers aan MKB'ers en een bijdrage aan de ontwikkeling van Circulaire biobased kantoorunits in Terneuzen. Bij bovenregionale initiatieven hebben we samengewerkt met West-Brabant en Zuid-Holland in de stichting Biobased Delta. Ook proberen we in onze eigen organisatie het goede voorbeeld te geven. Zo is er in 2017 voortgang geboekt op maatschappelijk verantwoord (waaronder biobased) inkopen, bijvoorbeeld via het bedrijfsrestaurant, en is er een compostermachine aangeschaft die al ons biobased en groenafval verwerkt tot compost die we op onze eigen grond kunnen toepassen.
Circulaire samenwerking en verdienmodellen: de volledige transitie naar een circulaire economie zal decennia in beslag nemen. De eerste jaren zijn gericht op circulaire verdienmodellen: ondernemers helpen en stimuleren bedrijfsprocessen anders in te richten en ondersteunen in het vinden van nieuwe kansen. Voorbeelden van projecten/acties: - circulaire verdienmodellen (door) ontwikkelen met UCR / HZ / SCALDA en Het Groene Brein en MKB bedrijven - TEDx circulair ondernemen - design in de Circulaire Economie	Op gebied van circulair bouwen heeft de bouw van de nieuwe kinder- en jeugdkliniek van Emergis zich in 2017 ontpopt tot een icoonproject met landelijke uitstraling. We hebben deelgenomen aan het ontwikkelteam om ervaringen te vertalen naar aanbestedingscontracten. Ervaringen uit dit project zijn gebundeld in een publicatie, zodat andere ondernemingen ervan kunnen leren. Een ander resultaat op gebied van circulair bouwen is dat twee recreatieondernemers circulaire verblijf accommodaties gaan realiseren. Een ander resultaat ligt in de sector industrie/maintenance. Het Zeeuwse kennis- en innovatiecentrum maintenance procesindustrie heeft een haalbaarheidsonderzoek circulaire uitgevoerd, dat in 2018 een vervolg krijgt om te komen tot circulaire businesscases. Verder is in 2017 een organisatie, met vaste projectsecretaris, opgetuigd om de duurzaamheidsambities in de Zeeuwse haven (convenant 2030) uit te voeren. De projectgroep Vitaal Sloe- en Kanaalzone, waar de Provincie in participeert, heeft hierin een stimulerende en adviserende rol gespeeld. Tot slot hebben we in 2017 het onderwijs kennis laten maken met circulaire economie. Zo is er een circulair design wedstrijd uitgeschreven voor het Goese Lyceum, hebben we een "week van de circulaire economie" (mede) georganiseerd en hebben we een onderzoek naar biomimicry laten uitvoeren door een student van de UCR.

Provinciale voorbeeldfunctie: als provinciaal bedrijf geven we het voorbeeld via het inkoop- en aanbestedingsbeleid. Voorbeelden van projecten/acties: • duurzame inkoop; • duurzaam Grond- Weg- en Waterbouw 2.0 (GWW 2.0); • CO2 compensatie / klimaat neutrale organisatie.	Via landelijke bijeenkomsten is veel kennis vergaard en gedeeld binnen de provinciale organisatie. Focus heeft gelegen op het borgen van (en bekend worden van) duurzaam GWW binnen de organisatie. Het reeds genoemde CO2-footprint onderzoek voor de provinciale organisatie is uitgebreid zodat ook de provinciale infrastructuur is meegewogen. Deze nulmeting stelt ons in de gelegenheid de koers voor de toekomst te bepalen en concrete maatregelen toe te passen. Daarnaast is actief ingezet op samenwerking met het waterschap Scheldestromen en is in het kader van 'Practice what you preach' aandacht besteed aan intern draagvlak voor toepassen van duurzaam GWW in projecten.
--	---

Om de Zeeuwse samenwerking op gebied van energietransitie vorm te geven, is in het najaar van 2017 een zgn. energiedialoog gevoerd, bestaande uit acht bijeenkomsten. De bijeenkomsten hadden een goede opkomst en leverden nuttige gesprekken en nieuwe verbindingen tussen verschillende partijen op. De opbrengst van de dialoog zal worden benut voor het opstellen van een Regionale Energiestrategie, verdeeld over verschillende transitiepaden (sectoren): industrie, mobiliteit, opwekking duurzame energie, gebouwde omgeving en energiesystemen. Eén van de resultaten van de energiedialoog is bewustwording, ook binnen onze eigen organisatie. Zo is eind 2017 besloten om aan statenvoorstellen een klimaatparagraaf toe te voegen, waarin de klimaat (CO2) effecten van voorstellen belicht worden.

Havensamenwerking

Omschrijving

Door ingrijpende, mondiale ontwikkelingen op het gebied van energie, klimaat en logistiek staan de Nederlandse en Vlaamse zeehavens voor een aantal complexe, gedeelde opgaven. Samenwerking is nodig om de havencusters te versterken en daarmee de concurrentiepositie van de havens te verbeteren. Dat zorgt weer voor duurzame groei en voor werkgelegenheid. De Commissie Structuurversterking en werkgelegenheid Zeeland adviseerde de Zeeuwse havens intensief samen te werken met de havens van Rotterdam en Gent en een positie te verwerven binnen grotere havenplannen.

We zijn niet alleen aandeelhouder van het havenbedrijf Zeeland Seaports, we voelen ons ook verantwoordelijk voor de grote economische waarde die de zeehavens, binnenhavens en logistieke bedrijventerreinen voor Zeeland hebben. Logistieke bedrijven zijn bovendien afhankelijk van de infrastructuur die overheden aanleggen en onderhouden. Ons beleid hiervoor hebben we vastgelegd in het Mobiliteitsplan. Hierin zijn de nieuwe sluis bij Terneuzen en de Seine-Nordverbinding opgenomen. Door beide projecten wordt Zeeland een centraal punt in een belangrijke corridor. Dat brengt grote logistieke kansen naar Zeeland. Vanuit het mobiliteitsplan werken we aan de verruiming van de vaargeul op de Noordzee, de Wielingen en aan de aanleg van twee ontbrekende spoorverbindingen: VEZA, tussen Rilland-Antwerpen en de verbinding Axel-Zelzate.

Doelen

Bevorderen van intensieve samenwerking tussen Zeeland Seaports en de havenbedrijven van Rotterdam en Gent.

Resultaten

	Mate van realisatie van voorgenomen inzet: A = maximaal E = minimaal
	B. Het resultaat 2017 is super, maar samenwerking is nooit helemaal compleet. Het is ongoing business.
Voorgenomen inzet begroting	Resultaat
Wij verwachten dat Zeeland Seaports in dit proces het initiatief neemt. Eerst kunnen de mogelijkheden worden verkend, er moet worden uitgezocht op welke gebieden de havens elkaar kunnen versterken. Kansrijke thema's lijken energie(transitie), klimaat en duurzaamheid, slimme logistiek en het in samenwerking oppakken van belangrijke accounts. Een voorwaarde voor uitwerking van thema's is dat de samenwerkende partijen in de ontwikkeling willen investeren. Verder zullen we via het MIRT-overleg aandacht vragen voor de concurrentiepositie en achterlandverbindingen van de havens. Nadat de nadere verkenning heeft plaatsgevonden, kunnen we ook de provinciale inzet bepalen.	In het afgelopen jaar 2017 heeft een onderzoek naar fusie plaatsgevonden tussen Zeeland Seaports en de haven van Gent. Dit heeft geleid tot een unaniem aandeelhoudersbesluit op 6 december 2017 om beide havens te fuseren. Hiermee is per 1 januari 2018 één van de grootste zeehavens van West-Europa ontstaan: North Sea Port. De juridische completion zal naar verwachting plaatsvinden in het tweede kwartaal van 2018. North Sea Port is in Europa de nummer drie in toegevoegde waarde en de nummer tien in goederenoverslag. Het havengebied is 60 km lang en goed voor een kleine 97.000 banen. Tussen de havens van Rotterdam, Vlissingen en Gent is in 2017 een wekelijkse lijndienst opgezet met een binnenvaartschip (barge). De verwachting is dat deze samenwerking in 2018 zal worden uitgebreid. Via het MIRT-overleg hebben we aandacht gevraagd voor de concurrentiepositie en achterlandverbindingen van de havens en zijn onderzoeken in gang gezet die de bereikbaarheid van de haven verbeteren. Voorbeeld hiervan is het uitgebreide onderzoek dat nu plaatsvindt naar een spoorverbinding langs het kanaal Gent-Terneuzen (KGT). Dit MIRT-overleg wordt op landsdelig niveau zuidwest-Nederland gehouden, waarmee ook de banden met de haven van Rotterdam waar mogelijk worden aangehaald.

1.1.3 Grote Projecten

Inleiding

Met verschillende grote projecten wordt invulling gegeven aan de ambities van de Provincie Zeeland. Met het Kader Grote Projecten is de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten versterkt voor de grote projecten. Dit is ook de reden om in de begroting en in het jaarverslag de grote projecten en daarbij behorende baten en lasten expliciet zichtbaar te maken. Hoewel de projecten in aard en karakter sterk van elkaar verschillen, hebben ze met elkaar gemeen dat het gaat om politiek belangrijke projecten, waarbij het financieel om grote bedragen gaat. In verschillende mate horen daar ook financiële risico's bij. Deze komen nader aan de orde in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Bij de vaststelling van het Kader Grote Projecten op 8 juli 2016 hebben Provinciale Staten besloten dat de lopende grote projecten opnieuw beoordeeld zouden worden aan de hand van dat vastgestelde kader. Deze beoordeling is begin 2017 uitgevoerd. De conclusie van die beoordeling, waarmee Provinciale Staten op 17 maart 2017 hebben ingestemd, is dat alle toen lopende grote projecten op basis van de criteria m.b.t. de omvang in tijd en geld, imago, bestuurlijke gevoeligheid en risico's nog steeds als groot project te beschouwen zijn. Voor de begroting 2018 is gebruik gemaakt van deze zelfde lijst 'lopende grote projecten', met uitzondering van het project Perkpolder. Met ingang van 2018 is dat project als groot project komen te vervallen vanwege de overdracht van het project aan de gemeente Hulst en de terugtrekking van de provincie uit de Perkpolder Beheer BV, conform het besluit van Provinciale Staten van 7 juli 2017.

De voortgang van de grote projecten is in 2017 elk kwartaal aan Provinciale Staten gerapporteerd. In de voortgangsrapportages wordt aandacht besteed aan de voortgang van de projecten en wordt gerapporteerd op basis van een standaardset beheersaspecten. Wanneer de voortgang van projecten uit de pas dreigt te gaan lopen op budget, in de tijd of ten opzichte van de afgesproken kwaliteit, dan wordt dit expliciet en tijdig door Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten gemeld. Ook is er een besluitvormende rol voor Provinciale Staten opgenomen bij de afsluiting van een projectfase en overgang naar een volgende projectfase. Om vast te stellen of deze werkwijze in de praktijk afdoende functioneert wordt jaarlijks door Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten gezamenlijk stilgestaan bij de sturing op grote projecten en de mogelijkheden om werking van dit kader te verbeteren. Op 21 november 2017 hebben Gedeputeerde Staten een eerste aanzet voor deze evaluatie aan Provinciale Staten toegezonden.

Sloeweg N62

Omschrijving

Het project N62 Sloeweg omvat het verdubbelen van de provinciale weg Sloeweg vanaf de aansluiting op Rijksweg A58 ten noorden van Heinkenszand tot de aansluiting op de Bernhardweg ten zuiden van Nieuwdorp. Naast het verdubbelen van de weg worden tevens nieuwe ongelijkvloerse aansluitingen op Rijksweg A58 bij Heinkenszand en de Molendijk bij Nieuwdorp gerealiseerd. Daarnaast worden de aansluitingen op Rijksweg A58, de Molendijk bij 's-Heerenhoek en de Bernhardweg bij Nieuwdorp gerealiseerd. Daarnaast worden een aantal bestaande aansluitingen verwijderd, wordt er gezorgd dat de nieuwe en aangepaste aansluitingen goed aansluiten op het bestaande wegennet en wordt het project landschappelijk ingepast. De Sloeweg maakt deel uit van de totale provinciale weg N62. Daaronder vallen tevens de Westerscheldetunnel, de Sluiskiltunnel en de Tractaatweg,

De uitvoering van het project is in 2014 gestart. Begin 2015 bleek dat er bij ongewijzigde uitvoering sprake zou zijn van flinke financiële tekorten en aanzienlijke overschrijding van de planning. Dat is aanleiding geweest om het deel van het project vanaf de aansluiting op Rijksweg A58 bij Heinkenszand tot de aansluiting op de N254 Bernhardweg bij Nieuwdorp in aangepaste vorm uit te voeren (fase 1). Dit wegvak is medio 2016 volgens planning opgeleverd. De besluitvorming over de aansluiting van de N62 Sloeweg op de N254 Bernhardweg (fase 2) heeft op 16 december 2016 plaatsgevonden, waarbij gekozen is voor de uitvoering van de 'ster-variant' met 2x2 rijstroken. De voorbereiding en uitvoering hiervan is belegd bij de Tractaatweg BV.

Doelen

De doelstelling voor het project N62 luidt 'vlot en veilig van Goes naar Gent'. Voor het project N62 Sloeweg is deze hoofddoelstelling uitgewerkt in vier subdoelstellingen:

- Verbeteren van de verkeersafwikkeling. Door het verdubbelen van het aantal rijstroken wordt de capaciteit van de weg vergroot en kan de weg meer verkeer verwerken. Daarmee wordt een goede doorstroming en dus vlottere afwikkeling van het verkeer gewaarborgd. Nu en in de toekomst;
- Verbeteren van de bereikbaarheid. Met het realiseren van de ongelijkvloerse aansluitingen verbetert de bereikbaarheid van de omliggende kernen en die van de industrie en havengebieden;
- Terugdringen van het sluipverkeer. Door het verdubbelen van de weg en het realiseren van ongelijkvloerse aansluitingen wordt de rijtijd verkort waarmee het sluipverkeer wordt teruggedrongen;
- Verbeteren van de verkeersveiligheid. Dit wordt onder andere bereikt door de aanleg van een middenberm tussen de 2x2 rijstroken. Ook het aanleggen van ongelijkvloerse aansluitingen levert een bijdrage aan het vergroten van de verkeersveiligheid.

Resultaten 2017

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	A
Acties 2017	Toelichting
Het deel van het project waarvan is besloten om het in aangepaste vorm uit te voeren is op 30 juni 2016 opgeleverd. In de tweede helft van 2016 zullen nog wat kleine werkzaamheden worden uitgevoerd en wordt dat deel van het project administratief en financieel afgerond.	Financiële afrekening fase 1 is in 2017 afgerond.

Ten aanzien van de aansluiting N62 Sloeweg – N254 Bernhardweg wordt de besluitvorming voorbereid. Naar verwachting zal er eind 2016 een voorstel aan PS worden voorgelegd.	Besluitvorming heeft op 16 december 2016 plaatsgevonden door PS. Tevens is op 18 mei 2017 een overeenkomst van opdracht met de Tractaatweg BV gesloten in 2017 voor de verdere voorbereiding en uitvoering van fase 2.
Aangezien nog niet bekend is welke kruispuntvariant wordt aangelegd is het niet mogelijk om in dit stadium concrete acties voor 2017 te benoemen. Als er eind 2016 een keuze wordt gemaakt dan dient er ongeacht de aansluitingsvorm in ieder geval begonnen te worden met de technische en administratieve voorbereiding zoals omzetten van het ontwerp en contract en de afstemming hierover (eventueel na aanbesteding) met de aannemer die het werk gaat uitvoeren.	Gekozen is op 16 december 2016 voor de uitvoering van de 'ster-variant' met 2x2 rijstroken. Het contract met de oorspronkelijke aannemer zal worden nagekomen. De voorbereidingen zijn in 2017 gestart, vergunningen aangevraagd en omgevingsvergunning is in november 2017 verleend. Tevens is het Definitief Ontwerp onderworpen aan een tweede verkeersveiligheidsaudit en in december is dit positief beoordeeld. Verdere uitvoering zal in 2018 en 2019 gaan plaatsvinden.

Risico's

Eind juni 2016 zijn de werkzaamheden op het deel tussen Rijksweg A58 en de aansluiting N62 Sloeweg – N254 Bernhardweg afgerond. Ten aanzien hiervan is er enkel nog een financieel risico. Voor de financiering van het project is een bijdrage van € 5 mln. gevraagd aan het ministerie van I&M. Dat verzoek heeft ook betrekking op het deel dat inmiddels is opgeleverd. De kans dat de gevraagde bijdrage niet wordt verleend lijkt gering. Met de keuze voor de stervariant en de overeenstemming die is bereikt over de maatregelen die worden genomen op grond van de uitkomsten van de verkeersveiligheidsaudit is de verwachting dat wordt voldaan aan de voorwaarden die het ministerie aan het verlenen van de bijdrage heeft gesteld. Het ministerie heeft aangegeven hierover in het voorjaar van 2018 een besluit te nemen.

De belangrijkste risico's ten aanzien van de aansluiting N62 Sloeweg – N254 Bernhardweg (fase 2) hebben betrekking op:

- De benodigde procedure voor het toepassen van AEC bodemas is niet tijdig afgerond.
- Stakeholders stellen nieuwe eisen aan het ontwerp als dit niet aan hun verwachting voldoet.

Infrastructuurprojecten staan bekend als zeer dynamische en risicovolle projecten. De kans op optreden van risico's die leiden tot budgetoverschrijding of langere doorlooptijd van de planning zijn aanwezig. De risico's zijn opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen. De door de Tractaatweg BV opgestelde risicoanalyse laat zien dat risico's met betrekking tot planning en budget vooralsnog binnen de post onvoorzien van het investeringsbudget kunnen worden opgevangen. Via de kwartaalrapportages worden PS periodiek geïnformeerd over de voortgang, risico's en financiën.

Genomen besluiten

Met betrekking tot de voorbereiding en uitvoering van het project N62 Sloeweg hebben PS de volgende besluiten genomen:

- 29 mei 2009: Voorbereidingsbudget beschikbaar stellen van € 8,850 mln.
- 21 december 2012: Aanvullend budget beschikbaar stellen van € 43,844 mln. (totale budget wordt daarmee € 52,7 mln.).
- 25 april 2014: Aanvullend budget beschikbaar stellen (na aanbesteding) van € 5,3 mln. (totale budget wordt daarmee € 58 mln.).
- 3 juli 2015: Project N62 Sloeweg in aangepaste vorm uitvoeren, de besluitvorming over de aansluiting Sloeweg-Bernhardweg opschorten en een aanvullend budget beschikbaar stellen van € 18,5 mln. (totale budget wordt daarmee € 76,5 mln.).
- 16 december 2016: Aanvullend budget beschikbaar stellen van netto € 15,1 mln. (totale investeringsbudget wordt daarmee € 91,6 mln.).
- 16 december 2016: Besluit tot uitvoeren van de stervariant op aansluiting Sloeweg-Bernhardweg (fase 2).

Tractaatweg N62

Omschrijving

Het project N62 Tractaatweg omvat het verdubbelen van de provinciale weg Tractaatweg vanaf de aansluiting op het tracé door de Sluiskiltunnel ten zuiden van Terneuzen tot aan de grens met België nabij Zelzate. Naast het verdubbelen van de weg worden tevens drie ongelijkvloerse aansluitingen gerealiseerd inclusief aansluiting op de bestaande aansluitende wegen en wordt het project landschappelijk ingepast. De Tractaatweg maakt deel uit van de totale provinciale weg N62. Daaronder vallen tevens de Sloeweg, de Westerscheldetunnel en de Sluiskiltunnel. De provincie heeft voor de voorbereiding en uitvoering van het project een aparte overheids-BV opgericht, de Tractaatweg BV. De rol- en taakverdeling is in verschillende stukken vastgelegd (overeenkomst van opdracht tussen Provincie en Tractaatweg BV, de bevoegdheidsverdeling tussen GS en PS en de statuten van de Tractaatweg BV).

Doelen

- Verbeteren van de capaciteit van de weg: Door het verdubbelen van het aantal rijstroken kan de weg meer verkeer verwerken. Daarmee wordt een goede doorstroming van het verkeer gewaarborgd;
- Verbeteren bereikbaarheid: Met het realiseren van de ongelijkvloerse aansluitingen verbetert de bereikbaarheid van de omliggende kernen en die van de industrie in de Kanaalzone;
- Verbeteren van de verkeersveiligheid: Dit wordt onder andere bereikt door de aanleg van een middenberm tussen de 2x2 rijstroken. Ook het aanleggen van ongelijkvloerse aansluitingen levert een bijdrage aan het vergroten van de verkeersveiligheid.

Resultaten 2017

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	A
Acties 2017	Toelichting
In 2016 wordt de aanbestedingsprocedure voor de uitvoering van het project doorlopen. De planning is dat eind 2016 opdracht verleend wordt. Vanaf dat moment kan de aannemer starten met de voorbereiding. Dit zal ongeveer een half jaar in beslag nemen. Daarna kan 'de schop in de grond'.	Begin 2017 zijn de werkzaamheden gegund. Vanaf dat moment is de aannemer gestart met de voorbereiding. Die heeft ongeveer een half jaar in beslag genomen. Tevens zijn de benodigde gronden verworven. Daarna is 'de schop in de grond gegaan' voor de kunstwerken Molenverkorting, Zwartenhoek en Spuikreekweg. Uit de 4 ^e kwartaalrapportage is gebleken dat er voor ca € 16,1 mln. aan werk is uitgevoerd.

Risico's

De belangrijkste risico's ten aanzien van het project N62 Tractaatweg hebben betrekking op:

- Discussie met de aannemer over bepalingen in het contract ten aanzien van de te leveren kwaliteit.
- Aannemer dient claims in en wenst wijzigingen ten aanzien van het contract overeen te komen.

Infrastructuurprojecten staan bekend als zeer dynamische en risicovolle projecten. De kans op optreden van risico's die leiden tot budgetoverschrijding of langere doorlooptijd van de planning zijn aanwezig. Dit risico is opgenomen in de paragraaf weerstandsvormen. Het totale risico voor de realisatie van de Tractaatweg kan naar verwachting worden gedekt binnen de post onvoorzien.

Genomen besluiten

- PS 29 mei 2009: Voorbereidingsbudget beschikbaar stellen van € 7,850 mln.
- PS 6 juni 2014: Aanvullend budget beschikbaar stellen van € 52,150 mln. (totale budget wordt daarmee € 60 mln.).
- PS 11 december 2015: Instemmen met het oprichten van de Tractaatweg BV.
- PS 15 april 2016: Vaststellen van de bevoegdheidsverdeling tussen GS en PS.
- PS 9 juni 2017: Herschikking onderhoud n.a.v. aanbesteding: totale investeringsbudget wordt daarmee € 64 mln. en voor het onderhoud de komende 15 jaar € 4,2 mln.

Waterdunen

Omschrijving

Het project Waterdunen is een grote gebiedsontwikkeling van ruim 350 ha ten westen van Breskens. Kustversterking gaat hier gepaard met hoogwaardige verblijfsrecreatie en natuur- en landschapsontwikkeling. Het is daarmee te beschouwen als een voorbeeld van de Deltawerken 2.0. Waterdunen is een aansprekend project, waarin de kernwaarden van de provincie tot uitdrukking komen: concreet, inspirerend, kleurrijk, eerlijke samenwerking, dienstverlenend, ambitieus, dynamisch en zelfverzekerd. Het wordt een bijzonder en aantrekkelijk gebied, zowel voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en verblijfsrecreanten, met een aanzienlijke sociaaleconomische impuls voor de (krimp)regio. Waterdunen draagt met de getijdennatuur bij aan het natuurherstel van de Westerschelde. Vanaf 2013 wordt gewerkt aan de daadwerkelijke aanleg. De contouren van Waterdunen zijn inmiddels in het veld al goed te zien.

Doelen

Het doel van Waterdunen is driedelig:

- Een oplossing voor kustveiligheid. Duinen en dijken ter hoogte van Breskens vormen één van de Nederlandse zwakke schakels. Met de gekozen wijze van kustversterking is de veiligheid voor 200 jaar gegarandeerd;
- Met de getijdennatuur, een groot slikken- en schorrengebied, draagt Waterdunen bij aan het met België afgesproken natuurherstel van de Westerschelde;
- Door de combinatie van kustversterking, (recreatie) natuurontwikkeling en hoogwaardige verblijfsrecreatie ontstaat een voor recreanten uiterst aantrekkelijk gebied, zowel voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en verblijfsrecreanten. Dit zal leiden tot seizoenverlenging en een aanzienlijke sociaaleconomische impuls voor de (krimp)regio.

Bovenstaande doelen bereiken we in samenwerking en afstemming met de andere bij Waterdunen betrokken partijen (Waterschap Scheldestromen, Gemeente Sluis, Het Zeeuwse Landschap en Molecaten) en met de omgeving.

Deze doelstellingen zijn in 2017 gedeeltelijk behaald, de uitvoering en realisatie loopt door tot in 2019. In 2017 is er voor ruim € 3,3 mln werk uitgevoerd.

Resultaten 2017

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2017	Toelichting
Het op hoogte brengen van de duinvallei waar de recreatiewoningen en de duincamping zijn gepland.	Gerealiseerd.
Het op hoogte brengen van vogeleilanden ten behoeve van de ontwikkeling van estuariene natuur.	Gerealiseerd.
Het reconstrueren van de Puijendijk ten behoeve van de bereikbaarheid van het gebied.	Gerealiseerd.
De aanleg van de inlaatkreek en de brug om het water het gebied in te kunnen laten stromen.	Vorbereidende werkzaamheden hebben plaatsgevonden, uitvoering vindt plaats in 2018.

Risico's

De uitgevoerde risicoanalyses hebben geleid tot optimalisatie van beheersmaatregelen en vormde de input voor het benodigde bedrag voor onvoorzien in de GREX. De risicoanalyse vormt tevens input voor de planning, waardoor helder wordt wat het effect zal zijn van risico's op de planning.

De belangrijkste risico's voor de uitvoeringsfase Waterdunen, als onderdeel van de post onvoorzien in de GREX, zijn:

- het optreden van schade aan de oeverbescherming van de inlaatkreek tijdens de inregelfase;
- het, bij onvoorziene tegenslagen, langer en/of meer moeten inhuren van externen, en
- het extra moeten ontgraven en verwerken van slappe grond.

De risico's voor de beheerfase zijn meegenomen in de berekening van het provinciaal weerstandsvermogen en geen onderdeel van de GREX. Het betreft onder meer risico's met betrekking tot:

- hogere kosten dan verwacht voor het overdragen van beheer aan toekomstige beheerders;
- herstelkosten door schade aan de inlaatkreek als gevolg van het getij in het gebied;
- kosten als gevolg van het later afnemen van de gronden door Molecaten;
- kosten als gevolg van planschade.

Genomen besluiten

De scope van het project Waterdunen is vastgelegd in het inrichtingsplan (Gedeputeerde Staten, 2009), dat als onderlegger heeft gediend voor het door Provinciale Staten op 1 oktober 2010 vastgestelde inpassingsplan. Als gevolg van grondonderhandelingen en een nadere detaillering richting uitvoering heeft een aantal wijzigingen in de scope plaats gevonden, die in de 1e herziening van het inpassingsplan (PS, 13 december 2013) zijn vastgelegd. In de PS vergadering van 4 november 2016 is de GREX 2017 vastgesteld, waarin de knip tussen uitvoering (GREX) en beheer (provinciale begroting) is geëffectueerd. Een geactualiseerde GREX 2018 op basis van deze uitgangspunten in december 2017 door PS vastgesteld.

Natuurpakket Westerschelde

Omschrijving

Het programma Natuurpakket Westerschelde richt zich op het realiseren van 600 ha estuariene natuur, volgens het Convenant Rijk-Provincie (2005), over de uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010. Het belangrijkste beoogde effect is natuurherstel van de Westerschelde. Het zal nog geruime tijd duren voordat vastgesteld kan worden of de beoogde estuariene natuur ter plaatse is gerealiseerd. In de loop van de jaren is het programma geleidelijk aan van de planvoorbereidingsfase in de uitvoeringsfase terecht gekomen. Tegelijkertijd worden er vanuit het Natuurpakket ook nevenopgaven met een maatschappelijke meerwaarde gecreëerd. Hieronder vallen het landbouwflankerend beleid, de ontwikkeling van een Grenspark en de impuls voor de gemeenten Hulst en Sluis. Op 7 november 2017 heeft GS ingestemd met de herijking van NPW waarbij een wijziging heeft plaatsgevonden in de toedeling van de hectares.

Doelen

Het realiseren van:

- Hertogin Hedwigepolder (312 ha);
- Uitbreiding Zwin (12 ha);
- Kwaliteitsverbetering HHP en Zwin (48 ha);
- Middengebied Waterdunen (121 ha) en Perkpolder (35 ha);
- Buitendijks (3 deelprojecten 87 ha);
- Landbouwflankerend beleid (subsidie € 6,5 mln. en grondruilbank € 6,5 mln.);
- Overige afspraken (Grenspark, impuls Hulst en Sluis).

Resultaten 2017

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2017	Toelichting
Afronden van het buitendijks project Perkpolder en in beheer overdragen.	Gerealiseerd / gerealiseerd.
Voortgaan met de uitvoering van de deelprojecten Waterdunen (zie betreffende programma), het Zwin, Baalhoek en Knuitershoek.	In uitvoering / in uitvoering / gerealiseerd / gerealiseerd.
Voortgaan met de voorbereiding van verschillende deelprojecten in de Hedwigepolder, Bath, Hoofdplaatpolder en Ossensisse.	Alle in voorbereiding.
Invulling geven aan de overige afspraken (landbouwflankerend beleid, Grenspark, impuls Hulst en Sluis en de monitoring).	In uitvoering met vervolg in de resterende periode van het programma tot 2022.

In 2017 is voor ruim € 9,2 mln aan werken uitgevoerd.

Risico's

- Een politiek/bestuurlijk risico voor het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid (LNV) en de Provincie is dat de afgesproken 600 ha estuariene natuur niet wordt gerealiseerd. Er ligt nog steeds een ingebrekestelling van de Europese Commissie aan Nederland. Op 11 januari heeft 2018 heeft de minister van LNV ingestemd met de herijking van NPW;

- Er zijn juridische risico's die de realisatie van projecten in gevaar kunnen brengen, variërend van juridische fouten in de onteigeningsprocedure, het niet verkrijgen van vergunningen, het niet voldoen aan vergunningsvoorwaarden etc. Op 5 januari 2018 is er door de Hoge Raad een uitspraak gedaan waarbij de cassatie is afgewezen in het voordeel van het rijk;
- Er zijn risico's met betrekking tot fouten of nalatigheden die verwijtbaar zijn als gevolg waarvan het Rijk toch financiële claims bij de provincie neerlegt;
- Er zijn risico's op conflicten tussen stakeholders waardoor de realisatie van het programma in gevaar komt;
- De kwantificering van de risico's zijn vertaald in risicoreserveringen binnen het projectbudget van NPW en zijn toereikend. Er hoeft derhalve geen aanspraak op het provinciale weerstandsvermogen te worden gemaakt.

Genomen besluiten

- Besluit 7 oktober 2005 Voorstel PS invulling Schelde Estuarium;
- Besluit 30 januari 2006 Convenant Rijk en Provincie Natuurpakket Westerschelde;
- Brief van 8 november 2016 over de voortgang van het NPW programma aan PS;
- Besluit 7 november 2017 instemming van GS met herijking NPW en voorleggen voor instemming met minister van LNV.

Thermphos

Omschrijving

In 2012 is Thermphos failliet gegaan. In 2014 is door Provincie Zeeland en Zeeland Seaports (ZSP) een deal met curatoren gemaakt. Beoogd was dat in 2016 de eerste fase van de sanering, het fosfor veilig maken van het terrein, zou zijn afgerond. Nadat in 2016 bleek dat dit niet werd gehaald, volgde in 2017 een bewogen jaar.

Door de voor de sanering opgerichte organisatie Van Citters Beheer BV (VCB) werd midden maart 2017 de Turnkey overeenkomst met de uitvoerder van de eerste fase van de sanering Decontamination Services Bv (DS) ontbonden voor het nog niet uitgevoerde deel. Eind maart werd door VCB een nieuw plan van aanpak opgesteld dat inzicht gaf in het tijdpad en de kosten voor de totale sanering van het voormalige Thermphos-terrein.

Zeeland Seaports en de Provincie Zeeland hebben door Fakton de kostenramingen (en toekomstige opbrengsten en investeringen voor heruitgifte) laten bekijken. Daaruit is een base case kostenraming gekomen. Gezien de hoge kostenramingen is de hulp van het Rijk gezocht.

Het kabinet heeft in juni 2017 de Commissie onderzoek sanering Thermphos ingesteld. In augustus heeft deze Commissie haar rapport aan het kabinet aangeboden. Het Rijk, Provincie Zeeland en Zeeland Seaports hebben na ontvangst en bespreking van het rapport in december een financieringsovereenkomst getekend.

Doelen

Het in de begroting 2017 geformuleerde doel is niet gehaald. In de begroting 2017 (opgesteld medio 2016) was het doel sanering van het bedrijfsterrein Thermphos in Vlissingen zodanig dat er een toestand wordt bereikt die zo veilig mogelijk is en blijft voldoen aan de toepasselijke bestuursrechtelijke milieuvorschriften, te bereiken voor 31 december 2016, binnen de beschikbare financiële middelen.

De ontwikkelingen hebben de doelstelling uit de begroting 2017 achterhaald. Dit heeft ertoe geleid dat uiteindelijk, ten behoeve van de implementatie van het advies van de Commissie onderzoek sanering Thermphos, met statenvoorstel DIP-163 "Implementatie advies Samsom", inclusief dekkingsvoorstel, door Provinciale Staten tot een nieuwe scope voor het project Thermphos is gekomen. In verband hiermee is de voorziening in 2017 gevoed met ca € 40 mln. In totaal is aan Van Cittersbeheer € 7 mln uitbetaald. Eind 2017 resteert in de voorziening € 38 mln.

Resultaten 2017

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	E
Acties 2017	Toelichting
- Als de werkzaamheden voor het veiligstellen in 2016 niet geheel worden gerealiseerd, zal (een deel van) 2017 moeten worden benut voor de afronding van de werkzaamheden voor veiligstellen. - De Provincie zal na de uitvoering van de eerste fase haar bemoeienissen staken. - Over het tijdstip en de wijze waarop de Provincie haar bemoeienissen beëindigt,	Zoals de doelstelling door de ontwikkelingen is achterhaald, geldt dit eveneens voor de in de begroting 2017 genoemd acties. Genomen acties zijn: - Inzet en het dragen van beheerkosten en operationele kosten door de Provincie Zeeland ten behoeve van een veilige situatie voor mens en omgeving op en rond het Thermphos-terrein; - Inzet ten behoeve van voortgang van de sanering en specifiek het fosfor veiligstellen van het voormalige Thermphos-terrein; - Het komen tot een totaaldeal met Rijk en Zeeland Seaports zoals opgedragen door Provinciale Staten met motie afbakening Thermphosdeal op 21 april 2017;

zullen dan afspraken met ZSP moeten worden gemaakt.	Lobby bij en gesprekken met de Europese Commissie en Europees Parlement ten behoeve van betrokkenheid van de Europese Unie bij de oplossing voor de Thermphos-problematiek;
---	---

Risico's

De in de begroting 2017 benoemde risico's met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor meerkosten in de eerste fase zijn, zoals met de jaarrekening 2016 en Zomernota aangegeven, tot uiting gekomen. Met de eind 2017 gesloten financiële overeenkomst met Rijk en Zeeland Seaports zijn de risico's gewijzigd. Gezien de gezamenlijke verantwoordelijkheid met Rijk en Zeeland Seaports is de Provincie voor 1/3 verantwoordelijk voor meerkosten voor de totale sanering van het voormalige Thermphos-terrein. De risico's worden uitgebreid toegelicht op pagina 182 van de jaarrekening.

Genomen besluiten

13 januari 2017 – Statenvoorstel DIO-ONTW-116A – Beschikbaar stellen van € 2,5 miljoen aan Van Citters Beheers BV voor de beheerskosten in de periode tot en met april 2017 onder voorwaarde van het beschikbaar komen van het Plan van Aanpak.

21 april 2017 – Statenvoorstel DIP-130 – Kennis nemen van Plan van Aanpak, positie herbevestigen verantwoordelijkheid met betrekking tot passief veilig en komen tot totaaloplossing samen met Rijk en Zeeland Seaports.

9 juni 2017 – Statenvoorstel DIP-137 - In totaal € 4,5 miljoen beschikbaar stellen ten behoeve van Van Citters Beheer voor de beheers- en operationele kosten van het Thermphos terrein.

10 november 2017 – Statenvoorstel DIP 163 - Scope als groot project wijzigen ter implementatie van advies Commissie onderzoek sanering Thermphos ten aanzien van doel (complete sanering i.p.v. passief veilig), financiële middelen (maximaal 41,8 miljoen euro gerekend vanaf april 2017) en tijd (beoogde einddatum 2021), GS opdracht te geven te komen op deze basis tot samenwerkingsovereenkomst met Rijk en Zeeland Seaports.

22 december 2017 – Financiële overeenkomst tussen Ministerie I&W, Zeeland Seaports en Provincie Zeeland ter invulling van financiële afspraken volgend op advies Commissie onderzoek sanering Thermphos.

18 april 2018 – de Samenwerkingsovereenkomst (SOK) is door alle partijen rechtsgeldig ondertekend.

MAR-kazerne

Omschrijving

Dit project omvat de verhuizing van de nu in Doorn gevestigde Van Braam-Houckgeestkazerne en het Logistiek Complex Maartensdijk naar de nieuw te realiseren Michiel Adriaanszoon de Ruyter Kazerne (MAR-kazerne). Binnen Defensie is een uitvoeringsorganisatie opgericht, om de verhuizing tot stand te brengen. Defensie, met het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), is verantwoordelijk voor de bouw van de Michiel Adriaanszoon de Ruyterkazerne Vlissingen.

Het provinciale project is primair gericht op het nakomen van de per brief van augustus 2012 door de Provincie bevestigde toezegging voor het om niet en bouwrijp beschikbaar stellen van de gronden. Deze toezegging is gedaan vanwege de grote positieve sociaaleconomische gevolgen van de kazerne. Op de schaal van de Zeeuwse arbeidsmarkt zijn de effecten enorm. De 1780 arbeidsplaatsen op de kazerne zelf zorgen voor nog eens 385 extra arbeidsplaatsen bij toeleveranciers en als gevolg van consumptieve bestedingen ('Impact Marinierskazerne Vlissingen', Ecorys, 21 januari 2013). Deze 2165 nieuwe banen kunnen een breed uitstralingseffect hebben op o.a. onderwijs en voorzieningen in Zeeland. Dit is mede afhankelijk van de woonplaatskeuze van de kazernemedewerkers. Provinciale inzet is gericht op het maximaliseren van de sociaaleconomische gevolgen. De provincie functioneert daarnaast voor Defensie als regionaal aanspreekpunt.

Doelen

Het doel van het project MAR-kazerne is om in nauwe samenwerking met Gemeente Vlissingen en Waterschap Scheldestromen:

- De door de Provincie gedane toezegging, om de gronden om niet en bouwrijp aan te leveren, gestand te doen;
- Defensie in staat stellen de kazerne zo snel mogelijk, tegen zo laag mogelijke kosten en met draagvlak binnen de regio te realiseren;
- Maximalisatie van de (economische en maatschappelijke) effecten van de kazerne voor de Zeeuwse samenleving te bewerkstelligen.

In 2017 zijn belangrijke stappen gezet richting het eerste projectdoel. Zoals ook in de voortgangsrapportages en in de begin december 2017 verschenen nieuwsbrief is aangegeven, zijn delen van de Havenweg en Visodeweg aan de openbaarheid onttrokken en is de daarvoor benodigde tijdelijke landbouwweg aangelegd. Vlissingen is gestart met de aanleg van de rotonde, waarop de ontsluiting naar de MAR-kazerne zal aanhaken; kabels en leidingen zijn verlegd en de voorbelasting is aangebracht. Aanpak en planning is uitgewerkt voor de aanleg van de nieuwe ontsluiting van Vesta in combinatie met de benodigde dijkversterking. Het daarvoor ingeschakelde adviesbureau heeft de veiligheid/stabiliteit van de dijk getoetst. De toetsingsresultaten zijn door het waterschap ter beoordeling voorgelegd aan de Inspectie Leefomgeving en Transport t.b.v. opname van het dijktraject op het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Met Evides en Enduris is projectovereenstemming bereikt over de noodzakelijke verlegging/verwijdering van kabels en leidingen in het erfpachtgebied. Het overleg met Defensie over kostenverrekening en planning van de benodigde verleggingen is in de afrondende fase. En overleg is gaande over het in opdracht van het Rijksvastgoedbedrijf opgestelde raamsaneringsplan en het saneringsbestek. Naar verwachting zal het eerste deel van dat werk begin 2018 worden aanbesteed. Verschillende acties zijn uitgevoerd als bijdrage aan de twee overige doelen. Gemeente Vlissingen heeft een beeldkwaliteitplan vastgesteld. En er is een gemeentelijke vergunning verleend voor de verplaatsing van de naturistencamping. Op verzoek van Defensie heeft de provincie gezorgd voor de sloop van de opstallen en aanwezige ondergrondse kelders aan de Havenweg. Een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers vanuit Provincie, Gemeente, Defensie, ZSP, Impuls en Campus Zeeland, heeft kansen voor versterking van de economische spin-off van de kazerne in beeld gebracht, op gebied van havenontwikkeling, onderwijs en vrijetijdseconomie. Op 21 juni is een bijeenkomst geweest met de regio om ideeën en suggesties voor het

ontwerp van de kazerne te inventariseren. De oogst van deze bijeenkomst is gepresenteerd aan de geselecteerde consortia. Met Defensie samen is een plan van aanpak uitgewerkt voor de promotie van Zeeland bij de mariniers en hun gezinnen. In dat kader is -als onderdeel van Zichtbaar Zeeland- opdracht verleend voor een website/app om Zeeland meer bekendheid te geven bij de mariniers en hun gezinnen, als pilotgroep van potentiële vestigers. Streven is de app op de familiedag in Doorn in 2018 te kunnen presenteren.

Resultaten 2017

	Mate van realisatie van voorgenomen acties: A = maximaal E = minimaal
	B
Acties 2017	Toelichting
Uitvoering (financiële) afspraken in grondovereenkomsten met particulieren, waterschap, Vlissingen en Defensie.	Loopt gedurende het project.
Juridisch-kadastrale afhandeling van erfpacht- en opstalovereenkomsten.	Afgerond.
Realisatie nieuw gronddepot voor gemeente Vlissingen.	Afgerond.
Aanleg aansluitpunten nutsvoorzieningen en benodigde omleggingen.	Niet afgerond.
Opstellen bestekken kabels en leidingen en infrastructurele verbeteringen.	Niet afgerond.
Begeleiding uitvoering bodemsanering.	Niet afgrond.
Opstellen promotieplan richting Doorn.	Afgerond.
Verdere verkenning van mogelijkheden voor uitbouwen economische spin-off van MAR-kazerne voor Zeeland.	Blijft continu aandacht vragen.
Voortzetting afstemmingsoverleg met Defensie en RVB parallel aan aanbestedings- en ontwerptraject met oog op vergunningentraject, de consequenties op gebied van bodem, archeologie, geur en NGE, en eventuele meekoppelkansen.	Loopt gedurende het project.
Aanvullende acties	
Gunning door gemeente Vlissingen van het noordelijke gedeelte van de nieuwe ontsluiting van de kazerne.	Afgerond.
Projectovereenkomsten met Enduris en Evides m.b.t. verleggen en verwijderen van leidingen.	Afgerond.
Verkenning van mogelijkheden voor uitbouwen economische spin-off van MAR-kazerne voor Zeeland.	Afgerond.
Opstellen bestek takje Vesta, aanbesteding en gunning.	Niet afgerond.
Uitvoering promotieplan.	Loopt gedurende het project.
Uitvoering kabel- en leidingomleggingen en –verwijdering.	Niet afgerond.

Risico's

Elk kwartaal wordt de risicoanalyse geactualiseerd. De aanpassingen worden in de voortgangsrapportages gerapporteerd. De financiële risico's m.b.t. bodemsaneringen, de RWZI en bomruiming zijn gelijk gebleven. Het risico m.b.t. de nutsvoorzieningen is vervallen. Inmiddels zijn concrete ramingen van de kabel- en leidingeigenaren beschikbaar en is met Defensie nader overleg gevoerd over de interpretatie van eerder gemaakte afspraken. Daaruit blijkt dat het in de projectraming voor de nutsvoorzieningen opgenomen budget ontoereikend is. Ophoging van dit budget met ca. € 75.000 - € 100.000 kan gedekt worden uit de financiële bijdragen van BZK aan het door Defensie uitgevoerde onderzoek naar niet gesprongen explosieven, waarvan

de provincie conform de vierde overeenkomst 50% ontvangt. Het risico m.b.t. het takje Vesta is komen te vervallen, omdat eventuele financiële tegenvallers op basis van de met Defensie gemaakte afspraken voor rekening van Defensie komen.

Genomen besluiten

- Besluit november 2013: beschikbaar stellen van € 15 mln. voor project MAR-kazerne;
- Besluit juli 2014: vaststelling inpassingsplan;
- Bestuursovereenkomst Kostendeling Grondossier MAR-kazerne, juni 2016.

Perkpolder

Omschrijving

Het project Perkpolder omvat het realiseren van een sociaaleconomische impuls in de gemeente Hulst, vanwege het wegvallen van het veer Kruiningen-Perkpolder. Daartoe is de grondexploitatiemaatschappij Perkpolder Beheer B.V. opgericht. Gemeente Hulst en Provincie Zeeland zijn op 31 december 2013, elk voor 50%, de enige aandeelhouders geworden. In december 2017 zijn alle aandelen overgedragen aan de gemeente Hulst.

Met deze samenwerking beoogden partijen een integrale ontwikkeling van het plangebied tot een gebied bestaande uit het hart met permanente woningen en een hotel op het voormalige veerplein, deeltijdwoningen en een golfbaan in de westelijke Perkpolder, een jachthaven, buitendijkse natuur met primaire waterkeringen en de aanpassing van de N689 te realiseren. In 2024 moet het plan gerealiseerd zijn.

De gemeente Hulst zal middels Perkpolder Beheer BV het project nu zelfstandig tot realisatie gaan brengen. Daarom zijn alle gronden die de provincie voor het project Perkpolder had verworven in december 2017 ook overgedragen aan Perkpolder Beheer BV.

Doelen

Het realiseren van:

- Een 18 holes golfbaan;
- 200 woningen in de Westelijke Perkpolder;
- 250 woningen op het (voormalige) veerplein;
- Hotel;
- Jachthaven (350 ligplaatsen);
- 75 ha buitendijkse natuur (NPW);
- Aanpassing N689 binnen het projectgebied.

Acties 2018

- Opvolgen van de afgegeven garantie.

Risico's

- De gemeente maakt aanspraak op de afgegeven garantie van € 3,3 miljoen.

Genomen besluiten

- Op 7 juli 2017 hebben Provinciale Staten besloten om het project geheel over te dragen aan de gemeente Hulst, vanwege de fase waarin het project zich bevond. Tevens is besloten om een garantie aan de gemeente Hulst van €3,3 miljoen te verstrekken.

1 Investerings, opgaven en grote projecten

(bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
lasten	58.007	94.771	81.263	13.508
batens	-39.264	-39.300	-23.764	-15.536
resultaat voor bestemming	18.743	55.472	57.499	-2.027
toevoeging reserve	10.238	43.397	43.397	
onttrekking reserve	-8.622	-58.002	-58.002	
resultaat na bestemming	20.359	40.867	42.894	-2.027

Toelichting

In de begroting is in zowel de lasten en de baten € 12,5 mln voor de Tractaatweg opgenomen. Conform de voorschriften is deze onttrekking vanuit de BDU direct in mindering gebracht op de investering, waardoor in de realisatie er een verschil ontstaat van € 12,5 mln op zowel baten en lasten.

In de lasten is opgenomen de niet begrote voeding van de voorziening Thermphos, van € 6 mln.

Verdere toelichting en verklaring op doelstellingsniveau: zie jaarrekening pagina 153.

1.2. Programma Fysieke omgeving

Inleiding

Het Omgevingsplan Zeeland 2012 -2018, dat door Provinciale Staten is herzien in 2015, 2016 en 2017 is hét strategisch beleidskader voor de fysieke omgeving.

Het provinciaal omgevingsbeleid kent drie hoofddoelen:

- Een sterke economie;
- Een goed woon- en werkklimaat en
- Kwaliteit van water en het landelijk gebied.

Het programma fysieke omgeving bestaat uit de onderdelen ruimte, milieu, bodem en water die aan de drie hoofdoelen bijdragen. Het beleid is gewijzigd met de vaststelling van de herziening (in 2015) van het Omgevingsplan in verband met de Kaderrichtlijn Water (EU-KRW) en de Richtlijn overstromingsrisico's (EU-ROR) alsmede met de herziening van het Omgevingsplan voor diverse thema's in 2016 en 2017. De looptijd van het huidige Omgevingsplan verstrijkt in 2018. In dat jaar zal een nieuw provinciaal Omgevingsplan ter vaststelling aan Provinciale Staten worden voorgelegd. Ook zal een start worden gemaakt met de voorbereiding van een bredere Zeeuwse Omgevingsvisie die verband houdt met de komende Omgevingswet (2021).

Reguliere taken:

- Vergunningverlening, toezicht en handhaving bij bedrijven, waarvoor de Provincie vergunningverlenend gezag is;
- Toezicht op kwaliteit, hygiëne en veiligheid zwemwater;
- Toezicht op de uitvoering van zwemwatertaken door verantwoordelijke overheden, de communicatie naar burgers over veiligheid en waterkwaliteit en het jaarlijks vaststellen van zwemwaterlocaties;
- Vergunningverlening en toezicht op bodemsaneringen en nazorg;
- Uitvoering van bodemonderzoeken en bodemsaneringen;
- Vergunningverlening, toezicht en handhaving voor vuurwerkevenementen,
- luchtvaart, ontgrondingen en grondwateronttrekkingen;
- Uitvoeren programma Impuls omgevingsveiligheid;
- Accounthouderschap van de RUD Zeeland;
- Interbestuurlijk toezicht voor wat milieu- en r.o.-taken gemeenten betreft;
- Overleg over ruimtelijke plannen met betrokken bestuursorganen;
- Toezicht op huisvesting statushouders;
- Kaderstelling oppervlaktewateren en grondwater, toezicht op het waterschap, ook op de waterveiligheidsstaak;
- Berekenen en actueel houden van overstromingsgevolgen;
- Goedkeuren projectplannen dijkversterkingen en vooroeverbestedingen primaire keringen;
- Aanwijzen en normeren regionale waterkeringen, inclusief toezicht op de periodieke en continue cycli van beheer, onderhoud, toetsing en verbetering door het waterschap;
- Grondwaterbeheer, grondwatermonitoring, databeheer en rapportage.

Beleidskader:

- Omgevingsplan Zeeland 2012-2018 (gedeeltelijk herzien in 2015, 2016 en 2017);
- Verordening ruimte Provincie Zeeland (gewijzigd in 2016 en 2017);

- Provinciale Waterverordening Zeeland (gewijzigd in 2016);
- Oog op Zeeland – nota handhaving natuur en milieu (herzien in 2012);
- Nota Vergunningverlening, toezicht en handhaving + specialistische taken 2016;
- Provinciale Milieuverordening Zeeland 1993 (gewijzigd in 2012 en 2017);
- Landschapsverordening Zeeland;
- Ontgrondingenverordening Zeeland;
- Nota Grondbeleid (2016);
- Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht Zeeland 2016;
- 't Zeeuws Bodemvenster 2012-2018.

Ruimte

Het doel van het ruimtelijk beleid is bij te dragen aan een sterke economie, een goed woon- en werkklimaat en kwaliteit van het landelijk gebied. De Provincie stelt kaders die voornamelijk door de gemeenten worden ingevuld. Woningbouw, bedrijfslocaties en andere grote ontwikkelingen worden regionaal afgestemd. Het uitgangspunt is dat ruimtelijk beleid voldoende ruimte geeft aan economische ontwikkelingen en een duurzame groei bevordert.

Dit wordt bereikt met de inzet van de wettelijke instrumenten, maar vooral ook met procesbegeleiding, kennisuitwisseling en advisering.

Milieu

Het provinciaal milieubeleid is gericht op het optimaal faciliteren van de economische ontwikkeling van Zeeland in combinatie met een gezonde en veilige omgeving. Uitgangspunt is gelijke toepassing van milieuregelgeving zodat een gelijk speelveld ontstaat. De uitvoering van het milieubeleid is gemandateerd aan de RUD Zeeland. Volgens planning zouden GS in 2016 nieuw beleid vaststellen op het gebied van vergunningverlening, toezicht, handhaving en specialisaties (VTH+S). Met name door het gebrek aan personele capaciteit zal dit beleid pas begin 2018 worden vastgesteld. Vanaf 2018 start de implementatie en uitvoering. In 2017 is het ondermandaat aan de RUD Zeeland voor wat Brzo en Rie4 bedrijven (bedrijven genoemd in cat. 4 richtlijn industriële emissies) ingetrokken. In 2017 is gestart met gesprekken met de DCMR waaraan thans de uitvoering van werkzaamheden is gemandateerd. Tevens wordt samen met de RUD Zeeland, Zeeuwse gemeenten en het Waterschap gewerkt aan een andere risico- en verrekensystematiek op stuksniveau (Project PxQ). De jaren 2017 en 2018 zijn overgangsjaren waarin met de nieuwe systematiek zal worden geëxperimenteerd en waarin deze zal worden geïmplementeerd.

Bodem

Het provinciaal bodembeleid is gericht op het duurzaam benutten van kansen die de bodem biedt voor maatschappelijke opgaven in Zeeland. Samen met de agro-keten wordt gewerkt aan gezonde en veerkrachtige bodems onder een economisch sterke en innovatieve agrarische sector. Tegelijk worden daarmee ook doelen uit de Kaderrichtlijn Water bediend. Om Zeeland klimaatrobust te maken wordt onderzocht hoe de bodem kan worden ingezet voor opslag van zoet water, infiltratie van overtollige neerslag en het voorkomen van hittestress in de bebouwde omgeving. In het kader van de opgave Zichtbaar Zeeland zal, door branding/promotie van Zeeland, het aardkundig erfgoed en de betekenis daarvan in het hedendaagse Zeeland een rol krijgen.

Water

Het waterbeleid richt zich op het faciliteren van functies, zoals stedelijke omgeving, drinkwater, landbouw, natuur en het realiseren van maatschappelijke opgaven vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water, de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's, en de Deltaprogramma's Zoet water, Waterveiligheid Ruimtelijke Adaptatie voor de regio's Kust en Zuidwestelijke Delta. De inzet is gericht op aanbod en vergroting van de

hoeveelheid kwalitatief schoon zoet (grond)water, het behalen van waterkwaliteitsdoelen in oppervlakte- en grondwater, het optimaliseren van het gebruik van zoet water en het laten afnemen van de vraag hiernaar. Vanuit waterveiligheid wordt bij noodzakelijke versterkingen gestreefd naar het zoveel mogelijk verzilveren van meekoppelkansen op het vlak van bijvoorbeeld landschap, cultuurhistorie, natuur, recreatie en stedenbouw. De Provincie verbindt partijen en laat uitvoering over aan partijen die daarvoor verantwoordelijk zijn. Uitvoering vindt grotendeels plaats via het investeringsprogramma Zuidwestelijke Delta. Het Rijk hanteert vanaf 2017 nieuwe normen voor primaire waterkeringen. De Provincie zoekt daarbij naar 'meekoppelkansen' via de concepten van "Parels" en "Meer Met Dijken Doen". Verder is de provincie verantwoordelijk voor het aanwijzen en normeren van regionale waterkeringen. Hiervoor is het project Normering Regionale Waterkeringen (NRW) opgestart.

Implementatie nieuwe Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet zal naar verwachting 1 januari 2021 van kracht zijn. Deze nieuwe wet brengt een aanzienlijke verandering met zich mee. Dit omvat onder andere het opstellen van een provinciale Omgevingsvisie, een digitaliseringstraject en een intern- en extern traject met als doel overeenstemming te krijgen in werkwijzen, structuurveranderingen en procesafspraken tussen gemeenten, Rijkswaterstaat, Waterschap Scheldestromen en de Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD). De Provincie pakt hiervoor de regie, verbindt partijen en vormt de schakel tussen Rijk en regio.

Maatschappelijk effect

In soms verschillende rollen zoals beleidsbepaler, kwaliteitsbewaker, belangenbehartiger, ontwikkelaar, investeerder en het faciliteren van een gezamenlijk proces (Kustvisie) draagt de Provincie bij aan een sterke economie, een goed woon- en werkklimaat en kwaliteit van water en het landelijk gebied.

Doelen en acties

Het Omgevingsplan kent drie hoofddoelen. Deels worden deze mede behaald door acties die vallen onder het programma Investerings, Opgaven en Grote projecten en de programma's Regionale economie, Regionale bereikbaarheid en Natuur en platteland.

Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Vorbereiding Omgevingswet	C
Acties	Resultaat 2017
Opstellen Omgevingsvisie en Omgevingsverordening Zeeland 2018; in 2017 voortzetting projectmatige aanpak voor integratie beleid voor ruimte, milieu, water, natuur, landschap, verkeer en vervoer.	De inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld tot 1 januari 2021. Tot die tijd moet er een geldig provinciaal Omgevingsplan bestaan. Omdat het in 2012 vastgestelde Omgevingsplan eind 2018 afloopt moet er in november 2018 een plan liggen dat de tijd overbruggt tot het van kracht worden van de Omgevingsvisie in 2021. De opvolger van het huidige Omgevingsplan noemen we het Omgevingsplan Zeeland 2018. In 2017 is gewerkt aan de voorbereiding van dat plan en de daarbij behorende Omgevingsverordening.
Overige voorbereidingsacties zoals vormgeven digitaal stelsel Omgevingswet en interne- en externe samenwerkingsstructuren, organisatieverandering.	Vorbereidingsacties zijn en worden voortgezet, rekening houdend met de uitgestelde inwerkingtreding van de Omgevingswet. Binnenkort wordt een start gemaakt met de voorbereiding van een Omgevingsvisie – (die in 2021 de opvolger wordt van het Omgevingsplan) - en een nieuwe Omgevingsverordening. Naast de Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening introduceert de nieuwe Omgevingswet

	ook Programma's. Programma's zijn uitwerkingen van een visie: het zogenaamde uitvoeringsbeleid.
--	---

Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Sterke economie	
Subdoel:	
Beter benutten van havengebieden en bedrijventerreinen	C
Acties	Resultaat 2017
Bieden van voldoende planologische ruimte voor havens en bedrijven. Voor bedrijventerreinen gebeurt dit door middel van regionale programmering (samenwerkende gemeenten), efficiënter gebruik bestaand aanbod, uit de markt nemen van niet-passend aanbod, voorkomen toevoeging onnodig nieuw aanbod en toepassing van de duurzaamheidsladder.	Eind 2017 was 322 ha. zeehaventerrein direct uitgeefbaar. Dit wordt als voldoende aangemerkt. Voor kadegebonden en zeehavengerelateerde activiteiten wordt nog ruimte gezocht. Alle regio's beschikken over een actueel bekrachtigd regionaal bedrijventerreinprogramma waarin aandacht is voor het aanbod aan bedrijventerreinen. De Provincie heeft bijgedragen aan de herstructurering van ruim 48 hectare bedrijventerrein vanuit het provinciale Fonds Impuls Bedrijventerreinen. In bestemmingsplannen wordt aandacht besteed aan de ladder voor duurzame verstedelijking.
Bevorderen kwaliteit en concentratie van bedrijventerreinen, bundeling van buisleidingen en bundeling van hoogspanningslijnen via planologisch spoor.	Aandacht voor kwaliteit en concentratie komt tot uitdrukking in de regionale bedrijventerreinprogramma's en in bestemmingsplannen. Bundeling van buisleidingen en bundeling van hoogspanningslijnen krijgt aandacht in het reguliere overleg over ruimtelijke plannen met zowel het Rijk als de gemeenten.
Versterken van de plattelandseconomie.	Versterking heeft onder meer plaatsgevonden door het toelaten van nieuwe economische dragers, uitvoering plattelandsontwikkelingsprogramma, verbetering verkaveling bedrijven. Kwaliteitsnetwerk landbouwverkeer is in 2017 geactualiseerd.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Subdoel:	
Vernieuwing in de recreatie, visserij, schaal en schelpdiersector en de landbouw.	A
Acties	Resultaat 2017
Ondersteuning verbreding en schaalvergroting landbouw.	Verbreding plattelandseconomie vindt plaats door het beleid voor nieuwe economische dragers (waarbinnen ook recreatieve ontwikkelingen worden toegelaten) en via het plattelandsontwikkelingsprogramma (POP-3) Schaalvergroting wordt ondersteund door activiteiten kavelruilbureau. Diverse projecten voor aquacultuur zijn in uitvoering genomen.
Aanwijzen concentratielocaties glastuinbouw en bevorderen sanering glastuinbouw op solitaire locaties.	Concentratielocaties zijn aangewezen. Vrijwel alle gronden in concentratiegebied Kanaalzone zijn verkocht of in optie uitgegeven. De provinciale 'ruimte voor ruimte-regeling' biedt mogelijkheden voor sanering. Hiervan is beperkt gebruik gemaakt.

Tegengaan nieuwvestiging en verduurzaming intensieve veehouderij.	Nieuwvestiging intensieve veehouderij heeft niet plaatsgevonden. Verduurzaming komt tot stand via gemeentelijk maatwerk bij uitbreiding van bedrijven.
---	--

Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Goed woon- en werkklimaat	
Subdoel:	
Toekomstbestendige woningmarkt en voldoende voorzieningen per regio	C
Acties	Resultaat 2017
Bevorderen behoud van voldoende voorzieningen per regio door middel van regionale afstemming en bijdragen aan de bereikbaarheid.	Voor Zeeuws-Vlaanderen is een masterplan voorzieningen opgesteld. Overige visievorming en afstemming in relatie tot bereikbaarheid vindt plaats via de in de Begroting geformuleerde maatschappelijk opgave 'Leefbaarheidsagenda'.
Bevorderen evenwichtige ontwikkeling kwaliteit en aantal woningen door middel van regionale afstemming, stimuleren verbetering van de woningvoorraad en toepassing van de duurzaamheidsladder.	Alle Zeeuwse regio's hebben hun planvoorraad in kwantitatieve zin in beeld gebracht. De vaststelling van de herijkte regionale woningmarktafspraken moet nog plaatsvinden en wordt voor de meeste regio's verwacht voor het eerste kwartaal 2018. Op Walcheren heeft de Provincie (interim) regionale woningmarktafspraken vastgesteld omdat geen overeenstemming is bereikt over welke plannen binnen de woningbehoefte kunnen worden gebracht. Bezwarenprocedure hiertegen loopt nog. Stimuleren verbetering (kwaliteit) woningvoorraad heeft ook in 2017 plaatsgevonden via de Provinciale Impuls Wonen (ca € 1 mln). Voorts is een onderzoek gestart naar de kwaliteit van de woningvoorraad mede gelet op demografische ontwikkelingen. In de toelichting bij bestemmingsplannen wordt aandacht besteed aan de ladder voor duurzame verstedelijking.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Subdoel:	
Gezonde leefomgeving	C
Acties	Resultaat 2017
Realiseren van een éénduidig kwaliteitsniveau binnen de RUD Zeeland volgens kwaliteitsniveau 2.1 door te zorgen voor deskundig personeel en voldoende kritische massa bij de RUD Zeeland, conform de Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving Omgevingsrecht Zeeland 2016.	De provincie heeft aan de RUD Zeeland de verplichting opgelegd dat zij moet voldoen aan het kwaliteitsniveau 2.1 voor wat de uitvoering van de taken betreft die zij voor de provincie uitvoert. De RUD Zeeland heeft in 2016 een verbeterplan opgesteld om aan dat kwaliteitsniveau te voldoen. De provincie gaat er vanuit dat de RUD aan dit kwaliteitsniveau voldoet. In het voorjaar van 2018 zal de RUD aangeven op welke punten zij eventueel nog niet voldoet.
Volgen van de beleidscyclus Big Eight VTH + S, door middel van het vaststellen van een uitvoeringsprogramma Vergunningverlening, toezicht en handhaving 2017, evaluatie van het Uitvoeringsprogramma toezicht en handhaving Wabo	Het uitvoeringsprogramma toezicht en handhaving (HUP) HUP is in 2017 vastgesteld. De evaluatie van het HUP 2016 is meegenomen in de deelnemersrapportage van de RUD over het jaar 2016. Er is geen apart uitvoeringsprogramma vergunningverlening 2017 opgesteld. Hetgeen in dat kader zou

2016 en tussentijdse evaluatie en eventuele aanpassing van het VTH + S beleid in 2017.	worden uitgevoerd is in de dienstverleningsovereenkomst 2017 met de RUD opgenomen. Het aan te passen VTH+S beleid zal pas in het voorjaar van 2018 worden vastgesteld.
Invulling geven aan het opdrachtgeverschap van de RUD Zeeland, door middel van het afsluiten en monitoren van de dienstverleningsovereenkomst 2017 en het evalueren van de jaarcijfers 2016.	In 2017 is een dienstverleningsovereenkomst met de RUD Zeeland afgesloten. In mei en in oktober is de stand van zaken van de uitvoering daarvan gemonitord. De jaarcijfers 2016 zijn geëvalueerd bij de beoordeling van de deelnemersrapportage over het jaar 2016. Voorts is in 2017 gestart met gesprekken met DCMR aan wie de Provincie sinds medio 2017 de uitvoering van de VTH taken, voor wat de Brzo en Rie-4 bedrijven betreft, heeft gemandateerd. In 2017 is ca € 4,6 mln verstrekt aan de RUD.
Proefdraaien met de PxQ methodiek bij de RUD Zeeland in 2017.	In 2017 is een implementatieplan PxQ opgesteld om te komen tot de invoering van deze risico- en verrekensystematiek op stuksniveau per 1 januari 2019. De jaren 2017 en 2018 zijn overgangsjaren om te komen tot invoering van deze systematiek.
Publiceren van informatie over VTH op internet en hiertoe de Gedragsregel handavingsinformatie aanpassen.	Er zijn afspraken met de RUD Zeeland gemaakt over welke handavingsinformatie zij op de website plaatst, gelet op de beperkte mogelijkheden die zij daartoe heeft in verband met de ICT kaders. De bedoeling is dat de ontwikkeling van een eigen website, los van die van de gemeente Terneuzen, meer mogelijkheden zal bieden. Daarna zal worden nagegaan of de Gedragsregel handavingsinformatie eventueel nog aangepast moet worden.
Coördineren regionale afstemming tussen bestuursrechtelijke en strafrechtelijke handavingspartners.	Wegens een gebrek aan personele capaciteit kon aan de in 2016 begonnen doorstart van deze coördinatie in 2017 geen vervolg worden gegeven.
Toeziën op veilige zwemlocaties.	Op alle zwemlocaties is in 2017 toezicht gehouden.
In 2017 begeleiden van bodemsaneringen op twee locaties.	De twee geplande bodemsaneringen konden, ten gevolge van externe factoren, niet in 2017 worden uitgevoerd.

Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Water, bodem en landelijk gebied met kwaliteit	
Subdoel:	
Voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's	C
Acties	Resultaat 2017
Bevorderen van een goed en efficiënt functionerende waterketen.	Waterschap Scheldestromen, de Zeeuwse gemeenten en Evides waterbedrijf hebben hun samenwerking bekrachtigd in het Convenant Samenwerking Afvalwaterketen Zeeland (SAZ+). Gezamenlijke werkgroepen werken aan een verdere optimalisatie. De in het Bestuursakkoord Water vastgelegde bezuinigingstaakstelling wordt gehaald.
Bevorderen goede chemische kwaliteit grondwateren.	In het project 'Schoon Water Zeeland' wordt samen met het waterschap Scheldestromen, de Vereniging van Zeeuwse Gemeenten, ZLTO en Evides Waterbedrijf gewerkt aan het verminderen van gewasbeschermingsmiddelen en biociden in het oppervlakte- en grondwater. Daarbij wordt samenwerking

	gezocht met agrarische ondernemers, loonwerkers, hoveniers, overheden, burgers en andere beheerders van gronden en terreinen.
Aanwijzen en bewaken beschermingsgebieden drinkwaterwinningen.	De grondwaterbeschermingsgebieden zijn aangewezen in en beschermd door de Provinciale Milieuverordening. De toestand wordt gevolgd via monitoring.
Tegengaan verdroging natuurgebieden, met name Natura 2000.	De uitvoering van hydrologische herstelmaatregelen wordt meegenomen bij de beheerplannen Natura 2000/PAS.
Opstellen lange termijn strategie.	De 'Visie waterbeheer 2050' is in concept gereed gekomen en wordt in 2018 door provincie en waterschap vastgesteld.
Toewerken naar het verkrijgen van de UNESCO GeoPark status in 2018 voor het oostelijk deel van Zeeland, westelijk Noord-Brabant en de Vlaamse grensstreek.	Er is een organisatiestructuur vanuit de 4 Provincies gevormd en er is voor het GeoPark een ontwikkelconcept opgesteld. Inmiddels is een Internationale GeoPark Conferentie georganiseerd waar het beoogde GeoPark is gepresenteerd en er is een gesprek geweest met de Nederlandse-Vlaamse UNESCO GeoPark commissie. Het initiatief wordt als kansrijk beoordeeld. Er is gekozen voor een zorgvuldig proces om te komen tot een goed onderbouwde statusaanvraag.
Berekenen en actueel houden overstromingsgevolgen in kader van EU-ROR.	Er is gewerkt aan afspraken rondom toepassingsbereik van de tweede ronde (2016-2021) van de EU-ROR. Er zijn ook contacten gelegd met Vlaanderen over grensoverschrijdende wateren. Verder zijn berekeningen uitgevoerd ten behoeve van natte regionale waterkeringen; deze kunnen later worden gebruikt voor de ROR.
Aanwijzen en normeren van "natte" en "droge" regionale keringen.	Voor het project Normering Regionale Waterkeringen is een nieuwe planning vastgesteld. Eind 2017 zijn de berekeningen voor de natte regionale keringen in beheer van Waterschap Scheldestromen vrijwel afgerond; begin 2018 wordt de norm bepaald. Deze wordt juridisch vastgelegd via de Zeeuwse Omgevingsverordening 2018. Voor de droge regionale keringen zal eind 2018 een nieuwe norm zijn bepaald. Juridische doorvertaling vindt plaats via de actualisatie van de Zeeuwse Omgevingsverordening 2019.
Stimuleren medegebruik waterkeringen via Meer Met Dijken Doen en Parels.	Jaarlijks wordt tijdens de Zeeuwse Waterochtend een Top 10 van projecten Meer Met Dijken Doen vastgesteld. Selectie vindt plaats op basis van kansen om "werk met werk te maken". Voor de Kustparels wordt jaarlijks een overzicht gemaakt van de stand van zaken en aangeboden aan de Zeeuwse Waterochtend.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Subdoel:	
Voldoen aan het terugdringen van regionale wateroverlast.	C
Zoeken naar synergie mogelijkheden met provinciale opgaven zoals natuurontwikkeling.	Bij de uitwerking van de Planvorming Wateropgave van het waterschap wordt gezamenlijk gekeken naar synergiemogelijkheden. Door weggefallen budgetten en de beperkte mogelijkheden om met hectares te schuiven is aan deze actie slechts beperkt invulling gegeven.

Monitoren van de beleidsmatige voortgang van de uitvoering van maatregelen die worden genomen door Waterschap Scheldestromen.	De voortgangsrapportage over 2017 van het waterschap is nog niet beschikbaar. Wel is duidelijk dat de uitvoering van zowel kwaliteits- (Kaderrichtlijn Water) als kwantiteits- (Waterbeheer 21e eeuw) maatregelen enigszins achterloopt op schema.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Subdoel:	
Voldoende zoet water en optimalisatie van zoet water gebruik.	C
Regionale proeftuin Zoet water, uitvoering van 4 zoetwaterpilots.	De doelstelling is slechts voor een kwart gehaald, omdat de Europese subsidie (POP3) voor drie beoogde projecten niet is verleend. Momenteel vindt hiervoor een reparatieoperatie plaats. De verwachting is dat de projecten alsnog door kunnen gaan, maar met een jaar vertraging. Het vierde project (verkenning 'gebiedsfreshmaker') is wel volgens plan verlopen en in 2017 afgerond.
Bepalen waterbeschikbaarheid per Zeeuws deelgebied in samenwerking met waterschap en belanghebbenden.	Eerste ronde thema-avonden is in de eerste helft van 2017 georganiseerd en werd zeer goed bezocht. Tweede ronde wordt begin 2018 georganiseerd.
Behoud en vergroting zoete grondwatervoorraden, herziening grondwaterbeleid 2017.	In overleg met het waterschap zijn de mogelijkheden voor herziening van het beleid nader onderzocht. De resultaten van het onderzoek worden in 2018 vertaald in beleid.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Subdoel:	
Duurzaam bodemgebruik en geen ongewenst bodemgebruik diepere ondergrond.	A
Uitvoeren pilots duurzaam bodemgebruik met belanghebbenden en mede overheden.	Er is bijgedragen aan het onderzoek rond de effecten van hittestress in Zeeland en verwachtingen over droogteschade in de landbouw door klimaatverandering. Er heeft in opdracht van de provincie studie plaatsgevonden naar optimalisatie van toepassing dierlijke meststoffen in relatie tot toename bodembiodiversiteit en organische stof in het Zeeuwse akkerbouwgebied en er is bijgedragen aan een onderzoek naar de relatie tussen bodemmanagement en voedingswaarde van gewassen in de akkerbouw.
Bescherming en informatievoorziening archeologische en aardkundige waarden.	Archeologische en aardkundige waarden worden beschermd door middel van de provinciale Verordening ruimte en door middel van bestemmingsplannen. Informatie over archeologische en aardkundige waarden is ontsloten via de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zeeland en de aardkundige waarden tevens via het Provinciaal Georegister.
Duurzaam bodemgebruik is als logisch onderdeel binnen de maatschappelijke opgaven voor het voetlicht geplaatst	In 2017 is een e-strategie opgesteld gericht op vernieuwing van de Zeeuwse bodemportal www.zeeuwsbodemvenster.nl . Tijdens de landelijke GeoWeek zijn gastlessen gegeven over het thema Bodem en klimaatverandering. Er heeft een community of practice met de Zeeuwse overheden rond bodem in de Omgevingswet gedraaid en de Provincie participeert binnen het Interreg V project Levende Bodem dat is gericht op de

	agrarische sector. Daarnaast is kennisinbreng geleverd bij de eerste klimaatstresstesten met gemeenten.
--	---

Trendindicatoren

Indicator	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal geconstateerde overtredingen bij bedrijven waarvoor de Provincie de milieuvergunning verleent.						
• Het aantal uitgevoerde emissiemetingen lucht:	25	35	33	38	45	43
• Het aantal overtredingen van luchtvoorschriften:	2	5	4	8	6	6
Aantal klachten overlast.						
• Aantal ingediende klachten:	628	190	264	573	343	213
• Aantal klachtensituaties:	460	132	215	123	84	35 ¹
Alle zwembaden en zwemgelegenheden waar in oppervlaktewater wordt gezwommen, voldoen in de periode 2012-2018 aan de veiligheidseisen (aantal overtredingen).						
• Aantal zwembaden:	130	130	128	128	122	124
• Aantal keren dat een overtreding is geconstateerd:	17	25	17	46	32	20
• Aantal zwemgelegenheden in oppervlaktewater:	55	55	55	54	57	55
• Aantal keren dat een overtreding is geconstateerd:	0	0	0	0	0	1
Aantal woningen binnen geluidszones rond industrieterreinen waarvoor geldt dat, ook na saneringsmaatregelen, de geluidsbelasting van 60 dB(A) wordt overschreden is in 2018 verminderd ten opzichte van 2012:	14	12	11	11	11	11
Milieuhygiënische spoedlocaties bodemverontreiniging zijn uiterlijk in 2020 gesaneerd of beheersbaar gemaakt.						
• Aantal spoedlocaties in uitvoering of nog op te pakken:				11	10	9 ²
Goede naleving bodemsanerings- en nazorgverplichtingen.						
• Aantal saneringen in uitvoering:		31	54	35	55	44
• Aantal overtredingen:	6	4	1	3	7	0

¹ Dit zijn de verschillende inrichtingen/locaties, waarbij opgemerkt moet worden dat er bij een aantal locaties gedurende het jaar meerdere klachtensituaties zijn geweest. Zo hebben we over scheepswerf Reimerswaal 68 klachten ontvangen in 2017.

² Er staan nog 10 locaties op de spoedlijst, maar op slechts 4 locaties zijn de risico's nog niet weggenomen of beheerst. Op 2 locaties worden de risico's lang of eeuwigdurend beheerst. Op 7 locaties is een sanering in uitvoering. 2 locaties worden in 2018 opgepakt. Bij 1 locatie is de functie gewijzigd waardoor geen sprake meer is van risico's.

Doel	Indicator		Stand	
Doel	Indicator	Streefwaarde 2017	Realisatie 2017	Einddoel
Voldoende bedrijventerreinen.	Beschikbaar areaal uitgeefbaar bedrijventerrein t.o.v. vraag (kwantitatief).		Aanbod: 195 ha. Vraag: 131 ha* (*cijfers van eind 2017 nog niet bekend).	Vraag en aanbod in evenwicht.

Milieubelasting door uitstoot bedrijven waardoor de provincie de milieuvergunning verleent, is in 2018 verminderd ten opzichte van 2006.	Gemeten en berekende emissiegegevens.	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006.	Uit meest recente gegevens blijkt dat emissies voor bijna alle stoffen lager zijn.	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006.
Er wordt voldaan aan de wettelijke normen en grenswaarden voor een goede luchtkwaliteit.	Gemeten immissiemetingen bij meetpunten Zierikzee en Philippine.	Blijft voldoen aan gestelde normen.	Er wordt voldaan aan wettelijke normen en grenswaarden.	Blijft voldoen aan gestelde normen.

2 Fysieke omgeving (bedragen x € 1.000)				
	Begrot ing oorspronke lijk	Begrot ing na wijzig ing	Rekening	Vershil
lasten	16.849	15.892	14.174	1.718
baten	-327	-963	-3.862	2.899
resultaat voor bestemmin g	16.521	14.929	10.312	4.617
toevoeging reserve	740	4.001	4.001	
onttrekking reserve	-2.304	-1.505	-1.505	
resultaat na be stemmin g	14.957	17.424	12.808	4.616

Toelichting

De hogere baten worden met name veroorzaakt door het resultaat grondbank (met name natuurgronden) van € 2,8 mln.

Verdere toelichting en verklaring op doelstellingsniveau: zie jaarrekening pagina 155.

1.3 Programma Natuur en Platteland

Inleiding

De Zuidwestelijke Delta is samen met de Waddenzee, een van de belangrijkste knooppunten op de route van veel trekvogels die zomers in het hoge noorden broeden. Grote hoeveelheden kenmerkende vogels vinden hier een voedselrijke en rustige pleisterplaats. Een deel benut de delta als tussenstation om te rusten en te foerageren voordat ze de reis naar Afrika voortzetten, andere soorten blijven hier overwinteren. Voor veel van deze soorten is Zeeland van internationaal belang.

De Westerschelde is het laatste deltawater van Nederland waar nog sprake is van een open verbinding en een natuurlijke overgang van rivier naar zee. Dit 'estuarium' is qua aard en omvang uniek in Europa. Het Verdrongen land van Saeftinghe is een van de grootste schorgebieden in Nederland en het grootste brakwaterschor van Noordwest-Europa. De Wester- en Oosterschelde zijn belangrijke kraamkamers voor vissen en kreeftachtigen. De delta is in internationaal opzicht ook van belang als broedgebied voor veel soorten kustbroedvogels.

De Nederlandse duinen zijn als ecosysteem uniek in de wereld. Ze zijn van Europese betekenis vanwege hun uitgestrektheid, variatie en bijzondere samenstelling van plantensoorten. Daarbinnen nemen de Zeeuwse duinen weer een unieke plaats in. De invloed van de zee en de rivieren heeft geresulteerd in een unieke natuur en een uniek landschap. Nergens ter wereld is zo'n dichtheid aan polders en dijken te vinden als in Zeeland. Ook de vele krekens en welen zijn bijzonder. De Zeeuwse poelgraslandreservaten met hun slechte waterhuishouding, holle-bollige oppervlak, grillige perceelvormen en vaak brakke water, behoren tot de weinige die nog bewaard zijn gebleven in Nederland en Vlaanderen. Om deze natuur, landschappen, soorten en hun leefgebieden te versterken en te beschermen zijn met het Rijk in het kader van decentralisering afspraken gemaakt over de uitvoering van het Natuurbeleid en verankerd in het Deelakkoord Natuur, het Natuurpact en de Overeenkomst met de Manifestpartijen. Dit beslaat alle facetten van het natuurbeleid: natuurontwikkeling, natuurbeheer, natuurbescherming, natuurherstel, natuurverbreding en -beleving. De afspraken zijn ook opgenomen in de wet Natuurbescherming die per 1 januari 2017 in werking treedt. Onderdeel van de nieuwe wet is het opstellen van een Natuurvisie. De Provincie hecht sterk aan een richtinggevende en kaderstellende natuurvisie. Daarom wordt eind 2016 de provinciale Natuurvisie Zeeland door PS vastgesteld: een integrale natuurvisie, opgesteld in samenspraak met het maatschappelijk veld, waaruit duidelijk blijkt welke beleidsaspecten wel en niet vrijblijvend zijn en welke ambities de Provincie heeft. Daarmee wordt tevens aan de wettelijke verplichting voldaan.

Met de herverdeling van taken van het Rijk naar de provincies heeft Provincie Zeeland ook de regisseursrol voor het landelijk gebied gekregen en extra gronden kunnen aankopen via het Bestuursakkoord Grond. Daarom is ervoor gekozen om het Kavelruilbureau Zeeland en de Grondbank Zeeland in dit programma op te nemen. Deze instrumenten bedienen echter ook alle andere beleidsvelden van de Provincie.

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland zet met organisaties, ondernemers en bewoners in op verbetering van de biodiversiteit. Door aanleg van natuur, goed beheer van bestaande natuur en het landschap en inzet op natuurbeleving en -verbreding zorgen natuur en het karakteristieke Zeeuwse landschap voor een aantrekkelijke omgeving voor inwoners, toeristen en andere bezoekers.

Speerpunten 2017:

- Implementeren verdergaande samenwerking met instellingen op het gebied van natuurpromotie en -educatie;
- Uitwerken doelen Natuurvisie;
- Vaststellen Natura 2000 beheerplannen voor de Drie Kreken en de Zwin en Kievittepolder;
- Natura 2000 beheerplannen voor de Manteling van Walcheren, Kop van Schouwen, en Yerseke en Kapelse Moer gaan in procedure;
- Afsluiten nieuwe overeenkomsten per 1 januari 2017 met Het Zeeuwse Landschap en Natuurmonumenten voor beheer, waarna conform landelijke afspraken het percentage van de vergoeding wordt verlaagd naar 75%;
- Implementeren PS besluit inzake achterwege laten behandelbedrag faunaschade;
- Met collectieven werken voor Particulier Natuurbeheer;
- Uitwerken nota Natuurbeleving.

Reguliere taken:

- Verstrekken subsidies voor natuurbeheer aan terrein beherende organisaties en particuliere grondeigenaren;
- Subsidieverlening aan Collectief Poldernatuur, die vergoedingen aan agrariërs uitkeert;
- Voor faunabeheer heeft Provincie Zeeland een subsidierelatie met de Faunabeheer Eenheid, die het Faunabeheerplan opstelt;
- Het (mede)opstellen van Natura 2000 beheerplannen;
- Vergunningverlening in het kader van wet Natuurbescherming voor gebiedsbescherming en soortenbescherming;
- Uitvoering van herstel- en instandhoudingsmaatregelen in bestaande Natura 2000 gebieden en het Natuurnetwerk Zeeland;
- Subsidie verstrekken aan IVN, Nationaal Park Oosterschelde, Stichting Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Terra Maris;
- Uitvoeren taak zelfrealisatie, verwerving en vervreemding van gronden en tijdelijk beheer van gronden in combinatie met landbouwkundige structuurverbetering;
- Monitoring en beoordeling van natuurkwaliteit.

Beleidskader:

- Natuurvisie Zeeland 2016-2022;
- Natuurbeheerplan Zeeland 2016;
- Beheerplannen Natura2000;
- Nota toegankelijkheid natuurgebieden (Natuurlijk genieten in Zeeland) 2010;
- Nota Faunabeleid Zeeland 2003;
- Omgevingsplan Zeeland 2012-2018;
- Verordening Ruimte Provincie Zeeland (VRPZ);
- Nota Grondbeleid 2016 (PS 30-09-2016);
- Provinciaal Monitoring- en beoordelingsplan Natuur 2016-2021.

Doelen en acties

Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Natuurontwikkeling: Het Natuurnetwerk Nederland moet in 2027 worden afgerond. De Zeeuwse opgave is nog circa 1000 hectare en ligt op perceelsniveau vast in het Natuurbeheerplan Zeeland.	C (nog ca 940 ha per 1-1-2018). Binnen deze activiteit zijn als lasten ca € 4,2 mln gerealiseerd.
Acties	Resultaat 2017
Blijven hanteren van enkele algemene uitgangspunten, waaronder verwerving op basis van vrijwilligheid, geen planologische schaduwwerking en afstemming tussen natuur en landbouw.	Deze uitgangspunten worden in Zeeland al jaren gehanteerd en zijn opgenomen in het Natuurbeheerplan. In april 2017 is de Natuurvisie 2017-2022 door PS vastgesteld en zijn de uitgangspunten herbevestigd.
Voortgang van de natuuropgave op basis van aanbod, de kansen die zich voordoen en het budget wat beschikbaar is, te ramen op ca 30 ha.	De Willempolder is ingericht (24 ha) en er is een start gemaakt met de inrichting van de Strijdersgapolder (35 ha). Het project Wallen van Sluis is geopend met de samenwerkende partijen waarbij tevens de grachten van Sluis zijn gebaggerd (Waterschap), de wallen zijn opgeknapt (gemeente Sluis) en natuur is ingericht (provincie, Het Zeeuwse Landschap). In dit project is het ontwerp gebaseerd op de rijke cultuurhistorie en naast natuur worden de doelen recreatie en toerisme gediend. Met de boomfeestdag in maart 2017 is de Braakman Zuid fase 2 feestelijk geopend. In juli 2017 is er een openstelling geweest waar eigenaren van percelen gebruik van konden maken om via zelfrealisatie natuur te ontwikkelen. Hiervan is minder gebruik gemaakt dan verwacht, maar toch 15 hectare natuur gerealiseerd die van de resterende opgave af gaat (in plaats van 30 ha).
Inzet Kavelruilbureau in combinatie met de Grondbank Zeeland ten behoeve van natuurontwikkeling en alle andere beleidsdoelen.	Met de inzet van de provinciale instrumenten Kavelruilbureau en Grondbank Zeeland is in 2017 een actieve bijdrage door de provincie geleverd aan de realisatie van het Natuurnetwerk in Zeeland. Hierbij is 12,5 hectare verworven. Daarnaast is er dankzij inzet van de instrumenten 8 hectare toegevoegd aan het akkervogelproject van HZL en 4,5 hectare bestaande natuur in eigendom van een beheerder gekomen. De overige activiteiten van het Kavelruilbureau en de Grondbank staan beschreven in de paragraaf Grondbeleid.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Natuurbeheer: Om de kwaliteit van natuur en landschap in Zeeland in stand te kunnen houden is naast wettelijke bescherming ook actief beheer nodig. Er wordt groot belang gehecht aan het vergroten en bewaren van de kwaliteit van natuurgebieden.	A Binnen deze doelstelling zijn voor ca € 13,1 mln aan lasten gerealiseerd.
Acties	Resultaat 2017

Vergoeden van beheer van natuurgebieden op grond van het betreffende subsidiestelsel Natuur en Landschap, inclusief het in beheer nemen van ingerichte percelen in de jaren 2015 en 2016, te ramen op ca 128 ha.	In 2017 is de oppervlakte natuurbeheer onder SNL toegenomen met 116 ha. In 2016 was 16922 ha natuur onder SNL (bij RVO en provincie). In 2017 was 17038 ha natuur onder SNL (bij RVO en provincie).
Sluiten van lumpsumovereenkomsten met Het Zeeuwse Landschap en Natuurmonumenten vanaf 2017.	In 2017 zijn drie nieuwe, zesjarige lump sum beheerovereenkomsten aangegaan met de terreinbeherende organisaties Zeeuws Landschap, natuurmonumenten en Noord-Brabants Landschap. De overeenkomst met Staatsbosbeheer is gecontinueerd.
Vergoeden van Agrarisch Natuurbeheer via het Collectief Poldernatuur om bij te dragen aan biodiversiteit en landschap buiten de natuurgebieden.	In 2017 is de subsidieverlening aan en samenwerking met Poldernatuur Zeeland verder uitgebreid en geprofessionaliseerd. Tevens zijn de begrenzingen van de agrarische leefgebieden aan de hand van extra monitoring in maart 2017 definitief vastgelegd in het Natuurbeheerplan Zeeland 2016. Het agrarisch natuurbeheer wordt daardoor geconcentreerd in de meest kansrijke gebieden.
Werken met collectieven voor het Particulier Natuurbeheer met ingang van 2017.	Met ingang van 2017 zijn voor het eerst subsidies natuurbeheer verleend aan de Natuurcollectieven in plaats van individuele particuliere beheerders. In Zeeland hebben particuliere beheerders keuze uit twee collectieven, Stichting Natuurcollectief Zeeland en Unie van Bosgroepen. In 2017 zijn 10 beheerders aangesloten bij het Natuurcollectief Zeeland met een omvang van 337 ha en is een subsidie verleend van € 186.000,- per jaar, voor zes jaar. Bij de Unie van Bosgroepen zijn 7 beheerders aangesloten met een omvang 78 ha en is een subsidie verleend van € 31.000,- per jaar, voor zes jaar.
Bestrijding van schade veroorzakende soorten en het uitkeren van schadevergoedingen voor faunabeheer;	In het kader van jacht, beheer en schadebestrijding zijn door de Faunabeheereenheid opgestelde faunabeheerplannen (faunabeheerplan jacht en vrijgestelde soorten) goedgekeurd en zijn ontheffingen verleend. Ook aan individuele aanvragers zijn, om schade aan gewassen te voorkomen, ontheffingen voor het doden van dieren verleend. In voorkomende gevallen is een schadetegemoetkoming verleend door BIJ12, het uitvoeringsorgaan van de 12 provincies. Het PS besluit voor het terugbetalen van het behandelbedrag is doorgevoerd. De schade uitkeringen zijn hoger dan vooraf geraamd (ook i.v.m. misgelopen inkomsten als gevolg van het afschaffen van het behandelbedrag).
Monitoren van natuurgebieden conform landelijke afspraken en het provinciaal monitoringsplan.	Monitoring van natuur is een continu proces. Er zijn afspraken gemaakt en er lopen opdrachten voor diverse onderdelen van de monitoring. De uitgangspunten van het provinciaal monitoringsplan zijn hierbij gehanteerd.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Natuurherstel: Natuurherstel is nodig om de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Een bijzonderheid betreft de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Met dit	A

programma wordt ontwikkelruimte toegekend aan projecten en andere activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken, waarbij specifiek aangegeven maatregelen in natuurgebieden worden genomen.	
acties	Resultaat 2017
Uitvoeren van herstel- en instandhoudingsmaatregelen in Natura 2000-gebieden voor zover deze zijn opgenomen in gebiedsanalyses van de PAS en Natura 2000 beheerplannen, waaronder het plan Meeuwenduinen. Jaarlijks wordt de voortgang gemeld in de landelijke PAS-rapportage.	Het programma PAS herstel- en beheerplanmaatregelen in de Zeeuwse Natura 2000 gebieden loopt in zijn eerste periode van 2015 t/m 2020 (6 jaar). In 2017 is gewerkt aan circa 75 maatregelen in de categorieën aanvullend beheer, onderzoek, monitoring, kleinschalige inrichting en omvangrijkere herinrichting zoals bijvoorbeeld Meeuwenduinen op de Kop van Schouwen. De uitvoering van herstelmaatregelen wordt vaak gekenmerkt door het verwijderen van de stikstofrijke toplaag, het maaien of begrazen van vegetatie en het rooien van bomen en struiken. De hoofddoelstelling is een uitgangssituatie te creëren waarbij gewenste flora en fauna zich beter kan ontwikkelen en handhaven. De totale investering bedroeg in 2017 ca. 2 mln. De uitvoering van het programma ligt op schema.
Uitvoeren van nazorgprojecten in het Natuurnetwerk Zeeland voor zover deze niet vallen onder regulier beheer.	Er is subsidie beschikt voor de uitvoering van maatregelen voor een kwaliteitsimpuls in vier bestaande natuurgebieden. Het gaat om het Bosje van Klompe op Sint-Philipsland (5,5 ha gedeeltelijke omvorming bos tot kruidenrijk grasland en poel), de Beekshoekpolder bij Vrouwenpolder (plaatsing twee stuwen ter verdere vernatting van 19 ha in het gebied), het Groote Gat bij Oostburg (aanleggen poelen en struweel in 10 ha) en het waterwingebied Clinge-Sint-Jansteen (maatregelen om begrazingsbeheer mogelijk te maken in een gebied van 102 ha).
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Natuurbescherming: De aanwezige Zeeuwse natuur moet worden beschermd.	B
Bescherming van natuurgebieden en soorten via de bestaande wetgeving, zoals vastgelegd in de Wet natuurbescherming en de Wet ruimtelijke ordening (Natuurnetwerk Zeeland).	Natuurgebieden en natuurwaarden buiten natuurgebieden zijn in 2017 succesvol beschermd door toepassing van de wettelijke beschermingsregimes: de Wet natuurbescherming en de Wet ruimtelijke ordening. In het kader van de Wet natuurbescherming zijn ontheffingen verleend voor (ruimtelijke) ingrepen waarbij voorwaarden voor behoud van natuurwaarden zijn gesteld. In het kader van de Wet ruimtelijke ordening wordt middels de bepalingen van de VRPZ het Natuurnetwerk Zeeland beschermd. Daartoe worden alle gemeentelijke bestemmingsplannen en relevante omgevingsvergunningen tijdens de procedure aan de provincie voorgelegd en vergeleken met voorschriften van de VRPZ. In december 2017 is de startnota van de beleidsnota Natuurwetgeving in PS vastgesteld om de nieuwe Wet natuurbescherming en afspraken uit de Natuurvisie meer in detail in te regelen.

Zorgdragen voor het opstellen van Natura 2000 beheerplannen. De beheerplannen voor de Drie Kreken en Zwin en Kievittepolder worden in 2017 vastgesteld. De beheerplannen Manteling van Walcheren, Kop van Schouwen en Yerseke en Kapelse Moer gaan in 2017 in procedure.	In 2017 zijn de beheerplannen de Drie Kreken en Zwin & Kievittepolder door GS vastgesteld. Het beheerplan Yerseke en Kapelse Moer is vastgesteld als ontwerp-beheerplan. Dit plan zal begin 2018 ter inzage worden gelegd. In verband met de wetswijziging moesten de beheerplannen worden aangepast aan de wet Natuurbescherming. Voor de beheerplannen van de Manteling van Walcheren en de Kop van Schouwen zijn alle aanpassingen nog niet voltooid en blijkt nog nader onderzoek nodig.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Natuurverbreding/beleving: Natuurverbreding en beleving zorgt voor betrokkenheid van de samenleving bij natuur(beleid) en daarmee ook voor draagvlak.	A
Eén van de actiepunten in het Coalitieakkoord is het in kaart brengen van de activiteiten van de natuurorganisaties op het gebied van educatie, voorlichting, informatie en promotie. Doelstelling daarbij is dat overlap is verdwenen en er meer synergie is tussen de instellingen. Vanaf 1 januari 2018 werken IVN, Terra Maris, Stichting Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en het Nationaal Park Oosterschelde samen in het opgerichte samenwerkingsverband DE ZEEUWSE NATUUR rond educatie, voorlichting en de promotie van natuur. Hiervoor is één beschikking afgegeven voor één gezamenlijk jaarplan rondom de thema's "Kind en Natuur" en Natuur en Gezondheid". In 2018 wordt een meerjaren programma uitgewerkt.	
Acties	Resultaat 2017
Bij natuurverbreding wordt gezocht naar slimme natuurcombinaties, het stimuleren van maatschappelijke initiatieven en het betrekken van vrijwilligers bij natuur.	De Stichting Landschapsbeheer Zeeland speelt een belangrijke rol in en vormt het uitvoeringsorgaan van de Provincie op dit vlak. SLZ initieert, coördineert en stimuleert vrijwillig landschapsonderhoud. Grote groepen vrijwilligers worden zo ingezet bij het natuurbeheer. Dit is overeenkomstig de afspraken in de Natuurvisie dat ondersteuning van vrijwilligers belegd wordt bij organisaties met expertise op dit vlak. SLZ ondersteunt ook lokale initiatieven t.a.v. landschapsbeheer en/of -versterking en draagt daarmee bij aan het verbinden van mensen en natuur.
Bij natuurbeleving gaat het om activiteiten die in natuurgebieden kunnen worden beleefd, natuur educatie, voorlichting en promotie.	Met belangrijke partijen op het vlak van natuurbeleving is onder de vlag van de opgave "Kwaliteitskust" (voorheen "Beleef Zeeland") een traject gestart om te komen tot het gezamenlijk formuleren van doelen en uitvoeringsstrategieën voor natuurbeleving in Zeeland en voor de "branding" van de Zeeuwse natuur. Tot nu toe participeren hierin: Impuls Zeeland, KCKT, VVV, Routebureau, Natuurmonumenten, Het Zeeuwse Landschap, Staatsbosbeheer, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, Terra Maris, IVN, ZMf, NPO en de provincie. Als één van de bouwstenen van dit onderzoek is aan NTBC-NIPO opdracht gegeven voor een onderzoek naar de waardering en beleving van de Zeeuwse natuurgebieden door zowel de bewoners als bezoekers van Zeeland. In verband met dit lopende traject en opname in de opgave is de beleidsnota Natuurbeleving nog niet in procedure. De planning hiervoor (2017-2018) is hierdoor gewijzigd.

	Voor natuureducatie, voorlichting en promotie – zie hierboven m.b.t. het samenwerkingsverband DE ZEEUWSE NATUUR.
De bestaande 2100 kilometer wandelnetwerk en boerenlandpaden worden beheerd.	Het beheer van de bestaande 2500 km (ipv 2100 km) aan paden is uitgevoerd door Stichting Landschapsbeheer Zeeland in samenwerking met tal van vrijwilligers. Vijftig procent van de beheerkosten is daarbij gefinancierd door de gezamenlijke gemeenten.
Minstens 90% van de natuurgebieden is toegankelijk.	De toegankelijkheid en beleefbaarheid is minstens gelijk gebleven. Om de beleefbaarheid te vergroten is gezamenlijk met Staatsbosbeheer een opdracht gegeven aan NTBC-NIPO om te kijken waar verbeterpunten zijn als onderdeel van de opgave “Kwaliteitskust” (zie hierboven).

Trendindicatoren	2016	2017
Omvang Natuurnetwerk Zeeland op het land.	22.772	22.858
Omvang Nieuwe natuur gerealiseerd.	4.672	4.758
Natuurbeheer ha natuurareaal in beheer met contract.	17.294	17.380

Doel	Indicator	Stand 2016	Stand 2017	Einddoel
Natuurontwikkeling	Aantal ha nog te realiseren nieuwe natuur	1.041	955	0
Natuurbescherming	Actuele natuurbeheerplannen voor alle Natura2000 gebieden	1	4	7
Natuurverbreding	Aantal kilometer wandelnetwerk	2.100 km	2.100 km	2.100 km
Natuurbeleving	Percentage toegankelijke beleefbare nieuwe natuur	>90%	Minimaal 90%	Minimaal 90%

3 Natuur en platteland

(bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
lasten	24.311	24.555	24.832	-277
bat en	-1.724	-1.250	-2.132	882
resultaat voor bestemming	22.587	23.305	22.700	605
toevoeging reserve		3.788	6.638	-2.850
onttrekking reserve		1.596	1.596	
resultaat na bestemming	22.232	28.690	30.934	-2.244

Toelichting

Het verschil op begroting en realisatie toevoeging reserve wordt veroorzaakt door de toevoeging van de boekwinsten natuurgronden die aan de reserve natuur zijn toegevoegd, zoals bij de instelling van de reserve is besloten.

Verdere toelichting en verklaring op doelstellingsniveau: zie jaarrekening pagina 156.

1.4 Programma Regionale economie

Inleiding

Zeeland scoort nu en voor de korte termijn goed op macro-economische parameters (zoals bruto regionaal product, werkloosheidscijfer, inkomen per hoofd van de bevolking en toegevoegde waarde).

De onderliggende structurele factoren die de toekomstige concurrentiekracht van de regio bepalen, geven echter een zorgelijker beeld. Demografische ontwikkelingen (ontgroening, vergrijzing en krimp), een haven- en industriecluster met een grote revitaliseringsopgave, beperkte innovatiekracht en beperkte investeringsvermogens vanuit de overheden zijn bedreigingen die kunnen leiden tot een structurele achteruitgang van de regio.

Zeeland beschikt echter over een gunstige ligging en sterke sectoren waardoor er tijd is om het tij te keren.

Via de uitvoering van de Economische Agenda werken we aan de versterking van de Zeeuwse economie. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen:

1. Prioritaire investeringen, waaronder Campus Zeeland, Economische Innovatie/Innovatiefondsen en Impuls Bedrijventerreinen, zie programma 1.1.1;
2. Maatschappelijke opgaven, waaronder Leefbaarheidsagenda, Kwaliteitskust, Zichtbaar Zeeland en Energietransitie, zie programma 1.1.2;
3. Overige inzet op regionale economie (programma 1.4). Dit programma beschrijft de 'basis'-inzet op regionale economie en heeft betrekking op arbeidsmarkt, onderwijs- en kennisinfrastructuur, de sectoren maintenance, logistiek en food en de economische infrastructuur t.b.v. acquisitie en regionale samenwerking.

Investeringsprogramma 'Zeeland in stroomversnelling'

In 2017 is voortkomend uit het actieprogramma Zeeland in Stroomversnelling het investeringsprogramma opgesteld met 6 concrete projecten die een bijdrage leveren aan de structuurversterking van de Zeeuwse economie:

- Joint Research Centre
- Wind op zee
- Tidal Technology Center
- Innovatiefondsen
- SDR industrieel symbiose fonds
- Aanjaaggelden Zeeland in Stroomversnelling

Het Rijk heeft voor de uitvoering van het investeringsprogramma een bijdrage van € 25 miljoen ter beschikking gesteld. Daarnaast is de Economic Board Zeeland opgericht, zij zullen onder andere de uitvoering van het programma monitoren.

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland zet samen met ondernemers, onderwijsinstellingen en andere overheden in op een sterke economie. Concreet betekent dit voldoende werkgelegenheid passend bij het opleidingsniveau van de Zeeuwen (c.q. daling van de werkloosheid) en groei van de regionale innovatiekracht.

Reguliere taken:

- Op het gebied van economische stimulering heeft Provincie Zeeland geen wettelijke taken.

Beleidskader:

- Economische Agenda (2017-2021)

Doelen en acties

Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Goed gekwalificeerde arbeidskrachten. De arbeidsmarkt biedt voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten om te voldoen aan de vraag van de Zeeuwse werkgevers.	C
Acties	Resultaat 2017
Organiseren en faciliteren van de samenwerking met andere overheden, onderwijs en ondernemers op het gebied van arbeidsmarkt in het Zeeuws 3O overleg.	De groeiende krapte op de Zeeuwse arbeidsmarkt staat hoog op de agenda van het 3O arbeidsmarktoverleg. In 2017 is door de betrokken partijen een aantal activiteiten uitgevoerd om (op termijn) te kunnen voorzien in voldoende gekwalificeerd personeel voor de vraag van de Zeeuwse economie. Zo zijn twee bijeenkomsten georganiseerd met HR-managers van bedrijven om samen aan de slag te gaan om de Zeeuwse arbeidsmarkt te versterken. Er zijn verschillende oplossingsrichtingen uitgewerkt langs vier thema's, te weten: de promotie van Zeeland als aantrekkelijke vestigingsregio, het verbeteren van arbeidsmobiliteit en flexibiliteit, het ontwikkelen van kwaliteit en het aan de slag helpen en krijgen van de Zeeuwen die werkeloos zijn of in de bijstand zitten. Tijdens de bijeenkomst hebben werkgevers kennis kunnen nemen van wat er op die terreinen al gebeurt en hoe ze daarbij kunnen aansluiten.
Verschaffen van inzicht in de Zeeuwse arbeidsmarkt d.m.v. de Arbeidsmarktmonitor met cijfers over de Zeeuwse arbeidsmarkt.	In 2017 is in opdracht van de Provincie Zeeland de Arbeidsmarktmonitor geactualiseerd door ZB Planbureau. Er zijn nieuwe prognoses uitgebracht en daarover is gepubliceerd, o.a. in de Economische Atlas Zeeland 2017.
Promotie van de techniek met het doel om meer jongeren op te leiden in de technische sector (via het Huis van de Techniek en het Techniekpact).	Via het Huis van de Techniek is kiezen, leren en werken in de techniek in Zeeland bevorderd. Er is een Actieplan Techniekpact Zeeland 2017-2020 opgesteld en deze is door de partijen uit het Zeeuws 3O arbeidsmarktoverleg bekrachtigd. Het Huis van de Techniek heeft opdracht gekregen om het actieplan te initiëren en te coördineren.
Ondersteunen van initiatieven om het Techniekonderwijs op alle niveaus in Zeeland in stand te houden/te ontwikkelen (zoals Centrum Toptechniek Terneuzen, maar denk ook aan de onderdelen van Campus Zeeland!, waaronder het Bèta College).	Het Centrum Toptechniek Terneuzen is in het najaar 2017 officieel geopend. De eerste fase van het versterken van het Bèta Onderwijs – en onderzoek HBO-WO in samenwerking met MBO, is met de voorbereiding voor het Joint Research Centre en de daarbij behorende onderzoek- en onderwijsprogramma's volop gestart.
Bevorderen van en ondersteunen van initiatieven gericht op één (grensoverschrijdende) arbeidsmarkt met Vlaanderen zodat inwoners uit beide landen zonder noemenswaardige problemen 'aan de andere kant van de grens kunnen werken' zoals het Grensinformatiepunt en het grensoverschrijdende sectorplan.	In opdracht van de Vakgroep Grensarbeid van de Euregio Scheldemond is een onderzoeksrapport opgeleverd. Daarin wordt een voorstel gedaan voor een actieplan en een samenwerkingsmodel voor een gecoördineerd grensoverschrijdend arbeidsmarktbeleid in de Euregio Scheldemond en de Provincies Antwerpen en Noord-Brabant. Het

	'grensoverschrijdend sectorplan' is door betrokken partijen voortijdig beëindigd.
Inzetten van onze netwerken en zo nodig middelen om de onderwijs- en kennisinfrastructuur op het gewenste niveau te houden, dus duurzaam, kwalitatief goed en betaalbaar.	Het Zorgpact Zeeland (o.m. gericht op hybride opleidingen in Zeeuwse Zorgsector) is door de Provincie ondersteund. Tevens ondersteunde de Provincie het toekomstbestendig maken van Groen Onderwijs Zeeland, het behoud van VO scholen in Zeeuws Vlaanderen en de ontwikkeling techniek/Bèta onderwijs in Zeeland van VMBO – WO (via het Huis van de Techniek, het Techniekpact en het Bèta Campus).
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Concurrentiepositie logistiek, maintenance en food. Verbetering van de concurrentie en behoud van werkgelegenheid in de Zeeuwse sectoren logistiek, maintenance en food (landbouw en visserij).	A
Acties	Resultaat 2017
Ondersteunen van kansrijke innovaties die kunnen leiden tot nieuwe bedrijvigheid of een hogere toegevoegde waarde.	Er is ondersteuning verleend aan het introduceren van de cargo card bij Zeeuwse bedrijven. Deze voor de containermarkt ontworpen toegangs- en controlepas is aangepast op de Zeeuwse markt (bulk vervoer).
Verbeteren samenwerking in triple helix verband, zoals bijvoorbeeld door het opzetten en uitwerken van een Human Capital paragraaf.	Er zijn gesprekken gevoerd met stakeholders en afgevaardigden van diverse overlegorganen en samenwerkingsverbanden. Er is een kennisdeling- en informatiebijeenkomst georganiseerd voor de Zeeuwse logistieke bedrijven. Contacten zijn gelegd om in 2018 pilots te starten (sociale innovatie, leven lang leren). Tijdens het jaarcongres van Zeeland Connect is een themasessie "human capital" georganiseerd om de bedrijven te informeren over de sterk veranderende logistieke markt, die van grote invloed is op het personeelsbeleid. Zeeland Connect wordt door de provincie Zeeland ondersteund.
Stimuleren kennisontwikkeling en toegepast onderzoek;	Onderzoek is verricht naar het verbeteren van de communicatie tussen de belangrijkste stakeholders die betrokken zijn bij de binnenvaart. Dit om de problematiek m.b.t. de opvaarverboden weg te nemen. Onderzoek is verricht om de kansen vast te stellen om vervoer van de weg naar het water te verplaatsen. Dit staat bekend onder het Vlissingen Concept. In 2017 is door Zeeland Connect een marktonderzoek gestart om het draagvlak bij de Zeeuwse ondernemingen te peilen voor het ontwikkelen van een central gate.
Verbeteren van de organisatiegraad en verhoging van de toegevoegde waarde.	Er zijn in 2017 twee "rondetafels" gestart op gebied van human capital en de Zeeuwse transportondernemingen.
Stimuleren samenwerking en innovatie in de logistiek, o.a. via Zeeland Connect;	Gesprekken om de samenwerking te intensiveren zijn gevoerd met Rijkswaterstaat en Zeeland Seaports. Het doel is om samenwerking te intensiveren en de innovatie bij de binnenvaart te verbeteren. Samenwerking wordt gezocht met de personeelsmedewerkers van de Zeeuwse logistieke partners op

	gebied van energie transitie, autonoom rijden, Internet of Things en Big data.
Faciliteren ontwikkeling specifieke logistieke IT-infrastructuur;	Diverse gesprekken zijn georganiseerd tussen de IT-specialisten van de Topsector (NLIP, Ishare en Transfolow) en de stakeholders binnen Zeeland Connect. Het doel is de Zeeuwse logistieke sector te informeren en te betrekken bij de innovatieve ontwikkelingen in de sector. Het is gelukt om het eerste Zeeuwse bedrijf deel te laten nemen aan een pilot van Transfolow, te weten de digitale vrachtbrief.
Zeeland goed laten aansluiten aan het meerjarenprogramma 2016 – 2019 van de Topsector logistiek;	Diverse activiteiten (Fast XS, bundeling goederen vervoer, Vlissingen Concept) die Zeeland Connect uitvoert worden ondersteunt en gefinancierd door de Topsector.
Tot stand brengen van cross-overs tussen de sectoren chemische- en procesindustrie, Wind op Zee en Land, en infrastructuur	De eerste verkennende gesprekken tussen de stakeholders van Wind op Zee en de beleidsbepalers van KI&MPI zijn in 2017 gevoerd. In 2018 worden deze verder geïntensiveerd.
Ondersteunen tot stand brengen van Center of Expertise Wind op Zee;	Het Centre of Expertise Energie en Water is gerealiseerd. In 2017 zijn de eerste stappen gezet om een fieldlab Wind op Zee (Zephyros) te ontwikkelen.
Middels het samenwerkingsverband Agri&Food centrum Colijnsplaat verbinden en faciliteren van initiatieven die bijdragen aan een duurzame, integrale ontwikkeling van de landbouwsector;	In 2017 is het OP Zuid traject “Praktijkcentra Precisielandbouw” ondersteund. Het project heeft als doelstelling het ontwikkelen en exploiteren van een proeftuin voor precisielandbouw om daarmee innovatie en de adoptie van precisielandbouw in Nederland te versnellen. Er is onderzoek gedaan naar de kansen voor “nieuwe” voedselgewassen voor Zeeland. In Colijnsplaat worden door Rusthoeve, Delphy en ZLTO een aantal “nieuwe” gewassen, zoals quinoa en zoete aardappel getest op marktpotentie. Tevens is binnen het project climate economy bij ondernemers geïnventariseerd waar kansen liggen voor energiebesparing en energieopwekking.
Koppelen landbouwinnovatie (projecten) aan onder andere het POP3 programma;	De openstellingen van de Jonge Boeren Regeling (JOLA) en de fysieke investeringen waterkwaliteit zijn voorbeelden van landbouwinnovatieregelingen binnen POP3 die in 2017 zijn opengesteld.
Gezamenlijk met andere visserijoverheden inzetten op definitieve invoering van de pulvisserij, de mitigatie van de nadelige gevolgen van de aanlandplicht en de Brexit.	Deze voor de zee- en kustvisserij belangrijke dossiers zijn in 2017 zowel op nationaal als internationaal niveau besproken. De definitieve uitkomsten zijn op dit moment nog niet bekend.
Ondersteunen initiatieven op het snijvlak van visserij/aquacultuur en vrijetijdseconomie, zoals de sportvisserij.	Financiële ondersteuning is verleend aan een haalbaarheidsonderzoek naar een geïntegreerde kreeften- en mosselveiling met toeristische functie.
Stimuleren verdere ontwikkeling van de binnendijkse aquacultuur met name op het aquacultuurterrein Colijnsplaat.	In 2017 is samen met de gemeente Noord-Beveland en betreffende ondernemers verder gewerkt aan de invulling van het aquacultuurterrein. De realisatie van een moderne viskwekerij krijgt inmiddels fysiek gestalte.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Acquisitie en regionale samenwerking.	A

Onderhouden van een goede economische infrastructuur t.b.v. acquisitie en regionale samenwerking.	
acties	Resultaat 2017
Subsidiëren Impuls Zeeland.	Impuls is de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zeeland met als doel de dynamiek van de Zeeuwse economie te vergroten. In 2017 is gewerkt aan de volgende kernactiviteiten: • Invest in Zeeland is: het aantrekken van nieuwe ondernemingen naar Zeeland en behoud van ondernemingen door promotie van de provincie als aantrekkelijk vestigingsgebied (acquisitie, website, videocontent, factsheets); • Innovatiefinanciering: het stimuleren van nieuwe bedrijvigheid door het begeleiden en (mede)financieren van innovatieve starters en MKB-bedrijven met groeipotentie; • Projectontwikkeling in de Zeeuwse topsectoren; vrijetijdseconomie (bijvoorbeeld aanjaagprogramma innovatie en digitale bereikbaarheid buitengebied), logistiek & maintenance (Zeeland Connect. Energy Port Zeeland/Windenergie) en circulaire economie (bijvoorbeeld Smart Delta Resources en Biobased Delta).
Subsidiëren SER Zeeland;	In 2017 heeft de SER Zeeland aan de provincie en gemeenten diverse adviezen uitgebracht, zoals: • Advies over betere afstemming van de regionale bedrijventerreinenprogramma's; • Advies over de Agenda Zeeuwse Omgevingsvisie; • Advies over Landelijke Skills-akkoord; • Advies over vermelding kansen van circulaire economie in de verkiezingsprogramma's van alle lokale politieke partijen voor de gemeenteraadsverkiezingen; • In samenwerking met de Vereniging van Zeeuwse Gemeenten (VZG) heeft SER-Zeeland een informatiebijeenkomst over kansen van de circulaire economie georganiseerd.
Subsidiëren Delta Region Network.	In 2017 is het Delta Region Network opgericht. Het netwerk is gericht op het versterken van de bovenregionale samenwerking op de onderwerpen biobased, logistiek, maintenance, agrofood en vrijetijdseconomie. De Delta Region Board kent een nieuwe triple helix samenstelling. Het programmateam heeft zich ingezet voor het versterken van de bovenregionale samenwerking via de ROM's op de gekozen thema's en hebben de voorbereidingen getroffen voor het eerste Delta Economic Forum in 2018.
Subsidiëren ZMf.	De Zeeuwse Milieufederatie richtte zich in 2017 op: • Kwaliteit van natuur en landschap: bijgedragen aan de totstandkoming van de kustvisie (o.a. deelname stuurgroep kust en actieprogramma kust); • Deltawateren: er is gewerkt aan de uitvoering van de natuurparagraaf van het convenant duurzame havens 2030 uit oktober 2016;

	Circulaire economie en energietransitie: ZMf richtte zich o.a. op de visie inpassing zonneweides in de ruimtelijke omgeving en 'wonen zonder aardgas'. De samenwerking met onderwijs en bedrijfsleven op het gebied van circulaire economie is in 2017 gestart (Community of Practice CE).
Subsidiëren Roosevelt Institute for American Studies.	In lijn met de voorstellen in het advies Campus Zeeland! is het RSC in 2017 gereorganiseerd. Het instituut is een strategisch samenwerkingsverband aangegaan met de Universiteit Leiden. Onder de nieuwe naam Roosevelt Institute for American Studies werden in 2017 diverse onderwijsprojecten georganiseerd, werd het Roosevelt Research Grant Program voortgezet en zijn drie (publieks)lezingen en het congres 'The Rooseveltian Century' georganiseerd.
Subsidiëren Switch;	In het kader van sociaal ondernemen en duurzame economische ontwikkeling organiseerde Switch zes bijeenkomsten voor het Zeeuwse MKB en namen meer dan 20 Zeeuwse bedrijven deel aan de campagne Fietsen Scoort. Speciaal voor jongeren werden twee projecten georganiseerd. 15 jongeren werden getraind als duurzaamheidsexpert en rond de Four Freedoms Awards werden, tijdens Film by the Sea, drie educatieve programma's georganiseerd.
Subsidiëren Kenniswerf/Dok41.	De Provincie Zeeland participeert in de samenwerking rond de Kenniswerf DOK41. In 2017 zijn 4 nieuwe bedrijven op de Kenniswerf gevestigd. Er zijn 9 nieuwe starters binnen DOK41 gekomen en er zijn 10 bedrijven uitgestroomd. De algemene infosessies trokken 30 bedrijven, de Bootcamps 350 studenten en 10 starters en er deden 17 starters in het Kickstart programma mee. Het provinciale startersbeleid is primair gericht op het versterken van het ecosysteem rond NV Economische Impuls en de Kenniswerf DOK41. Uit onderzoek blijkt dat innovatieve starters het ecosysteem als one-stop-shop (h)erkennen. In 2017 zijn door DOK41 de voorbereidingen getroffen voor een Bootcamp en Kickstart programma speciaal gericht op sociaal ondernemers. Dit programma gaat in 2018 van start en wordt door de Provincie ondersteund.
Ondersteunen algemene netwerk-, acquisitie en representatieactiviteiten.	Zie bovenstaande.

Tabellen indicatoren

Doelindicatoren	Streefwaarde 2017	Stand 2017	Einddoel	
Werkloosheid	5%	3,9%	3,5%	
Werkgelegenheid	174.000	180.000	176.000	
Werkgelegenheid %	0,5%	1,5%	0,5% per jaar	
Bruto Regionaal Product	€ 12.486.000.000	€ 12.548.000.000	2% per jaar	

Bruto Regionaal Product %	2%	2,5%	2% per jaar	
Innovatie Index	0,44	0,47	stijgt	
Nieuwe arbeidsplaatsen via Impuls	200	285	250 per jaar	
Nieuwe bedrijfsvestigingen via Impuls	15	8	15 per jaar	

Trendindicatoren	2014	2015	2016	2017
Beroepsbevolking	193.000	195.000	195.000	191.000
Saldo in- en uitgaande pendel	-16.400	-18.000	-18.000*	-18.000*
Hoog opgeleide beroepsbevolking	46.000	47.000	47.000	47.000*
Spanningsindicator arbeidsmarkt	0,91	0,92	1,61	2,05
Huishoudensinkomen	35.000	35.000*	35.000*	35.000*
Toegevoegde waarde Zeeuwse zeehavens	2.771.000.000	3.276.000.000	3.477.000.000	3.477.000.000*

* voor dit jaar is het meest recente cijfer gebruikt dat beschikbaar is.

4 Regionale economie		(bedragen x € 1.000)			
	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil	
lasten	4.991	7.852	6.883	969	
baten	-190	-271	-128	-143	
resultaat voor bestemming	4.801	7.581	6.755	826	
toevoeging reserve		1.252	1.252		
onttrekking reserve		-3.169	-3.169		
resultaat na bestemming	4.573	5.665	4.838	826	

Toelichting

Voor de verklaring verschillen op doelstellingsniveau: zie jaarrekening pagina 157.

1.5 Programma Regionale bereikbaarheid

Inleiding

In het Programma Regionale Bereikbaarheid zijn met name de basistaken van het mobiliteitsbeleid ondergebracht. Dit programma omvat de inspanningen gericht op verkeersveiligheid en leefbaarheid voor deelnemers aan het verkeer en de omgeving. In hoofdlijn handelt dit programma over het beheer en onderhoud van provinciale infrastructuur, openbaar vervoer, verkeersveiligheid via gedragsbeïnvloeding en multimodale netwerken en voorzieningen. In het verslagjaar is verder gewerkt aan de acties opgenomen in het mobiliteitsprogramma van 2016. De belangrijkste ontwikkelingen zijn:

Ontwikkelingen in 2017

Ten behoeve van een efficiënt en effectief beheer en onderhoud van de provinciale (vaar)wegen en kunstwerken is gewerkt aan de verdere implementatie van assetmanagement. Daartoe is begin 2018 het Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland aan Provinciale Staten voorgelegd. Daarbij wordt ingezet op een optimaal presterend provinciaal infrastructuurnetwerk door meer in te zetten op levensduur- en risico gestuurd beheer. Uitgangspunt is een balans tussen kosten, prestaties en risico's. De volledige invoering van een systeem van assetmanagement strekt zich uit over de gehele collegeperiode. De consequenties van de nieuwe werkwijze zullen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen van de begroting worden verwerkt.

Bij het openbaar vervoer speelt het toetsen of de dagelijkse praktijk van het busvervoer voldoet aan de gestelde eisen in de concessie (concessiebeheer) een belangrijke rol. Het nieuwe systeem van openbaar vervoer met een versoberd lijnennet in combinatie met de invoering van een haltetaxi is in 2016 geëvalueerd. Daaruit kwam naar voren dat het systeem van Openbaar Vervoer in grote lijnen voldoet aan de gestelde uitgangspunten. De knelpunten die met name bij de haltetaxi zijn gesignaleerd zijn in 2017 opgepakt en verbeteracties worden in 2018 doorgevoerd.

Via het Regionaal Overlegplatform Verkeersveiligheid Zeeland (ROVZ) werkt de Provincie Zeeland samen met de gemeenten en andere relevante partners aan de verkeersveiligheid via gedragsbeïnvloeding. Dit doen wij via een aantal reguliere werklijnen zoals educatie en voorlichting, handhaving en bewustwordingscampagnes, alsmede via een drietal speerpunten zoals fietsveiligheid, aanpak hoge rijsnelheden en aandacht achter het stuur. Met het nieuwe mobiliteitsplan is de noodzaak gesignaleerd de ROVZ samenwerking effectiever te maken. Er was met name behoefte aan een grotere en meer volwaardige inbreng van de partners. Een van de verbeteracties is de instelling van een bestuurlijke kopgroep, waarbij de leden verantwoordelijkheid nemen en als trekker fungeren voor één van de thema's of speerpunten van het ROVZ.

De Provincie werkt aan een versterking van de bereikbaarheid van Zeeland gericht op goederenvervoer en woon-werkverkeer. Wapenfeiten zijn de verdere voltooiing van de N62, de start van de aanleg van de nieuwe Zeesluis bij Terneuzen, de start van de Europese studie naar een betere railontsluiting van de Kanaalzone en de ontwikkeling van ideeën en plannen voor binnenvaart en buisleidingtransport. Er is door de provincie op diverse manieren en in verschillende rollen gewerkt aan de verbetering van de multimodale ontsluiting van de havens in Vlissingen en Terneuzen. Aan de leefbaarheid is daarnaast ook aandacht geschonken. Zo is in heel Zeeland het doorgaand en eventueel ongewenst (vracht)verkeer geanalyseerd. Gebleken is dat daar in zeer beperkte mate sprake van is.

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland staat samen met andere overheden in Zeeland in voor een systeem van infrastructuur en collectieve mobiliteits-voorzieningen van voldoende kwaliteit in de zin betrouwbaarheid, snelheid en veiligheid.

Betrouwbaarheid: Het mobiliteitssysteem moet ervoor zorgen dat je op tijd op je bestemming bent. Of dat goederen op het juiste moment aankomen.

Snelheid: Voor functionele verplaatsingen mag de reistijd niet te lang zijn.

Veiligheid: We accepteren niet dat er gewonden en dodelijke verkeersslachtoffers vallen.

Reguliere taken:

Als basistaken voor regionale bereikbaarheid zijn de volgende kerntaken te noemen:

- Het beheer en onderhoud van onze provinciale infrastructuur bestaande uit (water)wegen, kunstwerken nat en droog en de aanlandingsvoorzieningen, terminals en baggerwerken voor het fietsvoetveer;
- Het beheer van de concessie voor openbaar vervoer inclusief fietsvoetveer;
- Bevorderen van de verkeersveiligheid door middel van gedragsbeïnvloeding via het Regionaal Overlegplatform Verkeersveiligheid Zeeland.

Beleidskader:

- Mobiliteitsvisie Zeeland 2028, juli 2016 met onderliggend;
- Beleidsplan Verkeersveiligheid Zeeland 2010 – 2020, Op weg naar null, juli 2010;
- Nieuwe lijnen, Beleidsplan openbaar vervoer Zeeland 2015 – 2025, juni 2013;
- Mobiliteitsplan Zeeland, programma-uitwerking verkeer en vervoer 2016 – 2019, juli 2016;
- Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland 2018.

Doelen en acties

Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen Een doelmatig en doeltreffend beheer van de (water)wegen in beheer en onderhoud bij Provincie Zeeland op zodanige wijze dat het door het bestuur ten behoeve van de functionaliteit vastgestelde minimale kwaliteitsniveau wordt geborgd.	B. Binnen deze doelstelling is ca € 23,9 mln aan lasten gerealiseerd. Waarvan onder andere € 11,8 mln afschrijving en onderhoud Sluiskiltunnel, Renovatie wegen € 4,3 mln € 1,5 mln gladheidbestrijding en € 1 mln instandhouding Zeelandbrug
acties	Resultaat 2017
Opstellen strategisch assetmanagementplan en verwerking in het beleidskader voor de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.	De term strategisch assetmanagementplan is in de loop van de tijd vervangen door de term Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland. Dit beheerkader is in 2017 opgesteld en de bestuurlijke vaststelling ervan vindt begin 2018 plaats.
Versterking samenwerking (vaar)wegbeheer.	De samenwerking tussen de Zeeuwse wegbeheerders is versterkt. Zo zijn er tussen de Zeeuwse overheden onder andere uniforme afspraken vastgelegd over de (toekomstige) overdracht van wegen en wegvakken. Daarnaast zijn de eerste stappen gezet om te komen tot een intensievere samenwerking met het waterschap Scheldestromen. De samenwerking wordt gezocht op het gebied van ingenieursdiensten, geo-informatie en wegbeheer. Daar waar er nog geen sprake was van samenwerking zijn voor mogelijk kansrijke onderdelen verkenningen opgestart.

Invoeren ecologisch bermbeheer.	In 2017 is het ecologisch bermbeheer conform bestuurlijk besluit (deels) weer ingevoerd. 100 hectare aan provinciale wegbermen is ecologisch beheerd.
Opstellen onderhoudsplanning kunstwerken en verder uitwerken opgave instandhouding kunstwerken.	De meerjarige onderhoudsplanningen, met een doorkijk van ten minste tien jaar, van de droge en natte kunstwerken zijn verder vervolledigd en opgesteld. De opgave voor de instandhouding van de kunstwerken is daarmee meer inzichtelijk gemaakt.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Vraaggericht basisnetwerk openbaar vervoer Een basisnetwerk voor openbaar vervoer (kernnetlijnen, scholierenlijnen, spitslijnen, fietsvoetveer) dat vraaggericht is ingevuld. Doelstelling gehaald. Connexxion rijdt het voorgeschreven kernnet (aanbodgericht) en geeft vraaggericht invulling aan aanvullende kernnetlijnen, spitslijnen, scholierenlijnen en toeristenlijnen.	B. Binnen deze doelstelling is ca € 21,4 mln aan lasten gerealiseerd. € 14 mln voor openbaar vervoer en ca € 7 mln voor instandhouding Fast Ferry (vervoersconcessie, afschrijving boten etc).
acties	Resultaat 2017
Uitvoeren aanbevelingen naar aanleiding van de in 2016 gehouden evaluatie van de OV concessie en de halttaxi ten behoeve van de dienstregeling 2018.	De aanbevelingen en adviezen zijn volgens toezegging betrokken bij vervoerplan/dienstregeling 2018. Ook de enquête onder de gebruikers van de haltetaxi is uitgevoerd. De communicatie over de haltetaxi heeft op de gebruikelijke manier plaatsgevonden. De toegezegde extra communicatie moet nog plaatsvinden. Dit gebeurt zodra duidelijk is of de spelregels voor de haltetaxi worden aangepast n.a.v. de uitkomsten van de gebruikersenquête.
Inhaalslag uitvoering halteplan door te investeren in het voorzieningenniveau en de toegankelijkheid van de provinciale halten.	De benodigde investeringen zijn gespreid over 2017, 2018 en 2019. Het voorgenomen aandeel voor 2017 is gerealiseerd.
Uitwerking toekomstverkenning voor het fietsvoetveer in een businesscase.	In 2017 is gewerkt aan de uitwerking van de toekomstverkenning fietsvoetveer. Concreet zijn kansen tot prijsdifferentiatie onderzocht, is verkend welke typen voortstuwing kansrijk zijn en is een nieuwe (meer vraaggerichte) dienstregeling opgesteld
Versnelling van de treindienst tussen Vlissingen en Roosendaal, eventueel een (extra) spitstrein.	Met de nieuwe dienstregeling is op 10 december 2017 de spitstrein ingevoerd. Vooral nog zijn dat in de ochtendspits twee treinen Vlissingen – Rotterdam en in de avondspits twee treinen Rotterdam – Vlissingen. Over het gehele traject is er een reistijdwinst van 18 minuten. De provincie Zeeland heeft aansluitend aan de dienstregeling van de spitstrein Connexxion opdracht gegeven zogeheten spitsbussen in te zetten.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers Verbetering van het verkeersgedrag van alle verkeersdeelnemers in Zeeland, ten einde de aantallen ernstige verkeersslachtoffers zoveel mogelijk te beperken.	C

acties	Resultaat 2017
Reguliere activiteiten zijn ongevallenregistratie, (subsidies) verkeerseducatie en slachtofferhulp, monitoring, Veilig Verkeer Zeeland, kennisoverdracht.	In 2017 hebben we een start gemaakt met de doorontwikkeling van monitoring, naar een risico gestuurde aanpak. Begin 2018 voeren we hiervoor een eerste pilot uit. Voor verkeerseducatie is op dit moment 41% van de basisscholen gelabeld en 90% van de middelbare scholieren neemt deel. Daarnaast hebben ruim 1800 jongeren deelgenomen aan de bewustwordingstraining junior Trials en circa 600 jongeren (18-27) aan Trials.
Uitvoeren ROVZ speerpunten 'Vergroten fietsveiligheid', 'Aanpak te hoge rijsnelheden' en 'Aandacht en alertheid achter het stuur'.	Voor ieder speerpunt hebben we onderzoeken, educatie en campagnes uitgevoerd. Hieronder zijn per speerpunt een aantal voorbeelden benoemd. Aanpak hoge rijsnelheden: De campagne "Bedankt dat je langzamer rijdt" is door het ROVZ opgeleverd en ingezet in een aantal gemeenten. Uit evaluaties blijkt de aanpak succesvol. Essentieel is de combinatie van buurtparticipatie en gedragsbeïnvloeding. Ook landelijk is er interesse in deze campagne. De remwegdemo's waren in 2017 een groot succes ruim 750 basisschoolleerlingen hebben deelgenomen. Vergroten fietsveiligheid: Ouderen zijn een belangrijke doelgroep als het om fietsveiligheid gaat. Naast de e-bike dagen hebben tijdens de beleefplusbeurs een groot aantal ouderen op een laagdrempelige manier deelgenomen aan een e-bike cursus. Onderzoeken naar het gebruik van onze fietspaden onder scholieren / forensen en bewoners / toeristen zijn afgerond. Het wordt drukker op onze fietspaden waardoor gedragsinterventies wenselijk zijn. Aandacht en alertheid achter het stuur In 2017 hebben we ons gericht op jongeren. Zo is de campagne "Er gaat meer kapot dan je scherm" gelanceerd, via social media vertellen jongeren hun verhaal. Deze campagne is ontwikkeld met jongeren, uit de eerste evaluaties blijkt de aanpak succesvol. Daarnaast hebben we verschillende acties uitgevoerd op MBO en HBO.
In 2017 vorm en inhoud geven aan een effectievere en efficiëntere organisatie van het verkeersveiligheidsbeleid via samenwerking in ROVZ (regionaal Overlegplatform Verkeersveiligheid Zeeland) verband.	Met ingang van 2017 is de brede bestuurlijke afstemming ('ROVZ-pleinair') omgevormd tot een compacte bestuurlijke kopgroep ROVZ waarin gemeenten, waterschap, OM, RWS en Provincie zijn vertegenwoordigd. Op basis van landelijke onderzoeken en de Zeeuwse situatie geeft de bestuurlijke kopgroep richting en focus aan het verkeersveiligheidsbeleid. De kopgroep is het bestuurlijk gezicht van de samenwerking ROVZ en groeit in de rol. We hebben in 2017 met elkaar rol en werkwijze bepaald. In 2018 gaan we van start volgens de nieuwe werkwijze, waar bestuurders zich naast ambassadeur ook als beïnvloeder inzetten voor verkeersveiligheid. Daarnaast is voor de overige partners een

	kennisnetwerk opgezet, bedoeld om kennis en ervaringen te delen.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Goede bereikbaarheid voor bedrijven en forenzen Een goede bereikbaarheid voor bedrijven en forenzen en een goede multimodale bereikbaarheid van de Zeeuwse havens.	
Subdoelen:	
Snelle en betrouwbare wegverbindingen voor zakelijk en woon-werkverkeer.	C
Een multimodaal netwerk van achterlandverbindingen voor de Zeeuwse havens (Terneuzen en Vlissingen-Oost) met voldoende capaciteit.	C
Acties	Resultaat 2017
Realiseren van Quick Wins ten aanzien van verkeersveiligheid en doorstroming op de Midden-Zeeland route en onderzoeken van de gewenste en noodzakelijke aanpassingen in de periode 2020-2028.	Vanuit de rol als wegbeheerder heeft de provincie op de Zandkreeksdam een horecagelegenheid met parkeerplaats gesaneerd. Hiermee is een gevaarlijke aansluiting gesaneerd. Tevens komt deze maatregel ten goede aan de doorstroming doordat plotseling en scherp invoegende auto's niet meer voorkomen op deze plaats.
Samenwerken met Rijkswaterstaat om de wachttijden voor de binnenvaart te verminderen en de logistieke processen te verbeteren middels corridormanagement.	Corridormanagement heeft in Zeeland onder meer via Zeeland Connekt gestalte gekregen in het project barge connekt. Hierbij werken private – en publieke partijen samen om de tankvaart in de Zeeuwse regio te optimaliseren. Focus lag in 2017 op het beter benutten van wacht- en ligplaatsen.
Sluiten van een Zeeuws convenant om te handhaven op overlast door vrachtwagen parkeren en starten van de aanbesteding voor een vrachtwagenparkeerplaats.	In 2017 is de haalbaarheid van een vrachtwagenparkeerplaats bij Terneuzen onderzocht. In de regio is echter onvoldoende (financiële) steun voor het plan. Ook maken partijen uit de transportsector zich zorgen om scheve concurrentie en kan de politie de handhaving niet garanderen. Als Provincie zien we nog steeds een duidelijk belang van een goede vrachtwagenparkeerplaats in Zeeuws-Vlaanderen. Wij zijn bereid om hier ook een financiële bijdrage voor beschikbaar stellen. Maar we kunnen dit alleen gezamenlijk in de regio oplossen. Als er in de toekomst initiatieven vanuit de regio ontstaan, denken we als Provincie graag weer mee.
Versterken van het incidentmanagement en verkeersmanagement om te zorgen dat wegafsluitingen op de hoofdverbindingen zo kort mogelijk duren en minder vertragingen opleveren.	Afgelopen jaar heeft de Provincie samen met Rijkswaterstaat, de WST NV en het waterschap Scheldestromen de bestuurlijk vastgestelde visie op dynamisch verkeersmanagement en het Verbeterplan Incident Management vertaald in een jaarprogramma 2018. Vanuit verschillende beelden en visies en op basis van beperkte middelen hebben we de basis gelegd voor een Regionaal Verkeersmanagement Team (RVT). Dit team wordt verantwoordelijk voor de uitvoering van het jaarprogramma 2018 en versterkt daarmee de gemeenschappelijke aanpak in het kader

	van incidentmanagement en verkeersmanagement. Naast voornoemde organisaties maken ook de Veiligheidsregio, de Politie en North Sea Port deel uit van het RVT. Daarnaast heeft de Provincie via de Stichting Incident Management net als voorgaande jaren gezorgd dat gestrande voertuigen op de belangrijkste provinciale wegen zo snel mogelijk geborgen worden om de verkeersveiligheid en doorstroming van het verkeer te bevorderen.
Verbetering gemiddelde reistijd op de Midden-Zeelandroute (Goes-Hellegatsplein) en op de N62 (Goes-Zelzate).	Maatregelen om de reistijd op deze route te verbeteren zijn erg kostbaar en vergen een lange adem. Eind 2016 is een besluit genomen over het knooppunt Sloeweg conflictvrij aan te leggen. Tevens zijn de werkzaamheden voor de verbreding van de Tractaatweg in 2017 gestart. Tijdens het MIRT overleg is door de minister € 5 miljoen toegezegd voor de verbetering van de verkeersveiligheid en de doorstroming op de N59 op Zuid Hollands grondgebied tussen De Bommel en Hellegatsplein.
Capaciteit van de goederenvervoernetwerken (weg, water, spoor en buisleiding) is eind 2019 vergroot ten opzichte van 2016 en voor de periode tot en met 2027 heeft besluitvorming over verdere vergroting van de capaciteit plaatsgevonden.	Naast voorgaande zaken genoemd bij de Midden Zeelandroute zijn er verschillende ontwikkelingen te melden. Gesteund door Europa is in 2017 gestart met een brede studie naar de optimalisatie van de railontsluiting in de Kanaalzone Gent – Terneuzen. De aanbesteding voor de aanleg van de nieuwe Zeesluis in september voltooid en de werkzaamheden in november gestart. De geplande oplevering is 2022. Voor de binnenvaart zet Rijkswaterstaat in op beter benutten van de vaarwegen en vooral de beperkte sluiscapaciteit. Specifiek wordt ingezet op de opwaardering van sluizen in Zeeland.

Trendindicatoren	2013	2014	2015	2016	2017
Ernstige verkeersslachtoffers; doden	18	30	15	20	18
Ernstige verkeersslachtoffers; ziekenhuisgewonden	34	17	272	448	416
Voertuigkilometers hoofdwegennet (index)	100,7	102,1	104,2	107,6	111,1
Voertuigkilometers onderliggend wegennet (index)	100,0	101,2	99,3	99,4	nnb

Trendbreuk in registratie van 2009 tot en met 2014 waarbij sprake is geweest van onder registratie wat betreft het aantal ziekenhuisgewonden. Vanaf 2015 begint de registratie weer op orde te geraken.

Doel	Indicator	Stand 2016	Stand 2017	Einddoel
(Vaar)wegen	Kwaliteit asfaltverharding Kwaliteit kunstwerken	R 3	R 3	R 3

Vraaggericht OV	Waardering Openbaar Vervoer (bus)	7,5		7,6
	Bezettingsgraad kernnet (daggemiddelde)	24,7%	25 %	30,0%
	Bezettingsgraad fietsvoetveer	24 %	%	30%
Snelle en betrouwbare wegverbindingen	Reistijd Goes – Zelzate (in min.)	42 min	min	35 min
	Reistijd Goes – Hellegatsplein	46 min	45 – 60 min	40 min
Capaciteit multimodaal netwerk	Weg, water, spoor en buisleiding			>

- Kwaliteitsniveau asfaltverharding en kunstwerken. Ook voor de overige objecten geldt kwaliteitsniveau R. Met het vaststellen van het nieuwe beheerkader zal ook het niveau van in stand houden opnieuw vastgesteld worden. De monitoring daarvan gebeurt op basis van inspecties.
- Bezettingsgraad in reizigerskilometers per dienstregeling uur (percentage van de capaciteit dat daadwerkelijk wordt afgenomen);
- Gemiddelde reistijd op de Midden-Zeelandroute (Goes-Hellegatsplein) en op de N62 (Goes-Zelzate);
- Capaciteit van de goederenvervoernetwerken (weg, water, spoor en buisleiding) is eind 2019 vergroot ten opzichte van 2016 en voor de periode tot en met 2027 heeft besluitvorming over verdere vergroting van de capaciteit plaatsgevonden.

5 Regionale bereikbaarheid

(bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	56.760	56.249	54.225	2.024
baten	-2.459	-3.525	-2.453	-1.072
resultaat voor bestemming	54.301	52.725	51.772	953
toevoeging reserve	679	3.614	3.061	553
onttrekking reserve	-18.444	-16.817	-16.505	-312
resultaat na bestemming	36.536	39.522	38.328	1.194

Toelichting

De verschillen op de realisatie reserve betreffen de reserve Westerschelde en Sluiskiltunnel: zie pagina 163. Voor de verklaring verschillen op doelstellingsniveau: zie jaarrekening pagina 158.

1.6 Programma Culturele infrastructuur en monumenten

Inleiding en ontwikkelingen

Wij zetten samen met externe partners in op een toekomstbestendige culturele infrastructuur die in belangrijke mate bijdraagt aan het vestigingsklimaat, de economische bestedingen, de toeristische aantrekkingskracht en de leefbaarheid van Zeeland. Voor wat betreft dit laatste zal cultuur een bijdrage leveren aan de Zeeuwse leefomgeving die voldoet aan de maatschappelijke behoeften wonen, werken, persoonlijke ontwikkeling (onderwijs en cultuureducatie) en sociaal contact. Wij werken hiervoor samen met externe partners en sluiten aan bij het cultuurbeleid van het Rijk alsmede de daarmee samenhangende (wettelijke) taken voor provincies.

Het programma richt zich op alle Zeeuwse inwoners, de bezoekers én op hen die zich hier willen vestigen. We hebben daarbij specifieke aandacht voor de relatie met Zeeuwse jongeren in aansluiting op de versterking van de stedelijke aantrekkelijkheid van Zeeland.

Cultuur zal een bijdrage leveren aan de steeds wisselende maatschappelijke opgaven in onze provincie. Wij vinden het daarbij belangrijk om aandacht te besteden aan cultureel erfgoed, herbestemming (vastgoed en pauzelandschappen) en creatieve economie om zo de stad aantrekkelijk te maken en (jonge) mensen te behouden in Zeeland.

Maatschappelijk effect

In samenwerking met interne en externe partners realiseren van een toekomstbestendige culturele infrastructuur die toegankelijk is voor een breed publiek en dienstbaar aan het vestigingsklimaat, de leefbaarheid en de toeristische aantrekkingskracht van Zeeland.

Speerpunten 2017:

- (Talent)ontwikkeling jongeren (cultuureducatie en amateurkunst);
- Cultureel erfgoed (inclusief herbestemming vastgoed en pauzelandschappen);
- Bijdragen Kunsten aan de Zeeuwse identiteit, het vestigingsklimaat, de vrijetijdseconomie en de promotie van Zeeland;
- Bijdragen aan de zichtbaarheid/aantrekkelijkheid van Zeeland.

Reguliere taken:

- Bibliotheekwet;
- Erfgoedwet;
- Mediawet.

Beleidskader:

- Nota provinciaal cultuurbeleid 2017-2020 (vastgesteld in PS 3 juni 2016).

Doelen en acties

Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Culturele infrastructuur. In samenwerking met externe partners bijdragen aan een toekomstbestendige culturele infrastructuur gericht op de Zeeuwse inwoners, de bezoekers en hen die zich hier willen vestigen.	A

acties	Resultaat 2017
Subsidiëren van ZB I Planbureau en Bibliotheek van Zeeland (ZB) € 6,7 mln, Zeeuws Museum € 1,95 mln, Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) € 1,7 mln en Centrum voor Beeldende Kunst vormgeving en architectuur Zeeland (CBK Zeeland) € 0,3 mln en jaarlijks met deze organisaties prestatieafspraken maken over hun inzet en bijdragen aan de culturele infrastructuur.	Alle organisaties zijn op basis van prestatieafspraken gesubsidieerd.
Inhoudelijk en financieel bijdragen aan de regionale cultuurrangements met Zeeuwse gemeenten en met gemeenten in de regio's Oosterschelde, Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen afspraken maken over gezamenlijke ondersteuning op (onderdelen van) de beleidsterreinen kunsten, bibliotheekwerk, cultuureducatie en restauratie Rijksmonumenten.	Met de drie regio's zijn voor 2017 via de regioarrangements financieel en inhoudelijk afspraken gemaakt op de onderdelen de beleidsterreinen kunsten. Bibliotheekwerk, cultuureducatie en restauratie.
Ruimte creëren voor het stimuleren van nieuwe en innovatieve initiatieven en jaarlijks ten minste één nieuw/innovatief initiatief mede mogelijk maken.	Wij hebben vier initiatieven mede financieel ondersteund: Grensoverschrijdend project Grensverleggers, Start opzet beeldende kunst in openbare ruimte op Schouwen, Ontwikkeling Grote Kerk Veere en restauratie pantserdeuren communicatiebunker Park Toorenvliedt.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Cultureel erfgoed Het materieel en immaterieel erfgoed van Zeeland wordt zoveel mogelijk behouden, op een duurzame manier beheerd en ontsloten voor een breed publiek.	A
acties	Resultaat 2017
Op basis van de bestuurlijke afspraak met het Rijk invulling geven aan de besteding van de jaarlijkse rijksbijdrage restauratie rijksmonumenten door in overleg met de gemeenten subsidie te verlenen voor de restauratie van ten minste drie rijksmonumenten.	In 2017 zijn subsidies verleend voor de restauratie van vier rijksmonumenten: Boerderij Pieterspolder (Kruiningen), Westerkerk Goes, en Spoorbaan (fase 2) van de Stoomtrein Goes-Borsele.
Ondersteunen van organisaties op het terrein van maritiem en railinfrastructureel erfgoed door het subsidiëren van de Stoomtrein Goes Borsele (SGB) en Stichting Behoud Hoogaars.	SGB en Stichting Behoud Hoogaars zijn beide financieel ondersteund.
Mede zorgdragen voor het behoud vakmanschap, specialistische kennis en ervaring voor de restauratie van monumenten door het subsidiëren van het Restauratie Opleidingsproject (ROP) en het Gilde van vrijwillige molenaars.	ROP en het Gilde van vrijwillige molenaars zijn beide financieel ondersteund.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Kunsten	A

Het vanuit de artistiek inhoudelijke kwaliteit van de kunsten bijdragen aan de Zeeuwse identiteit, het vestigingsklimaat, de vrijetijdseconomie en de promotie van Zeeland.	
Acties	Resultaat 2017
Ondersteunen van culturele producties, festivals en organisaties die zich onderscheiden op het gebied van Zeeland als decor en inspiratiebron door het subsidiëren van ieder geval Zeeland Nazomer Festival, Film by the Sea, Concert at Sea, Vestrock en Het Zeeuws Orkest. Zie ook opgave Zichtbaar Zeeland.	De festivals zijn allen gesubsidieerd. Aan de introductie van de monitoring van effecten van evenementen is door de festivals samen met ZB Planbureau en Kenniscentrum Toerisme bijgedragen.
Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
(Talent)ontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren.	A
Acties	Resultaat 2017
Mogelijk maken van de doorlopende leerlijn cultuureducatie van primair onderwijs tot en met hoger onderwijs/universitair onderwijs door het jaarlijks subsidiëren van de Zeeuwse loketfunctie primair onderwijs in het kader de landelijke (OCW) matchingregeling Cultuureducatie met Kwaliteit en de activiteit HZ Cult.	Via een in 2017 opgerichte organisatie Cultuurkwadraat wordt in samenwerking met de regionale centra voor cultuureducatie, de ZB, SCEZ, Zeeuws Museum en CBK Zeeland de Rijksregeling Cultuureducatie met Kwaliteit uitgevoerd. De Kinderkunstweek 2017 is in dit kader ook gerealiseerd.
Mogelijk maken ontwikkelingstrajecten die jongeren de mogelijkheid bieden om zich te ontplooiën door het jaarlijks subsidiëren van de Kunstbende en de Jeugdtheaterschool Zeeland.	De Kunstbende en de Jeugdtheaterschool Zeeland zijn beide financieel ondersteund.

	2016	2017
Trendindicatoren		
Aantal bezoekers Zeeuwse musea.	519.000	550.000
Aantal toekenningen voor restauratie.	4	4
Aantal leerlingen cultuureducatie VO/MBO/HBO.	5.780	8.165
Aantal deelnemers JeugdTheaterSchool Zeeland.	264	215
Aantal leerlingen Restauratie Opleidings Project.	11	12

Doel	Indicator	Stand 2016	Realisatie 2017	Einddoel
Toekomstbestendige culturele infrastructuur			225.000 ¹	
(Talent)ontwikkeling en cultuureducatie jongeren			35.000 ²	

¹ bron CBS aantal inwoners 2017: 381.568 Zld totaal minus aantal inwoners jonger dan 20 jaar > 82.482 = afgerond 300.000 X 75% = 225.000

² hierboven is aantal jongeren uit doelgroep totaal ruim 80.000. iets minder dan de helft hiervan doet binnen- of buitenschools iets aan talentontwikkeling > 35.000.

6 Culturele infrastructuur en monumenten

(bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	17.672	17.673	16.984	690
batens	-1.292	-1.292	-1.287	-5
resultaat voor bestemming	16.380	16.381	15.697	685
toevoeging reserve		25	25	
onttrekking reserve		-255	-255	
resultaat na bestemming	16.180	16.151	15.467	685

[Toelichting](#)

Voor de verklaring verschillen op doelstellingsniveau: zie jaarrekening pagina 159.

1.7 Programma Bestuur

Inleiding

Het Programma Bestuur draagt bij aan een goed functionerend bestuurlijk bestel voor Zeeland (Provincie, gemeenten, waterschap) en is daarmee voorwaardenscheppend voor de uitvoering van andere programma's. De zorg voor een goed functionerend openbaar bestuur in Zeeland is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeenten, het waterschap en partners uit omringende gebieden. Toezicht houden op de financiën van gemeenten en waterschap en de uitvoering van wettelijke taken door gemeenten dragen ook bij aan een goed bestuur. Om meer resultaat voor Zeeland te behalen, zetten we in op samenwerking tussen overheden en investeren we in de relaties met medeoverheden, bedrijven en organisaties. Provincie Zeeland streeft naar een grotere betrokkenheid van de samenleving bij het provinciebestuur en de provinciale politiek. Daar draagt een goed, betrouwbaar (integer) en dual Zeeuws provinciaal bestuur aan bij. Dit vraagt om een heldere profilering van het provinciebestuur.

Provinciale Staten hebben drie rollen: volksvertegenwoordiger, kadersteller en controleur. Gedeputeerde Staten richten zich op de beleidsvoorbereiding en -uitvoering. De Commissaris van de Koning heeft een zelfstandige rol als Rijksorgaan en is daarnaast de schakel tussen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten.

Het vertrouwen van burgers en externe partijen is van essentieel belang voor een betrouwbaar en geloofwaardig optreden van politieke ambtsdragers.

Belangrijkste ontwikkelingen

- De maatschappelijke opgaven voor Zeeland vragen in toenemende mate een gerichte samenwerking met andere publieke en private partners;
- Er is de laatste jaren een ontwikkeling van een hiërarchische naar een meer gelijkwaardige horizontaal georiënteerde samenleving zichtbaar. De rol van de overheid schuift hierbij op van de juridische en presterende sturing, naar de sturing op samenwerking en responsiviteit.

Maatschappelijk effect

Met een transparant, compact, daadkrachtig en op regionale en/of grensoverschrijdende samenwerking gericht openbaar bestuur en met oog voor maatschappelijke initiatieven behalen wij resultaten voor, en samen met, de burgers en bedrijven in Zeeland.

Speerpunten 2017:

- Proefgebied 'Maak verschil' bestuurlijke vernieuwing en spiegelonderzoek;
- Verbetering van het bestuurlijk-politiek-ambtelijk samenspel;
- Evaluatie van de lobbyfunctie;
- Afronden van het artikel 12-proces Vlissingen;
- Stimuleren van samenwerking in functionele taakuitvoering binnen Zeeland;
- Optimale benutting van Europese programma's in de programmaperiode 2014-2020;
- Oplossen van grensknelpunten samen met relevante stakeholders in Zeeland en Vlaanderen.

Regulier taken:

- Taken Commissaris van de Koning als Rijksorgaan en als boegbeeld van de provincie Zeeland;
- Openbare veiligheid;
- Financieel toezicht gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen;

- Ondersteuning Bestuurlijke organisatie, inclusief ondersteuning van Provinciale Staten, (Staten)commissies en Gedeputeerde Staten;
- Interbestuurlijk toezicht op medebewindstaken van gemeenten;
- Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur (Wet Bibob);
- Bevorderen bestuurlijke integriteit (herziening Provinciewet).

Beleidskader:

- Gemeenschappelijk Financieel toezichtkader – Kwestie van evenwicht! (2014);
- Rijkstaken Openbare Veiligheid - Organisatieplan Commissaris van de Koning in Zeeland(2014);
- Strategische Visie Euregio Scheldemond (2015);
- Verordening systematische toezichtinformatie Zeeland (2014);
- Nota 'Bestuurlijke integriteit Provincie Zeeland' (2015).

Doelen en acties

Doelstellingen	Mate waarin doelstelling is gehaald: A = maximaal E = minimaal
Sterk provinciaal bestuur Een sterk, betrouwbaar (integer) en duaal Zeeuws provinciaal bestuur en een grotere betrokkenheid van de samenleving bij het provinciebestuur en de provinciale politiek.	A
Acties	Resultaat 2017
• Continuering rechtstreekse uitzendingen van vergaderingen van Provinciale Staten en Statencommissies en inzetten van social media; • Provinciale Staten via planning & controlcyclus, beleidscyclus en adviezen tijdig en voldoende informeren ter versterking van Provinciale Staten in de rollen van volksvertegenwoordiger, kadersteller en controleur; • Doorontwikkeling digitale informatievoorziening, "papierloos vergaderen" en digitale dossiers t.b.v. PS; • Verbetering van het bestuurlijk-politiek-ambtelijk samenspel door verdere professionalisering werkwijzen, trainingen en werken volgens het BOB-model (beeldvorming, oordeelsvorming, besluitvorming).	De invulling van de rollen van Provinciale Staten als volksvertegenwoordiger, kadersteller en controleur verandert. Met netwerksturing en het werken met beeldvormende bijeenkomsten is in 2017 gestart. Dit moet zorgen voor een grotere betrokkenheid van de samenleving. Daarnaast zijn de rechtstreekse uitzendingen van de vergadering van Provinciale Staten en Statencommissies gecontinueerd.
Herkenbaar en samenwerkend bestuur Een herkenbaar en samenwerkend bestuur in Zeeland. De zorg voor een goed functionerend openbaar bestuur in Zeeland is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de Provincie, de Zeeuwse gemeenten, het waterschap, gemeenschappelijke regelingen en overheden uit omliggende gebieden. Samenwerking is in Zeeland de kernopgave.	
Subdoel:	

Vanuit Zeeuws perspectief vroegtijdige beïnvloeding en signalering van besluitvormingstrajecten over nieuwe nationale en Europese regelgeving en overig beleid.	B
acties	Resultaat 2017
Ontwikkeling van relevante externe netwerken gekoppeld aan realisatie maatschappelijke opgaven.	- In 2017 is actief geïnvesteerd in het consolideren en uitbreiden van het grensoverschrijdende netwerk door deel te nemen in relevante gremia als VN Delta, Scheldemonst Raad en het comité van de regio's. Tevens zijn de contacten met de Vlaamse vertegenwoordiging geïntensiveerd. - In 2017 is met steun van de Provincie de coöperatie "Schelde Safety Network" opgericht. Hierin werken bedrijfsleven, kenniscentra en overheden samen aan de verbetering van de veiligheid in de Scheldedelta. De ontwikkeling van kennis en innovatie in het veiligheidsbeleid is het belangrijkste doel van dit netwerk.
Uitvoering van actieplan Actieteam GROS (grensknelpunten), waaronder de doorontwikkeling grensinfopunt en de afstemming van onderwijsprogramma's vmbo/mbo met Vlaamse onderwijsinstellingen.	Door het Actieteam GROS en uitvoering van het actieplan is grensoverschrijdende samenwerking beter op de politieke bestuurlijke agenda gekomen. In het regeerakkoord Rutte III wordt grensoverschrijdende samenwerking expliciet genoemd. De staatssecretaris van BZK is verantwoordelijk voor het opstellen uitvoeren van een grensoverschrijdende agenda met Vlaanderen. Hoogtepunt van grensoverschrijdende samenwerking was de fusie van the port of Gent en Zeeland Seaports. In 2017 is actie ontplooid om knelpunten voor grensoverschrijdend werken in de gezondheidszorg op te lossen. Tevens is deelgenomen aan de evaluatie van het GIP om tot structurele financiering te komen. Tenslotte is gestart met een verkenning naar een nieuwe opzet van de grensgovernance.
De lobbyfunctie evalueren.	In 2017 is gestart met de actualisatie van de strategische agenda. Tevens is in het kader van de stuurgroep IJzendijke de lobbyfunctie versterkt door het in dienst nemen van een tweede lobbyist in Den Haag. De coördinatie van lobbyactiviteiten is verder geïntensiveerd mede in het kader van de uitvoering van het rapport Balkenende en de kansen die het regeerakkoord Rutte II biedt voor Zeeland.
Optimale benutting van de budgetten van Europese programma's in de programmaperiode 2014-2020 inclusief nieuwe en nog niet benutte Europese programma's zoals Horizon 2020 en het Europese Fonds Strategische Investerings.	In Zuid verband wordt deelgenomen in het landsdelige overleg met NIA. In dit kader zijn financieringsopties onderzocht voor SDR en breedband in perifere dunbevolkte gebieden. In samenwerking met de afdeling E&D worden oproepen van Europese programma's voorbereid en uitgezet tbv de ontwikkeling van Zeeuwse projecten. Tevens wordt in de gebiedsgerichte programma's de besluitvorming in de comités van toezicht ondersteund.
Subdoel:	
Bevorderen van regionale samenwerking	C
Acties	Resultaat 2017
Via de 'Tafel van 15' – een initiatief van alle Zeeuwse overheden– samen antwoorden formuleren op de vraag	Volgens de commissie Balkenende was een randvoorwaarde voor uitvoering van alle acties om de bestuurlijke slagkracht in Zeeland

welke maatregelen noodzakelijk zijn om ook in de toekomst een krachtige en dienstverlenende overheid te kunnen waarborgen.	te vergroten. Bij de gespreksronde die BZK daarna onder de Zeeuwse overheden hield, bleek dat de veelheid aan overlegvormen bij het gebrek aan slagkracht een grote rol speelde. De vorming van een Economic board vormt een logisch moment om de overlegstructuren van de overheden te vereenvoudigen. Door de stuurgroep IJzendijke, de agendacommissie van de Tafel van 15 en door de provincie is daarvoor nu initiatief genomen om te komen tot één gezamenlijk overleg. Daarin worden de huidige Tafel van 15, de stuurgroep Maak verschil, de stuurgroep IJzendijke en het zogenaamd strategisch beraad geïntegreerd. Ook in de Tafel van 15 is op dit voornemen instemmend gereageerd. In 2018 zal dit voornemen verder worden opgepakt en uitgewerkt. E.e.a. in overleg met de VZG en met meenemen van de adviezen van de commissie externe spiegeling.
Verbeteren van de gezamenlijke Zeeuwse slagkracht o.a via de bestuurlijke proeftuin (pilot) conform "Maak Vershil". Het spiegelonderzoek zal waar zinvol en mogelijk hieraan gekoppeld worden en zal mogelijk in later stadium nog aanvullend uitgevoerd worden.	Door GS is in september 2017 een onafhankelijke commissie 'externe spiegeling' benoemd. Deze commissie onderzoekt hoe de Zeeuwse overheden invulling geven aan bestuurlijke samenwerking in de provincie. Het eindrapport van de commissie wordt eind maart 2018 aan GS aangeboden.
Subdoel:	
Bevorderen van de Integrale (grensoverschrijdende) veiligheid. Een provincie waarin veiligheid als kernvoorwaarde voor het vestigingsklimaat en de woon- en werkkwaliteit (leefbaarheid) wordt beschouwd en die staat voor het behoud en de ontwikkeling van kennis en innovatie in het veiligheidsbeleid.	A
Vanuit Zeeland onze betrokkenheid en bijdrage versterken door de jaarlijkse subsidie aan het Regionaal Informatie- en expertisecentrum Zeeland West- Brabant (RIEC) te verdubbelen en deel te nemen aan de Taskforce Zeeland -Brabant om zo de groei en de impact van ondermijnende criminaliteit in Zeeland tegen te gaan.	In 2017 is deze actie nader uitgewerkt. Daarbij zijn door Provinciale Staten – bij aangenomen amendement - extra middelen beschikbaar gesteld voor een driejarige periode om binnen de provinciale organisatie krachtig in te zetten op het verzamelen van signalen van ondermijning, Bibob, bewustwording en op andere zaken die nodig zijn voor de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Eind 2017 is hiervoor capaciteit geworven. Deze persoon zal in februari 2018 aan de slag gaan met o.a. de aanbevelingen uit de in 2017 uitgevoerde Quicksan informatiepositie en bestuurlijke weerbaarheid. In 2017 is ook – mede op basis van de Quicksan uitkomsten – een start gemaakt met de bestuurlijke agendering en bewustwording rond het thema ondermijning.
Interbestuurlijk toezicht Interbestuurlijk toezicht (IBT) houden op gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen.	A
Acties	Resultaat 2017
Met behulp van een nieuw gemeenschappelijk beleidskader transparant en uniform financieel toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen	In 2017 hebben wij financieel toezicht gehouden op 13 gemeenten en 11 gemeenschappelijke regelingen. De gemeente Middelburg en Vlissingen hebben het gehele jaar onder preventief toezicht

uitvoeren.	gestaan omdat er bij die gemeenten onvoldoende zicht was op een structureel sluitende begroting. Het nieuwe beleidskader zal pas in 2018 worden vastgesteld.
Via onze toezichhoudende en adviserende rollen bijdragen aan het afronden van artikel 12-proces Vlissingen.	Via een tripartiet overleg tussen de gemeente, de provincie en de artikel-12 inspecteur is in 2017 verder gewerkt aan de financiële gezondmaking van Vlissingen. In 2018 wordt het laatste artikel-12 rapport opgeleverd.
Op basis van de toezichtbevindingen op de gemeentelijke beleidsdomeinen archief, ruimtelijke ordening, monumenten & archeologie, Wabo en huisvesting vergunninghouders in het 1e kwartaal 2017 een totaalbeeld van de uitvoering van deze medebewindstaken per gemeente opstellen. Dit totaalbeeld inclusief de financiële positie is medebepalend voor de intensiteit van een eventuele interventie door GS.	De door de gemeenten via Waarstaatjegemeente.nl aangeleverde informatie is beoordeeld. Er hebben zich geen incidenten voorgedaan.
Input leveren aan de landelijke evaluatie van het IBT in 2017.	Evaluatie door Profacto heeft plaatsgevonden. Naar verwachting wordt het rapport in mei van dit jaar door de minister van BZK aan de Tweede Kamer aangeboden

Trendindicatoren	2013	2014	2015	2016	2017
Gemeenten onder preventief toezicht:					
Zeeland:	0	1	3	2	2
Landelijk:	9	9	16	10	4
Opkomstpercentage statenverkiezingen:	2007	2011	2015		
Zeeland	52,9%	58,9%	52,2%		
Landelijk	46,4%	56,0%	47,8%		

Doel

Financieel gezonde Zeeuwse gemeenten
Gemeenten voeren medebewindstaken adequaat uit

7 Bestuur

(bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	5.712	5.654	4.961	693
batens	-181	-195	-177	-18
resultaat voor bestemming	5.531	5.459	4.783	676
toevoeging reserve		30	30	
onttrekking reserve		51	51	
resultaat na bestemming	5.431	5.540	4.864	676

Toelichting

Voor de verklaring verschillen op doelstellingsniveau: zie jaarrekening pagina 160

1.8 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Inleiding

In dit deel van de begroting worden de provinciale baten verantwoord die niet rechtstreeks aan één van de programma's in het hiervoor opgenomen programmaplan zijn te koppelen.

Het betreffen autonome inkomsten, waarvoor Provincie Zeeland de vrijheid heeft om deze middelen in te zetten voor ieder willekeurige provinciale doelstelling.

In het overzicht staan de lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is (opcenten motorrijtuigenbelasting), de uitkering van het provinciefonds, ontvangen dividend, het saldo van de financieringsfunctie en overige algemene dekkingsmiddelen (stelposten).

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Het tarief voor provinciale opcenten bedroeg in 2017 bedraagt 82,3 opcenten. Dit tarief is gelijk aan dat van 2016. Voor een verdere toelichting verwijzen wij u naar de paragraaf Provinciale heffingen.

Uitkering provinciefonds

In 2017 is voor het eerst gewerkt met een nieuw verdeelmodel. Dit nieuwe verdeelmodel is sterk vereenvoudigd ten opzichte van het oude verdeelmodel dat zich kenmerkte door een grote complexiteit en een gebrek aan transparantie. Op 31 januari 2017 is de Wijziging van de Financiële-verhoudingswet aangenomen in de Tweede Kamer. Daarbij is de motie van de leden Veldman en Fokke aangenomen, waardoor het Rijk heeft afgesproken om in overleg met het IPO en conform het advies van de Raad voor de financiële verhoudingen, binnen twee jaar met een plan van aanpak te komen om de grondslagen van het provinciefonds te herzien. In het verdeelmodel is een zogenaamde OEM korting verwerkt vanwege rendement op Overige Eigen Middelen van de Provincies. Deze verdeling van de OEM gelden is gebaseerd op gegevens uit 2011 toen Zeeland nog dividend van DELTA kreeg uitgekeerd. Zeeland wordt hierdoor jaarlijks voor € 10 miljoen gekort. In IPO verband wordt op dit moment aan een oplossing gewerkt om Zeeland te compenseren voor deze jaarlijkse korting uit het Provinciefonds, totdat het verdeelmodel geactualiseerd is.

Dividend

Als vergoeding voor rente en risico wegens deelneming in het aandelenkapitaal van bedrijven ontvangt de Provincie dividend. Voor 2017 zijn alleen dividendbaten van de N.V. Westerscheldetunnel ontvangen. Deze dividendbaten worden structureel toegevoegd aan de bestemmingsreserve Sluiskiltunnel, waardoor wijzigingen van dividend geen invloed hebben op de budgettaire ruimte van de provincie.

Saldo financieringsfunctie

Dit betreft het saldo van de werkelijk ontvangen en betaalde rente. Vanaf 2012 is Provincie Zeeland in een leensituatie gekomen als gevolg van de overname van het volledige aandelenkapitaal van de NV Westerscheldetunnel en de investeringen in de Sluiskiltunnel.

90 Algemene dekkingsmiddelen

(bedragen x € 1.000)

	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	7.014	2.837	-725	3.562
batens	-156.459	-174.808	-176.623	1.815
resultaat voor bestemming	-149.446	-171.971	-177.348	5.377
toevoeging reserve	20.626	8.459	8.459	
onttrekking reserve	-14.723	-14.454	-14.454	
resultaat na bestemming	-143.543	-177.966	-183.343	5.377

Toelichting

Voor de verklaring verschillen op doelstellingsniveau: zie jaarrekening pagina 161.

1.9 Kosten van overhead

Inleiding

In dit deel van de begroting worden de provinciale lasten verantwoord die niet rechtstreeks aan één van de programma's in het hiervoor opgenomen programmaplan zijn te koppelen. Dit onderdeel is een nieuwe verplichting in het BBV, waarmee beoogd wordt om Provinciale Staten op een eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van overhead. In de programma's van het programmaplan worden alleen direct toe te rekenen kosten opgenomen.

Vennootschapsbelasting

Daarnaast is voorgeschreven dat inzicht wordt gegeven in het verwachte bedrag aan te betalen Vennootschapsbelasting (Vpb) in 2017. Op basis van een beoordeling van de provinciale activiteiten is geconcludeerd dat Provincie Zeeland voor al haar activiteiten geen fiscale onderneming drijft, dan wel dat er een vrijstelling kan worden toegepast. Dit betekent dat er geen activiteiten plaatsvinden die tot een bedrag voor Vpb zullen leiden. Bij eventuele wijzigingen van activiteiten zal worden beoordeeld of zij tot een Vpb belaste activiteit zullen leiden.

Personeel

Rekening houdend met de notitie overhead is in de begroting voor het personeelsbestand beoordeeld of er sprake is van directe taken in het primaire proces. Deze verdeling is ook bij de realisatie in de jaarrekening van de personeelslasten gehanteerd over het programmaplan en het overzicht met de kosten van overhead. In de realisatie 2017 is voor € 20,62 miljoen aan personeelslasten toegerekend aan het primaire proces en begroot onder de diverse programma's van het programmaplan (begroot € 20,68).

Huisvesting

Huisvesting die wordt gerekend tot de overhead heeft betrekking op kantoorruimten. Dit zijn ruimten voor de uitvoering van de algemene taken van de eigen provinciale organisatie.

Kantoor- en opslagruimten die behoren tot een specifiek uitvoerende taak worden verantwoord op dat taakveld, bijvoorbeeld de wegensteunpunten, die onder het programma regionale bereikbaarheid zijn opgenomen.

ICT-middelen

Kosten voor hardware en software worden tot overhead gerekend, omdat we als provincie nauwelijks specifieke applicaties hebben voor één specifiek taakveld.

Overige overhead

Hieronder zijn de kosten voor onder meer algemene communicatie, juridische en financiële dienstverlening en overige facilitaire kosten opgenomen.

Bijdragen verbonden partijen

De bijdrage(n) die verbonden partijen, zoals Gemeenschappelijke Regelingen (onder meer de GR Zuidwestelijke Delta en de RUD), in rekening brengen, worden verantwoord op het taakveld/de taakvelden waarvoor de verbonden partijen werkzaam zijn. Dat sluit aan bij het gewijzigde BBV waarbij de beleidsdoelstellingen van verbonden partijen voortaan bij de programma's moeten worden opgenomen waarvoor een verbonden partij actief is.

Uitgangspunten:

- Directe kosten zoveel mogelijk direct toerekenen aan de betreffende taakvelden.
- Ondersteunende taken zijn niet direct dienstbaar aan de externe klant of het externe product en behoren derhalve tot de overhead. Wanneer deze ondersteunende taken worden uitbesteed, behoren de uitbestedingskosten bedrijfsvoering tot de overhead.
- Sturende taken vervuld door hiërarchisch leidinggevenden behoren tot de overhead. De bijbehorende loonkosten behoren ondeelbaar tot de overhead.
- De positionering van een functie binnen de organisatie heeft geen invloed op de beoordeling of er sprake is van overhead

Beleidskader:

- BBV, artikel 8 lid 1c en 1e
- Notitie overhead – commissie BBV, 2016
- Wet op de vennootschapsbelasting

96 Overhead		(bedragen x € 1.000)		
	Begroting oorspronkelijk	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
lasten	23.327	24.522	24.297	225
batens	-53	-416	-1.341	925
gerealiseerde batens en lasten	23.274	24.106	22.956	1.150
toevoeging reserve				
onttrekking reserve				
gerealiseerd resultaat				

Toelichting

Voor de verklaring verschillen op doelstellingsniveau: zie jaarrekening pagina 162.

Paragrafen

2.1 Provinciale heffingen

Lokale lastendruk:

- Tarief opcenten MRB = 82,3
- Landelijk gemiddelde tarief MRB = 80,5
- Maximale tarief opcenten MRB = 111
- Maximaal kostendekkende tarieven voor heffingen en retributies

Gerealiseerde opbrengsten 2017:

Bedragen x € 1 miljoen

- € 40,33 Opcenten motorrijtuigenbelasting
- € 0,24 Grondwaterheffing
- € 0,05 Leges

Beleidskader:

- Financiële verordening Provincie Zeeland
- Grondwaterheffingsverordening 2010
- Legesverordening Zeeland 2007 (In 2017 is de Legesverordening Provincie Zeeland 2018 vastgesteld die ingaat per 1 januari 2018).

Uit provinciale heffingen ontstaan inkomsten die worden betaald door inwoners en het bedrijfsleven aan Provincie Zeeland. Met de heffingen creëren wij de mogelijkheid, aanvullend op onder meer de uitkering uit het provinciefonds, om collectieve voorzieningen te dekken.

Beleid

Wij gaan bij heffingen zo veel mogelijk uit van het profijtbeginsel. Dit beginsel is gebaseerd op de gedachte dat inwoners en bedrijven bijdragen in de kosten van de door de overheid voortgebrachte voorzieningen naar de mate van het profijt dat zij van die voorzieningen hebben. Het profijtbeginsel manifesteert zich sterker bij heffingen dan bij belastingen; burgers of bedrijven betalen aan Provincie Zeeland naar de mate van het profijt dat ze van een bepaalde overheidsvoorziening of dienst hebben. Provincie Zeeland kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Wijzigingen t.o.v. beleid 2016

Ten opzichte van 2016 zijn er geen beleidswijzigingen met betrekking tot de heffingen. In 2017 hebben Provinciale Staten wel besloten de tarieven per 2018 meer kostendekkend te maken en introduceert de Provincie tarieven voor activiteiten waarvoor tot en met 2017 nog geen kosten in rekening werden gebracht.

Heffingen provincie

We heffen jaarlijks de volgende lokale heffingen:

- Belastingen
- Heffingen
- Retributies

Belastingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De motorrijtuigenbelasting (MRB) wordt geheven over het bezit van een auto en niet over het gebruik. De heffing en inning van de MRB, waarin de provinciale opcenten meeliften, verzorgt de belastingdienst.

Bovenop de MRB betalen houders van personenauto's en motoren 'provinciale opcenten'. De provincies stellen zelf hun opcenten tarief vast, tot een wettelijk bepaald maximum.

Het tarief voor 2017 is gelijk aan het tarief van 2016: 82,3 opcenten. Het landelijk gemiddelde tarief voor 2017 is 80,5. In 2017 mag maximaal 111 opcenten geheven worden. In de najaarsnota 2017 hebben we op basis van prognose inschattingen, waaruit bleek dat het aantal auto's en het gemiddelde gewicht per auto was gestegen, verhoogd met € 0,7 miljoen. De werkelijke inkomsten over 2017 blijken nog hoger (€ 0,6 miljoen) dan de aangepaste raming.

Heffingen

Algemene uitgangspunten

Het uitgangspunt is dat de opbrengsten van zowel heffingen als retributies niet hoger mogen zijn dan de lasten die betrekking hebben op de activiteiten. Tot de lasten worden gerekend alle materiële kosten en de salarislasten inclusief overhead die betrekking hebben op de heffing. Iedere 4 jaar wordt het tarief verhoogd voor inflatie. Als blijkt dat het in rekening te brengen tarief ver beneden de kostprijs ligt, wordt een grotere stijging doorgevoerd dan de inflatiecorrectie.

Grondwaterheffing

Onder de naam 'grondwaterheffing' wordt een directe provinciale heffing geheven voor het onttrekken van grondwater. De opbrengst van deze heffing wordt gebruikt om de kosten die we hiervoor maken te dekken. Het betreft specifieke kosten van het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van onttrekkingen en infiltraties en van onderzoeken in relatie tot het grondwaterbeleid. De provinciale grondwaterheffingen worden door de provincies geheven op grond van de Grondwaterwet en de provinciale grondwaterheffingsverordening 2010.

Verhouding gerealiseerde opbrengsten – gerealiseerde kosten?

De opbrengst bestaat voor een groot deel uit inkomsten waarbij de onttrekking permanent is. Daarnaast is er jaarlijks opbrengst van de grondwaterheffing waarbij de onttrekking van het grondwater incidenteel is. Over 2017 is in totaal € 235.000 aan inkomsten grondwaterheffing ontvangen.

De materiële kosten van de grondwaterheffing zijn geraamd op structureel € 152.000 per jaar. Dit betreft kosten voor afdracht aan het IPO collectief (€ 27.000), onderhoud grondwatermeetnet en databeheer (€ 25.000) en diverse projecten voor grondwateronderzoek- en ontwikkelkosten (€ 100.000).

Omdat de kosten van de grondwaterheffing ook gemaakt worden binnen de personeelslasten die niet direct toegerekend worden aan de lasten met betrekking tot grondwaterheffing zijn de lasten moeilijker inzichtelijk te maken dan de baten. De beste benadering om inzicht te krijgen in de lasten is door inzicht te krijgen in het aantal fte. dat belast is met de werkzaamheden aan betreffende leges en tegen welk uurtarief (afhankelijk van inschaling) inclusief overheadkosten.

De loonkosten bedragen € 73.000 per jaar en de overheadkosten € 36.400. Een overzicht van de mate van kostendekkendheid is opgenomen in onderstaand overzicht.

Retributies

Leges

Provincie Zeeland legt voor diverse diensten leges op. Leges zijn vergoedingen voor kosten die de overheid maakt voor de dienstverlening aan burgers en bedrijven. In de legesverordening Zeeland 2007 zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen. We actualiseren de legesverordening en tarieventabel ten minste elke vier jaar. Indien hier aanleiding toe is, vindt tussentijds een aanpassing van de legesverordening plaats.

Verhouding gerealiseerde opbrengsten – gerealiseerde kosten?

Over 2017 is in totaal € 52.525 aan leges ontvangen. De verdeling van de opbrengsten is als volgt: Sector Verkeer en Vervoer € 31.045, Sector Milieubeheer en Omgevingsvergunning € 21.480.

Omdat de kosten van de leges met name gemaakt worden binnen de personeelslasten en niet direct toegerekend worden aan de diverse legesactiviteiten zijn de lasten moeilijker inzichtelijk te maken dan de baten. De baten worden wel rechtstreeks op de leges activiteiten geboekt. De beste benadering om inzicht te krijgen in de lasten is door inzicht te krijgen in het aantal fte. dat belast is met de werkzaamheden aan betreffende leges en tegen welk uurtarief (afhankelijk van inschaling) inclusief overheadkosten. De loonkosten bedragen € 87.900 en de overheadkosten € 44.000. Een overzicht van de mate van kostendekkendheid is opgenomen in tabel 1.

Tabel 1: Berekening kostendekkendheid Leges en Grondwaterheffing						
	Grondwaterheffing		leges verkeer en vervoer	leges omgevingsvergunning en milieubeheer	Totaal leges	
Kosten taakveld	225.000		21.500	66.400	87.900	
Inkomsten taakveld	0		0	0	0	
Netto kosten taakveld	225.000		21.500	66.400	87.900	
Toe te rekenen kosten:						
Overhead	36.400		10.800	33.200	44.000	
Totale kosten	261.400	100%	32.300	99.600	131.900	100%
Opbrengst heffingen	235.000	90%	31.045	21.480	52.525	40%

2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Kernpunten:

- Ratio weerstandsvermogen is berekend op 2,3
- Ratio Algemene reserve berekend op 0,4
- Benodigde risicobuffer is € 10,1 mln
- Beschikbare risicobuffer is € 23,6 mln

Beleidskader:

- Risicomanagementbeleid riskeer, beheers en realiseer meer
- Ratio weerstandsvermogen is ten minste 1,5
- Ratio Algemene reserve is ten minste 1
- Zekerheidspercentage is 95% in 2017 en 2018, vanaf 2019 90%
- Risicobuffer is de Algemene Reserve, de vrij aanwendbare bestemmingsreserves, de vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting en de vrije ruimte meerjarenraming
- Risico's van € 200.000 of meer

Inleiding en uitgangspunten

In deze paragraaf worden de risico's in beeld gebracht en gerelateerd aan de beschikbare risicobuffer.

Risicomanagement is een belangrijk middel om onze doelen te bereiken. Hierbij worden risico's goed in kaart gebracht, beheersmaatregelen genomen en bij de uitvoering vinger aan de pols gehouden.

Beheersmaatregelen zijn o.a. aanpassen van werkprocessen, wegnemen van de oorzaak, treffen van een voorziening of het afsluiten van een verzekering.

De bestuurlijke kaders voor risicomanagement zijn de risicobereidheid, de onderdelen van de risicobuffer, de gewenste omvang van de risicobuffer en het niveau van verantwoording. De risico's zijn geïnventariseerd op projecten en op afdelingen.

Beleid:

De basis voor het risicomanagementbeleid 'riskeer, beheers en realiseer meer' zijn de volgende door Provinciale Staten vastgestelde kaders.

Risicobereidheid:

Op basis van de risicosimulatie wordt berekend welk bedrag nodig is om de geïdentificeerde risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage. Hoe hoger het zekerheidspercentage hoe hoger de berekende risicobuffer zal zijn. Het te hanteren zekerheidspercentage geeft de mate van risicobereidheid aan. De provincie hanteert een zekerheidspercentage van 95% voor 2017 en 2018, vanaf 2019 geldt een zekerheidspercentage van 90%.

Onderdelen van de risicobuffer:

We rekenen de volgende componenten tot de beschikbare risicobuffer:

- Algemene reserve
- Vrij aanwendbare bestemmingsreserves
- Vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting
- Vrije ruimte meerjarenbegroting

Gewenste omvang van de risicobuffer:

De gewenste omvang van de minimaal aan te houden risicobuffer is uitgedrukt als ratio weerstandsvermogen van gelijk aan of groter dan 1,5. Daarnaast is besloten dat de algemene reserve minimaal gelijk (ratio 1,0) moet zijn aan de benodigde risicobuffer. Op basis van deze ratio's wordt bepaald of het weerstandsvermogen van de provincie toereikend is bij het huidige risicoprofiel.

Niveau van verantwoording:

Om grote risico's van kleine te onderscheiden wordt gewerkt met een grensbedrag. Er wordt verantwoording afgelegd over risico's met een maximale financiële impact (worst case) van € 200.000 of groter.

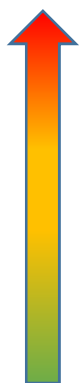
Wijzigingen ten opzichte van 2016

Een wijziging is doorgevoerd ten opzichte van 2016:

- De algemene reserve moet minimaal gelijk (ratio 1,0) zijn aan de benodigde risicobuffer.

Risico's

Overzicht risico's jaarrekening 2017

- Thermphos
- Perkpolder
- Waterdunen beheer
- Sloeweg: fase 1 Rijksbijdrage
- Sloeweg: fase 2 budgetoverschrijding
- Garantstelling ZB
- Controle POP-2/POP-3 en overige Europese gelden
- Meldplicht datalekken
- Tekort in Fauna-fonds
- Tractaatweg: budgetoverschrijding
- Wijziging licentiestructuur

Ten behoeve van het risicoprofiel wordt halfjaarlijks bij de begroting en jaarrekening een risico-inventarisatie gehouden. Bij de kwartaalrapportages wordt ook verantwoording afgelegd over de ontwikkeling van het provinciaal risicoprofiel. De opsomming in bovenstaand kader zijn meegenomen bij de berekening van de ratio weerstandsvermogen. Op basis van de risicosimulatie blijkt dat de mate van invloed op de omvang van de weerstandscapaciteit voor de risico's verbonden aan Thermphos, Perkpolder en Waterdunen beheer het grootst zijn. Deze 3 risico's hebben afzonderlijk een aandeel van groter dan 13% van het totale risicoprofiel en gezamenlijk een invloed van meer dan 80% van het totale risicoprofiel. Hierna worden ze toegelicht.

Thermphos

Eind december 2017 heeft de Provincie Zeeland samen met het ministerie van I&W en Zeeland Seaports de financiële overeenkomst Sanering Thermphos ondertekend. Hierin is opgenomen dat partijen zich tot doel stellen het terrein zodanig te laten saneren dat het terrein zonder verdere restricties weer beschikbaar komt voor industriële doeleinden (categorie 5), zoals beschreven in het Plan van Aanpak 'Sanering voormalig Thermphos Terrein' (d.d. 31 maart 2017) opgesteld door Van Citters Beheer BV en gevalideerd door Fakton (rapportage d.d. 19 juni 2017) en dat financiële tegenvallers en meevallers ten opzichte van het totaal beschikbare budget door het Rijk, de Provincie Zeeland en Zeeland Seaports in gelijke delen, namelijk ieder voor 1/3 deel, worden gedeeld. Daarbij is uitgegaan van een totaal benodigd saneringsbudget van € 129,5 miljoen. Binnen de ramingen en het totale saneringsproject is sprake van aanzienlijke onzekerheden en risico's. Deze risico's kunnen leiden tot meerkosten die na besluitvorming voor 1/3 deel door de Provincie

Zeeland moeten worden gedragen. Deze risico's zijn uitgebreid toegelicht in de jaarrekening op pagina 182. Hiermee samenhangend maken de risico's Thermphos een aanzienlijk deel uit van de totaal benodigde risicobuffer van € 10,1 miljoen.

Perkpolder

In het derde kwartaal van 2017 hebben PS besloten het project Perkpolder volledig over te dragen aan de gemeente Hulst, gezien de fase waarin het project zich verkeerde, en haar aandelen in Perkpolder Beheer BV te verkopen aan de gemeente Hulst. De gemeenteraad van Hulst heeft besloten deze aandelen inderdaad over te nemen en het project zelfstandig voort te zetten. In het vierde kwartaal van 2017 is de uittreding van de Provincie formeel tot stand komen. De provincie is per eind 2017 geen aandeelhouder meer en heeft haar grondvoorraad Perkpolder verkocht aan Perkpolder Beheer BV. De provincie staat na uittreding nog wel garant voor een maximum bedrag van € 3,3 miljoen ter beperking van de financiële risico's van de gemeente Hulst.

Waterdunen

Waterdunen betreft de gebiedsontwikkeling van ruim 350 ha ten westen van Breskens. In dit project werkt de provincie samen met vier andere partijen: Molecaten, gemeente Sluis, Waterschap Scheldestromen en Het Zeeuwse Landschap. Kustversterking gaat hier gepaard met hoogwaardige verblijfsrecreatie en natuur- en landschapsontwikkeling.

In 2016 is besloten om het project Waterdunen te splitsen in een uitvoeringsfase en een beheerfase. De risico's voor de uitvoeringsfase zijn meegenomen in de GREX van Waterdunen. De risico's voor de beheerfase zijn meegenomen in de berekening van het provinciaal weerstandsvermogen en geen onderdeel van de GREX. Het betreffen onder meer risico's met betrekking tot:

- hogere kosten dan verwacht voor het overdragen van beheer aan toekomstige beheerders;
- herstelkosten door schade aan de inlaatkreek als gevolg van het getij in het gebied;
- kosten als gevolg van het later afnemen van de gronden door Molecaten;
- kosten als gevolg van planschade.

Benodigde risicobuffer

Risico's worden gekwantificeerd op basis van de financiële impact en de kans van het risico. Per risico wordt allereerst de kans van optreden bepaald. Vervolgens wordt de financiële impact bepaald indien het risico zich zou voordoen.

Op basis van de risicogegevens wordt door middel van een risicosimulatie de benodigde risicobuffer berekend. Dit is de buffer die nodig is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Deze berekening vindt plaats door middel van risicosimulatie. Deze simulatie wordt toegepast, omdat het reserveren van het maximale bedrag in de "worst case" ongewenst en onnodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Bij de berekening van de risicosimulatie gaan we, ten behoeve van de jaarrekening 2017, uit van een zekerheidspercentage van 95%. Uit de risicosimulatie volgt dat met 95% zekerheid kan worden gesteld dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 10,1 miljoen.

Beschikbare risicobuffer

De beschikbare risicobuffer bestaat uit het geheel aan middelen dat beschikbaar is om de risico's in financiële zin af te dekken.

(bedragen x € 1 miljoen)

Beschikbare risicobuffer	
Algemene reserve	4,5
Bestemmingsreserve	0,0
Vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting	12,2*
Ruimte meerjarenbegroting	6,9
Totaal	23,6

*hierbij is geen rekening gehouden met de verhoging van het tarief in het kader van IPO met € 3,3 miljoen. Als hier wel rekening mee wordt gehouden bedraagt de vrije belastingcapaciteit € 8,9 miljoen en de totale risicobuffer € 20,3 miljoen.

De algemene reserve is doorgaans de primaire risicobuffer, omdat deze direct is in te zetten. Het betreft wel incidentele middelen.

Bestemmingsreserves kunnen gebruikt worden als risicobuffer voor het deel waarvoor nog geen harde verplichtingen zijn aangegaan. Voor dit deel is dan een besluit nodig om de bestemming te wijzigen. Het aanwenden van deze reserves voor het dekken van financiële schade doen we daarom pas als de nood hoog is.

De onbenutte belastingcapaciteit van de motorrijtuigenbelasting is het verschil tussen de geraamde realisatie 2017 en maximaal te heffen opcenten in 2017. Omdat de opcenten alleen op 1 januari in enig jaar verhoogd kunnen worden is de vrije belastingcapaciteit niet direct beschikbaar als risicobuffer. De vrije belastingcapaciteit is het meest geschikt voor de dekking van structurele risico's.

De vrije ruimte meerjarenbegroting betreft de meerjarige budgettaire ruimte. Deze middelen zijn nog niet bestemd en maken deel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Ratio weerstandsvermogen

Via het risicomanagementbeleid hebben Provinciale Staten een ondergrens voor het ratio van het weerstandsvermogen vastgesteld van 1,5. Dit valt in de klasse ruim voldoende. Daarnaast is besloten dat de ratio algemene reserve minimaal gelijk moet zijn aan 1,0. Op basis van deze ratio's wordt bepaald of het weerstandsvermogen van de provincie toereikend is bij het huidige risicoprofiel.

Met het risicoprofiel zoals opgenomen in deze rapportage is de berekening van de ratio's als volgt.

Ratio weerstandsvermogen =	$\frac{\text{Beschikbare risicobuffer}}{\text{Benodigde risicobuffer}}$	=	$\frac{23,6}{10,1}$	= 2,3
Ratio Algemene reserve =	$\frac{\text{Algemene reserve}}{\text{Benodigde risicobuffer}}$	=	$\frac{4,5}{10,1}$	= 0,4

De ratio weerstandsvermogen voldoet aan het gestelde minimum, de ratio algemene reserve is lager dan de gestelde norm. Dit komt met name door het vormen van de voorziening Thermphos die grotendeels ten laste van de Algemene reserve is gevormd. Met het ministerie van BZK is afgesproken dat wij de ruimte krijgen om binnen 15 jaar weer toe te groeien naar de benodigde ratio van 1,0.

Kengetallen

Het BBV schrijft voor dat in deze paragraaf financiële kengetallen opgenomen moeten worden. Deze kengetallen geven meer inzicht in de (financiële) ruimte om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen ofwel ze geven inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid. In hun samenhang zeggen de kengetallen hoe de provincie er financieel gezien voor staat, zeker als de ontwikkeling van de kengetallen over een aantal jaren wordt gevolgd.

Kengetallen	Rekening 2015	Rekening 2016	Rekening 2017
Netto schuldquote	45,7%	64,4%	47,1%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	43,6%	63,0%	46,3%
Solvabiliteitsratio	32,8%	35,3%	31,1%
Structurele exploitatieruimte	10,4%	31,7%	12,6%
Grondexploitatie	5,6%	7,6%	3,0%
Belastingcapaciteit	96,3%	100,1%	102,4%

Netto schuldquote

Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van schuldenlast (rente / aflossing) op de eigen middelen. De quote wordt berekend door de netto schuld te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. De gecorrigeerde schuldquote wordt vervolgens berekend door ook rekening te houden met aan derden verstrekte leningen. Als de netto schuld groter is dan 130% van de inkomsten, is er sprake van een erg hoge schuld. Een netto schuld die minimaal 100% van de inkomsten is wordt als hoog gezien. Voor een genuanceerd beeld zijn ook de voorraad bouwgronden en de voorraad uitgeleende gelden relevant. Zo ligt bij een zeer grote portefeuille uitgeleend geld de grens voor een te hoge schuld hoger. De netto schuldquote daalt ten opzichte van 2016 maar blijft onder de 100%. De daling wordt veroorzaakt door een toename van de schuldenlast en een stijging van de geraamde baten ten opzichte van 2016. De netto schuldquote van overige provincies is veelal negatief. Dat wil zeggen dat daar een overschot aan middelen is.

Solvabiliteit

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie aan haar financiële verplichtingen kan voldoen. Hiertoe wordt de omvang van het eigen vermogen gerelateerd aan de totale omvang van het vermogen (dus het eigen en het vreemde vermogen). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe gezonder. Een solvabiliteitsratio van 25% - 40% wordt als gezond gezien. Zeeland valt binnen deze range. De solvabiliteitsratio van overige provincies is veelal hoger vanwege hogere eigen vermogens ten opzichte van het balanstotaal, percentages van rond de 70% - 80% zijn geen uitzondering.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft weer hoeveel structurele ruimte er is om de eigen lasten te dragen, ook als bijvoorbeeld de baten afnemen of lasten in de toekomst gaan toenemen. De ruimte wordt berekend door het structurele saldo (verschil tussen structurele baten en lasten) te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. Een positief

percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Dit is voor Zeeland het geval (12,6%).

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe groot de grondpositie is (de totale waarde van de gronden in eigendom bij de provincie) in relatie tot het totaal aan jaarlijkse baten. De provincie kan namelijk risico's lopen inzake de waardeontwikkeling van gronden die op de balans staan.

Belastingcapaciteit

Met het vaststellen van het opcenten tarief bepalen PS hoeveel extra ruimte er is om eigen lasten te dragen. Met het kengetal wordt het provinciale tarief gerelateerd aan het gemiddelde tarief van alle provincies tezamen. Dat is wat anders dan de feitelijke onbenutte belastingcapaciteit. Dit is namelijk het verschil tussen het tarief dat de provincie Zeeland heft en het door het Rijk wettelijk bepaalde maximum. Zeeland heft 82,3 opcenten in 2017 en zit boven het landelijk gemiddelde.

2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

In deze paragraaf gaan we in op het beheer en onderhoud van provinciale kapitaalgoederen. Het gaat daarbij om de eigendommen van de Provincie met een meerjarig nut, maar ook beheerkosten voor onze Provincie (infrastructuur en gebouwen). Deze onderdelen lopen door de gehele begroting heen en zijn veelal financieel omvangrijk. We gaan hierbij in op het beleid ten aanzien van het onderhoudsniveau, de huidige onderhoudsstaat en de onderhoudsplannen (investeringen, groot onderhoud en dagelijks onderhoud). Tevens worden de geraamde en gerealiseerde kosten voor de kapitaalgoederen aangegeven.

Bovengenoemde onderdelen worden voor de volgende kapitaalgoederen hierna uiteengezet: (vaar)wegen, vaartuigen-materieel (incl. auto's) en gebouwen. Riolering is een onderdeel dat niet van toepassing is.

We werken aan de invoering van assetmanagement. De komende jaren zal daardoor het onderhoud aan wegen en vaarwegen doelmatiger kunnen worden georganiseerd.

Speerpunten:

Begroting	Realisatie
Sober en doelmatig onderhoudsniveau: CROW R- en NEN 2767-4 niveau 5 (aannee dat niveau 5 gelijk is aan R-)	Landelijk gemiddeld gangbaar onderhoudsniveau: CROW R en NEN 2767-4 niveau 3 (aannee dat niveau 3 gelijk is aan R)
Geen achterstallig onderhoud	Geen achterstallig onderhoud
Groot onderhoud via voorziening groot onderhoud. Vooralsnog alleen voor het onderdeel kunstwerken nat.	Eind 2017 zijn er nieuwe voorschriften gepubliceerd waaraan egalisatievoorzieningen moeten voldoen. Omdat hieraan niet volledig is voldaan volgt er in 2018 aanvullende besluitvorming.
Invoeren Asset management	Invoeren Asset management

Acties:

Begroting	Realisatie
Opstellen Strategisch Assetmanagement Plan	De term Strategisch Assetmanagement Plan is in de loop van de tijd vervangen door de term Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland. In 2017 is dit opgesteld. Bestuurlijke vaststelling van het beheerkader vindt begin 2018 plaats
Onderhoud / vervanging kunstwerken	Meerjarige onderhoudsplannen natte en droge kunstwerken (tot 10 jaar) zijn gereed. Voor de natte en droge kunstwerken zal de vorming van voorzieningen worden meegenomen in de besluitvorming omtrent het beheerkader begin 2018.
Onderhoud / vervanging verhardingen	Concreet uitvoeringsplan (tot 2 jaar) is beschikbaar. Meerjarige onderhoudsplannen (tot 10 jaar) zijn opgenomen in het informatiebeheersysteem. Dit zal in 2018 nader vormkrijgen in lijn met het nieuw vast te stellen Beheerplan.
Volledigheid en actualiteit integraal beheersysteem	Paspoortgegevens belangrijkste areaal (verhardingen, kunstwerken, VRI's) zijn compleet en

	actueel. Van de onderhoudsplannen zijn de gegevens van de kunstwerken compleet en actueel. Voor het overige areaal is dit in opbouw.
Monumentaal pand Abdijcomplex	BRIM subsidie is toegekend. Onderhoudsmaatregelen zijn opgenomen in 10 jarige meerjarenplanning.
Aanpassingen in het kader van flexibel werken	Aanpassingen in gebouw D uitgevoerd. Vorbereidingen verbouwing gebouw G gestart.

Beleidskader:

- Kwaliteitsvisie Infrastructuur 2006
- Integraal Beheerplan Provinciale Infrastructuur 2010

Beide kaders zullen vervangen worden door een nieuw beleidskader: 'Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland'. Dit is in 2017 tot stand gekomen en zal begin 2018 worden vastgesteld.

Infrastructurele zaken

Wegen en vaarwegen

Dit betreffen de provinciale (vaar)wegen met bijbehorende bruggen, sluizen en groenonderhoud.

In 2016 is er een start gemaakt met het invoeren van assetmanagement. Hierbij zijn grofweg drie pijlers te onderscheiden: beheerkader, informatiebeheer en bedrijfsvoering.

Het beheerkader vormt de basis voor het integreren van assetmanagement in de provinciale werkwijze. Hierin wordt niet meer gewerkt met kwaliteitsniveaus, maar wordt gekeken naar de prestaties die de kapitaalgoederen moeten leveren, de kosten die daaraan verbonden zijn en de risico's die daarbij acceptabel zijn. Het beheerkader is in 2017 tot stand gekomen en zal begin 2018 bestuurlijk worden vastgesteld.

Het integraal beheersysteem is hierbij ondersteunend en voor de meest omvangrijke assets (verhardingen, verkeersregelinstallaties, droge en natte kunstwerken) zijn de paspoortgegevens up-to-date. Daarnaast zijn de onderhoudsgegevens van de droge kunstwerken, en de inspectiegegevens van de droge kunstwerken en verhardingen geactualiseerd. De nog missende onderhouds- en inspectiegegevens voor deze assets zijn in de tweede helft van 2017 opgepakt en zullen in de komende jaren afgerond worden.

Op het gebied van bedrijfsvoering zijn binnen de betrokken afdelingen de eerste stappen gezet om te komen tot een nieuwe taakindeling, zodanig dat deze aansluit bij de werkwijze van assetmanagement. Dit zal in 2018 verder vormkrijgen.

De benodigde middelen voor het uitvoeren van het jaarlijks en niet-jaarlijks onderhoud van de (vaar)wegen op basis van het vastgestelde beleidskader zijn vastgelegd in de meerjarenbegroting

Er waren voldoende middelen in 2017 om het vastgestelde kwaliteitsniveau R te waarborgen. De benodigde middelen die nodig zijn om het nog vast te stellen beheerkader tot uitvoering te brengen zullen worden meegewogen in de begrotingsvoorbereiding van 2019.

Totaal van de begrote en gerealiseerde kosten geeft het volgende overzicht:

		Begroot	Realisatie	Verschil
Infra droog (incl. groen)		6.231.464	6.077.591	153.873
Gladheidbestrijding		591.840	1.058.501	-466.661
Infra nat		2.778.610	2.536.990	241.620
Totaal		9.601.914	9.673.082	-71.168

Tabel 1

Het verschil op infra droog bestaat met name uit een bijdrage van het rijk voor de Buthbrug van € 800.000. Uitvoering hiervan vindt echter pas in 2018 plaats. Daarnaast is er een overschrijding van ongeveer € 500.000 op de renovatiewerkzaamheden verhardingen door doorgeschoven werkzaamheden van 2016 naar 2017. Tot slot is er een overschrijding van ongeveer € 80.000 op groot onderhoud kunstwerken in verband met nadere onderzoeken en het naar voren halen van de vervanging van een duiker. Het tekort op de gladheidbestrijding komt voort uit meer strooiacties dan voorzien en de gewijzigde verrekening van kosten voor het samenwerkingsverband.

Het verschil op infra nat bestaat uit een aantal projecten waarvan de uitvoering is doorgeschoven naar 2018.

Vaartuig en voertuigen

Dit betreft de vaartuigen, inclusief SWATH met aanlandingsvoorzieningen en buitendienstauto's.

In 2004 zijn de twee SWATH-schepen, de aanlandingsvoorzieningen en de terminals voor het fietsvoetveer gekocht en in gebruik genomen. De provincie verhuurt ze aan de exploitant van het fietsvoetveer Vlissingen-Breskens, de Westerschelde Ferry B.V. De aanlandingsvoorziening, gebouwen en terreinen zijn eigendom van de Provincie. Voor zowel de schepen als de aanlandingsvoorzieningen is de Provincie verantwoordelijk voor het onderhoud.

Voor het onderhoud van de Zeelandbrug en het Kanaal door Walcheren heeft de Provincie de drie vaartuigen (Roggenplaat, Koolmees en Buizer) in eigendom. Daarnaast heeft de Provincie zo'n 50 dienstauto's in eigendom en overig materieel, waaronder 24 aanhangwagens, 23 tekst- en actiewagens, 66 strooiers en 71 sneeuwpluigen.

Het onderhoud aan de aanlandingsvoorzieningen, terminals fietsvoetveer, voertuigen, vaartuigen en materieel is opgenomen in de meerjarenbegroting op basis van de inschattingen uit voorgaande jaren. Ook hier geldt dat nog niet voor alles actuele meerjarige onderhoudsplannen beschikbaar zijn. Deze komen in de loop van 2018/2019 gereed. Voor het fietsvoetveer zijn de onderhoudsplannen wel gereed. Deze maken deel uit van de voorziening groot onderhoud. Zie tabel 2.

Tabel 2 geeft het totaal van de begrote en gerealiseerde kosten van de vaar- en voertuigen:

		Begroot	Realisatie	Verschil
Onderhoud vaar-/voertuigen/materieel		985.187	841.733	143.454
Onderhoud Fast Ferry		761.101	759.426	1.675
Totaal vaartuigen en voertuigen		1.746.288	1.601.159	145.129

Tabel 2

Provinciale gebouwen

Bedrijfsgebouwen infrastructuur

De bedrijfsgebouwen infrastructuur zijn de wegsteunpunten en de bedieningsgebouwen voor het Kanaal door Walcheren en de Zeelandbrug. Voor het meerjarig groot onderhoud is een geactualiseerde 10-jarige meerjarenplanning onderhoud provinciale gebouwen beschikbaar. Deze planning was tot stand gekomen op basis van gehouden inspecties. Zie tabel 3.

In 2017 werd de laatste schakel in het uitvoeringsprogramma Beleidsvisie steunpunten, de nieuwbouw van steunpunt 's-Heer Arendskerke, voorbereid met als einddoel het aantal steunpunten van achttien naar dertien terug te brengen.

	Begroting	Realisatie	Verschil
Onderhoud Gebouwen en terreinen	241.141	260.000	-18.859
Zeeuws museum	89.000	80.483	8.517
Pand Schuytvlot	36.000	38.028	-2.028

Tabel 3

Kantoorgebouwen, waaronder Provinciehuis

De provinciale kantoorgebouwen betreffen het Abdijcomplex, inclusief het deel van het Zeeuws Museum, het pand Schuytvlot (huisvesting SCEZ) en het pand Achter de Houttuinen in Middelburg.

Het beheer en onderhoud aan deze gebouwen werd gereguleerd in een Beheerplan (10-jarige meerjarenplanning BOS). Het onderhoud is opgebouwd uit bouwkundig - en installatietechnisch onderhoud.

Installatietechnisch onderhoud:

- Dit werd gebaseerd op de NEN 2767 (conditiemeting voor bouw- en installatiedelen).
- Was gepland op basis van inventarisatie en inspecties door een externe partij

Bouwkundig onderhoud:

De planning van het bouwkundig onderhoud was gebaseerd op de inspectierapporten van de Monumentenwacht (deze inspecties worden tweejaarlijks uitgevoerd. Het onderhoud wat geclassificeerd werd als slecht (herstellen binnen 0-1 jaar) en matig (herstellen binnen 1-3 jaar) is opgenomen in de meerjarenraming).

Tevens is de planning van het onderhoud daar waar nodig aangepast aan de planning van investeringen in de gebouwen en grote bouwkundige renovaties, zodat deze werkzaamheden ter zijner tijd gelijktijdig uitgevoerd kunnen worden.

Er is een BRIM subsidie toegekend. Dit is een Rijkssubsidie voor bouwkundig onderhoud aan monumentale panden, waardoor de geraamde bedragen voor maximaal 50 % worden gesubsidieerd.

Voor de verbouw van gebouw G (De Librije), de aanpassing van de overige gebouwen in het kader van Flexibel Werken en de implementatie van het Hospitality concept is een investeringskrediet van € 2.715.000 verleend. In 2017 zijn de voorbereidingen gestart voor de verbouwing gebouw G, zodat deze in februari 2018 kan aanvangen. Tevens zijn in gebouw D (de Brouwerij) aanpassingen uitgevoerd om dit pand geschikt te maken voor Flexibel Werken, zie ook paragraaf 'Bedrijfsvoering' voor meer informatie over het project 'Flexibel Werken'.

2.4 Financiering

Speerpunten:

- Zorgen voor de tijdige beschikbaarheid van de nodige financiële middelen
- Beheersen van financiële risico's
- Minimaliseren van de kosten bij het beheren van geldstromen en financiële posities

Kengetallen 2017:

- Kasgeldlimiet: € 17 miljoen
- Renterisiconorm: € 49 miljoen
- EMU-saldo: - € 4 miljoen

Beleidskader:

- Besluit Financieringsstatuut 2013 Provincie Zeeland
- Financiële verordening Provincie Zeeland 2017

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft de uitvoering van de financieringsfunctie door Provincie Zeeland. Financiering houdt voor de Provincie in dat er voldoende liquide middelen in kas zijn om aan alle financiële verplichtingen te voldoen. Hiervoor worden kortlopende leningen aangetrokken waarbij het renterisico is afgedekt met een renteSWAP (voor uitleg zie Financieringsbehoefte). Daarnaast geven wij inzicht in de financieringsbehoefte en de rentoerekening.

Beleid

Naast de provinciale kaders gelden de wettelijke kaders die zijn vastgelegd in:

- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido);
- Ministeriële regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (RUDDO);
- Schatkistbankieren;
- Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV);

In deze kaders staan onder andere richtlijnen over het aangaan en verstrekken van leningen, evenals het verstrekken van leningen en garanties of afgeven van waarborgen uit hoofde van de publieke taak. Uitzettingen of derivaten moeten een prudent karakter hebben en niet zijn gericht op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico. In de ministeriële regeling staat wat minimaal onder prudente uitzettingen en een prudent gebruik van derivaten moet worden verstaan. De voorschriften richten zich op de tegenpartij (debiteurenrisico) en op het type instrument (marktrisico).

De doelstellingen bij het uitvoeren van het treasurybeleid zijn vastgelegd in het Besluit Financieringsstatuut. De belangrijkste doelstellingen zijn:

- Zorgen voor de tijdige beschikbaarheid van de nodige financiële middelen;
- Beheersen van financiële risico's;
- Minimaliseren van de kosten bij het beheren van geldstromen en financiële posities.

Wijzigingen ten opzichte van beleid 2016

Er zijn geen wijzigingen met betrekking tot financiering ten opzichte van het beleid van 2016.

Schatkistbankieren

Vanaf 2013 is verplicht Schatkistbankieren ingesteld. Dat houdt in dat de Provincie al haar overvloedige liquide middelen moet aanhouden bij het Ministerie van Financiën. Dit kan in de vorm van een rekening courant of het plaatsen van (meerjarige) deposito's. Onder voorwaarden mogen er ook leningen verstrekt worden aan medeoverheden, het zogenaamde onderling uitlenen. Omdat de Provincie in een meerjarige leensituatie verkeert heeft het verplicht schatkistbankieren geen financieel effect. Er kan overigens niet geleend worden bij de schatkist.

Risicobeheer vlottende schuld

De zogeheten 'kasgeldlimiet' stelt een grens aan de korte financiering (7% van het begrotingstotaal). Dit betekent dat we investeringen tot deze kasgeldlimiet mogen financieren met kort geld (looptijd tot 1 jaar), waardoor het renterisico van korte financiering beperkt wordt.

De maximaal toegestane financiering met kort geld in 2017 bedraagt ongeveer € 17 miljoen (op basis van 7% van € 246 miljoen in 2017). Om onder andere aan de kasgeldlimiet te voldoen, is een swap (zie uitleg bij financieringsbehoefte) afgesloten tot en met 2029. Het maximaal bedrag aan kortlopende schulden over 2017, inclusief de rekening courantverhouding met het Nazorg, bedroeg € 11,5 miljoen. De Provincie voldeed over heel 2017 aan de kasgeldlimiet.

Risicobeheer vaste schuld, renterisiconorm

Voor de vaste schuld is in de Wet fido ook een norm beschreven, de zogenaamde 'renterisiconorm'. De renterisiconorm is het maximaal toegestane renterisico over langlopende schulden (looptijd > 1 jaar). Een langlopende schuld wordt ook wel vaste schuld genoemd. Het renterisico op deze leningen is afhankelijk van:

- het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening);
- het gedeelte van de portefeuille aan vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen (herfinanciering).

In de Wet fido, artikel 1 h, wordt de renterisiconorm gedefinieerd als een bedrag ter grootte van een percentage van het totaal van het begrotingstotaal van het openbare lichaam bij aanvang van het jaar. Voor provincies is dit percentage 20% van het begrotingstotaal. Het begrotingstotaal voor 2017 bedraagt € 246 miljoen (totale lasten voor toevoegingen aan reserves). De renterisiconorm voor de Provincie Zeeland bedraagt € 49 miljoen.

Vanaf 2012 is een leenfaciliteit afgesloten in combinatie met een renteproduct (swap) tot en met 2029. Deze swap zorgt ervoor dat de rente is gefixeerd gedurende de gehele looptijd en daarmee wordt voldaan aan de renterisiconorm.

Financieringsbehoefte en rentelasten

Provincie Zeeland is vanaf 2012 in een leensituatie terechtgekomen. Wij hebben in 2009 de aandelen van de Westerscheldetunnel overgenomen met als doel het rendement te gebruiken voor de realisatie van de Sluiskiltunnel. Hiervoor is langdurige financiering benodigd.

De benodigde financiering wordt via banken en geldmakelaars aangetrokken uit de geldmarkt en het renterisico is grotendeels afgedekt met een rente-instrument, een zogenaamde renteswap, afgesloten bij de Rabobank. De swap heeft een looptijd tot en met 2029. Door middel van de swap wordt een variabel rentetarief (driemaands Euribor) geruild tegen een vaste rente (2,34%), waarbij de Provincie de vaste rente betaalt en de variabele rente ontvangt. Wanneer deze rentestromen met elkaar worden verrekend, resteert een structuur waarin we per saldo het vaste tarief van de swap betalen, verhoogd met de opslag op de leenfaciliteit. In feite ontstaat hierdoor een structuur die gelijk is aan een vastrentende lening. Deze swap zorgt er voor dat de rente is gefixeerd gedurende de gehele duur van de geschatte financieringsbehoefte. Deze constructie voldoet aan relevante wet- en regelgeving, waaronder de Wet fido, de Ruddo en het financieringsstatuut.

Het totaal aan opgenomen leningen per 31 december 2017 is € 110 miljoen. De opgenomen leenbedragen per ultimo kwartaal staan in onderstaand overzicht.

Opge no men g eldl ening	bedragen x € 1.000			
	stand per			
	1-4-2017	1-7-2017	1-10-2017	31-12-2017
Kredietfaciliteit BNG	30.000			
Geldmarkt	65.000	100.000	106.500	110.000
Totaal	95.000	100.000	106.500	110.000

Huidige situatie SWAP

De leenbehoefte over 2017 was groter dan de hoogte van de renteafdekking door de swap. Met andere woorden de swap is in 2017 ten volle benut. Volgens de meerjarige liquiditeitsbehoefte blijft deze situatie bestaan gedurende de gehele looptijd van de swap tot en met 2029. De negatieve marktwaarde van de totale swap is per 31 december 2017 € 12,0 miljoen. Dat wil zeggen als de provincie de swap wil of moet afwikkelen zij dit bedrag moet betalen. Zolang de provincie gebruik blijft maken van de swap om het renterisico af te dekken heeft deze negatieve marktwaarde geen financiële gevolgen.

Rentetoerekening

Om er voor te zorgen dat in de begroting en verantwoording de totale rentelasten en de daar aan gekoppelde financieringsbehoefte inzichtelijk zijn, wordt in artikel 13 BBV voorgeschreven dat de paragraaf financiering vanaf de begroting 2018 ook in ieder geval inzicht geeft in de rentelasten, het renteresultaat, de financieringsbehoefte en de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties, en taakvelden wordt toegerekend. Voor 2017 heeft nog geen toerekening plaatsgevonden.

Overzicht verstrekte geldleningen

Door de langdurige leensituatie van Provincie Zeeland is slechts een geringe hoeveelheid aan middelen uitgezet voor de wachtgeldvoorziening van de voormalige Provinciale Stoombootdiensten (PSD). De middelen voor die voorziening zijn via een 'cash-flow swap' op lange termijn belegd. Rente en aflossingen op deze lening worden ieder kwartaal ontvangen tot en met 2029. Deze middelen kunnen niet worden gebruikt voor financiering omdat ze meerjarig uitgezet zijn.

Aan de stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN) is in totaal € 3 miljoen aan leningen verstrekt ten behoeve van stimulering duurzame woningverbetering. Deze leningen mochten tot en met 2013 worden uitgezet, daarna komen alle aflossingen ten gunste van de Provincie. De verstrekte lening aan University College Roosevelt is in 2017 volledig afgelost.

Hieronder staat het overzicht van de verstrekte geldleningen:

Verstrekte gelden per 31 december 2017					(bedrag x € 1.000)
Leningen uitgezet	Stand per 1-1-2017	aflossing/ mutatie	rente	Stand per 31-12-2017	
Wachtgeldvoorziening PSD	4.416	1.142	158	3.274	
Lening Rooseveltfonds	1.000	1.000	-	-	
Duurzaamheidslening woningverbetering aan SVN	2.485	144	-	2.341	
totaal	7.901	2.286	158	5.615	

2.5 Bedrijfsvoering

Werken aan een toekomstbestendige organisatie

Bij het uitvoeren van onze ambities organiseren we ons steeds meer rondom maatschappelijke vraagstukken in plaats van vaste beleidsdomeinen. De vraagstukken zijn namelijk ingewikkelder geworden; er is samenwerking nodig met onze partners. Ook binnen onze organisatie is samenhang in aanpak nodig. Het is een verandering die samen gaat met minder beschikbare financiële middelen. Dat vraagt om keuzes in wat we doen en hoe we dat doen. Om toegevoegde waarde te blijven leveren voor Zeeland, investeren we daarom in onze organisatie zodat die nog sneller kan inspelen op huidige en toekomstige ontwikkelingen en de basis goed op orde heeft. In 2017 werkte de organisatie daarvoor met de ontwikkelagenda.

Werken met maatschappelijke opgaven: flexibele teams

Een deel van het werk organiseren rondom maatschappelijke vraagstukken kreeg in 2017 concreet vorm. In de zero based begroting van 2017 staan vijf maatschappelijke opgaven: Zichtbaar Zeeland, Leefbaar Zeeland, Havensamenwerking, Beleef Zeeland en Circulaire economie & Energietransitie. Om de ambities op deze vraagstukken de verwezenlijken zijn, anders dan de gebruikelijke afdelingsstructuren, flexibele teams georganiseerd met een cross-sectorale aanpak. De organisatie heeft met deze vijf vraagstukken kennis gemaakt met de vernieuwde manier van werken.

Medewerkers: Flexibel inzetbaar

Bij een flexibele organisatie hoort ook flexibele inzet van medewerkers. De juiste persoon op het juiste moment, op de juiste plaats is het doel. We willen resultaatdoelstellingen maximaal matchen met de talenten van onze medewerkers. Dat betekent voor een groot deel van de organisatie minder werken vanuit vaste takenpakketten die zijn gerelateerd aan functies. We gaan meer werken vanuit resultaatopdrachten die op dat moment nodig zijn voor het verwezenlijken van het maatschappelijke vraagstuk. Het concept van 'werken met opdrachten' en de match met kwaliteiten van medewerkers is in 2017 geïmplementeerd, met in het eerste jaar 49 resultaatopdrachten.

Aanpassing van het huisvestingsconcept

Flexibiliteit van medewerkers betekent ook dat zij tijd- en plaats onafhankelijk kunnen werken. In bijeenkomsten met medewerkers is gesproken over hun behoeften. Die resultaten zijn gebruikt bij de aanpassing in de huisvesting, waarbij ook basisafspraken zijn gemaakt over gebruik van de huisvesting (clean desk, aanspreken op gedrag e.d.). De aanbesteding van de verbouwing van de Librije naar een moderne kantoorvoorziening leidde in eerste instantie niet tot een gunning. Er is om die reden in 2017 opnieuw aanbesteed op een andere wijze en met een gewijzigde opdracht. Deze aanbesteding leidde tot een gunning, waarmee de verbouwing van De Librije in 2018 kan plaatsvinden. Tot slot zijn alle medewerkers voorzien van ICT-arbeidsmiddelen (laptop, mobiel, iPad) die passen bij hun taken.

Samenwerken op het gebied van wegbeheer, ingenieursdiensten, GEO-diensten en inkoop

In september 2017 is een nieuwe stap gezet in de verkenning rond samenwerkingsmogelijkheden Waterschap Scheldestromen en Provincie Zeeland op het gebied van ingenieursdiensten, wegbeheer en geo-informatie. In het kantoor van Waterschap Scheldestromen zijn 30 flexibele werkplekken gecreëerd voor provinciale medewerkers. Voor de GEO-diensten zijn trainingen voor QGIS georganiseerd voor 70 deelnemers, waarvan er 30 afkomstig van 6 gemeenten en 3 gelieerde organisaties. Via deze gebruikersbijeenkomsten wordt aan kennisoverdracht gewerkt. Via het dataportaal Zeeland wordt open data gepubliceerd van de Provincie, maar ook van de Gemeente Tholen en de Zeeuwse Bibliotheek. Het Waterschap heeft een kennislunch rondom innovaties in geo-toepassingen georganiseerd. De trainingen en

het overleg hebben er toe geleid dat GIS medewerkers van verschillende organisaties elkaar beter weten te vinden.

In 2017 gaven we ook invulling aan het delen van kennis en het gezamenlijk optrekken van provinciale inkoopadviseurs met de inkoopadviseurs van de gemeenten Middelburg, Vlissingen, Veere en Schouwen-Duiveland. Eens in de maand wordt er een dag samengewerkt aan casussen op het gebied van jurisprudentie, inkoopontwikkeling of gezamenlijke inkopen. In interprovinciaal verband zijn de voorbereidingen van twee Europese aanbestedingen opgestart: voor energie en telefonie.

Processen: efficiënt, doelmatig, doeltreffend

Wij streven naar efficiëntie in onze (interne) manier van werken. Digitalisering van onze processen heeft het afgelopen jaar veel aandacht gekregen.

Digitalisering

Een Digitale Overheid betekent dat dienstverlening volledig digitaal plaats moet kunnen vinden en dat binnen de provinciale organisatie steeds meer papierloos wordt gewerkt. In 2017 startten we om webformulieren te gebruiken voor het aanvragen van de producten en diensten, te beginnen bij de meest relevante. Inmiddels zijn de eerste formulieren, zoals het formulier voor algemene subsidies, beschikbaar. Voor de interne organisatie is een digitale werkwijze gerealiseerd. Dit wil zeggen dat post waar nodig wordt gedigitaliseerd, de documentstroom binnen de organisatie digitaal plaatsvindt en de informatie digitaal wordt gearchiveerd. Sinds september 2017 wordt correspondentie die door of namens GS wordt verzonden, voor een belangrijk deel digitaal ondertekend.

Ook is de bewerking van de provinciale archieven over de periode 1950 – 2012 afgerond en zijn we begonnen met het papieren archiefdeel vanaf 2012 tot medio 2016 (het moment dat de provincie formeel digitaal archiveert c.q. het vervangingsbesluit van kracht is). Alle te bewaren papieren archieven zijn of worden na de bewerking ondergebracht bij het Zeeuws Archief.

Innoveren en verduurzamen van inkoop

Onze ambities op het gebied van innovatie en het verduurzamen van inkoop zijn vertaald en gepubliceerd in een actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2017-2020. Dit plan is door het Ministerie van I&W gewaardeerd met een nominatie voor de Koopwijsprijs. Er is bij twee aanbestedingen in de werken social return uitgevraagd. De aanbestedingsprocedure van de verdubbeling N62 Tractaatweg, waarbij verschillende biobased toepassingen, social return en stimuleren MKB is uitgevraagd, is als goed praktijkvoorbeeld gepubliceerd door het Europese platform Innprobio. Door deel te nemen in het ontwikkelteam Bouw circulaire kinderkliniek Goes wordt ervaring opgedaan met circulair inkopen en aanbesteden.

Binnen de interne organisatie is een biobased elektrische scooter in gebruik genomen als aanvulling voor de elektrische auto's en fietsen die beschikbaar zijn voor medewerkers. Ook schaften we een composteermachine aan voor in het bedrijfsrestaurant. In het restaurant zijn sinds 2017 ook composteerbare biobased borden, bekertjes en bestek beschikbaar.

Aanpassingen organisatie-inrichting

Er waren meerdere structuuraanpassingen om de provinciale organisatie nog effectiever en efficiënter te laten functioneren.

- De bedrijfsvoeringseenheden 'Personeel & Organisatie' en 'Juridische zaken, Inkoop & Subsidies' zijn samengevoegd met als doel een samenhangende middelen- en advies-afdeling binnen de interne organisatie.

- De afdeling Ontwikkeling is aangepast naar een afdeling Programma's en Projecten waardoor vaardigheden en competenties op het gebied van programma- en projectmanagement zijn gebundeld.
- Wij zijn voornemens tot het samenvoegen van de eenheden Planvorming & Realisatie en Beheer & Onderhoud om assetmanagement gestructureerd in te bedden in het onderhoud van ons wegennet.
- Wij zijn voornemens om de eenheden Communicatie, Kabinet, Concernstaf en Strategie samen te voegen tot een nieuwe afdeling Bestuursondersteuning. Het doel hiervan is het versterken van onze profilering en positionering als provinciale organisatie, en meer lijn in de huidige ondersteuning van bestuur en directie.
- Wij zijn voornemens om de eenheid Control te positioneren bij de afdeling Financiën en de functie van concerncontroller te combineren met de functie van afdelingsmanager Financiën & Control. Het doel van de wijziging is om vanuit een plan-do-check-act perspectief meer dan voorheen de nadruk te leggen op de check-fase en minder op de plan-fase. Naast een verschuiving van focus is een ander doel ook intensievere samenwerking binnen de organisatie.

Controloffunctie

Naast de aangepaste positionering van control bij de eenheid Financiën is er gewerkt aan het verbeteren van de administratieve organisatie en de interne beheersing. Ook is een verbijzonderde controle uitgevoerd op de salarisburyaking. Risicomanagement kreeg een verdere impuls door het formeren van een kernteam en de organisatie van verscheidene risicosessies. In het kader van projectcontrol is beleid opgesteld voor het uitvoeren van projectaudits en starten we met de uitvoering van audits op grote projecten. Verder zijn er diverse onderzoeken uitgevoerd waaronder een doelmatigheid en doeltreffendheid onderzoek (ex artikel 217a Provinciewet) naar grondtransacties.

Bedrijfsvoering in cijfers

Aanvullend op de financiële verantwoording in deze jaarrekening wordt binnen deze paragraaf een cijfermatige weergave gegeven van de ontwikkelingen in personele zin. Hierin is aandacht voor de ontwikkelingen in formatie, verdeling man/vrouw, ziekteverzuim en externe inhuur.

Personeel

Onderstaand overzicht toont de formatie, bezetting en de procentuele onderverdeling naar organisatie eenheid over 2017. De reden voor een hogere bezetting dan formatie in 2017 wordt grotendeels verklaard door de vier trainees, welke boven de vaste formatie zijn geplaatst. Daarnaast zijn vanuit incidentele middelen (o.a. inkomsten door detachering van medewerkers bij andere organisaties of declarabele ureninzet) enkele tijdelijke medewerkers geworven. Ook deze medewerkers zijn boven de formatie geplaatst.

	Formatie FTE (omvang) 31 12 2017	Toewijzing FTE (bezetting) 31 12 2017
Concernmanagement en stafeenheden*	34,2	33,6
Lijnorganisatie **	422,5	429,7
Subtotaal	456,7	463,3
Statengriffie	6,5	6,8
Rekenkamer	2	2,2
Totaal	465,2	472,3

* opgebouwd uit: concernmanagement incl. concernstaf, kabinet en strategen

** opgebouwd uit: programma's & projecten, ruimte, water bodem & natuur, economie & duurzaamheid, mobiliteit & samenleving, planvorming & realisatie, beheer & onderhoud, communicatie, jis/p&o, informatie & automatiseringen, financiën

Participatiewet

De doelstelling van de Participatiewet is het creëren van duurzame functies voor mensen met een arbeidsbeperking. Als werkgever vinden wij het erg belangrijk om deze doelstelling te behalen. Het doel voor 2017 was 7 fte. Bij banen vanuit de participatiewet geldt dat 1 fte gelijk staat aan 25,5 uur.

Het totaal geplaatste medewerkers in 2017 betreft 9,05 fte verdeeld over 9 medewerkers. De doelstelling is daarmee behaald. Een deel van deze medewerkers is werkzaam binnen ons bedrijfsrestaurant. Daarnaast zijn medewerkers onder andere werkzaam binnen de steunpunten van ons wegbeheer, groenbeheer en binnen beleidsafdelingen.

Stages en traineeships

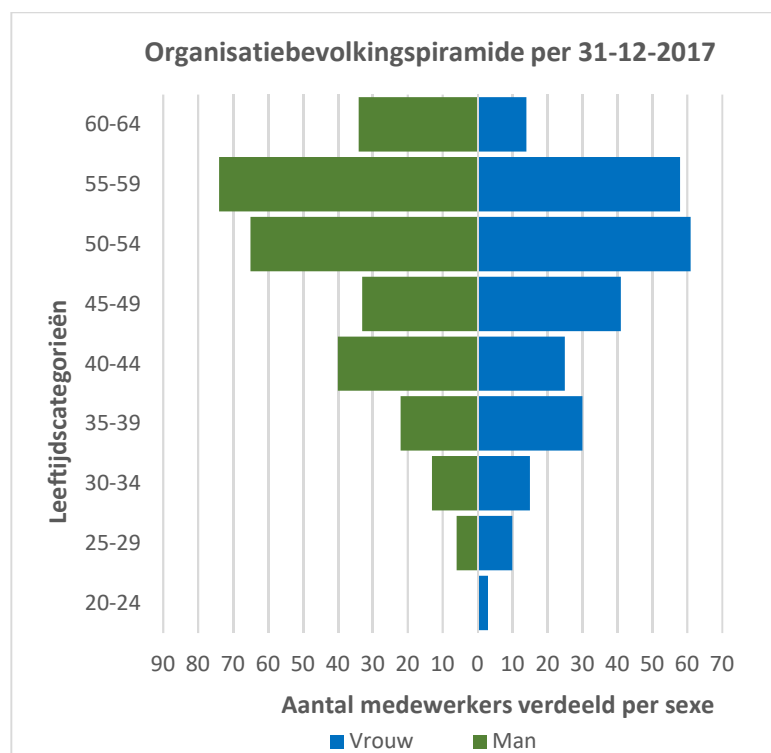
Wij bieden jongeren de mogelijkheid om ervaring op te doen en een bijdrage te leveren aan de organisatie Provincie Zeeland. Zo kunnen zij hun kennis en netwerk verbreden. Jaarlijks zijn hebben wij de doelstelling om minimaal 15 stageplaatsen beschikbaar te hebben voor diverse opleidingsrichtingen zoals: HRM, Communicatie, ICT, Bedrijfskunde MER en Deltamanagement.

In 2017 liepen 20 scholieren/studenten stage bij de Provincie Zeeland. Zoals eerder genoemd begonnen in 2017 eveneens vier trainees bij de Provincie Zeeland voor de periode van 2 jaar.

Man-vrouw verdeling

Onderstaande grafiek laat de aantallen zien van de verdeling van mannen en vrouwen in onze organisatie op peildatum 31 december 2017. Daarbij maakten we ook onderscheid per leeftijdscategorie.

Het aandeel vrouwen in onze organisatie in 2017 bedraagt 47,2% dat is 1,3% hoger dan in 2016.

Ziekteverzuim

Het gemiddelde verzuim (incl. langdurig zieken) is ten opzichte van 2016 met 1,3% gestegen naar een percentage van 4,6%. Deze toename wordt vooral veroorzaakt door een stijging de gemiddelde ziekteduur van medewerkers en een stijging van het aantal langdurig zieken. Het provinciale verzuimpercentage komt met deze stijging boven de landelijke Verbaannorm van 4,1. De organisatie voert een actief verzuimbeleid getroffen. Jaarlijks maakt de bedrijfsarts een managementletter waarin een analyse van het verzuim wordt gegeven aangevuld met verbetermaatregelen. Deze wordt door de afdeling Personeel en Organisatie vertaald in een actieplan voor verzuimpreventie en -begeleiding. Als gevolg van de stijging van het verzuim zijn extra maatregelen getroffen zoals het aanstellen van een verzuimcoach voor medewerkers (aanvullend op verzuimbegeleiding door leidinggevenden) en training voor leidinggevenden in het voeren van verzuimgesprekken.

Inhuur van derden

Met het inhuren van externen gaan we terughoudend om. We maken onderscheid tussen het inhuren van extern personeel enerzijds en anderzijds het uitbesteden van diensten en het verlenen van opdrachten. De rijksoverheid heeft voor haar eigen bedrijfsvoering het verschil tussen beide vormen scherp gedefinieerd en het inhuren van externen genormeerd. De rijksnorm richt zich specifiek op de inhuur van extern personeel en bedraagt maximaal 10% van de totale personele uitgaven. Het uitgangspunt daarbij is 'pas toe of leg uit' in het geval de norm wordt overschreden. Wij sluiten aan bij deze norm.

Optimalisatie in de berekeningsgrondslag

Bij een interprovinciale inventarisatie naar registratie van externe inhuur bleek in 2016 dat de berekeningsgrondslag van het Rijk afwijkt van die van de Provincie Zeeland.

Het Rijk hanteert een berekeningsgrondslag waarbij het totaal aan personele uitgaven (intern en extern personeel) wordt afgezet tegen de uitgaven voor extern ingehuurd personeel. De Provincie hanteerde voorheen de loonuitgaven van enkel intern personeel als het totaal aan personele uitgaven. Ook voor dit jaar rapporteren wij conform beide berekeningsgrondslagen. Evenals in 2016 wordt in 2017 de rijksnorm van 10%, vanuit beide berekeningsgrondslagen, niet overschreden. Het percentage inhuur valt tevens lager uit dan in 2016. Verklaringen hiervoor zijn onder andere het vergroten van de flexibele inzet van eigen medewerkers, samenwerking met en inleen van personeel van andere overheden en het aangaan van tijdelijke contracten in plaats van inhuur.

(bedragen x € 1 miljoen)	2013	2014	2015	2016	2017
Totaal externe inhuur op basis van de rijksnorm	2,8	3,0	3,6	2,6	1,6
Afgezet tegen de loonsom van 34,1 mln. (berekeningsgrondslag voorgaande jaren)	7,6%	9,3%	10,2%	7,6%	4,5%
Afgezet tegen totale personele uitgaven (aangepaste berekeningsgrondslag)				7,0%	4,3%

Externe dienstverlening

De kwaliteit van de provinciale dienstverlening wordt getoetst aan de wettelijke (behandel)termijnen van onder meer bezwaarschriften, klachten, vergunning- en subsidieaanvragen, zoals die staan vermeld in de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Een overzicht van onze prestaties op de servicenormen in het kwaliteitshandvest Provincie Zeeland over de periode van 1 januari tot en met 31 december 2017:

Rechtmatigheid

Voor de uitvoering van beleid is de Provincie gebonden aan kaders die voortkomen uit wet- en regelgeving afkomstig van de Rijksoverheid of uit eigen, door Provinciale Staten vastgestelde kaders. Bij het onderzoek naar de rechtmatigheid bij de accountantscontrole gelden voor deze kaders de volgende drie criteria: het begrotingscriterium, het voorwaarden criterium en het M&O-criterium.

Begrotingscriterium

Hier gaat het erom dat financiële handelingen plaatsvinden binnen het kader van de geautoriseerde begroting (ex. artikel 216 Provinciewet). Het college van GS moet ervoor zorgen dat de lasten van de programma's, zoals geautoriseerd in de begroting, na wijziging niet worden overschreden.

In de Jaarrekening 2017 staat dat er op twee programma's sprake is van een dergelijke overschrijding. In alle gevallen is vastgesteld dat deze hogere lasten wegvallen tegen navenant hogere baten en/of dat deze lastenoverschrijding veroorzaakt wordt door de uitvoering van door Provinciale Staten vastgestelde beleidsdoelstellingen uit de begroting 2017. Door de jaarstukken 2017 vast te stellen autoriseren Provinciale Staten deze begrotingsoverschrijdingen achteraf.

Voorwaarden criterium

Bij het voorwaarden criterium is van belang welke regelgeving, zowel intern als extern, van toepassing is bij de uitvoering van financiële beheershandelingen. Deze regelgeving is geïnventariseerd en wordt jaarlijks geactualiseerd. Binnen het voorwaarden criterium zijn twee aandachtsgebieden van belang voor de Provincie Zeeland, inkoop- en aanbestedingsregels en verstrekte subsidies.

In de Jaarrekening 2017 staat dat de Provincie heeft voldaan aan het voorwaarden criterium.

M&O-criterium

Het gaat hierbij om misbruik en oneigenlijk gebruik van provinciale middelen. Om dit te voorkomen, inventariseren we of alle risico's zijn afgedekt door wet- en regelgeving.

- Misbruik: het bewerkstelligen van geen of te geringe betaling van verplichte bijdragen aan de overheid en van het verkrijgen of genieten van een (te hoge) uitkering door bewust niet, niet tijdig, niet juist of niet volledig verstrekken van gegevens en inlichtingen.
- Oneigenlijk gebruik: het volgens de regels van de wet, maar in strijd met de bedoelingen van de wettelijke bepalingen, geheel of ten dele ontgaan van een verplichte bijdrage aan de overheid en verkrijgen of genieten van een (te hoge) uitkering.

De basis van het voorkomen van M&O is dat processen, waarbij M&O-gevoeligheden spelen, voldoende voorzorgsmaatregelen bevatten. M&O-maatregelen zijn verankerd in de administratieve organisatie, die we jaarlijks actualiseren. Bij het maken van nieuwe regelingen en verordeningen toetsen we of het M&O-beleid hierin voldoende is verankerd.

In 2017 hebben zich twee integriteitskwesties voorgedaan. Op deze situaties is adequaat gehandeld door naleving van protocollen die gelden voor deze situaties. Maatregelen zijn getroffen om herhaling te voorkomen. De extern accountant is op de hoogte gesteld van deze kwesties.

2.6 Verbonden partijen

Inleiding

Als verbonden partijen voor de Provincie Zeeland worden aangemerkt publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke rechtspersonen (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) waarin we én een bestuurlijk én een financieel belang hebben.

Een bestuurlijk belang houdt in dat er sprake is van zeggenschap, hetzij uit een provinciale vertegenwoordiging in het bestuur van de verbonden partij, hetzij uit hoofde van stemrecht.

Een financieel belang betekent dat een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is, indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid voor de provincie bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Ontwikkelingen 2017

In het afgelopen jaar 2017 heeft een onderzoek naar fusie plaats gevonden tussen Zeeland Seaports en het Havenbedrijf Gent. Dit heeft geleid tot een aandeelhoudersbesluit op 6 december 2017 om beide havens te fuseren.

Op 5 december 2017 heeft de Provincie haar aandelen Perkpolder beheer B.V. overgedaan aan de gemeente Hulst en alle gronden - die voor het project op de provinciale balans stonden - in 2017 verkocht aan Perkpolder Beheer BV. Hierdoor is de gemeente Hulst vanaf 5 december 2017 100% aandeelhouder van Perkpolder beheer BV.

Op 8 november 2017 is het Zeeuws Participatiefonds B.V. II. opgericht. Deze BV is opgericht om aan startende en doorstartende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken. Dit kan in de vorm van een achtergestelde lening, deelname in aandelenkapitaal of een combinatie van beide.

In de voorliggende paragraaf wordt nader op de voorgaande en andere ontwikkelingen ingegaan.

Visie en beleid

De Provincie heeft diverse instrumenten tot haar beschikking om publieke doelen te bereiken. Het meest geëigende instrument is wet- en regelgeving. Wanneer de Provincie hieraan niet genoeg heeft, kunnen andere instrumenten, zoals subsidieverlening of verbonden partijen benut worden.

De Nota Verbonden Partijen is vastgesteld in door Provinciale Staten in haar vergadering van 15 juli 2016. Hierin zijn de volgende uitgangspunten vastgelegd:

- De Provincie Zeeland participeert uitsluitend in een verbonden partij wanneer hiermee een publiek belang wordt gediend en publieke doelen niet op een andere manier beter gerealiseerd kunnen worden.
- De Provincie Zeeland kiest voor die samenwerkingsvorm, publiekrechtelijk of privaatrechtelijk, die het best past bij het dienen van het publiek belang.

De Provincie Zeeland participeert in diverse verbonden partijen. In de volgende pagina's wordt hierover per verbonden partij informatie gegeven.

Speerpunten:

- Publiek belang op provinciaal niveau;
- Publiek belang duidelijk vertaald in een (beleids)doelstelling;
- Rendement vergoeding door vennootschappen in verhouding tot risico's en continuïteit.

Kengetallen 2017:

- Kapitaalparticipaties van deelnemingen opgenomen op de provinciale balans onder de Financiële vaste activa. Op 1 december 2017 in totaal € 125,9 mln.
- In 2017 staat de provincie voor verbonden partijen garant voor € 282,5 mln.

Beleidskader:

- Nota Verbonden Partijen (PS 15-07-2016)

Overzicht verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen (GR)

- Zeeland Seaports
- Natuur- en recreatieschap De Grevelingen
- Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta
- Regionale uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Vennootschappen en coöperaties

- PZEM N.V.
- N.V. Zeeland Seaports
- N.V. Westerscheldetunnel
- N.V. Economische Impuls Zeeland
- Nederlandse Waterschapsbank N.V.
- Tractaatweg B.V.
- Perkpolder B.V.
- Westerschelde Ferry B.V.
- Zeeuws Participatiefonds B.V. I.
- Zeeuws Participatiefonds B.V. II. (nieuw)

Stichtingen en verenigingen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)

Overige verbonden partijen

- Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst

Op de volgende pagina's zal informatie per verbonden partij worden weergegeven.

Zeeland Seaports (ZSP) GR

Vestigingsplaats	Terneuzen	
Oprichting / deelname provincie	1 januari 2011 – zie ook Zeeland Seaports N.V.	
Publiek belang naar:	Via indirecte aandeelhouderschap in GR ZSP streeft de provincie naar: - De borging van nautisch beheer en toegankelijkheid van de Zeeuwse havens; - Stimulering van economische bedrijvigheid en ontwikkeling in Zeeland; - Bevordering van duurzame werkgelegenheid in de provincie Zeeland, zowel direct via ZSP als indirect via de aan de haveninfrastructuur verbonden ondernemingen.	
Programma begroting	Regionale Economie / Havensamenwerking	
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft voor 50% zeggenschap in de GR ZSP en daarmee indirect ook in de N.V. ZSP. De GR ZSP is enig aandeelhouder van de N.V. ZSP. In 2028 zullen de garanties tot nul teruggebracht worden en kan de GR opgeheven worden. Het lid dat namens Provincie Zeeland zitting heeft in het Dagelijks Bestuur (DB) en Algemeen Bestuur (AB) is voorzitter.	
Doelstelling	Het (doen) uitoefenen van het havenbedrijf en in dat kader de positie van het Zeeuwse haven- en industriecomplex in internationaal perspectief zowel op de korte als lange termijn te versterken.	
Bezoldiging	n.v.t. (de GR heeft geen personeel in dienst).	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t. (voor de GR ZSP)	
Verwacht financiële resultaat	€ 0 (er vinden geen activiteiten plaats in de GR)	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	Kapitaalbelang is 50% in N.V. ZSP. Geen deelnemersbijdrage	
Eigen vermogen Bedragen x € 1.000	Schatting per 01-01-2017 € 160.637	Schatting per 31-12-2017 € 160.637
Vreemd vermogen Bedragen x € 1.000	Schatting per 01-01-2017 € 0	Schatting per 31-12-2017 € 0
Risico's	De Provincie Zeeland heeft, getrapd via de GR ZSP, een belang van 50% in de N.V. ZSP. Aangezien het eigen vermogen van de N.V. eind 2016 € 147,6 miljoen bedraagt, is het directe risico € 73,8	

miljoen. Indien er in de toekomst verliezen worden geleden, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. In dat geval kunnen garanties ingeroepen worden. Het totaal aan garanties bedraagt € 565 miljoen. Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat er een bedrag van € 282,5 miljoen opgevraagd kan worden. De Provincie verwacht niet dat deze risico's zich zullen voordoen. Met de voorgenomen fusie met het Havenbedrijf Gent zal het risicoprofiel dalen.

Natuur- en recreatieschap De Grevelingen GR (in liquidatie)

Vestigingsplaats	Schiedam	
Oprichting / deelname provincie	Het opheffingsbesluit is bij PS-besluit SERV-135, d.d. 25-04-2014 genomen.	
Publiek belang	Het in onderlinge samenhang behartigen van de bovengemeentelijke belangen van de openluchtrecreatie, het behartigen van de belangen van de natuurbescherming en het bewaren en bevorderen van het natuur- en landschapsschoon binnen het gebied.	
Programma begroting	Fysieke omgeving	
Bestuurlijk belang	Het Natuur- en recreatieschap is opgericht als gemeenschappelijke regeling. Per 1 januari 2015 is De Grevelingen GR opgegaan in Zuidwestelijke Delta GR. De Grevelingen GR is nog niet formeel geliquideerd. Eind 2017 zijn de grond en de bijbehorende pachtovereenkomsten van de GR overgedragen aan Staatsbosbeheer. Afronding van liquidatie is hierdoor mogelijk. Per eind 2018 zal de GR formeel geliquideerd zijn.	
Doelstelling	Beheer en ontwikkeling van het Grevelingenmeer.	
Bezoldiging	n.v.t.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	n.v.t.	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	Overgegaan naar Zuidwestelijke Delta GR.	
Eigen Vermogen Bedragen x € 1.000	31-12-2015 (jaarrekening 2015) € 0	Schatting per 31-12-2017 € 0
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000	31-12-2015 (jaarrekening 2015) € 1.412	Schatting per 31-12-2017 € 0
Risico's	De Provincie Zeeland voorziet geen risico's.	

Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta GR (in liquidatie)

Vestigingsplaats	Schiedam	
Oprichting / deelname provincie	01-01-2015. De GR is bij PS-besluit SERV-135, d.d. 25-04-2014 vastgesteld.	
Publiek belang	Behartiging van de bovengemeentelijke belangen inzake het beheer en de ontwikkeling van water gerelateerde natuur- en recreatiegebieden binnen het werkgebied van het schap. Daaronder begrepen is het behoud en de versterking van de recreatieve watergebieden en vaarverbindingen, de landschappelijke kwaliteiten van en de biodiversiteit binnen de gebieden, alsmede de bevordering van de economische, recreatieve en toeristische aantrekkingskracht daarvan.	
Programma begroting	Fysieke omgeving	
Bestuurlijk belang	Per 30 september 2016 met besluit nr BLD-078 heeft Provinciale Staten besloten uit de Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta te treden. Per dd 1-1-2018 heeft deze uittreding formeel plaatsgevonden. Per deze datum is Provincie Zeeland geen deelnemer meer in de GR. Op 2 januari 2018 is de GR formeel opgeheven en in liquidatie. Per eind 2018 is de GR formeel geliquideerd.	
Doelstelling Haringvliet.	Het beheer en ontwikkeling van het Grevelingenmeer en het	
Bezoldiging	De GR heeft geen eigen personeel in dienst. Werkzaamheden worden uitgevoerd door Groenservice Zuid-Holland.	
Aandeelhoudersstrategie	De Provincie Zeeland is per dd 1-1-2018 uitgetreden uit de GR	
Financiële resultaat	€ 0	
Dividenduitkering	n.v.t.	
Financieel belang	Deelnemersbijdrage voor 2017 is € 103.000	
Eigen vermogen Bedragen x € 1.000	31/12/2016 (jaarrekening 2016) € 13.123	Schatting per 31-12-2017: Niet bekend
Vreemd vermogen Bedragen x € 1.000	31/12/2016 (jaarrekening 2016) € 2.386	Schatting per 31-12-2017: Niet bekend
Risico's	De provincie voorziet geen risico's.	

Regionale uitvoeringsdienst Zeeland (RUD) GR

Vestigingsplaats	Terneuzen
Oprichting / deelname provincie	28 juni 2013. De GR is bij PS-besluit RUDT-005, d.d. 21-06-2013 vastgesteld.
Publiek belang	De RUD Zeeland draagt sinds 1 januari 2014 zorg voor de uitvoering van de taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, evenals de taken op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.
Programma begroting	Fysieke omgeving
Bestuurlijk belang	De GR RUD is een samenwerkingsverband van de Provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeenten en Waterschap Scheldestromen. Het AB van RUD Zeeland bestaat uit vijftien personen, van wie er één is benoemd door PS uit het college van GS. Het DB bestaat uit vijf leden, allen afkomstig uit het AB. Eén DB lid is benoemd door PS uit het college van GS. De voorzitter van het AB is ook voorzitter van het DB. Het lid van het AB, aangewezen door GS van de Provincie heeft zeven stemmen. De leden van het AB, aangewezen door de colleges van B&W van de gemeenten en door het DB van het waterschap hebben ieder één stem. Voor belangrijke besluiten, waaronder de begroting, is een tweederde meerderheid nodig.
Doelstelling	Uitvoering van de milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarnaast uitvoering van specialistische taken, zoals op het gebied van externe veiligheid, geluid, bodem, luchtkwaliteit en de handhaving van de groene wetten. Uitvoering van de taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, evenals taken op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.
Bezoldiging	Bezoldiging bestuurder valt binnen de normen van de Wet Normering Topinkomens (WNT).
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.
Financiële resultaat	Over het jaar 2016 was het resultaat € 235.000. Over het jaar 2017 zijn nog geen cijfers of prognoses bekend.
Dividenduitkering	n.v.t.

Financieel belang	Deelnemersbijdrage is in 2017: € 4.600.010	
Eigen Vermogen Bedragen x € 1.000	Per 31-12-2016: € 830	Schatting per 31-12-2017: Niet bekend
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000	per 31-12-2016: € 2.406	Schatting per 31-12-2017: Niet bekend
Risico's	De Provincie Zeeland is als deelnemer mede aansprakelijk voor financiële tekorten. De RUD heeft voor 2017 een sluitende begroting. Financiële aansprakelijkheid voor de Provincie Zeeland kan pas ontstaan na besluitvorming daarover in het Dagelijks Bestuur (DB) en het Algemeen Bestuur (AB) van de RUD Zeeland. De Provincie Zeeland maakt onderdeel uit van de besluitvorming in het DB en AB.	

PZEM N.V.

Naam	PZEM N.V. (voorheen DELTA N.V.)
Vestigingsplaats	Middelburg
Oprichting / deelname provincie	DELTA N.V. komt voort uit de fusie in 1991 tussen Watermaatschappij Zuid West Nederland (WMZ) en de Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij (PZEM). In 2017 is na de verkoop van het onderdeel Retail de naam gewijzigd in PZEM N.V.
Publiek belang	Het waarborgen van wettelijk gedefinieerde publieke belangen (Evides, EPZ) en duurzame werkgelegenheid (in Zeeland). Daarbij geldt als uitgangspunt een risicoprofiel passend bij een publieke aandeelhouder en wordt van PZEM N.V. een marktconform financieel rendement verwacht dat in goede verhouding staat tot het risicoprofiel van de activiteiten.
Programma begroting	Regionale Economie en algemene dekkingsmiddelen
Bestuurlijk belang	Het bestuurlijk belang bestaat uit 50% stemrecht in de AvA.
Doelstelling	PZEM N.V. is een geïntegreerd energiebedrijf. Het is werkzaam op het gebied van de elektriciteits-, gas-, water- en warmtevoorziening.
Bezoldiging	Het uitgangspunt voor het beloningsbeleid is dat PZEM N.V. een zodanige beloning toekent dat de mensen die beschikken over de juiste kennis en ervaring uit de markt aangetrokken kunnen worden, en voor PZEM N.V. behouden kunnen worden.
Aandeelhoudersstrategie	Besluit PS d.d. 3 november 2017. De Provincie Zeeland geeft invulling aan het aandeelhouderschap door: • het beogen om actief aandeelhouder te zijn binnen de grenzen van de wet en de statuten gegeven het grote financiële belang (dividend en risico's); • het streven naar frequente communicatie met PZEM N.V. via (informele) aandeelhoudersbijeenkomsten en bredere presentaties rond belangrijke besluitvormingstrajecten; • het via een vertegenwoordiging in de aandeelhouderscommissie actief toezien op de borging van haar belangen en hierbij steeds zo veel mogelijk gezamenlijk optrekken met overige aandeelhouders; • haar bevoegdheden conform de herziene statuten van PZEM N.V. zorgvuldig te hanteren en daarbij steeds de uitgangspunten van de beleidsnota Verbonden partijen 2016 en de doelstellingen van de aandeelhoudersstrategie als uitgangspunt nemen.

Financiële resultaat	Over het jaar 2016 was het netto resultaat +/- € 76,6 mln. negatief. Op dit moment is het voor PZEM nog niet mogelijk een schatting van het resultaat over het jaar 2017 bekend te maken.	
Dividenduitkering	Over het jaar 2016 was er geen dividenduitkering.	
Financieel belang	Per 1-1-2017: 50 %	Per 31-12-2017: 50 %
Eigen Vermogen Bedragen x € 1.000	Per 1-1-2016: 931	Per 31-12-2016: 1.078
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000	Per 1-1-2016: 2.684	Per 31-12-2016: 2.475
Risico's	Op de balans van de Provincie Zeeland zijn de aandelen DELTA gewaardeerd tegen een boekwaarde van € 568.000. Dit betekent dat de Provincie Zeeland over haar deelneming in DELTA een risico loopt tot dit bedrag. De Provincie Zeeland heeft geen garanties of leningen aan DELTA verstrekt. Als de energieprijzen aanhoudend laag blijven, is DELTA financieel niet langer in staat om de kerncentrale te financieren. Vanwege het nationaal belang van de kerncentrale hebben zowel de commissie Balkenende als ook de aandeelhouders aangegeven dat voor een oplossing van dit probleem het Rijk hier zijn verantwoordelijkheid moet nemen.	

N.V. Zeeland Seaports (ZSP)

Vestigingsplaats	Terneuzen
Oprichting / deelname provincie	1 januari 2011 – zie ook Zeeland Seaports GR
Publiek belang	Via indirect aandeelhouderschap in ZSP streeft de Provincie naar: • De borging van nautisch beheer en toegankelijkheid van de Zeeuwse havens; • Stimulering van economische bedrijvigheid en ontwikkeling in Zeeland; • Bevordering van duurzame werkgelegenheid in de provincie Zeeland, zowel direct via ZSP als indirect via de aan de haveninfrastructuur verbonden ondernemingen.
Programma begroting	Regionale Economie
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft voor 50% zeggenschap in de GR ZSP en daarmee indirect ook in de N.V. ZSP. De GR ZSP is enig aandeelhouder van de N.V. ZSP. In 2028 zullen de garanties tot nul teruggebracht worden en kan de GR opgeheven worden. Het lid dat namens Provincie Zeeland zitting heeft in het DB en AB is voorzitter.
Doelstelling	Het (doen) uitoefenen van het havenbedrijf en in dat kader de positie van het Zeeuwse haven- en industriecomplex in internationaal perspectief zowel op de korte als lange termijn te versterken.
Bezoldiging	Voor de N.V. heeft het AB van de GR ten aanzien van de bezoldiging van het bestuur een aantal randvoorwaarden geformuleerd. Door de RvC is hiermee rekening gehouden bij de benoeming van de CEO.
Aandeelhoudersstrategie	Dienen van het publiek belang wat gemoeid is met de haven: • In stand houden van kwalitatief hoogstaande en veilige haveninfrastructuur; • Bevorderen duurzame werkgelegenheid; • Financieel gezond beleid en adequaat risicobeheer gericht op continuïteit en afbouwen van overheidsgaranties; • Doelstelling gemiddeld 8% op Eigen Vermogen.
Verwacht financiële resultaat	Over het jaar 2017 wordt een resultaat verwacht van € 45,2 mln. negatief. Het resultaat is als volgt samengesteld: • Resultaat VCB -/- € 47,7 mln. • Resultaat normale bedrijfsvoering € 2,5 mln.
Verwachte dividenduitkering	Zolang sprake is van garanties zal geen dividend uitgekeerd worden.

Verwacht financieel belang	Kapitaalbelang van 50 %	
Eigen Vermogen	Per 1-1-2017:	Per 31-12-2017:
Bedragen x € 1.000	€ 147.603	Niet bekend
Vreemd Vermogen	Per 1-1-2017:	Per 31-12-2017:
Bedragen x € 1.000	€ 434.003	Niet bekend
Risico's	De Provincie Zeeland heeft, getrapd via de GR ZSP, een belang van 50% in de N.V. ZSP. Het eigen vermogen bedraagt eind 2016 € 147,6 miljoen. Indien er in de toekomst verliezen worden geleden, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. In dat geval zullen de garanties ingeroepen worden. Het totaal aan garanties bedraagt € 565 miljoen. Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat er een bedrag van € 282,5 miljoen opgevraagd kan worden. Op dit moment is dit niet aan de orde, er is sprake van een indirect risico. Met de voorgenomen fusie met het Havenbedrijf Gent zal het risicoprofiel dalen. Indien ZSP geconfronteerd wordt met forse tegenvallers en hoge kosten, kan een dergelijke situatie ontstaan.	
Havenfusie	In het afgelopen jaar 2017 heeft een onderzoek naar fusie plaats gevonden tussen Zeeland Seaports en Havenbedrijf Gent. Dit heeft geleid tot een aandeelhoudersbesluit op 6 december 2017 om beide havens te fuseren. Hiermee zal één van de grootste zeehavens van West-Europa ontstaan: North Sea Port. De juridische completion zal naar verwachting plaatsvinden in het tweede kwartaal van 2018. North Sea Port is in Europa de nummer drie in toegevoegde waarde en de nummer tien in goederenoverslag. Het havengebied is 60 km lang en goed voor een kleine 97.000 banen.	

N.V. Westerscheldetunnel (WST)

Vestigingsplaats	Borssele
Oprichting / deelname provincie	18 maart 2009
Publiek belang	In de vastgestelde aandeelhoudersstrategie is opgenomen: • Mobiliteit: Een zo hoog mogelijke beschikbaarheid van het gehele tracé tussen Goes en Terneuzen; • Veiligheid: Verkeersveiligheid geldt als één van de hoogste prioriteiten; • Tarieven: Invloed op tarievenbeleid om een juiste balans te kunnen waarborgen tussen financiële belangen van de WST enerzijds en de financiële impact voor de burger anderzijds; • Dekking voor infrastructuur: Het dividend van de WST aanwenden om de aanleg en het onderhoud van de Sluiskiltunnel en de aankoop van de aandelen WST terug te verdienen; • Provincie Zeeland wil aandeelhouder blijven om invloed te houden op veiligheid, beschikbaarheid en tarieven.
Programma begroting	Regionale bereikbaarheid en algemene dekkingsmiddelen
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft 100% stemrecht in de AvA. De vennootschap wordt bestuurd door een directie bestaande uit één of meer leden, onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC stelt het aantal leden van de directie vast. Op dit moment is er één algemeen directeur. Een lid van de directie wordt benoemd door de RvC. De RvC bestond in 2015 uit vijf personen en gaat in 2016 terug naar drie personen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA.
Doelstelling	De vennootschap heeft als doel een tunnel onder de Westerschelde – met aansluitende wegen en bijbehorende werken – tot stand te brengen en als rechthebbende te exploiteren of doen exploiteren, alsmede ter bevordering van dit doel het deelnemen in, het voeren van beheer over, het financieren van andere ondernemingen en vennootschappen en het stellen van zekerheid voor schulden van anderen en al hetgeen daarmee verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.
Bezoldiging	Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT.
Aandeelhoudersstrategie	Vastgesteld op 13 februari 2015. Nadere uitwerking vastgesteld op 30 september 2016.
Verwacht financiële resultaat	Verwacht financieel resultaat 2017: € 13,2 miljoen (opgave WST in Zicht op Beleid 19-1-2018), uitkering in 2018
Verwachte dividenduitkering	€ 13,2 miljoen (2017)

Financieel belang	per 1-1-2017 100%	per 31-12-2017 100%
Eigen Vermogen Bedragen x € 1.000	per 01-01-2017: € 87.500	per 31-12-2017 € 87.500
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000	per 01-01-2017: € 380.000	per 31-12-2017: € 356.000
Risico's	Het risico is een lagere dividenduitkering, van invloed hierop zijn: • Verkeersprognose. Voor 2018 wordt rekening gehouden met een groei van 2% ten opzichte van 2017 verwacht. Op basis van de huidige conservatieve raming van de verkeersprognose is er geen groot risico op lagere dividenduitkeringen vanuit de WST. • Operationele risico's. Hieronder worden de risico's bedoeld die optreden bij de exploitatie van de tunnel zoals ongevallen, technische mankementen, rampen die tot stremming van en schade aan de tunnel kunnen leiden. De NV WST evalueert deze risico's regelmatig en houdt hiermee rekening in haar begroting. Er is een verzekering afgesloten met een uitgebreide schadedekking, een limiet van € 100 miljoen per jaar en een eigen risico van € 50.000 per aanspraak. Daarnaast is een bedrijfsaansprakelijkheidsverzekering afgesloten met een maximale dekking van € 20 miljoen per jaar en een eigen risico van € 10.000 per aanspraak.	

N.V. Economische Impuls Zeeland (Impuls)

Vestigingsplaats	Middelburg	
Oprichting / deelname provincie	9 november 2007	
Publiek belang	Impuls is voor de Provincie een partner bij het ontwikkelen en stimuleren van de Zeeuwse economie. Impuls moet het gat dichten tussen ideeën en eerste planontwikkeling en de daadwerkelijke uitvoering van projecten. De doelstellingen van de Provincie Zeeland voor Impuls zijn opgenomen in de Economische Agenda.	
Programma begroting	Regionale economie	
Bestuurlijk belang	De Provincie heeft 66% (98.977 aandelen) van het stemrecht in de AvA. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit de dertien Zeeuwse gemeenten en de SER Zeeland. De vennootschap wordt bestuurd door één directeur. Het toezicht wordt uitgevoerd door de Raad van Commissarissen (RvC) van drie leden. De leden van de RvC worden aangesteld door de aandeelhouders. Geen van de leden van de directie of RvC is direct of op voordracht van de Provincie Zeeland benoemd.	
Doelstelling	Impuls stimuleert en faciliteert ontwikkeling op het gebied van de (kennis)economie in de meest brede zin van het woord. Het vergroten van de dynamiek van de Zeeuwse (kennis)economie, met groei van werkgelegenheid, door uitvoering van concrete projecten en door acquisitie van bedrijven en investeringen van elders. Daarnaast het oprichten en verwerven van, het deelnemen in, het samenwerken met, het besturen van, alsmede het financieren van andere ondernemingen.	
Bezoldiging	Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	€ 0 (gebaseerd op begroting 2017, laatst vastgesteld)	
Verwachte dividenduitkering	€ 0 (gebaseerd op begroting 2017, laatst vastgesteld)	
financieel belang	per 1-1-2017 66%	per 31-12-2017 66%
Eigen Vermogen Bedragen x € 1.000	per 1-1-2017 € 651	per 31-12-2017 € 651
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000	per 1-1-2017 € 1.439	per 31-12-2017 € 1.439

Risico's

Er zijn geen garanties verleend aan Impuls. De Provincie Zeeland verstrekt een integrale kostensubsidie aan Impuls. Indien de Provincie overgaat tot verkoop van de aandelen, dan is het wettelijk niet mogelijk om de integrale kostensubsidie in één keer stop te zetten. De subsidie aan Impuls is meerjarig in de provinciale begroting opgenomen

Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

Vestigingsplaats	Den Haag	
Oprichting / deelname provincie	5 mei 1954	
Publiek belang	Het verzorgen van rendabele financiële dienstverlening tegen lage tarieven voor overheden en instellingen uit de semipublieke sector zowel in goede als in slechte tijden.	
Programma begroting	Algemene dekkingsmiddelen	
Bestuurlijk belang	Het bestuurlijk belang bestaat uit 0,11% stemrecht in de AvA.	
Doelstelling	Zie publiek belang	
Bezoldiging	De NWB beoogt in haar beloningsbeleid haar maatschappelijke rol als bank van en voor de publieke sector te weerspiegelen. Dit uit zich in een gematigd en duurzaam beloningsbeleid dat past binnen de strategie, het risicoprofiel en de risk appetite van de NWB, dat eenduidig en transparant is en in lijn met nationale en internationale regelgeving. Daarnaast is het beleid van de NWB gericht op het aantrekken en behouden van gekwalificeerd en deskundig personeel.	
Aandeelhoudersstrategie vastgesteld.	Door de Provincie Zeeland is geen aandeelhoudersstrategie vastgesteld.	
Financiële resultaat	Over het jaar 2016 was het resultaat € 107 miljoen positief. Over het jaar 2017 zijn nog geen cijfers bekend.	
Dividenduitkering	In verband met de kapitaalseisen onder Bazel III heeft de NWB begin 2011 besloten tot een maximale reservering van de jaarlijkse nettowinst. Vanwege de aangekondigde minimale eis voor de leverage ratio per 1 januari 2018 van vooralsnog 3%, zal geen dividend worden uitgekeerd tot de bank aan deze minimeis voldoet.	
Financieel belang	per 1-1-2017 0,11 %	per 31-12-2017 0,11 %
Eigen Vermogen Bedragen x € 1.000.000	per 1-1-2016 € 1.399	per 31-12-2016 € 1.507
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000.000	per 1-1-2016 € 89.915	per 31-12-2016 € 92.907
Risico's	De Provincie voorziet geen risico's.	

Tractaatweg B.V.

Vestigingsplaats	Terneuzen	
Oprichting / deelname provincie	1 maart 2016	
Publiek belang	Aanleg / verdubbeling N62 Tractaatweg en realisatie fase 2 N62 Sloeweg (aansluiting Sloeweg-Bernhardweg)	
Programma begroting	Investeringsagenda Maatschappelijke opgaven en grote projecten	
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland heeft 100% stemrecht in de AvA. De vennootschap wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC stelt het aantal leden van de directie vast. Op dit moment is er één algemeen directeur. Een lid van de directie wordt benoemd door de RvC. De RvC bestaat uit drie personen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA.	
Doelstelling	Aanleg / verdubbeling N62 Tractaatweg en realisatie kruispunt fase 2 N62 Sloeweg (aansluiting Sloeweg-Bernhardweg)	
Bezoldiging	Directeur wordt extern ingehuurd.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Financiële resultaat	n.v.t.	
Dividenduitkering	n.v.t.	
Financieel belang	Kapitaalbelang 100%	
Eigen Vermogen	Per 1-1-2017 € 1	Per 31-12-2017 € 1 Het EV bedraagt uitsluitend het maatschappelijk kapitaal ter grootte van € 1,00 wat geplaatst is bij de oprichting.
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000	Per 1-1-2017 € 2.177	Schatting per 31-12-2017 € 10.303 *) (*) Er is nog geen vastgestelde jaarrekening 2017 beschikbaar ten tijde van het opmaken van de provinciale jaarstukken 2017.
Risico's	Infrastructuurprojecten staan bekend als zeer dynamische en risicovolle projecten. De kans op optreden van risico's die leiden tot budgetoverschrijding of langere doorlooptijd van de planning zijn aanwezig. Dit risico is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen. Het totale risico voor de realisatie van de Sloe- en Tractaatweg kan naar verwachting worden gedekt binnen de post onvoorzien.	

Perkpolder B.V.

Vestigingsplaats	Kloosterzande	
Oprichting / deelname provincie	26 juni 2009	
Publiek belang	Met de ingebruikname van de Westerscheldetunnel is het veer Kruiningen-Perkpolder komen te vervallen. Dat heeft gevolgen gehad voor de economie, ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van het gebied. Via het door Perkpolder Beheer B.V. getrokken project Perkpolder beoogt de Provincie door middel van ruimtelijke ontwikkelingen te zorgen voor economische vitaliteit en een hoge ruimtelijke kwaliteit, wat moet resulteren in een goede leefbaarheid.	
Programma begroting	Investeringsagenda, maatschappelijke opgaven en grote projecten	
Bestuurlijk belang	De Gemeente Hulst en de Provincie Zeeland zijn sinds 31 december 2013, elk voor 50%, aandeelhouder in de grondexploitatie maatschappij Perkpolder Beheer B.V. Beide aandeelhouders hebben 50% stemrecht. De vennootschap wordt bestuurd door één directeur. Het toezicht wordt uitgevoerd door de algemene vergadering van Aandeelhouders. De directeur is niet direct of op voordracht van Provincie Zeeland benoemd. In 2017 is besloten het project geheel over te gaan dragen aan de gemeente Hulst. De Provincie Zeeland is per 5 december 2017 geen aandeelhouder meer van Perkpolder beheer BV. Het bestuurlijk belang van de Provincie is per deze datum komen te vervallen.	
Doelstelling	Het integrale ontwikkelen van het Plangebied tot een gebied bestaande uit het Hart (permanente woningen en een hotel op het voormalige veerplein), deeltijdwoningen en een golfbaan in de westelijke Perkpolder, een jachthaven, buitendijkse natuur (inclusief de primaire waterkeringen) en de aanpassing van de N689. In 2024 moet het plan gerealiseerd zijn.	
Bezoldiging	Perkpolder Beheer BV heeft geen personeel in dienst. Zij huurt een directeur in op basis van een managementovereenkomst en vastgesteld door de AvA voor 24 uur per week (60%).	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Verwacht financiële resultaat	€ 0	
Verwachte dividenduitkering	n.v.t.	
Verwacht financieel belang	Schatting per 1-1-2017 50%	Per 31-12-2017 0%

Eigen Vermogen	31-12-2016 (concept jaarrekening 2016)	Schatting per 31-12-2017
Bedragen x € 1.000	€ 97	€ 97
Vreemd Vermogen	31-12-2016 (concept jaarrekening 2016)	Schatting per 31-12-2017
Bedragen x € 1.000	€ 8.525	Nog niet bekend

Risico's

Gezien de fase waarin het project zich medio 2017 bevond is geconcludeerd dat het verder voortzetten van het project beter vanuit 1 partij kan gebeuren. Daarom heeft de provincie op 5 december 2017 alle aandelen overgedaan aan de gemeente Hulst en alle gronden - die voor het project op de provinciale balans stonden - in 2017 verkocht aan Perkpolder Beheer BV. Hierdoor is de gemeente Hulst vanaf 5 december 2017 100% aandeelhouder van Perkpolder beheer BV.

De provincie staat na uittreding nog wel garant voor een maximum bedrag van € 3,3 miljoen ter beperking van de financiële risico's van de gemeente Hulst betreffende het project Perkpolder.

Westerschelde Ferry B.V.

Vestigingsplaats	Vlissingen
Oprichting / deelname provincie	1 januari 2015
Publiek belang	De vennootschap heeft ten doel om vanaf 1 januari 2015 in opdracht van de Provincie Zeeland de fiets-voet-veerverbinding over de Westerschelde - met bijbehorende werken - tussen Vlissingen en Breskens vice versa in stand te houden en te exploiteren, inclusief het noodzakelijk alternatief busvervoer tussen Vlissingen en Breskens vice versa.
Programma begroting	Regionale bereikbaarheid
Bestuurlijk belang	De Provincie Zeeland is 100% aandeelhouder.
Doelstelling	Zie publiek belang.
Bezoldiging	Westerschelde Ferry B.V. heeft geen eigen directeur in loondienst. Er is sprake van inhuur van een directeur voor 3 dagen in de week.
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.
Verwacht financiële resultaat	-/- € 218.062 (gebaseerd op 3 ^e kwartaalrapportage 2017)
Dividenduitkering	n.v.t.
Financieel belang	100%
Eigen Vermogen Bedragen x € 1.000	01-01-2017 (jaarrekening) per 31-12-2017 -/- € 38 -/- € 265
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000	01-01-2017 (jaarrekening) per 31-12-2017 € 584 € 920 (3 ^e kwartaalrap 2017)
Risico's	Onvoldoende eigen vermogen als buffer om een slecht seizoen (met minder reizigers en meer onderhoudskosten) op te kunnen vangen. In 2018 wordt een extern onderzoek uitgevoerd naar de exploitatie en toekomstbestendigheid van de WSF. Er wordt ook een marktanalyse uitgevoerd in het kader van de toekomstverkenning.

Zeeuws Participatiefonds B.V. (ZPF)

Vestigingsplaats	Middelburg	
Oprichting / deelname provincie	24 oktober 2007	
Publiek belang	Het ZPF is opgericht om aan startende en doorstartende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken. Dit kan in de vorm van een achtergestelde lening, deelname in aandelenkapitaal of een combinatie van beide. Per participatie geldt een maximum van € 150.000.	
Programma begroting	Regionale economie	
Bestuurlijk belang	De Provincie heeft 49% (1.316) van de aandelen. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit de ZLM verzekeringen (27%), ABN-AMRO jonge bedrijvenfonds (18%) en De Zeeuwse Verzekeringen (6%). De vennootschap heeft een zogenaamde one-tier-board.	
Doelstelling	Het ZPF is opgericht om aan startende en doorstartende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken.	
Bezoldiging	Het ZPF heeft geen personeel in dienst, maar huurt de expertise van N.V. Economische Impuls Zeeland in. De directeur van Impuls is uitvoerend bestuurder van het ZPF.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Financiële resultaat	€ 0	
Dividenduitkering	€ 0	
Financieel belang	Per 1-1-2017 49 %	Per 31-12-2017 49%
Eigen Vermogen Bedragen x € 1.000	Schatting per 1-1-2017 € 1.141	Schatting per 31-12-2017 € 1.141
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000	Schatting per 1-1-2017 € 23	Schatting per 31-12-2017 € 23
Risico's	Het ZPF verstrekt risicodragend kapitaal. Risico hierbij is dat verstrekte leningen aan participaties in ondernemingen niet volledig terugvloeien naar het ZPF, waarmee het beschikbare kapitaal bij het ZPF in de loop van de tijd afneemt. Gevolg hiervan is dat er minder nieuwe leningen / participaties kunnen worden aangegaan. Het risico voor de Provincie Zeeland is beperkt tot de aandelenparticipatie in het ZPF en zijn duurzaam afgewaardeerd. De balanswaarde van onze deelneming in het ZPF is derhalve nihil en er worden geen additionele risico's gelopen.	

Zeeuws Participatiefonds II B.V. (ZPF II)

Vestigingsplaats	Middelburg	
Oprichting / deelname provincie	8 november 2017	
Publiek belang	Het ZPF II is opgericht om aan startende en doorstartende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken. Dit kan in de vorm van een achtergestelde lening, deelname in aandelenkapitaal of een combinatie van beide. Per participatie geldt een maximum van € 150.000.	
Programma begroting	Regionale economie	
Bestuurlijk belang	De Provincie heeft 56,25% (450) van de aandelen. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit de ZLM verzekeringen (31,25%) en De Zeeuwse Verzekeringen (12,50%). De vennootschap heeft een zogenaamde one-tier-board.	
Doelstelling	Het ZPF II is opgericht om aan startende en doorstartende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken.	
Bezoldiging	Het ZPF II heeft geen personeel in dienst, maar huurt de expertise van N.V. Economische Impuls Zeeland in. De directeur van Impuls is uitvoerend bestuurder van het ZPF.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Financiële resultaat	€ 0	
Dividenduitkering	€ 0	
Financieel belang	Per 1-1-2017 nvt	Per 31-12-2017 56,25%
Eigen Vermogen Bedragen x € 1.000	Per 1-1-2017 nvt	Per 31-12-2017 € 400
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000	Per 1-1-2017 nvt	Per 31-12-2017 € 0
Risico's	Het ZPF II verstrekt risicodragend kapitaal. Risico hierbij is dat verstrekte leningen aan participaties in ondernemingen niet volledig terugvloeien naar het ZPF II, waarmee het beschikbare kapitaal bij het ZPF II in de loop van de tijd afneemt. Gevolg hiervan is dat er minder nieuwe leningen / participaties kunnen worden aangegaan. Het risico voor de Provincie Zeeland is beperkt tot de aandelenparticipatie in het ZPF II. Het risico voor de Provincie Zeeland is beperkt tot de aandelenparticipatie in het ZPF II en zijn duurzaam afgewaardeerd. De balanswaarde van onze deelneming in het ZPF is derhalve nihil en er worden geen additionele risico's gelopen.	

Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)

Vestigingsplaats	Den Haag
Oprichting / deelname provincie	1986
Publiek belang	Samenwerkings- en overlegorgaan van alle provincies. De gezamenlijke uitvoeringsorganisatie (BIJ12) maakt formeel onderdeel uit van IPO.
Programma begroting	Bestuur
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit twaalf leden, één gedeputeerde per provincie en een onafhankelijke voorzitter. Ieder bestuurslid heeft een eigen inhoudelijke portefeuille. De termijn van het bestuur is gelijk aan de termijn van de Provinciale Staten: vier jaar.
Doelstelling	Het IPO heeft als doelstelling het behartigen van de belangen van provincies en het bieden van een platform voor overleg, uitwisseling en innovatie.
Bezoldiging	n.v.t.
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.
Verwacht financiële resultaat	€ 0
Verwachte dividenduitkering	€ 0
Verwacht financieel belang	Provincie Zeeland droeg in 2017 bijna € 500.000 bij in de kosten van het IPO. Dit bedrag is tot stand gekomen volgens de zogenaamde IPO-verdeelsleutel. Daarnaast worden programma gebonden en incidentele bijdragen verstrekt.
Eigen Vermogen Bedragen x € 1.000	Schatting per 31-12-2017 € 4
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000	Per 31-12-2017 € 0,8
Risico's	De Provincie voorziet geen risico's.

Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst

Vestigingsplaats	Sint-Gillis-Waas (B)	
Oprichting / deelname provincie	28 juni 2013	
Publiek belang	Europese gemeenschappelijke regeling voor de ontwikkeling van het betreffende grensgebied op het gebied van economie, mobiliteit, natuur, recreatie, cultuurhistorie en leefbaarheid.	
Programma begroting	Bestuur	
Bestuurlijk belang	Provincie Zeeland is deelnemer en heeft een belang van 12,5%. Andere deelnemers zijn: Provincie Oost-Vlaanderen (B), de gemeenten Hulst, Stekene (B), Beveren (B) en Sint-Gillis-Waas (B), Interwaas (B), Maatschappij Linkerschelde Oever (MLSO) (B).	
Doelstelling	De EGTS richt zich op het starten en uitvoeren van concrete samenwerkingsprojecten rond haven en economie, mobiliteit, natuur en recreatie, en wonen en leefbaarheid.	
Bezoldiging	n.v.t.	
Aandeelhoudersstrategie	n.v.t.	
Financieel resultaat	Over het jaar 2016 was het resultaat € 36.789,39 positief. Over het jaar 2017 is er nog geen resultaat bekend.	
Dividenduitkering	n.v.t.	
Financieel belang	Provincie Zeeland draagt jaarlijks bij in werkingskosten secretariaat EGTS zijnde € 17.000.	
Eigen Vermogen Bedragen x € 1.000	Per 1-1-2016 € 83	Per 31-12-2016 € 120
Vreemd Vermogen Bedragen x € 1.000	Per 1-1-2016 € 36	Per 31-12-2016 € 58
Risico's	De Provincie voorziet geen risico's.	

2.7 Grondbeleid

Speerpunten in de begroting 2017:

- 1.200 hectare grondbank Zeeland (Inclusief NPW)
- € 66 miljoen krediet grondbank Zeeland
- Opgaven 2017:
 - 125 hectare natuur, infra, water en overige doelen provincie
 - 15 kavelruilen
 - 500 hectare landbouwstructuurverbetering
- Saldo € 200.000 inkomsten tijdelijk beheer (na begrotingswijziging)

Resultaten per 31-12-2017:

- De grondbank Zeeland is (inclusief NPW) 1.324 ha groot
- Voor € 46,3 miljoen staat de grond op de Grondbank en € 23,1 miljoen op het project NPW
- 253 hectare verworven en 388 hectare afgestoten (inclusief Perkpolder)
- Totaal € 18,8 miljoen aan verwerving en € 32,6 miljoen aan vervreemding (inclusief Perkpolder)
- € 2,8 miljoen boekwinst gemaakt voor de bestemmingsreserve natuur
- 25 hectare natuur gerealiseerd via kavelruil en grondbank Zeeland
- 20 hectare tracé Tractaatweg verworven in 14 transacties
- Fietspad Oud-Vossemeer volledig verworven
- Fietspad Lewedorp-Arnhemuiden volledig verworven
- 13 kavelruilen gerealiseerd met 84 deelnemers
- 535 hectare landbouwstructuurverbetering
- Het vastgoedregistratiesysteem p8 is verder verbeterd
- Saldo tijdelijk beheer € 400.000 inkomsten
- Zeeuws Platform: Diverse vastgoed gerelateerde cursussen georganiseerd

Beleidskader:

- Nota Grondbeleid 2016
- Convenant Natuurpakket Westerschelde

Provinciale Beleidsnota's:

- Omgevingsplan 2012-2018
- PVVP 2015
- Economische Agenda 2012-2015
- Natuurvisie

Kader

Provincie Zeeland gaat voor vrijwillige doelrealisatie in het landelijk gebied. Provinciale doelen zijn onder andere landbouwstructuurverbetering, de afronding van het Natuur Netwerk Zeeland, waterdoelen, infrastructurele projecten en Natuurpakket Westerschelde. Om deze doelen te realiseren, is het instrument kavelruilbureau van de Provincie in combinatie met een strategische ruilgrondbank in het leven geroepen. De benodigde omvang van 1.200 hectare wordt voor 800 hectare gefinancierd met het door PS beschikbaar gesteld krediet. De financiering van de overige 400 hectare is via het landbouw flankerend beleid van NPW geregeld. De gronden en gebouwen in de grondbank worden tijdelijk in pacht uitgegeven of verhuurd.

Resultaten 2017

Op basis van de verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Zeeland is een onderzoek uitgevoerd (artikel 2.17a) naar grondtransacties. Een van de aanbevelingen was het verder

verbeteren van de werkprocessen. In 2017 zijn de geactualiseerde werkprocessen vastgesteld en is het vastgoedregistratiesysteem (P8) verder geoptimaliseerd. Voor Zeeland is er gewerkt aan de verwerving van de laatste percelen voor de Tractaatweg. Ook is er een actieve bijdrage geleverd aan de realisatie van het Natuurnetwerk Zeeland, Perkpolder, rotonde en landbouwroute Absdale-Hulst, 3e fase Recreatieverdeelweg, fietspaden Oud-Vossemeer en Langeweg Arnemuiden en veel wateropgaves door heel Zeeland. Behoudens de al langer lopende procedure voor de verwerving van de Hedwigepolder, is er in 2017 geen onteigening nodig geweest. De hiervoor genoemde gerealiseerde doelen zijn volledig vrijwillig verworven en in de meeste gevallen bleek de beschikbaarheid van ruilgrond in combinatie met kavelruil de doorslaggevende factor. Ook bevordert kavelruil de agrarische structuurverbetering. Dit is een noodzakelijke randvoorwaarde voor Zeeuwse landbouwers om ook in de toekomst goed te kunnen blijven ondernemen.

Verder is een POP3-aanvraag ingediend en toegekend voor het Kavelruilbureau Zeeland, waardoor de financiering hiervan tot 2020 is verzekerd. Op het gebied van kennisdeling heeft de provincie 2 zeer goed bezochte cursussen op het gebied van vastgoed georganiseerd voor overheden in Zeeland. Gelet op de Belgische grondposities in Zeeuws-Vlaanderen nemen de overlegverbanden met Vlaamse partijen, waaronder de Vlaamse Landmaatschappij, structurele vormen aan. Er is een internationale bijeenkomst georganiseerd door de provincie Zeeland waarbij grensoverschrijdende samenwerking centraal stond.

Financiële resultaten, winst en risico's

Op basis van de aanbevelingen van het artikel 2.17a onderzoek en de BBV voorschriften worden:

Incidentele boekwinsten en verliezen binnen projectbegrenzing ten gunste dan wel ten laste van projectbudget gebracht;

Incidentele boekwinsten en verliezen ten gunste dan wel ten laste van de algemene middelen gebracht.

(behoudens resultaat ILG percelen. Deze komen ten gunste dan wel ten laste van de bestemmingsreserve Natuur).

De grondbank is een ruilgrondvoorraad van ongeveer 1.200 hectare waarvan 800 in de Grondbank Zeeland en 400 hectare in NPW. Voor het instant houden van de 800 hectare is een krediet beschikbaar gesteld van € 66 miljoen. Eind december 2017 is voor de overige 400 hectare door PS een kredietfaciliteit toegekend van € 30 miljoen.

Doordat deze laatste pas eind december is geëffectueerd zijn de aankopen in 2017 vooral opgenomen in de grondbank Zeeland. Dit resulteerde in een groei van de Grondbank Zeeland van 796 hectare in 2016 naar 956 hectare in 2017 (+160 ha). Financieel groeide de Grondbank Zeeland van € 38,7 miljoen in 2016 naar € 46,3 miljoen in 2017. Er is een boekwinst ten gunste van de bestemmingsreserve natuur gemaakt van € 2,3 miljoen. De voorraad NPW ruilgrond nam af van 509 hectare naar 368 hectare (-141 ha). Financieel nam de voorraad af van € 29,5 miljoen naar € 23,1 miljoen. In 2018 zal de balans tussen de Grondbank Zeeland en ruilgrond NPW weer op het oorspronkelijke niveau worden gebracht.

Op dit moment is het risico op de grondportefeuille (gronden die in de grondbank zitten) zeer klein. Deze gronden zijn agrarische en blijven agrarisch. In de komende jaren zullen door aan- en verkoop van de huidige grondvoorraad de marktwaarde van de grondbank en de omvang van het krediet meer met elkaar in evenwicht komen.

Jaarlijks wordt de kans op daling van de grondprijs gemonitord, onder andere via een objectief systeem (AGRIIS) en wordt dit zo nodig in de begroting, bij de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing, in beeld gebracht. Voor de opstellen in de grondbank wordt in 2018 een nadere risicoanalyse uitgevoerd. Op basis van deze inventarisatie kunnen er tijdig maatregelen worden genomen. Er zijn momenteel geen projecten waarvoor we risico's betreffende grondaankopen opnemen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Jaarrekening 2017

Het overzicht van baten en lasten in de rekening over 2017

bedragen x € 1.000

Progra mma	Begroting voor wijziging			Begroting na wijziging			Realisatie 201 7			Begrotingsaf wijkingen		
				Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Investerings, opgaven en grote projecten	58.007	-39.264	18.743	94.771	-39.300	55.472	81.263	-23.764	57.499	13.508	-15.535	-2.027
Fysieke omgeving	16.849	-327	16.522	15.892	-963	14.929	14.175	-3.862	10.313	1.717	2.899	4.616
Natuur en platteland	24.311	-1.724	22.587	24.555	-1.250	23.305	24.832	-2.132	22.700	-277	882	606
Regionale economie	4.991	-190	4.801	7.852	-271	7.581	6.883	-128	6.755	968	-143	826
Regionale bereikbaarheid	56.760	-2.459	54.301	56.249	-3.525	52.725	54.225	-2.453	51.772	2.025	-1.072	953
Culturele infrastructuur en monumenten	17.672	-1.292	16.380	17.673	-1.292	16.381	16.983	-1.287	15.696	690	-5	685
Bestuur	5.712	-181	5.531	5.654	-195	5.459	4.961	-177	4.783	694	-18	676
Overhead	23.327	-53	23.274	24.959	-853	24.106	24.297	-1.341	22.955	663	488	1.151
Totaal progra mma's	207.629	45.490	162.139	247.607	47.648	199.959	227.618	35.145	192.473	19.989	12.503	7.485
Algemene dekkingsmiddelen	7.014	-156.459	-149.445	2.837	-174.808	-171.971	-725	-176.623	-177.347	3.562	1.814	5.376
Heffing voor de vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal saldo van baten en lasten	214.643	201.949	12.694	250.444	222.457	27.987	226.893	211.768	15.126	23.551	10.689	12.862
Reservemutaties	32.283	-44.977	-12.694	64.567	-92.555	-27.987	66.864	-92.242	-25.378	-2.297	-312	-2.609
Gerealiseerde resultaat	246.926	246.926		315.011	315.011		293.757	304.010	10.253	21.254	11.001	10.253

Algemene toelichting:

Rekeningsaldo:

Het positieve rekeningsaldo bedraagt € 10,3 miljoen en wordt op hoofdlijnen verklaard door:

	plus *mln €	min *mln €
Doorschuiven Investeringsen	1,6	
Onderuitputting Opgaven	0,9	
Doorschuiven Projecten	1,5	
Voorziening Thermphos		6,0
Stelpost beheerskosten Thermphos	1,5	
Boekwinst Grond	2,9	
Meevallers Fysieke omgeving	1,6	
Meevallers Natuur en platteland	0,6	
Meevallers Regionale economie	0,8	
Meevallers Regionale bereikbaarheid	1,0	
Meevallers Bestuur	0,7	
Meevallers Culturele infrastructuur	0,7	
Provinciefonds	0,5	
Opcen ten motorrijtuigen	0,6	
Rente	0,5	
Verschil voorgaande jaren	2,3	
Overhead	1,2	
Lagere onttrekking aan reserves		2,6
Totaal	18,9	8,6

Het hierna gepresenteerde overzicht van het saldo van de baten en lasten 2017, geeft inzicht in de geraamde baten lasten en de gerealiseerde baten en lasten.

Wanneer de gerealiseerde lasten hoger is dan de raming dan is er in principe sprake van een onrechtmatigheid. Het door Provinciale Staten beschikbaar gestelde budget is immers overschreden en het budgetrecht dus geschonden. Wanneer echter wordt vastgesteld dat tegenover deze lastenoverschrijding navenant hogere baten staan en/of dat deze lastenoverschrijding veroorzaakt wordt door de uitvoering van al vastgesteld provinciaal beleid dan kan Provinciale Staten, door in te stemmen met de jaarstukken, deze overschrijdingen achteraf autoriseren. Daarmee wordt de begrotingsonrechtmatigheid ongedaan gemaakt.

Bij het programma Natuur en platteland zijn meer lasten gerealiseerd dan geraamd. Tegenover deze hogere lasten staan hogere baten binnen het programma Natuur en platteland in verband met het project Smart sediment. In 2017 is ook binnen dit programma gewerkt aan door Provinciale Staten vastgestelde doelstellingen.

Autorisatie achteraf

De overschrijding voldoet aan de criteria die gelden voor autorisatie achteraf. Door deze jaarrekening vast te stellen autoriseren Provinciale Staten van Zeeland deze overschrijding.

Onvoorzien

Bij het opstellen van de programmabegroting 2017 is er geen post opgenomen voor onvoorzien

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Leidinggevende topfunctionarissen met en zonder (vanaf 13 maanden) dienstbetrekking.

bedragen x € 1	A. Smit	P. Joosse
Functiegegevens	Secretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 – 31/12	1/1 – 31/12
Deeltijdfactor in fte	1	1
Gewezen topfunctionaris?	Nee	Nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	137.616	103.764
Beloningen betaalbaar op termijn	17.293	15.935
Subtotaal	154.909	119.699
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000	181.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	154.909	119.699
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2016		
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 – 31/12	1/1 – 31/12
Deeltijdfactor 2016 in fte	1	1
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	135.725	102.053
Beloningen betaalbaar op termijn	14.914	13.492
Totale bezoldiging 2016	150.639	115.545

Toelichting verschillen tussen begroting na wijziging en de rekening

(bedragen x €1.000)				
01 Invester ing en, op gaven en g grote projecten	Begrot ing	Begrot ing na wijzig ing	Rekening	Verschil
010101 Campus Zeeland		1.020	891	129
010102 Economische innovatie	951	1.569	1.521	48
010103 Zuidwestelijke Delta	2.210	130	89	41
010104 Infrastructuur	4.212	3.882	3.228	654
010105 Vestigingslocaties bedrijvigheid		785	83	702
010201 Beleef Zeeland	2.320	984	916	68
010202 Zichtbaar Zeeland	1.802	1.861	1.866	-5
010203 Aantrekkelijk Zeeland: Leefbaarheidsagenda	2.797	1.970	1.824	146
010204 Circulaire Economie en Energietransitie	1.043	2.114	1.373	741
010301 Sloeweg	1.227	894	894	
010302 Tractaatweg				
010303 Waterdunen	-299	3.340	1.878	1.462
010304 Perkpolder			15	-15
010305 NPW				
010306 MAR-kazerne	500			
010307 Thermphos		34.985	40.986	-6.001
019999 Ambtelijke inzet	1.980	1.936	1.934	2
Totaal	18.743	55.470	57.499	-2.028
Alleen verschillen groter dan € 50.000 per doelstelling worden hieronder toegelicht				

010101 € 129.000

- Lagere uitgaven ten behoeve van kennis & innovatie-netwerken. In 2017 hebben GS de subsidieregeling kennis & innovatie-netwerken vastgesteld. Hierdoor heeft de besluitvorming met betrekking tot de subsidies enigszins vertraging opgelopen.
- Lagere uitgave implementatie kracht. De inhuur van externe capaciteit/inkoop van externe expertise is lager uitgevallen dan begroot. Er is meer met interne capaciteit uitgevoerd.

010104 € 654.000

Afwijking wordt met name veroorzaakt door de projecten Fietspad Oud Vossemeer, N652 recreatie-verdeelweg en N286 Snelheidsverlagingen St. Maartensdijk (totaal € 607.000) die zijn vertraagd en worden doorgeschoven naar 2018.

010105 € 702.000

In 2016 en 2017 zijn in twee rondes subsidies verstrekt aan in totaal 6 projecten die op de jaarschijven 2017, 2018 en 2019 drukken. Als gevolg hiervan hebben verschuivingen plaatsgevonden over de jaren, waardoor de lasten voor 2017 lager uit zijn gekomen. De subsidies aan Veere en Sluis zijn verantwoord onder 040101. De onderbesteding uit de Investeringsagenda wordt overgeheveld naar 2018 en 2019. Zo kan in 2018 een nieuwe openstelling plaatsvinden en wordt de verplichting 2019 voorzien van een raming.

010201 € 68.000

De beperkte verschillen zijn te verklaren door het nog niet bereiken van overeenstemming met gemeenten over het faciliteren van de Dutch Delta Cruise Port, een meevaller in een opdrachtverlening en het wat later opstarten van het digitaal Servicehuis (o.a. doordenken Zeelandpas) als onderdeel van de Digitale Zeeland Experience.

010203 € 146.000

- Samenleving: De opgave Leefbaarheidsagenda is dit jaar gestart en begint nu op stoom te komen. Daardoor hebben zich meer kansen voorgedaan dan bij de derde ronde budgetbewaking verwacht. Hierdoor is er een overbesteding.
- Haltetaxi (€ 117.000): Dit is een openeinderegeling; er is in 2017 minder vervoer geweest dan verwacht.
- Bereikbaarheid (€ 72.000): Voorgenomen projecten hebben vertraging opgelopen.

010204 € 741.000

Biobased economie (€ 113.000): Een aantal projecten is vertraagd en (deels) doorgeschoven naar 2018. Deze vertraging lag in 2017 voornamelijk in de beoordeling van subsidieaanvragen (door derden) voor Europese fondsen.

Een project waarvoor een subsidie is toegezegde subsidie in 2017 heeft vertraging opgelopen. De lasten zijn opgenomen in verhouding met de realisatie.

010303 € 1.462.000

Afwijking in 2017 wordt met name veroorzaakt door werkzaamheden die in 2017 niet meer uitgevoerd konden worden en daarom doorgeschoven zijn naar 2018. Het betreft hierbij werkzaamheden ten aanzien van conditionering, engineeringswerkzaamheden en bouwkosten voor inlaatkreek en amoveren wegen. Tevens zijn er in 2017 extra opbrengsten m.b.t. de bommenregeling en zijn de bouwkosten in 2017 in het bestek Killeetje Buiten goedkoper uitgevallen dan geraamd.

010307 -/- € 6.001.000

Door de financiële overeenkomst naar aanleiding van het rapport Samson is er geen onderscheid meer in saneringskosten en beheerskosten. Omdat de beheerskosten 2017 en 2018 voor de overeenkomst in de exploitatie waren geraamd zijn deze kosten in 2017 toegevoegd aan de voorziening Thermphos. Daarnaast is aan de voorziening toegevoegd het aandeel van de Provincie, ad € 0,787 mln, in het nu voorziene te kort op het taakstellend budget. Dit betekent dat de geraamde lasten (€ 3,75 mln) in 2018 vrijvallen. Zie doelstelling 900106.

(bedragen x €1.000)				
02 Fysieke omgeving	Begrot ing	Begrot ing na wijzig ing	Rekening	Verschil
020101 Voorbereiding omgevingswet	289	1.525	-1.938	3.463
020103 Goed woon- en werkklimaat	9.700	8.981	8.491	490
020104 Water, Bodem en landelijk gebied met kwaliteit	3.307	1.268	609	659
029999 Ambtelijke inzet	3.226	3.155	3.151	4
Totaal	16.522	14.929	10.313	4.616
Alleen verschillen groter dan € 50.000 per doelstelling worden hieronder toegelicht				

020101 € 3.463.000

- Vanwege problemen in de procedure met RVO ten aanzien van de POP3 projecten is de cofinanciering van Europese projecten (€ 149.000) in het landelijk gebied niet besteed.
- Veerse Dam (€ 307.000). Door bestuurlijke stilstand is geen wijziging in afspraken gekomen en dus ook nog geen afronding van bijdragen in het project.
- De Bestuurlijke strafbeschikking milieu van het Ministerie van Veiligheid (€ 32.700) van 2017 mag gebruikt worden voor de lasten van 2018.
- Impuls Omgevingsbeleid: Onderbesteding als gevolg van een verschil op voorgaande dienstjaren.
- Het resultaat op de grondbank is bijna volledig winst voor de bestemmingsreserve natuur. De winst (€ 2,86 mln) is gemaakt door verkoop en ruiling van percelen die in 2015 van BBL zijn aangekocht en in 2017 zijn verkocht. In het jaarverslag komt dit bedrag ook terug. Aangezien winst niet geraamd mag worden is de raming 0,- en alle winst per definitie een afwijking. Zie ook programma 98.

020103 € 490.000

- Landelijk meldpunt afvalstoffen (€ 43.000): De provinciale bijdrage in de kosten van het LMA zijn met ingang van 2017 niet meer nodig omdat de taken van de stichting zijn overgedragen aan Rijkswaterstaat. De financiering loopt nu via de Rijksbegroting.
- Handhaving (€ 34.000): Op deze activiteit zijn o.a. inkomsten geboekt als zijnde inkomsten naar aanleiding in totaal vier dwangsommen die door de provincie zijn geïnd. Dit was van te voren niet in te schatten
- Milieu exclusief bodemsanering (€ 58.000): Deze onderbesteding wordt onder andere veroorzaakt omdat de geraamde meerkosten van de RUD Zeeland in het kader van de vergunningverlening niet zijn gerealiseerd. Daarnaast is de afrekening GR RUD € 338.000 positief.

020104 € 659.000

- Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta (€ 20.300): De laatste 2,3 jaar is de deelnemersbijdrage jaarlijks met 5 % verminderd. In het budget dat geraamd is, is deze daling van 5% niet verwerkt. Voor de komende vier jaar hebben we, maximaal € 103.119,- toegezegd bij het uittreden van de provincie. De daling is gestopt.
- Frames (€ 40.000): De ondertekening van o.a. de partnerovereenkomsten heeft langer geduurd. Zo is het project later gestart en zal het later zijn afgelopen. Alles is dus naar achteren verschoven.
- MLV (€ 26.000): Er is nog relatief veel geld over omdat er een aantal ingecalculeerde rekeningen nog niet zijn ontvangen. Dit betreft IPO-bijdragen aan ORK-III (Onderzoek Regionale Keringen) en ROR (Richtlijn Overstroming Risico) en daarnaast onze jaarlijkse bijdrage aan het LOK (Landelijk Overleg Kust).
- Het resultaat fonds gesloten Stortplaatsen bedroeg in 2017 € 175.000 positief (vorig jaar € 206.000 negatief)
- Dienstverleningsovereenkomst met de RUD levert een voordeel op van € 334.000.

(bedragen x €1.000)				
03 Natuur en platteland	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
030101 Natuurontwikkeling	4.056	2.800	2.438	362
030102 Natuurbeheer	9.908	12.851	13.220	-369
030103 Natuurherstel	3.245	2.349	1.781	568
030104 Natuurbescherming	75	75	35	40
030105 Natuurverbreding/beleving	2.021	2.021	2.020	1
039999 Ambtelijke inzet	3.282	3.210	3.206	4
Totaal	22.587	23.305	22.700	605
Alleen verschillen groter dan € 50.000 per doelstelling worden hieronder toegelicht				

030101 € 362.000

- In december 2017 is een POP3-beschikking ontvangen voor het Kavelruilbureau. De budgetten 2017 (€ 122.300), 2018 en 2019 zijn onderdeel van de cofinanciering, die de provincie levert en dient daarom beschikbaar te blijven.
- Daarnaast is er een hoger positief saldo doordat de grondbank is gegroeid. Daardoor zijn er meer pachtinkomsten ontvangen.

030102 +/- € 369.000

- In 2017 is er meer schade uitgekeerd (€ -171.000) en er is door het teruggeven van het behandelbedrag (motie PS) € 77.100 aan inkomsten gemist.
- Natuurinformatie (€ 79.000) De onderschijding komt met name door de teruggave compensabele BTW over 2017 van BIJ12.

030103 € 568.000

Natura 2000/PAS: € 212.692 minder uitgegeven dan verwacht. De reden hiervoor is dat er enkele herstelmaatregelen door het natte najaar niet meer uitgevoerd konden worden en uitgesteld zijn naar 2018. Ook was er voor een ander project, langere voorbereiding nodig om met alle betrokken partijen tot overeenstemming te komen.

Bovendien vergt de vaststelling van de laatste N2000 beheerplannen als gevolg van de uitgebreide procedure meer tijd dan verwacht en blijkt dat monitoringsprojecten vaak goedkoper konden worden uitgevoerd, met hetzelfde resultaat, door het leggen van slimme koppelingen tussen gebieden. Hiernaast is van het waterschap geld terugontvangen. Het waterschap had namelijk subsidie ontvangen voor werkzaamheden op haar terreinen. De overeenkomst hiervoor liep eind 2017 af, terwijl de maatregelen nog niet allemaal zijn uitgevoerd.

(bedragen x €1.000)

04 Region ale econo mie	Begrot ing	Begrot ing na wijzig ing	Rekening	Verschil
040101 Goed gekwalificeerde arbeidskrachten	261	1.904	1.868	36
040102 Concurrentiepositie logistiek, maintenance en food	723	871	528	343
040103 Acquisitie en regionale samenwerking	2.226	3.249	2.803	446
049999 Ambtelijke inzet	1.592	1.557	1.555	2
Totaal	4.802	7.581	6.754	827
Alleen verschillen groter dan € 50.000 per doelstelling worden hieronder toegelicht				

040102 € 343.000

Onderbesteding wordt veroorzaakt door het feit dat cofinanciering was gereserveerd voor de Leader projecten in 2017. Uiteindelijk bleek bij de toekenning deze reservering niet nodig, omdat de benodigde cofinanciering ten laste van functionele budgetten is gebracht.

040103 € 446.000

- ZIS Wind op Zee: In december zijn vanuit het Rijk naar aanleiding van het rapport Zeeland in stroomversnelling middelen beschikbaar gesteld voor het project Wind op Zee. Verwachting was dat de subsidie aan de HZ, die vanuit deze middelen wordt betaald, nog in 2017 zou worden verleend. De subsidie aanvraag is inmiddels in voorbereiding, maar subsidieverlening heeft nog niet plaatsgevonden.
- Vitaal Platteland Zeeland 2017-2020: De uitvoeringskosten van RVO waren ruim € 67.000,-- hoger.

(bedragen x €1.000)				
05 Regionale bereikbaarheid	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
050101 Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	23.866	22.876	22.911	-35
050102 Vraaggericht basisnetwerk openbaar vervoer	20.243	20.004	19.135	869
050103 Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers	750	750	666	84
050104 Goede bereikbaarheid voor bedrijven en forenzen	3.140	2.930	2.904	26
059999 Ambtelijke inzet	6.303	6.164	6.157	7
Totaal	54.302	52.724	51.773	951
Alleen verschillen groter dan € 50.000 per doelstelling worden hieronder toegelicht				

050102 € 869.000

- Vervoersonderneming: Overschot ad. € 707.000,-- komt door de Landelijke Bijdrage Index; de indexering die van toepassing is. Dit jaar een incidenteel gunstig resultaat.
- Fast Ferry bijdrage vervoersondernemingen: De indexering van de concessiebeschikkingen WSF en Connexxion gaan uit van de actuele index. Deze is de afgelopen jaren negatief. Hierdoor wordt niet het gehele budget benut. Mogelijk is de index in latere jaren positief waardoor het budget toereikend is.

050103 € 84.000

Verkeersveiligheid: Voor deze post geldt dat er een aantal opdrachten in 2017 jaar niet meer zijn verleend. De doelstelling is overigens wel bereikt (grotendeels).

(bedragen x €1.000)				
06 Culturele infrastructuur en monumenten	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
060101 Toekomstbestendige culturele infrastructuur	12.469	12.508	12.448	60
060102 Cultureel erfgoed	1.850	1.868	1.251	618
060103 Kunsten	403	374	374	
060104 Talentontwikkeling jongeren	470	470	464	6
069999 Ambtelijke inzet	1.187	1.161	1.160	1
Totaal	16.379	16.381	15.696	685
Alleen verschillen groter dan € 50.000 per doelstelling worden hieronder toegelicht				

060101 € 60.000

Rekening was gehouden met een toekenning voor het project Grensverleggers van € 25.000 in 2017, maar dit werd voor het resterende deel van 2017 € 12.500. Voorts is een toekenning van € 11.500 doorgeschoven naar 2018 omdat nog niet alle benodigde informatie beschikbaar was.

060102 € 618.000

Doordat de restauratie van de RK-kerk in Sas van Gent pas in 2018 van start gaat dienen de in 2017 voorziene lasten (€ 562.500) in 2018 te worden verantwoord. Daarnaast zijn er dit jaar minder aanvragen voor ondersteuning gekomen.

(bedragen x €1.000)				
07 Bestu ur	Begrot ing	Begrot ing na wijzig ing	Rekening	Verschil
070101 Sterk provinciaal bestuur	1.563	1.520	958	562
070102 Herkenbaar en samenwerkend bestuur	750	736	671	65
070103 Interbestuurlijk toezicht	65	65	57	8
079999 Ambtelijke inzet	3.153	3.139	3.097	41
Totaal	5.531	5.460	4.783	676
Alleen verschillen groter dan € 50.000 per doelstelling worden hieronder toegelicht				

070101 € 562.000

- Vrijval voorziening pensioen APPA. De actuariële rente is gewijzigd waardoor € 150.000 over 2017 én nog eens € 187.993 voor na 2017 is vrijgevallen.
- Pensioenen oud leden GS: Door een onjuiste inschatting is bij de derde ronde budgetbewaking € 50.000 afgeraamd. Hierdoor is er een tekort van € 32.952 ontstaan.
- In de septembercirculaire is nog een bedrag ontvangen van BZK voor de proeftuin Maak verschil ad € 53.000. Deze middelen zijn nog niet uitgegeven. Van het eerder ontvangen subsidie is een film gemaakt die de vorderingen van de proeftuin in beeld bracht en kosten van externe advisering. Voorstel is de nog niet bestede middelen ad € 41.000 in 2018 alsnog beschikbaar te stellen voor kosten die nog voortkomen uit de proeftuin.
- Van het statenbudget Initiatieven PS resteert een bedrag van € 53.000 waarvoor geen initiatieven zijn genomen.
- Het over te hevelen budget van de Rekenkamer bedraagt € 41.000. Een aantal onderzoeken zijn vertraagd en opgehouden en wordt in 2018 uitgevoerd.

070102 € 65.000

Ten behoeve van het IPO zijn in 2017 minder incidentele lasten gemaakt dan voorzien. Er is voor 2017 sprake van een incidenteel voordeel.

(bedragen x €1.000)				
90 Algemene dekking smidde len	Begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
900101 Opcenten motorrijtuigenbelasting	-38.640	-39.691	-40.325	634
900102 Provinciefonds	-104.299	-121.580	-122.105	525
900103 Dividend	-10.975	-12.023	-12.023	
900104 Saldo van de financieringsfunctie	3.297	2.541	2.003	538
900106 Onvoorzien inclusief stelposten	803	-1.579	-5.257	3.678
909999 Ambtelijke inzet	368	360	360	
Totaal	-149.446	-171.972	-177.347	5.375
Alleen verschillen groter dan € 50.000 per doelstelling worden hieronder toegelicht				

900101 € 634.000

Ook voor 2017 zijn door zwaardere en meer auto's de werkelijke opbrengsten hoger dan geraamd.

900102 € 525.000

In de decembercirculaire zijn nog een aantal decentralisatie-uitkeringen verstrekt waarbij in de begroting geen rekening is gehouden (namelijk programma jong eten, innovatie stimulering topsectoren, zoetwater- en hydrologische maatregelen). Bij het voorstel voor bestemming van het rekeningsaldo 2017 worden voorstellen gedaan om een deel van uitkering over te hevelen naar 2018.

900104 € 538.000

Lagere rentekosten als gevolg van lage rente en door de langere doorlooptijd van project Waterdunen, kunnen rentelasten worden toegerekend aan Waterdunen rood.

900106 € 3.678.000

- De beheerskosten Thermphos 2017 ad € 1,5 mln. zijn, als gevolg van het Rapport Samson, niet opgevraagd. Deze middelen en die van 2018 zijn wel meegenomen in het rapport en daarom aan de voorziening toegevoegd (zie doelstelling 010307).
- Verschil voorgaande dienstjaren: € 2,3 mln. Deze post bestaat uit verschillende mee- en tegenvallers die betrekking hebben op afrekeningen uit voorgaande dienstjaren. Door met name meevallende afrekeningen vanuit Natuur (€ 1,1 mln), inschatting afrekening vervoersbedrijf (€ 1,1 mln) en ingetrokken subsidies (€ 0,4 mln) is er een netto voordeel van € 2,6 mln.

(bedragen x €1.000)				
Overhead	Begrot ing	Begrot ing na wijzig ing	Rekening	Verschil
960101 Personeel	17.604	18.511	17.675	836
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	2.190	2.423	1.976	447
960103 ICT	2.246	1.930	2.063	-133
960104 Overige overhead	1.234	1.243	1.242	1
Totaal	23.274	24.107	22.956	1.151
Alleen verschillen groter dan € 50.000 per doelstelling worden hieronder toegelicht				

960101 € 836.000

- In 2017 is er een incidentele vrijval (€ 284.000) op de voorzieningen non activiteit in verband met een teruggave van de ten onrechte afgedragen loonheffingen.
- Voor de Participatiewet is een begrotingsplanning gemaakt op basis van het verplichte aantal plaatsingen per jaar uitgaande van een gemiddeld schaalniveau 3. Het aantal plaatsingen fluctueert, het is afhankelijk van vraag en aanbod en sommige plaatsingen zijn niet succesvol en dan moeten er nieuwe plaatsingen worden gerealiseerd. Ook het schaalniveau is een gemiddelde, daardoor kan het voorkomen dat het ene jaar plaatsingen hoger of lager dan schaalniveau 3 worden gerealiseerd en het begrote budget nog niet helemaal wordt benut (€ 57.000).
- Het restantbedrag op het budget centrale opleidingen (€ 75.000) is niet besteed aan leeractiviteiten. Bij aanvang van 2017 was het budget volledig gereserveerd aan de hand van de opleidingsplannen. Het overhouden van middelen voor opleidingen is een jaarlijks terugkerend patroon. De opleidingsafspraken in de plannen kunnen gewijzigd zijn gedurende het jaar. Ook komt het voor dat de geschatte opleidingskosten bij realisatie lager liggen.
- Het verschil op de post personeelskosten concern (€ 55.000) komt voornamelijk door de posten juridisch advies en werving en selectie. Daar zijn in 2017 veel minder kosten voor gemaakt.
- De na de 2^e ronde budgetbewaking ingeschatte inhuur van personeel is niet geheel gerealiseerd. Er resteert een bedrag (€ 325.000) door lager, dan verwachte, kosten voor de inhuur van extern personeel.

960102 € 447.000

- Omdat de voorziening groot onderhoud gebouwen niet voldoet aan de nieuwe formele eisen die het BBV aan egalisatievoorzieningen stelt is vallen de beschikbare middelen € 468.000 in het rekeningsaldo.

960103 -/- € 133.000

Eind vorig jaar is nog een aantal opdrachten verstrekt voor noodzakelijk geachte risicoanalyses t.b.v. continuïteit en informatieveiligheid. Daarnaast is een aantal onvoorziene investeringen geweest. De overige tekorten zijn te verklaren vanwege een onjuiste inschatting van nog te betalen kosten eind 2017.

(bedragen x €1.000)			
98 Onttrekkingen en toevoegingen reserves	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
Algemene Reserve	-23.085	-23.085	
Bestemmingsreserve Westerschelde en Sluiskiltunnel	-5.010	-5.251	241
Dekkingsreserve verbouwing Z.Museum	-200	-200	
Dekkingsreserve Gistpoortgebouw	-102	-102	
Dekkingsreserve verb.pand Schuytvlot	-155	-155	
Dekkingsres.wegsteunpunt Mauritsfort	-95	-95	
Dekkingsreserve FF aanlandingsvoorz.	-152	-152	
Dekkingsreserve FF gebouwen+terreinen	-92	-92	
Bestemmingsreserve meerjarige projecten	2.947	2.947	
Bestemmingsreserve incidentele doelstellingen	-6.593	-6.593	
Bestemmingsreserve natuur	231	3.081	-2.850
Bestemmingsreserve investeringsprogramma	3.898	3.898	
Bestemmingsreserve MAR-kazerne	2.460	2.460	
Dekkingsreserve Sloewegfase 2	-7.423	-7.423	
Bestemmingsreserve afschrijving G	1.500	1.500	
Bestemm.res.Zeeland in stroomversn.	12.805	12.805	
Rekeningresultaat 2016	-8.922	-8.922	
Totaal	-27.987	-25.378	-2.609
Alleen verschillen groter dan € 50.000 per doelstelling worden hieronder toegelicht			

Bestemmingsreserve Westerschelde en Sluiskiltunnel: Het saldo bestaat uit de dubbel geraamde correctie op de afschrijvingen (€ 553.000) en het voordeel op het geraamde onderhoud (€-312.000)

Bestemmingsreserve Natuur: Dit betreft de niet geraamde maar wel gerealiseerde boekwinst op de natuurgronden. Zie ook doelstelling 020101.

Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Aan de bestemmingsreserve Sluiskiltunnel worden structureel het ontvangen dividend van de NV Westerscheldetunnel toegevoegd.

De structurele onttrekkingen bestaan uit de afschrijvings- en rentelasten en de overige exploitatielasten van de Sluiskiltunnel.

Naast de structurele toevoeging aan de Sluiskiltunnel wordt structureel een toevoeging gedaan aan de bestemmingsreserve Marinierskazerne. Deze bestemmingsreserve wordt gevoed door de vrijgevalen afschrijvingslasten op de gronden van de Marinierskazerne zodat na 30 jaar voldoende middelen beschikbaar zijn om de gevolgen van de herziening van de afgesloten erfpachtovereenkomst met het Rijk te dekken.

De structurele onttrekkingen aan de overige onderstaande dekkingsreserves betreft de dekking van de jaarlijkse afschrijvingen.

(bedragen x €1.000)					
Omschrijving	Saldo aan het begin van jaar	Bij	Af	Afschrijvingen	Saldo aan het einde van jaar
Bestemm.res.WSchelde+Sluiskiltunnel	41.056	12.023	7.403	9.871	35.805
dekk res verbouwing zeeuws museum	4.004	-	-	200	3.804
dekk res gistpoortgebouw	2.140	-	-	102	2.038
dekk res verbouwing pand schuytvlot	3.579	-	-	155	3.424
dekk res wegsteunpunt mauritsfort	380	-	-	95	285
dekk res ff aanlandingsvoorz.	2.588	-	-	152	2.436
dekk res ff gebouwen en terr.	1.653	-	-	92	1.561
dekk res wegstp 's Heerarendskerke	2.000	-	-	-	2.000
Bestemmingsreserve MAR-kazerne	317	317	-	-	634
Totaal	57.717	12.340	7.403	10.667	51.987

Overzicht incidentele baten en lasten

Lasten				Incidenteel		Struc tureel	
Programma	Omsc hrij ving	Doelstel ling	Omsc hrij ving2	Begroting	Realisa tie	Begroting	Realisa tie
01	Investerings-, opgaven en grote projecten	010101	Campus Zeeland	1.020.274	891.123	-	-
		010102	Economische innovatie	1.568.718	1.521.488	-	-
		010103	Zuidwestelijke Delta	130.000	97.238	-	-
		010104	Infrastructuur	5.339.500	3.227.896	-	-
		010105	Vestigingslocaties bedrijvigheid	785.000	83.274	-	-
		010201	Beleef Zeeland	1.027.055	917.209	-	-
		010202	Zichtbaar Zeeland	1.861.333	1.866.248	-	-
		010203	Aantrekkelijk Zeeland: Leefbaarheidsagenda	1.969.773	1.839.961	-	-
		010204	Circulaire Economie en Energietransitie	2.114.466	1.373.490	-	-
		010301	Sloeweg	894.134	894.134	-	-
		010302	Tractaatweg	12.532.000	-	-	-
		010303	Waterdunen	5.311.565	3.321.286	-	-
		010304	Perkpolder	10.923.255	12.477.591	-	-
		010305	NPW	11.772.958	9.222.839	-	-
		010306	MAR-kazerne	600.000	600.600	-	-
		010307	Thermphos	34.985.000	40.994.702	-	-
		019999	Ambtelijke inzet	-	-	1.936.324	1.934.006
01	Totaal Investerings-, opgaven en grote projecten			92.835.031	79.329.079	1.936.324	1.934.006
02	Totaal Fysieke omgeving			-	-	15.892.417	14.175.176
03	Totaal Natuur en platteland			-	-	24.555.476	24.699.095
04	Totaal Regionale economie			-	-	7.851.687	6.883.282
05	Totaal Regionale bereikbaarheid			-	-	56.249.253	55.146.222
06	Totaal Culturele infrastructuur en monumenten			-	-	17.673.290	16.983.103
07	Totaal Bestuur			-	-	5.654.301	4.960.565
90	Totaal Algemene dekkingsmiddelen			241.900	3.824.176	3.079.054	3.099.258
94	Totaal Personeel			-	-	436.655	885.365
96	Totaal Overhead			-	-	24.522.479	23.878.729
Tota al las ten				92.593.131	75.504.903	157.850.936	152.644.801
Baten				Incidenteel		Struc tureel	
Programma	Omsc hrij ving	Doelstel ling	Omsc hrij ving2	Begroting	Realisa tie	Begroting	Realisa tie
01	Investerings-, opgaven en grote projecten	010103	Zuidwestelijke Delta	-	8.603	-	-
		010104	Infrastructuur	1.457.500	-	-	-
		010201	Beleef Zeeland	42.805	1.625	-	-
		010202	Zichtbaar Zeeland	-	378	-	-

	010203	Aantrekkelijk Zeeland: Leefbaarheidsagenda	-	15.660	-	-
	010302	Tractaatweg	12.532.000	-	-	-
	010303	Waterdunen	1.971.262	1.443.379	-	-
	010304	Perkpolder	10.923.255	12.462.240	-	-
	010305	NPW	11.772.958	9.222.891	-	-
	010306	MAR-kazerne	600.000	600.600	-	-
	010307	Thermphos	-	9.062	-	-
01		Totaal Investerings- opgaven en grote projecten	39.299.780	23.764.438	-	-
02		Totaal Fysieke omgeving	-	-	963.488	3.686.447
03		Totaal Natuur en platteland	-	-	1.250.000	2.308.036
04		Totaal Regionale economie	-	-	270.808	128.250
05		Totaal Regionale bereikbaarheid	-	-	3.524.550	2.427.920
06		Totaal Culturele infrastructuur en monumenten	-	-	1.292.077	1.286.747
07		Totaal Bestuur	-	-	195.011	177.348
90		Totaal Algemene dekkingsmiddelen	1.337.000	1.432.552	173.471.368	175.190.019
94		Totaal Personeel	-	-	436.655	885.363
96		Totaal Overhead	-	-	416.016	455.728
		Totaal baten	40.636.780	25.196.990	181.819.973	186.545.858
			Begroting	Realisatie		
Totaal saldo baten en lasten			27.987.314	16.406.855		
98		Toevoeging reserves	64.567.263	66.863.941		
98		Onttrekking reserves	-92.554.579	-92.242.335		
Totaal saldo toevoegingen en onttrekkingen			27.987.316	25.378.394		
Totaal structurele lasten			157.850.936	152.644.801		
Totaal structurele baten			181.819.973	186.545.858		
Saldo			23.969.037	33.901.057		

Balans per 31 december 2017

		Bedragen x €1.000	
Activa	Ultimo 20 17	Ultimo 20 16	
vaste activa			
gronden en terreinen	68	90	
gebouwen	10.304	10.773	
grond- weg- en waterbouwkundige werken	3.997	4.241	
vervoermiddelen	14.354	15.251	
machines apparaten installaties	47	95	
gronden in erfpacht	13.775	12.746	
Totaal invest eringe n met een econo misch nut	42.545	43.197	
grond-weg en waterbouwkundige werken mn	92.930	102.293	
Totaal invest eringe n ope nbare ruim te met een maats chappe lijk nut tot 201 7	92.930	102.293	
grond-weg en waterbouwkundige werken mn	2.403		
Totaal invest eringe n ope nbare ruim te met een maats chappe lijk nut vanaf 2017	2.403		
kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	125.925	125.930	
overige langlopende geldleningen	2.342	3.486	
overige uitzettingen rentetypische looptijd >of gelijk 1 jr	3.274	4.416	
Totaal financiële vast e activa	131.540	133.832	
Totaal vaste activa	269.418	279.321	
vlotte nde act iva			
onderhanden werk waaronder bouwgronden in exploitatie	8.937	18.834	
gereed product en handelsgoederen	52.825	45.713	
Totaal voorrade n	61.762	64.547	
vorderingen op openbare lichamen	17.467	19.961	
overige vorderingen	2.249	1.853	
Totaal uitz ettingen rentety pisch e looptijd < 1 jaar	19.716	21.814	
nog te ontvangen bedragen	3.258	1.558	
voortuitbetalingen	7.935	638	
Totaal over lop ende act iva	11.193	2.196	
kas- bank- en girosaldi	74.426	66.526	
Totaal li quid e mi ddelen	74.426	66.526	
Totaal vlotte nde act iva	167.096	155.084	
Totaal genera al	436.514	434.404	

		Bedragen x €1.000	
Passiva	Ultimo 20 17	Ultimo 20 16	
vaste passiva			
algemene reserve	4.460	27.544	
bestemmingsreserves	122.962	116.335	
resultaat na bestemming	10.252	8.922	
Totaal eigen ver moge n	137.674	152.800	
voorziening uit eigen middelen	52.774	26.776	
voorzieningen middelen derden	879	670	
Totaal voorz ieninge n	53.653	27.446	
waarborgsommen	5	5	
Totaal vaste schulden rentetypische loopt ijd > of ge lijk 1 jaar	5	5	
Totaal vaste passiva	191.332	180.251	
vlotte nde pass iva			
kasgeldleningen	110.000	95.000	
overige schulden	10.485	10.913	
rek. courantverhoudingen met niet financiële instellingen	8.900	10.033	
Totaal netto o vl ottende schu lden rentetypische lo opt ijd <1 jr	129.385	115.946	
nog te betalen bedragen	22.547	25.435	
vooruitontvangen doeluitkeringen van overheden	93.250	112.772	
Totaal over lop ende pass iva	115.797	138.207	
Totaal vlotte nde pass iva	245.182	254.153	
Totaal genera al	436.514	434.404	
Conform de verslaggevingsvoorschriften wordt de waarde van de door de provincie verstrekte borg- en garantstellingen hier vermeld: € 307 mln			

Waarderingsgrondslagen

Algemene grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 126 Provinciewet, waarin door Provinciale Staten op 4 november 2016 de uitgangspunten voor het financiële beleid alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Waardering van passiva en activa alsmede de bepaling van het resultaat vinden in principe plaats op basis van historische kosten. Activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid. Baten en lasten worden daarbij verantwoord tot hun brutobedrag. De waarderingsgrondslagen per balansonderdeel worden hieronder toegelicht.

Bij de resultaatbepaling is geen rekening gehouden met heffing vennootschapsbelasting omdat de provincie, hoewel nog geen definitief akkoord hierover is bereikt met de belastingdienst, dat niet aannemelijk acht.

Vaste activa

Activa die bedoeld zijn om de uitoefening van de werkzaamheid van de provincie duurzaam te dienen.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn fysiek aanwezige activa. Heet BBV kent de volgende soorten materiële vast activa:

- Investerings met een economisch nut;
- Investerings met een economisch nut, waardoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven;
- Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Investerings hebben een economisch nut indien ze handelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Alle investerings met een economisch nut worden geactiveerd.

Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut worden geactiveerd en over de gebruiksduur afgeschreven.

Alle materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten) of vervaardigingsprijs (de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige directe kosten, verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

Ten aanzien van investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut geldt tot aan investeringsdatum 31 december 2016 dat eventuele bijdragen uit de reserves in mindering zijn gebracht op deze investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

De op de oorspronkelijke verkrijging- of vervaardigingsprijs toegepaste jaarlijkse afschrijvingen corresponderen met een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur (kortste van de geschatte economische levensduur of technische gebruiksduur) van de geactiveerde objecten en voorzieningen.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn opgenomen in de financiële verordening zoals laatstelijk vastgesteld door Provinciale Staten in haar vergadering d.d. 4 november 2016. De afschrijvingen worden berekend volgens de lineaire methode. Afschrijvingen geschieden daarnaast onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar. Op gronden wordt niet afgeschreven, tenzij de grond deel uitmaakt van een investering in

de openbare ruimte met maatschappelijk nut. Eventuele boekwinsten bij inruil of afstoting van een kapitaalgoed zijn als incidentele bate in de jaarrekening verwerkt.

Duurzame waardevermindering van vaste activa

Afwaardering van bedrijfseconomisch vastgoed vindt plaats indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde. Lagere taxatiewaarden dan de boekwaarden van onroerende zaken zijn hierbij als duurzame waardedaling in aanmerking genomen. Afwaardering van maatschappelijk vastgoed vindt plaats indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde en er ten opzichte van de huidige functie geen (bestuurlijke) intentie is voor duurzame exploitatie.

Buitengebruik gestelde vaste activa

Indien een vast actief buiten gebruik is gesteld, heeft op het moment van buitengebruikstelling een afwaardering van de boekwaarde plaatsgevonden naar de lagere restwaarde.

Afschrijvingen

Investerings met economisch nut of investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut, worden lineair afgeschreven in maximaal:

Woonruimten	30 jaar
Bedrijfsgebouwen	30 jaar
Grond-, weg en waterbouwkundige werken	30 jaar
Vervoermiddelen	5-10 jaar
Schepen	30 jaar
Machines, apparaten en installaties	5-10 jaar
overige materiële vaste activa	5 jaar

Erfpacht

In erfpacht uitgegeven gronden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, waarbij de uitgifteprijs van eerste uitgifte geldt als verkrijgingsprijs. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

Financiële vaste activa

Het BBV kent de volgende soorten financiële vaste activa:

- Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen;
- Leningen aan openbare lichamen, woningbouwcorporaties, deelnemingen en overige verbonden partijen;
- Overige langlopende leningen
- Uiteenzettingen in 's Rijksschatkist met rente typische looptijd van één jaar of langer;
- Overige uitzettingen met een rent typische looptijd van één jaar of langer.

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten), de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht. Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de marktwaarde van de aandelen daalt tot onder de verkrijgingsprijs, vindt afwaardering naar deze lagere marktwaarde plaats.

De onder vaste activa in de balans opgenomen financiële vaste activa worden tegen kostprijs dan wel duurzame lagere waarde gewaardeerd.

Onder de financiële vaste activa zijn deelnemingen en geldleningen opgenomen.

Vlottende activa

Onderhand en werk waaronder bouwgronden in exploitatie

Onderhanden werk waaronder bouwgronden in exploitatie worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de opbrengst wegens verkopen. Indien de boekwaarde de marktwaarde van de grond overschrijdt, wordt een voorziening voor het verwachte negatieve resultaat gevormd.

Gereed product en handelsgoederen

Gereed product en handelsgoederen worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien de marktwaarde lager is dan de verkrijgings- of vervaardigingsprijs worden het gereed product en handelsgoederen tegen deze lagere marktwaarde gewaardeerd.

Uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar

De uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

Overlopende activa

De overlopende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Vaste passiva

Eigen vermogen

Onder het eigen vermogen zijn de algemene reserve en de bestemmingsreserves opgenomen. Voor de algemene reserve kan het provinciaal bestuur nog een nadere bestemming bepalen. Bestemmingsreserves (waaronder dekkingsreserves) zijn reserves waaraan Provinciale Staten al een bestemming hebben gegeven. Op grond van het beleidsuitgangspunt dat de noodzaak van handhaving van de overige reserves jaarlijks wordt herzien zijn in 2017 geen zaken van belang.

Reserves

In het BBV worden reserves omschreven als vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en die vanuit bedrijfseconomisch oogpunt vrij te besteden zijn. De vaststelling van de noodzakelijke omvang van de reserves is een zaak van Provinciale State. Daarom worden reserves ook wel onderverdeeld in algemene en bestemmingsreserves. Zodra de PS aan een reserve een bepaalde bestemming hebben gegeven, is er sprake van een bestemmingsreserve. Om die reden kunnen bestemmingsreserves naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand kennen. Heeft een reserve geen bestemming dan wordt het een algemene reserve genoemd.

Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen (schulden) van de Provincie. Om die reden kunnen voorzieningen naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand kennen. Voorzieningen worden in principe gewaardeerd op de contante waarde van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De voorzieningen Thermphos en Waterbeheer zijn gewaardeerd op het nominale bedrag. De uitgangspunten die zijn gehanteerd voor de bepaling van de voorziening zijn toegelicht in de toelichting op de balanspost voorzieningen op pagina 182.

Voorzieningen worden gevormd wegens:

- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.
- Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
- Bijdragen (spaarcomponent) aan toekomstige vervangingsinvesteringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing wordt geheven.
- Middelen verkregen van derden, die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen verkregen van Europese en Nederlandse overheidslichamen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie aan een reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendungen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Aan voorzieningen ter egalisatie van (onderhouds)lasten van kapitaalgoederen over meerdere begrotingsjaren ligt een actueel (beheer)plan ten grondslag. Uitgevoerd achterstallig onderhoud is daarbij ten laste van de exploitatie verantwoord. Deze lasten zijn niet ten laste van de gevormde voorziening gebracht.

Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Voor het bepalen van het "jaarlijks vergelijkbaar volume" is een tijdsperiode van vier jaar gehanteerd.

Rentetoevoegingen aan voorzieningen zijn niet toegestaan.

Vaste schulden, met een rente type die looptijd langer dan één jaar

De vaste schulden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde (hoofdsom) verminderd met het totaal van de gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rent type die looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

Netto-vlottende schuld met een rent type die looptijd korter dan één jaar

De netto-vlottende schulden met een rent type die looptijd korter dan één jaar zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Exploitatie

- Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate opgenomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.
- Personeelslasten worden in toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen dan wel schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals verlofaanspraken en dergelijke.
- Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (reorganisaties) dient wel een verplichting gevormd te worden. Op grond van het bovenstaande zijn voorzieningen getroffen voor de wachtgeld van oud-PSD-ers en in het kader van de Non-Activiteitsregeling 57+.
- Het gerealiseerde resultaat wordt opgenomen bij of onttrokken uit het eigen vermogen.
- Op basis van het resultaat kan door het college van Gedeputeerde Staten een voorstel gedaan voor dekking bij een nadelig saldo of besteding bij een voordelig saldo.

Motorrijtuigenbelasting

In de jaarrekening is een bate opgenomen aan opcenten motorrijtuigenbelasting. Reeds meerdere malen in het verleden zijn discussies ontstaan met het ministerie van Financiën omtrent de juistheid en volledigheid van het aandeel van de provincies in de opbrengst motorrijtuigenbelasting. De belastingdienst verstrekt inzake de afgedragen gelden geen specifieke accountantsverklaring ten behoeve van de Provincies. De rechtmatigheid en volledigheid van deze opbrengst kan daarom niet worden vastgesteld.

Toelichting bij de balans

Vaste activa

Investerings met een economisch nut

(bedragen in miljoenen €)							
	gronden en terreinen	Bedrijfs gebouwen	Grond, weg en waterbouw kundige werken	Vervoer middelen	machines apparaten installaties	gronden in erfpacht	Totaal
Stand per 01-01-2017	0,1	10,8	4,3	15,2	0,1	12,7	43,2
Investerings in 2017	-	-	-	-	-	1,1	1,1
Afschrijvingen in 2017	-	0,5	0,3	0,8	0,1	-	1,7
Boekwaarde 31-12-2017	0,1	10,3	4,0	14,4	-	13,8	42,6

In 2017 is voor een bedrag van € 2,0 miljoen geïnvesteerd in de Marinierskazerne Vlissingen. Een bijdrage van de gemeente Vlissingen ad € 1 miljoen is op deze investering in mindering gebracht.

Investerings openbare ruimte met een maatschappelijk nut

(bedragen in miljoenen €)						
Grond, weg en waterbouwkundige werken						
	Sluiskil- tunnel	Sloeweg	Sloeweg fase II	Tractaat- weg	Overig	Totaal
Stand per 01-01-2017	78,9	23,3	-	-	-	102,2
Investerings in 2017	-	1,4	2,1	15,7	4,2	23,4
Afschrijving in 2017	9,8	0,9	-	-	-	10,7
Bijdrage derden investering	-	-	-	15,7	3,9	19,6
Boekwaarde 31-12-2017	69,1	23,8	2,1	-	0,3	95,3

In 2017 is voor de aanleg van de N62 Sloeweg € 1,4 miljoen aan lasten geactiveerd. De nog te ontvangen bijdrage van € 10 miljoen van Vlaanderen en de € 5 miljoen van Rijk worden zodra deze zijn ontvangen in mindering gebracht op het geactiveerde deel van de N62 Sloeweg.

In 2017 is voor de aanleg van de N62 Sloeweg € 2,1 aan lasten geactiveerd.

In 2017 is voor de aanleg van de N62 Tractaatweg € 15,7 miljoen aan lasten geactiveerd. Op de geactiveerde lasten is de Rijksbijdrage (BDU) in mindering gebracht waardoor de boekwaarde per 31 december nihil bedraagt.

In 2017 zijn de lasten van de aanleg van de N286 Landbouwrout, de N673 Zanddijk, de N290 Othene, de N652 Recreatieverdeelweg, investering Oude Rijksweg, de N258 reconstructie Absdaalseweg, N665 fietspad Lewedorp – Arnemuider, de N662 Ritthemsestraat en de fietsvoorziening Oud-Vossemeer voor een bedrag van € 4,2 miljoen geactiveerd. Op deze investeringen is de Rijksbijdrage (BDU) in mindering gebracht.

Financiële vaste activa

(bedragen in miljoenen €)				
	Kapitaal verstrekkingen aan deelnemingen	overige langlopende leningen	overige uitzettingen > 1 jaar	Totaal
Stand per 01-01-2017	125,9	3,5	4,4	133,8
Mutaties in 2017	-	-	-	-
Aflossing in 2017	-	1,2	1,1	2,3
Boekwaarde 31-12-2017	125,9	2,3	3,3	131,5

De belangrijkste kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen zijn:

DELTA N.V. (€ 568.000)

Van DELTA N.V. zijn alleen de in 1985 verkregen aandelen in het kader van de herstructurering op nominale waarde gewaardeerd. De overige aandelen van DELTA N.V. zijn op nihil gewaardeerd. De Provincie Zeeland is voor 50% aandeelhouder van DELTA N.V. DELTA N.V. is een ongesplitst energiebedrijf. Er kan van worden uitgegaan dat bovenstaande waardering van de aandelen DELTA N.V. niet de reële waarde weergeeft. Er is hier sprake van een stille reserve.

NV Westerscheldetunnel (€ 125.257.000)

In 1998 is de NV Westerscheldetunnel opgericht. De Provincie heeft hiervan sinds medio 2009 het 100% eigendom.

NV Economische Impuls Zeeland (€ 99.000)

In juli 2007 is de NV Impuls opgericht en is een gezamenlijk initiatief van gemeenten, bedrijfsleven, onderwijs en de Provincie Zeeland. Impuls is voor de provincie een belangrijke partner bij het ontwikkelen en stimuleren van de Zeeuwse economie.

Overige langlopende leningen

Op de duurzaamheidslening van het Provinciaal Stimuleringsfonds is in 2017 € 152.000 afgelost. De lening aan het Rooseveltfonds van € 1 miljoen is in 2017 in zijn geheel afgelost

Overige uitzettingen groter dan één jaar

De Overige uitzettingen groter dan één jaar betreft een belegging bij Fortis bank N.V., met een oorspronkelijke hoofdsom van € 36,4 miljoen. De looptijd van deze belegging is van 2-11-2006 t/m 1-12-2028. In 2017 is € 1,1 miljoen afgelost op deze lening.

Vlottende Activa

Voorraden

Onderhanden werk, bouwgronden in exploitatie

De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs. Deze prijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging zijn toegerekend (grondkosten, bouwkosten) alsmede een rente van 2,53% (2017). De nog te realiseren verkoopopbrengsten worden op de vervaardigingskosten in mindering gebracht. Verlies wordt genomen zodra deze uit de exploitatie blijkt. De verliezen zijn berekend op nominale waarde.

Voor de provincie betreft het alleen de voorbereidingskosten en gronden voor het project Waterdunen onderdeel rode grond.

	Boekwaarde 01-01-2017	toe- voegingen	Boekwaarde 31-12-2017	Nog te maken kosten	Opbreng- sten	Tekort	Verlies voorziening NCW	resultaat
Waterdunen rode gronden	10.867	489	11.356	1.863	10.800	2.419	2.419	-

De nog te maken kosten betreffen de laatste kosten voor aanleg en inrichting en zijn gebaseerd op de laatste projectramingen. De nog te realiseren opbrengst betreft de verkoop van de grond aan een marktpartij conform een reeds eerder aangegane overeenkomst.

De gronden aangeschaft voor het project Perkpolder zijn in 2017 geheel overgedragen aan Perkpolder Beheer BV voor een bedrag van € 11,8 miljoen en komen daardoor op de balans niet meer tot uiting.

Gereed product- en handelsgoederen

Onder deze voorraden is de waarde van gronden opgenomen die nog geen definitieve bestemming hebben, maar ingezet worden om projecten te realiseren.

Grondbank Zeeland

De (ruil)gronden maken onderdeel uit van de Grondbank Zeeland. Voor de grondbank Zeeland zijn in 2017 gronden verkocht en aangekocht. De omvang van de grondbank is 956 hectare. Daarnaast is er nog 368 hectare ruilgrond in bezit voor landbouw flankerend beleid. Deze gronden maken geen onderdeel uit van de grondbank Zeeland, maar hangen samen met het Natuurpakket Westerschelde. De ruilgronden worden aangewend met de intentie om deze op korte termijn weer te verkopen of te ruilen.

NPW en EHS

Vanuit het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) zijn middelen aangewend om gronden te verwerven voor het Natuurpakket Westerschelde (NPW, 3e verdieping), daarnaast zijn er gronden door het Rijk beschikbaar gesteld voor de aanleg van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Doordat de verwervingen in het kader van de realisatie van EHS en het NPW zijn gefinancierd met rijksmiddelen is de boekwaarde voor deze gronden per saldo nihil.

Grondbank landbouw flankerend beleid

De gronden voor het landbouw flankerend beleid worden gefinancierd uit een krediet van het Groenfonds. De baten en lasten van deze financiering komen volledig ten gunste of ten laste van het Natuurpakket Westerschelde (NPW). Winst- en verlies bij grondtransacties komen ook ten gunste of ten laste van NPW.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Vorderingen op openbare lichamen

De vorderingen op openbare lichamen van € 17,5 miljoen bevat, naast een aantal vorderingen op gemeenten, ook de vordering van € 15,9 miljoen in verband met de te compenseren BTW (compensatiefonds) uit 2017 en een vordering op de belastingdienst van € 3,3 miljoen zijnde de opcenten van december 2017 die in januari 2018 ontvangen zijn.

Overige vorderingen

Er staat per saldo een bedrag van € 2,2 miljoen open voor overige vorderingen, inclusief voorziening dubieuze debiteuren van € 0,15 miljoen.

Bij het opmaken van de balans en de toelichting per 22 maart € 1,5 miljoen nog niet geïnd van deze debiteuren.

Buiten 's Rijks schatkist aangehouden

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
Verslagjaar					
(1)	Drempelbedrag	1851,945			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.375	1.346	1.487	1.804
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	477	506	365	48
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
Verslagjaar					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	246.926			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	246.926			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	1851,945			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	123.756	122.505	136.798	165.933
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.375	1.346	1.487	1.804

Overlopende activa

Nog te ontvangen bedrag en

	Boekwaarde december 2017	Boekwaarde 31 december 2016
Europese overheidslichamen	0,34	0,19
Rijksoverheden	0,77	0,77
Overige Nederlandse overheidslichamen	0,88	0,47
Overig	1,65	0,13
Totaal	3,64	1,56

Vooruit betalingen

Er is voor een bedrag van € 7,9 miljoen vooruitbetaald op 31 december. Dit betreft onder andere vooruitbetaalde bedragen voor leveringen en diensten in 2018 en met name het voorschot van ca € 4,6 mln. aan de Tractaatweg BV. Daarnaast is door verbeterde toerekening van subsidie lasten een bedrag van € 1,6 als vooruitbetaald verantwoord omdat de lasten in 2018 verantwoord dienen te worden.

Liquide Middelen

Op 31 december is er in totaliteit € 74,4 miljoen aan liquide middelen.

€ 66,0 miljoen staat daarvan op de rekening couranten van het Groenfonds. Deze rekeningen hebben een bestemmingsverplichting.

Specificatie beleggingen en betaalrekeningen per 31 december 2017		
BNG	€ 8,4	Miljoen
Groenfondsrekeningen	€ 66,0	Miljoen

Vaste Passiva

Eigen vermogen

Een reserve is een vermogensbestanddeel dat als eigen vermogen is aan te merken. Reserves zijn vrij te besteden, tenzij de politiek aan een reserve een bestemming heeft gegeven. De bevoegdheid om te beschikken over de reserves ligt bij de Provinciale Staten.

De mutaties van de reserves in 2017 staan in onderstaand verloop overzicht (in miljoenen). Voor de detail mutaties zie Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva.

Eigen vermogen	Algemene reserve	Bestemmings reserves	Bestemmingsreserves dekking kapitaals lasten	Totaal
Stand per 01-01-2017	27,5	100,0	16,3	143,8
Vermeerderingen 2017 in verband met rekening resultaat 2016	0,5	-	-	0,5
Vermeerderingen 2017	21,0	62,3	-	83,3
Verminderings 2017	44,5	54,9	0,8	100,2
Saldo 31-12-2017	4,5	107,4	15,5	127,4

Algemene Reserve

In de algemene reserve wordt al het vermogen verantwoord waaraan nog geen bestemming is gegeven. In deze stand zijn nog niet de mutaties verwerkt die voortkomen uit de bestemming rekeningresultaat 2017. Het saldo van de jaarrekening zal nog worden toegevoegd. De algemene reserve kan gebruikt worden om risico's op korte termijn af te dekken. De algemene reserve maakt onderdeel uit van de weerstandscapaciteit. Het saldo van de algemene reserve bedraagt € 4,5 miljoen.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserve Westerscheldetunnel

In het kader van de investeringen in de Sluiskiltunnel is, uit de voor de aanleg van de tunnel beschikbaar gestelde middelen, een bestemmingsreserve gevormd. In eerste instantie werden de investeringen in de Sluiskiltunnel rechtstreeks onttrokken aan deze reserve. In een later stadium (per 1 januari 2014) is besloten de investeringen in de tunnel niet langer rechtstreeks te onttrekken aan de reserve maar deze te activeren op de balans en deze in 10 jaar (bij gereedkomen van de tunnel) af te schrijven.

Aan de reserve wordt jaarlijks het ontvangen dividend van de NV Westerscheldetunnel toegevoegd. De onttrekkingen aan de bestemmingsreserve bestaan uit de afschrijvings- en rentelasten en de onderhouds- en verzekeringslasten van de Sluiskiltunnel.

Bestemming reserve meerjarige projecten

Op basis van besluitvorming in het kader van overhevelen budgetten zijn in het verleden toevoegingen en onttrekkingen opgenomen in het saldo van de algemene reserve. Om de presentatie en rubricering van deze toevoegingen en onttrekkingen te verbeteren is met de zomernota 2015 de bestemmingsreserve meerjarige projecten gevormd. Het overhevelen van budgetten geschiedt nu door het onttrekken en toevoegen aan de bestemmingsreserve meerjarige projecten, zodat een juist beeld blijft bestaan over het beschikbare saldo van de algemene reserve.

Bestemming reserve incidentele doelstellingen 2015-2019

In de bestemmingsreserve Incidentele doelstellingen 2015-2019 worden de financiële middelen voor de concreet geformuleerde ambities uit het coalitieakkoord gereserveerd. Deze reserve is gevormd door de besluitvorming in de zomernota 2015.

Bestemming reserve afwikkeling ILG

In 2014 is vanuit het positieve rekeningresultaat een bestemmingsreserve voor de afwikkeling van de regeling Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) gevormd. Jaarlijks worden aan deze bestemmingsreserve de lasten van de afwikkeling van de vooruitontvangen ILG-gelden gebracht.

Bestemming reserve natuur

Bij de bestemming van het rekeningsaldo 2015 is een bestemmingsreserve natuur gevormd. Deze bestemmingsreserve wordt gevoed door transacties waarop de afspraken uit het Natuurakkoord en de Bestuursovereenkomst Grond (december 2013) van toepassing zijn. Om invulling aan de afspraken te kunnen geven is het nodig om het resultaat van deze transacties te reserveren en deze verwerkingwijze te blijven hanteren tot alle hectares volledig zijn verkocht / geruimd tot uiterlijk 2027.

Bestemming reserve Mariniers kazern e

In 2016 is de bestemmingsreserve Marinierskazerne gevormd. Deze bestemmingsreserve wordt gevoed door de vrijgevallen afschrijvingslasten op de gronden van de Marinierskazerne zodat na 30 jaar voldoende middelen beschikbaar zijn om de gevolgen van de herziening van de afgesloten erfpachtovereenkomst met het Rijk te dekken.

Bestemming reserve Zeeland in stroomversnelling

In december 2017 is de bestemmingsreserve Zeeland in stroomversnelling gevormd om het investeringsprogramma "Zeeland in stroomversnelling" uit te voeren.

Bestemming reserve investering agenda

In de voorjaarsnota 2016 is besloten om een bestemmingsreserve te vormen om ruimte te maken voor een aantal grotere investeringen die voor Zeeland nodig zijn. Het realiseren van voldoende investeringsruimte is nodig om (co)financiering te kunnen leveren voor grootse kansen die zich voordoen, ook als we nog niet precies weten hoe groot de provinciale moet zijn en wat de bijdrage van anderen is.

Bestemming reserve dekking kapitaallasten

Vanuit het BBV dienen investeringen in economische activa geactiveerd te worden en dient de afschrijvingslast jaarlijks in de exploitatierekening geboekt te worden. Het provinciaal beleid is erop gericht zo weinig mogelijk structureel beslag op middelen te leggen. Om deze afschrijvingslasten direct te dekken op het moment van besluit tot investering, is in het jaar van besluit een dekkingsreserve gevormd van gelijke omvang als het investeringskrediet. Op deze manier wordt de budgettaire ruimte in de toekomst niet belast. Er zijn dekkingsreserves gevormd voor onderstaande investeringen.

Verbouwing Zeeuws Museum

De verbouwing van het Zeeuws Museum is in 2007 afgerond (zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00037).

Gistpoortgebouw

De verbouwing van het Gistpoortgebouw is in 2009 afgerond (zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00036).

Pand Schuytvlot

De verbouwing van het pand Schuytvlot is in 2010 afgerond (zie de staat van reserves en voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00038).

Wegsteunpunt Mauritsfort

Vanwege de wegenoverdracht is in 2008 deze dekkingsreserve gevormd (zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00048).

Fast Ferry aanlandingsvoorziening en

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding is voor de investering van de Fast Ferry gebouwen/terrein een dekkingsreserve gevormd uit de WOV reserve (zie de Staat van reserves en voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00001).

Fast Ferry gebouwen en terreinen

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding (WOV) is voor de investering in de Fast Ferry gebouwen/terrein een dekkingsreserve gevormd uit het surplus van de WOV reserve (zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 000002).

Wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke

In verband met de verwachte investering van een nieuw te bouwen wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke / Eindewege is een bestemmingsreserve gevormd.

Bestemmingsreserve Sloeweg fase 2

In 2016 is de bestemmingsreserve Sloeweg fase 2 gevormd, voor de aanleg van de stervariant. De reserve zou de komende jaren gevoed worden tot een maximum van € 15,9 mln. In 2017 is besloten deze reserve in te zetten als dekking voor de Thermphos sanering. De afschrijvingslasten van de Sloeweg zijn vanaf 2019 opgenomen in de meerjarenraming.

Gebouw G

Voor de verbouwing van gebouw G is een bestemmingsreserve gevormd ter dekking van de kapitaalslasten (zie de Staat van reserves en voorzieningen en overlopende passiva, activiteit 00075).

Het resultaat

Het resultaat vóór bestemming over het jaar 2017 is € 10,3 miljoen (voordelig). Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten schrijft voor dat alle mutaties in de reserves buiten beschouwing blijven bij het bepalen van het resultaat. Rekening houdend met de mutaties op de reserves van per saldo € 2,6 miljoen negatief, is er een gerealiseerd resultaat van € 12,9 miljoen (voordelig).

Voorzieningen

Het kenmerkende van een voorziening is dat de omvang van een voorziening altijd even groot moet zijn als de verplichting of het risico.

Voor de bepaling van de hoogte van de voorzieningen worden de voorzieningen uit eigen middelen jaarlijks doorgerekend en eventueel middels een dotatie of onttrekking aangepast via de exploitatie.

Onderstaand volgt een verloop overzicht van de voorzieningen in 2017 (in miljoenen). Voor de detail mutaties zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva.

Voorzieningen	
Stand per 01-01-2017	€ 27,45
Vermeerderingen 2017	€ 34,89
Aanwendungen 2017	€ 8,06
Vrijval 2017	€ 0,63
Stand per 31-12-2017	€ 53,65

Voorzienin g con form artikel 44 lid 1a BBV:

Op balans bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;

Voorzienin g wachtg elden PSD

Jaarlijks wordt de voorziening wachtgelden ex-PSD-ers doorgerekend. Uitgangspunten hierbij zijn de sterfte-index, indexeringen, rekenrente en de verwachte neveninkomsten. Uiteraard blijven de rechten steeds gebaseerd op de opheffingsdatum PSD van 18 maart 2003.

Per 1 januari 2017 bedroeg de stand van de voorziening € 5,39 miljoen. In 2017 is er € 1,49 miljoen aangewend, € 0,57 miljoen toegevoegd en zijn geen middelen vrijgevallen. De stand per 31 december 2017 komt daarmee uit op € 4,48 miljoen.

Voorzienin g Non-activ itei tsregeling

Er is besloten om in het kader van de organisatieontwikkeling een Non-activiteitsregeling 2013 (NAR) in te stellen voor werknemers die op 1 januari 2013 ouder zijn dan 57 jaar. Voor de kosten van niet actief personeel in de komende jaren is een voorziening gevormd.

De hoogte van deze voorziening is bepaald door uit te gaan van de basisgegevens van alle deelnemers en deze te waarderen tegen de netto contante waarde inclusief de fiscale consequenties van de regeling. De salarisbetalingen worden jaarlijks onttrokken aan de voorziening en om de voorziening op peil te houden wordt er jaarlijks rente toegevoegd aan de voorziening met dezelfde uitgangspunten als bij de voorziening wachtgelden PSD.

Per 1 januari 2017 bedroeg de stand van de voorziening € 15,60 miljoen.

In 2017 is er € 6,55 miljoen aangewend, € 0,29 miljoen toegevoegd (inclusief rente) en is € 0,44 miljoen vrijgevallen. De stand per 31 december 2017 komt hiermee uit op € 8,91 miljoen.

In deze voorziening is ultimo 2017 een bedrag opgenomen van € 100.000 voor de kosten van outplacementtrajecten van medewerkers.

Voorzienin g waardeov erdracht pens ioen p olit ike amtsd ragers

Voor de wachtgeld- en pensioenverplichtingen aan oud-leden Gedeputeerde Staten en hun echtgenotes en kinderen, is in 2013 een voorziening aangelegd.

Eventuele afkoopsommen van voormalige bestuurders die verschuldigd zijn bij de overdracht van de pensioenafspraken naar pensioenfondsen of andere overheden, worden ten laste van deze voorziening gebracht. Per 1 januari bedroeg de stand van de voorziening € 1,47 miljoen. In 2017 is er € 0,063 miljoen toegevoegd en € 0,19 miljoen vrijgevallen. De stand per 31 december 2017 komt hiermee uit op € 1,35 miljoen.

Voorzienin g Thermph os

Uitgangspunten

De voorziening Thermphos is gevormd voor ons contractuele aandeel in de verwachte toekomstige uitgaven die samenhangen met de uitvoering van de sanering van het voormalig Thermphos terrein. De voorziening is nominaal gewaardeerd. Het doel van het saneringsproject is het terrein zodanig te saneren dat het zonder verdere restricties weer beschikbaar komt voor industriële doeleinden (categorie 5) zoals beschreven in het op 31 maart 2017 door van Citters Beheer B.V. (VCB) opgestelde Plan van Aanpak 'Sanering voormalig Thermphos terrein'.

Het taakstellend budget van € 129,5 miljoen voor de totaal verwachte saneringskosten is ontleend aan het op 31 maart 2017 door Van Citters Beheer B.V. opgestelde en door Fakton op 19 juni 2017 gevalideerde 'Plan van Aanpak Sanering voormalig Thermphos terrein' en kent de volgende deelprojecten:

- Fosfor veiligstellen
- Reststoffen
- Ontvlechting en sloop van installaties en gebouwen
- Bodemsanering

Het taakstellend budget is als volgt opgebouwd:

- a) een Uitvoeringsbudget van € 111,7 miljoen; dit Uitvoeringsbudget is inclusief een reservering voor indexering (€ 5,2 miljoen); en
- b) een Risicoreserve van € 17,8 miljoen.

In opvolging van het advies van de commissie Samsom van augustus 2017 ("Saneren doe je samen") hebben het Rijk, Provincie Zeeland en N.V. Zeeland Seaports (Financierende partijen) nadere afspraken gemaakt over de financiering en uitvoering van de sanering van het Thermphos terrein. Hiertoe hebben partijen in december 2017 een Financieringsovereenkomst gesloten waarin afspraken zijn vastgelegd over ieders financiële bijdrage in de totaal verwachte saneringskosten, welke gerelateerd is aan het taakstellende budget van € 129,5 miljoen.

De Financieringsovereenkomst treedt in werking onder de opschortende voorwaarde dat deze wordt goedgekeurd door de aandeelhoudersvergadering van Zeeland Seaports. Aan deze opschortende voorwaarden is per heden nog niet in formele zin voldaan.

Tevens is in de Financieringsovereenkomst vastgelegd dat de afspraken worden gemaakt onder het voorbehoud dat het Staatssteunrechtelijke kader de afspraken niet in de weg staat. Per heden is dit voorbehoud eveneens nog niet weggenomen. Wel is door de financierende partijen, ZSBB (als 100% aandeelhouder in Van Citters Beheer B.V.) en VCB in 2018 de Samenwerkingsovereenkomst (SOK) ondertekend waarin de afspraken die in de Financieringsovereenkomst zijn opgenomen nader zijn uitgewerkt.

Het doel van de SOK is om de financiering van de volledige en integrale realisatie van het Project zeker te stellen en de betrokkenheid van Partijen vast te leggen met bindende afspraken over:

- De financiële bijdrage van de Financierende partijen aan VCB ter realisatie van het Project.
- De uitvoering van de sanering van het voormalige Thermphos terrein.
- De samenwerkingsvorm die Partijen kiezen en de rollen die Partijen hierbij hebben ter realisatie van het Project.

In de SOK is onder meer opgenomen dat indien het budget van € 129,5 miljoen niet toereikend is voor de uitvoering van het project, de Financierende partijen aanvullend budget beschikbaar stellen, na doorlopen van de besluitvormingstrajecten via Provinciale Staten, Tweede Kamer en aandeelhoudersvergadering. Aanvullend budget wordt alleen ter beschikking gesteld als er een actueel en voldoende accuraat beeld is van de totale nog extra benodigde middelen voor de uitvoering van het project en er geen andere maatregelen mogelijk zijn het project binnen het taakstellend budget uit te voeren. De financierende partijen zijn contractueel verplicht om op dat moment elk 1/3 van deze extra benodigde middelen bij te dragen.

Per 18 april 2018 is de SOK door alle partijen rechtsgeldig ondertekend. De SOK treedt in werking onder de opschortende voorwaarde dat deze - voor zover goedkeuring vereist is - wordt goedgekeurd door de aandeelhoudersvergadering van Zeeland Seaports. Aan deze opschortende voorwaarden is per heden nog niet in formele zin voldaan.

Voor de uitvoering van het Saneringsproject (inclusief die voor de Project- en beheersorganisatie) ontvangt VCB overeenkomstig de afspraken zoals vastgelegd in de Financiële overeenkomst en de Samenwerkingsovereenkomst financiële bijdragen van de Financierende partijen. Netto opbrengsten die uit de Saneringswerkzaamheden voortkomen worden conform de contractuele afspraken toegevoegd aan de voor het saneringsproject beschikbare middelen.

Ingevolge een uitspraak van de commissie BBV hebben wij in de jaarrekening 2016 geen voorziening getroffen voor onze bijdrage in de beheerkosten. Als gevolg van de ondertekening van de Financiële

overeenkomst is in 2017 een nieuwe situatie ontstaan. Er is daardoor geen sprake meer van 'garantstelling' van deze beheerkosten, maar van een financiële verplichting. Wij drukken onze verplichting voor deze totale sanering in de jaarrekening 2017 uit door het vormen van een verliesvoorziening.

Provinciale Staten hebben op 26 september 2014 ingestemd met het voorstel om voor de kosten van de sanerings-BV de voorziening Thermphos in te stellen. In 2017 hebben wij een bedrag van € 33,8 miljoen toegevoegd aan deze voorziening, waardoor eind 2017 de voorziening € 38,0 miljoen bedraagt. Deze stand is gebaseerd op ons contractuele aandeel in het taakstellende budget van € 129,5 miljoen en komt overeen met de laatste informatie vanuit VCB, welke nu onze beste schatting betreft van de nog te realiseren saneringsuitgaven. De saneringsuitgaven betreffen de totale kosten, inclusief directievoering, projectorganisatie en het veilig beheer van terrein en installaties. Opbrengsten die met de sanering samenhangen (zoals verkoop van afval- en reststoffen) worden op de nog te realiseren saneringsuitgaven in mindering gebracht.

Schattingsonzekerheid

Als gevolg van de uniciteit en complexiteit van het saneringsproject is de financiële inschatting van de te maken kosten inherent aan een verhoogd schattingsrisico onderhevig. In paragraaf 2.2 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van ons jaarverslag onderkennen we dit risico. Hoewel op een zorgvuldige wijze invulling aan deze risico's is gegeven door onder andere het opnemen van een risicoreservering, valt niet uit te sluiten dat de gerealiseerde kosten significant afwijken van de geraamde kosten.

In aanvulling op de algemene schattingsonzekerheid, inherent aan de uniciteit en complexiteit van het saneringsproject, brengen wij de volgende meer specifieke onzekerheden onder uw aandacht:

In de SOK is onder meer opgenomen dat jaarlijks in januari-februari een Audit wordt uitgevoerd. Dit betreft een jaarlijkse toets uitgevoerd door een onafhankelijke partij en/of deskundigenteam op de nadere uitwerkingen van de deelprojecten uit het Plan van Aanpak zoals opgesteld door VCB. Deze audit zal geactualiseerde informatie opleveren over de inschatting van de resterende kosten die voor het project benodigd zijn en zal voor het eerst in 2019 worden uitgevoerd.

De omvang van de benodigde bodemsanering is gebaseerd op eerder uitgevoerde inventarisaties van circa 10 jaar geleden. Hieruit is het beeld gekomen dat ongeveer 25% van de bodem van het terrein gesaneerd moet worden. In de raming is het uitgangspunt genomen: een sanering tot 20 cm onder maaiveld. De scope van de bodemsanering is dat voor het gehele terrein bedrijven met industriële categorie 5 zich kunnen vestigen. Gezien de beperkt beschikbare informatie zal de omvang van de bodemsanering in het verdere proces dienen te blijken.

Het deelproject 3 - Ontvlechting en sloop van installaties en gebouwen - behelst de sloop van circa 56 locaties. De raming van de netto-kosten (sloopkosten minus opbrengsten rest- en afvalstoffen) is gebaseerd op modelmatige aannames van de mate van vervuiling, werkmethodes voor reiniging van radioactieve bronnen, de sanering van de asbest en opbrengsten restafval. De schattingsonzekerheid hierbij betreft zowel de kosten van de sloop per locatie, de hoeveelheid aan asbest als de verwachte opbrengst uit verkoop van rest en afvalstoffen.

Bij de uitvoering van onderzoek naar asbesttoepassingen is gebleken dat er nog veel verborgen asbest aanwezig is. Omdat de werkelijke omvang kan pas worden vastgesteld bij het openen van installatiedelen, dient dit als groot risico te worden gezien. Beheersing kan hooguit gevonden worden in een efficiënte saneringswijze.

Vanwege de bepalingen uit de huidige beëindigingsvergunning kan in het saneringsproces op dit moment niet beschikt worden over de meest effectieve reinigingsmethode voor het verwijderen van radioactieve besmetting op installaties en gebouwen, die mede afhankelijk is van de mate van besmetting en daarmee een directe relatie heeft op de afvoerkosten voor het materiaal wat niet volledig radioactief gereinigd kan worden. De effecten van de nieuwe vergunning welke 6 februari 2018 van kracht is, is voor dit moment nog te onzeker.

De betrouwbaarheid van de verbrandingsoven voor het verwerken van het fosforslik wordt verhoogd door aanpassingen hierop, wat moet resulteren in minder onderhoud, zodat de continuïteit ervan toeneemt. De reeds aangebrachte aanpassingen ter voorbereiding hierop zijn succesvol geweest. Op dit moment kan nog niet worden ingeschat wat de daadwerkelijke aanpassingen aan resultaat zullen brengen en welke gevolgen dat heeft voor de reeds bestaande risicoprofiel.

Op dit moment zijn er nog veel onzekerheden in de planning van het project, wat nog steeds leidt tot werkzaamheden die vooraf niet ingecalculeerd zijn. De planning houdt daarmee een hoog risicoprofiel. Per deelproject worden deelplanningen opgezet, waarover intern wordt gerapporteerd. Binnen de deelprojecten wordt voortgang geboekt. De behaalde resultaten zijn op dit moment echter te beperkt om hier consequenties uit te trekken. Daarbij komt dat men voor het veilig uitvoeren van de saneringswerkzaamheden met veel verschillende (en op onderdelen elkaar tegensprekende) wet- en regelgeving te maken heeft, wat tot vertraging en oplopende kosten kan leiden.

De financierende partijen zijn gezamenlijk, ondersteund door ingewonnen advies van een gerenommeerd extern juridisch adviseur, van mening dat met het aangaan van de financiële overeenkomst en de Samenwerkingsovereenkomst geen (ongeoorloofde) staatssteun wordt verleend. Hierover moet nog definitieve afstemming met de Europese Unie plaatsvinden. In het geval de Europese Commissie toch concludeert dat van ongeoorloofde staatssteun sprake is, is in de Samenwerkingsovereenkomst vastgelegd dat de financierende partijen binnen de geest van de genoemde overeenkomsten tot wijzigingen en/of aanvullingen kunnen komen zodat wordt voldaan aan de staatssteunregels. Mocht hierover geen overeenstemming worden bereikt staat het partijen vrij de Samenwerkingsovereenkomst te ontbinden dan wel van de rechter te verlangen de gevolgen van de Samenwerkingsovereenkomst te wijzigen.

Voorziening conform artikel 44.1 C BBV
Voorziening voor de gelijkmatige verdeling van de lasten.

Voorziening conform artikel 44.2 C BBV
Voorziening middelen derden met specifiek bestedingsdoel.

Voorziening waterbeheer
De leges voor waterheffing worden jaarlijks toegevoegd en de uitgaven in verband met de compensatie van de negatieve effecten van deze onttrekkingen die geen gelijkmatig patroon vertonen per jaar worden hieruit betaald. In de meerjarenbegroting worden de uitgaven voor de ophanden zijnde gerelateerde projecten onttrokken aan de voorziening.

Netto vlottende schuld en met een rentetypische looptijd groter dan één jaar

Waarborgsommen
Dit betreft een waarborgsom met betrekking tot een ontgrondingsvergunning.

Vlottende passiva

Netto vlottende schuld en met een rentetypische looptijd kleiner dan één jaar

Kasgeldleningen
Het betreft hier de lening die bij de BNG is aangetrokken die is afgedekt met de SWAP (zie algemene toelichting in de paragraaf financiering op blz. 111).

Overige schulden
Onder de overige schulden is de uitstaande crediteurenpositie opgenomen van € 10,5 miljoen.

Rekening courant verhoudingen met niet financiële instellingen
Belangrijkste post hierin is Het Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen. Dit fonds houdt middelen aan via een rekening courant positie bij de Provincie ter hoogte van € 8,9 miljoen.

Overlopende passiva:

Overlopende passiva zijn verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen. Tevens omvatten de overlopende passiva na de wijziging van het BBV in 2007 de van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen maar nog niet bestede voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

Het totaal aan overlopende passiva per 31 december 2017 is € 115,8 miljoen. Dit bedrag bestaat uit nog te betalen bedragen per 31 december 2017 van € 22,55 miljoen en de vooruitontvangen doeluitkeringen van € 93,25 miljoen.

Nog te betalen bedragen

Onderstaand overzicht toont de nog te betalen bedragen groter dan € 0,5 miljoen:

Verplichting > 0,50 miljoen	in miljoenen	
Afrekening mobiliteitsfonds	€	3,57
Het Zeeuwse landschap, subsidie natuurbeheer	€	2,14
Gemeente Goes, aansluiting Goes op de A58	€	1,50
Gemeente Tholen, subsidie BDU	€	0,87
Natuurmonumenten, subsidie natuurbeheer	€	0,82
Zorgvoorziening Scheldekwartier, PIW-subsidie	€	0,58
Staatsbosbeheer, subsidie natuurbeheer	€	0,57
Value Park Terneuzen, subsidie Maintenance Value Park	€	0,55
Gemeente Vlissingen, subsidie BDU	€	0,50

Vooruitontvangen doeluitkeringen van overheden

Hieronder is een overzicht opgenomen van de mutaties in de doeluitkeringen in 2017 (in miljoenen). Voor de overige middelen van derden is het principe van voorzieningen gewoon gehandhaafd (zie de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva).

Balanspositie doeluitkeringen	bedragen x mln
Stand per 01-01-2017	112,7
Vermeerderingen	0
Verminderingen	19,45
Stand per 31-12-2017	93,25

Een totaal overzicht van het verloop is te vinden in de Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva onder punt D.

Gewaarborgde geldleningen

De voorwaardelijke verplichtingen uit door derden afgesloten leningen die door de Provincie zijn gewaarborgd zijn, overeenkomstig de voorschriften, onderaan de balans vermeld tegen de resterende nominale aflossingsverplichtingen. Met eventuele hieruit voor de Provincie voortvloeiende risico's is geen rekening gehouden.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

In de vergadering van Provinciale Staten van 8 juli 2016 is door Gedeputeerde Staten toegezegd een overzicht aan Provinciale Staten te verstrekken van het totaal door de provincie verstrekte garantstellingen. In onderstaand overzicht zijn alle door de provincie verstrekte garanties én borgstellingen opgenomen. In dit overzicht is aangegeven:

- De instelling waarvoor garant of borg wordt gestaan
- De hoofdsom van de garant- of borgstelling
- Welk deel (percentage) van de borgstelling voor rekening is van de provincie
- De hoogte van de opgenomen lening die valt onder de garantie/borgstelling (door de partij waarvoor de provincie borg/garant staat)
- Looptijd van de garantstelling
- Korte beschrijving van de garant- of borgstelling.

Voor een volledig beeld zijn in het overzicht 2 garantstellingen (ZSP en Wamco2) opgenomen die niet rechtstreeks door de provincie zelf verstrekt zijn maar door de Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports waarin de provincie deelneemt.

Het financiële risico voor de provincie bedraagt maximaal het provinciale aandeel in het bedrag dat de instelling aan leningen heeft aangetrokken die vallen onder de garantie

Overzicht van garantstellingen en borgstellingen

(bedrag x € 1.000)

Garantstelling/borgstelling verstrekt aan	hoofdsom garantieborg	Deel van de garantstelling voor rekening van de provincie	Looptijd	restant bedrag lening per 1-1-2017	restant bedrag lening per 31-12-2017	Kenmerk en looptijd
Garantstelling Zeeland Seaports	500.000	250.000	1-1-2028	331.650	312.153	De Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports (GR-ZSP) staat garant en de Provincie is voor 50% aandeelhouder in deze GR.
Garantstelling Warmco2	65.000	32.500	geen einddatum	64.300	63.900	De GR staat tevens garant voor WarmCO2. Zeeland via de GR voor 50%. In de verzelfstandigingsovereenkomst en de garantie-en dienstverleningsovereenkomst is vastgelegd dat het primaire risico voor de financiering bij de N.V. Zeeland Seaports ligt en het secundaire risico bij de GR.
Borgstelling Perkpolder Beheer B.V.	15.000	7.500	31-12-2023	7.574	0	De totale garantstelling bedraagt € 15 miljoen. Zeeland staat voor 80% garant. Door middel van de samenwerkingsovereenkomst tussen de Provincie en de gemeente Hulst staan beide partijen voor € 7,5 miljoen garant. Deze garantie is in 2017 vervallen
Gemeente Hulst	3.300	3.300	31-12-2026	-	-	Zeeland is uitgetreden uit het project Perkpolder. Hiervoor in de plaats is een garantieovereenkomst gesloten tussen Hulst en Provincie Zeeland
Groenfonds	172.016	6.365	1-4-2023	2.627	2.305	Zeeland staat garant voor het Zeeuwse aandeel van de door het Groenfonds opgenomen convenantleningen.
Garantstelling Zeeuwse Bibliotheek	4.000	2.680	18-7-2030	4.000	3.714	Garantstelling voor een kredietfaciliteit van € 4 miljoen afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) wordt jaarlijks in 14 gelijke termijnen afgelost. Hoofdsom bedraagt € 4 miljoen, Zeeland staat voor 67% garant
Garantstelling Zeeuwse Bibliotheek	2.000	1.500	31-12-2019	399	267	Garantstelling voor een kredietfaciliteit van € 2 miljoen afgesloten bij de Bank Nederlandse Gemeente (BNG) met een looptijd van 15 jaar. De lening wordt in gelijke delen afgelost. Zeeland staat voor 75% garant

Garantstelling Roosevelt Academy	1.500	1.500	1-1-2018	1.500	0	Het betreft hier een garantstelling voor de kosten die hoger uitvallen dan de door de Universiteit van Utrecht voor een mogelijke liquidatie in het Stichting Roosevelt Academy Fonds (SRAF) 'geparkeerde' € 6 miljoen. Deze extra kosten zijn begroot op in totaal maximaal € 3 miljoen. OCV en de Provincie Zeeland staan ieder voor 50% en maximaal voor € 1,5 miljoen tot uiterlijk 2018 garant.
Borgstelling Kanaalkruising Sluiskil B.V.	1.423	1.423	22-5-2017	1.423	0	Garantstelling kent 3 fases: Momenteel bevinden wij ons in fase 3; vanaf het moment van oplevering tot 2 jaar daarna. Voor de 3e fase is de hoogte van de garantie gelijk aan de werkzaamheden (en dus ook betalingen) die zijn verricht in het kader van het meerjarig onderhoud. Garantie is vervallen per 31-12-2017.
Borgstelling Poldernatuur	275	275	31-12-2021	275	275	Ten behoeve van het oplossen van het kasritmeveprobleem met betrekking tot de transactiekosten voor de periode 2016 tot en met 2022 staat de provincie garant. Aflossing ineens per einde looptijd
Totaal	€ 764.514	€ 307.043				

Niet uit de balans blijken de verplichtingen

Geschillen, al of niet bij een arbitragecommissie of gerechtelijke procedure, worden niet vermeld in afwachting van (gerechtelijke) uitspraak. Indien noodzakelijk worden deze wel genoemd in de paragraaf weerstandsvermogen.

Thermphos

In december 2017 hebben het Rijk, NV Zeeland Seaports en de provincie Zeeland de financiële overeenkomst sanering Thermphos ondertekend. In deze overeenkomst hebben de drie partijen afspraken gemaakt over het ter beschikking stellen van een taakstellend budget van € 129,5 miljoen. In deze overeenkomst is in artikel 5 opgenomen dat financiële tegenvallers en meevallers ten opzichte van het taakstellende budget door Partijen in gelijke delen, namelijk ieder voor 1/3 deel, worden gedeeld. Door ondertekening van de financiële overeenkomst staat de provincie Zeeland dus voor 1/3 garant voor eventuele tegenvallers, die de risicoreserve van € 17,8 miljoen (als onderdeel van het totale taakstellende budget 129,5 miljoen) te boven gaan, bij de sanering Thermphos.

Garantstelling Zeeland Seaports (ZSP)

De Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports (GR-ZSP), bestaande uit de Provincie Zeeland en de gemeenten Vlissingen, Borsele en Terneuzen staat garant voor de financiële verplichtingen die met ingang van de oprichting van de NV ZSP (1 januari 2011) ten laste van de NV zijn aangegaan voor zover opgenomen in hoofdstuk 5.2 Garantie- en dienstverleningsovereenkomst (GDO) en bijlage 2 Verzelfstandiging Zeeland Seaports.

Naast de in de GDO opgenomen afspraken over de garantstelling op de leningen- en derivatenportefeuille zijn er ook afspraken gemaakt over de WarmCO² garantie en de mogelijkheid tot het aangaan van banklijnen die de hoofdsom van de daadwerkelijk aangetrokken financieringen overstijgen.

In het kader van de garantstelling voor de leningenportefeuille en de daarbij behorende banklijnen heeft de GR ZSP in 2011 een hoofdsomgarantie aan diverse banken afgegeven voor een totaalbedrag van € 725.122.675. Naast deze garantstelling tussen de GR ZSP en de banken heeft de GR ZSP in de GDO afspraken met de NV ZSP gemaakt omtrent de maximale omvang van de leningenportefeuille. In de GDO zijn afspraken gemaakt dat de NV ZSP maar tot € 500 miljoen aan leningen mag opnemen. Het betreft hier dus twee aparte overeenkomsten. Eén tussen de GR en de banken en één tussen de GR en de NV. Het aangaan van banklijnen die de totale hoofdsom te boven gaan zorgt ervoor dat de NV ZSP meer keuzemogelijkheden heeft bij het aantrekken van leningen. Door deze flexibiliteit kan de NV ZSP optimaal gebruik maken van de concurrentie tussen de verschillende banken en zullen de rentelasten van de NV ZSP lager zijn dan zonder deze flexibiliteit. Dit komt het resultaat van de NV ZSP ten goede. De totale schuld van de NV ZSP uit hoofde van leningen en kredieten bedroeg op 31 december 2017 € 312,2 miljoen.

De garantstelling voor € 500 miljoen betreft een hoofdsomgarantie. Indien de banken de GR ZSP zullen aanspreken op deze garantie zijn daar bijkomende kosten aan verbonden. Dit betreft dan rentekosten en vergoedingen. De omvang van deze kosten zijn afhankelijk van de situatie op de rentemarkt op dat moment. Deze extra kosten vallen niet onder de in de GDO opgenomen maximum van € 500 miljoen. Deze bijkomende kosten komen hier bovenop.

Op dit moment staat de GR ZSP tevens garant voor eventuele leningen die de NV ZSP moet aangaan wanneer derden jegens de NV ZSP een beroep doen op de WarmCO2 garantie. Op dit moment staat de GR ZSP met betrekking tot WarmCO2 voor € 65 miljoen garant.

Garantie verklaring Perkpolder beheer BV

In het derde kwartaal van 2017 heeft PS besloten het project Perkpolder volledig over te dragen aan de gemeente Hulst, gezien de fase waarin het project zich verkeerde, en haar aandelen in Perkpolder Beheer BV te verkopen aan de gemeente Hulst. De gemeenteraad van de gemeente Hulst heeft besloten deze aandelen inderdaad over te nemen en het project zelfstandig verder te zetten. In het vierde kwartaal van 2017 is de uittreding van de Provincie formeel tot stand komen. De provincie is per 1-1-2018 geen aandeelhouder meer en heeft haar grondvoorraad Perkpolder verkocht aan Perkpolder Beheer BV. De provincie staat na uittreding nog wel garant voor een maximum bedrag van € 3,3 miljoen ter beperking van de financiële risico's van de gemeente Hulst.

Garantstelling Roosevelt Academy

Op 20 december 2012 heeft de Provincie Zeeland samen met de Universiteit Utrecht een vrijwaringsovereenkomst met betrekking tot de Stichting Roosevelt Academy ondertekend. In deze vrijwaringsovereenkomst is er door de Provincie Zeeland de volgende garantiestelling afgegeven:

De Provincie vrijwaart – onder de in de overeenkomst van 20 december 2012 genoemde verplichtingen en voorwaarden – de Universiteit Utrecht voor: de kosten die vanaf 1 januari 2018 mogelijk voortvloeien uit een eventueel besluit van de Universiteit Utrecht tot afbouw van het instituut Roosevelt Academy en die het door de Universiteit Utrecht aan SRAF overgemaakte bedrag van € 6 miljoen overstijgen met een maximum van € 1.500.000,- voor de periode vanaf 1 januari 2018 tot uiterlijk 1 mei 2022 (3 jaar met een maximale uitloop van 1 studiejaar). De Universiteit Utrecht kan op deze vrijwaring alleen een beroep doen in de periode 1 januari 2016 tot 1 januari 2018. In de afbouwkosten zal de Provincie maximaal voor 50% bijdragen (voor de overige 50% dient de Universiteit zich gelijktijdig tot OCW te wenden). Door Universiteit Utrecht is hierop geen beroep gedaan.

Garantstelling leningen nieuwe stichting ZB

In 2016 is door de stichting ZB een lening afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB) voor een bedrag van € 4 miljoen. Dit als vervolg op een eerdere lening bij de NWB van de rechtsvoorgangers van de ZB, t.w. de GR Zeeuwse Bibliotheek van de Provincie Zeeland en de gemeente Middelburg. De Provincie heeft voor deze lening met aflossing van de ZB samen met Middelburg aan de NWB per 18 juli 2016 een garantstelling verleend. Lening heeft een looptijd van 14 jaar en het aandeel in de garantstelling van betrokken overheden is 67% provincie en 33% Middelburg. Per 31-12-2017 bedraagt de restant hoofdsom van deze lening € 3.714.286.

Eerder is een garantstelling voor een lening bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) aangegaan door voornoemde rechtsvoorganger huidige ZB. Deze lening was bij aangaan € 2 miljoen met aflossingen. Destijds (2008) is door de rechtsvoorganger van de ZB echter verzuimd een garantstelling te regelen. De BNG heeft in 2015 desgevraagd aangegeven dat gelet op de reeds voldane aflossingen genoeg te nemen met een garantstelling over de restant hoofdsom op dat moment (2015) ad. € 666.667,--. Betreffende lening heeft een looptijd tot 1-12-2019 en zal per die datum geheel zijn afgelost en met een garantstelling van 75% provincie en 25% Middelburg. Per 31-12-2017 bedraagt de restant hoofdsom van deze lening € 266.667.

Convenant middelen

Het Groenfonds heeft de bij de gewaarborgde geldleningen vermelde convenantlening afgesloten namens de gezamenlijke provincies voor de aankoop van natuurgebieden. De gelden zijn inmiddels uitgeput, echter we moeten nog wel de lening aflossen en rente betalen.

Regiobijdrage grond en Marinierskazerne

De gronden voor de Marinierskazerne zijn in 2016 in erfpacht gegeven. Tegenover de te ontvangen erfpacht canon staat een even hoge regiobijdrage (prijsspeil 2017 € 600.600).

Leasecontracten

In 2013 is een huurcontract met Xerox afgesloten betreffende multifunctionele afdrukapparatuur. Dit contract loopt tot en met juli 2018.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Voor rekening van de Provincie Zeeland uit hoofde van de gecentraliseerde taak voor Natuur zijn door de uitvoeringsorganisatie Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) meerjarige verplichtingen aangegaan. Dit betreffen verplichtingen op grond van (meerjarige) natuurbeheer, natuur inrichtings- en functieveranderingscontracten. De totale nog openstaande verplichtingen per 1-1-2018 bij RVO bedragen € 10,83 mln.

Vanuit de POP3 regeling gaat het om openstaande verplichtingen van € 2,4 mln.

Overige subsidieverplichtingen

In totaal zijn er voor € 33,8 mln. subsidies toegekend, waarvan de lasten opgenomen zijn in de meerjarenbegroting.

Pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen voor gepensioneerde GS-leden zijn in de begroting opgenomen. Dit betreft een totaal van € 3,9 mln.

Renterisico

De Provincie dekt haar renterisico af door gebruik te maken van een renteswap, afgesloten bij de Rabobank. De provincie past kostprijshedge accounting toe op basis van individuele documentatie per individuele hedgerelatie. Per 31 december 2017 dekt de SWAP € 94,4 miljoen af en bedraagt het totaal aan leningen € 110 miljoen. Over heel 2017 is geen sprake geweest van een zogenaamde overhedge.

De SWAP heeft een looptijd tot en met 2029. Door middel van de SWAP wordt een variabel rentetarief (driemaands Euribor) geruild tegen een vaste rente (2,338%), waarbij de Provincie de vaste rente betaalt en de variabele rente ontvangt. Ieder kwartaal vindt een afrekening plaats tussen de Rabobank (AA-rating) en de Provincie. De marktwaarde van de SWAP bedraagt per 31-12-2017 € 12,0 miljoen negatief, ultimo 2016 bedroeg deze € 15,2 miljoen negatief. Een negatieve marktwaarde betekent dat als de provincie de swap wil of moet afwikkelen zij dit bedrag moet betalen. Zolang de provincie gebruik blijft maken van de swap om het renterisico af te dekken heeft deze negatieve marktwaarde geen financiële gevolgen.

Verkoop panden

In 2017 is het pand aan de Balans, Sint Jorisdoelen, te Middelburg verkocht.

Het pand Achter de Houttuinen te Middelburg is onder voorbehoud verkocht in 2017. De koper heeft tot 1 augustus 2018 de tijd om de benodigde (bouw)vergunningen bij de gemeente Middelburg te verkrijgen.

Staat van activa

							(bedrag x €1.000)
Activiteit code	Omschrijving van de investering	Origineel investering per 1-1-2017	Wijze van afschrijving	Boekwaarde per 01-01-2017	Mutaties 2017	Afschrijving of aflossing in 2017	Boekwaarde per 31-12-2017
	investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut						
	grond-weg en waterbouwkundige werken mn tot 2017						
00059	sluiskiltunnel	98.686	10 jr	78.976		9.872	69.104
00069	sloeweg	24.211	15 jr	23.317	1.402	894	23.825
00073	sloeweg fase 2		15 jr	-	2.116		2.116
	grond-weg en waterbouwkundige werken mn vanaf 2017						
00076	n286 landbouwroute rondweg poortvliet		30 jr	-	21		21
00079	n673 zanddijk		30 jr	-			-
00080	investeringskreeft 290 f1 rotonde othe		30 jr	-	30		30
00081	n652 recreatieverdeelweg schakel		30 jr	-	2		2
00082	investeringskreeft oude rijksweg		30 jr	-	21		21
00086	fietsvoorzoud voss broekseweg		30 jr	-	213		213
totaal		122.897		102.293	3.805	10.766	95.333
	investeringen met een economisch nut						
	gronden en terreinen						
00004	herinrichting abdijplein	677	30 jr	90		22	68
	gebouwen						
00008	pand achter de houttuinen 8	1.650	30 jr	660			660
00036	gispootgebouw	3.053	30 jr	2.140		102	2.038
00037	verbouwing zeeuws museum	5.977	30 jr	4.003		200	3.803
00038	verbouwing pand schuytvlot	4.629	30 jr	3.579		155	3.424
00048	wegsteunpunt mauritsfort	1.235	30 jr	380		95	285
00062	wegsteunpunt s heerarendskerke	12	30 jr	12			12
00074	verbouwing g				83		83
	grond- weg- en waterbouwkundige werken						
00001	aanlandingsinrichtingen	4.401	30 jr	2.588		152	2.436
00002	infrastructurele voorzien fast ferry vervoermiddelen	2.766	30 jr	1.653		92	1.561
00018	swath boten	26.575	30 jr	15.251		897	14.354
	machines apparaten installaties						
00014	nieuwe telefooncentrale	475	10 jr	95		48	47
	gronden in erfpacht						
00067	marinierskazerne vlissingen	12.746		12.746	1.029		13.775
totaal		64.196		43.197	1.112	1.764	42.545
	financiële vaste activa						
	kapitaalversprekingen aan deelnemingen						

00019	aandelenkapitaal westerscheldetunnel	131.421	125.257		125.257
00020	aandelenkapitaal delta nv	568	568		568
00046	aandelenkap. economische impuls zld	99	99		99
00051	perkpolder beheer bv	5	5	5	-
00063	aandelenkap.zeeuws participatiefonds	200	200		200
00064	risicodekking zws participatiefonds	-200	-200		-200
00071	aandelenkapitaal wf bv (€ 1)				
	overige langlopende geldleningen				
00023	geldleningen zws studiefonds		2	1	1
00044	duurzaamheidlening woningverbet	2.485	2.485	144	2.341
00077	lening rooseveltfonds	1.000	1.000	1.000	-
	overige uitzettingen rentetypisch e looptijd >of gelijk 1 jr				
10016	fortis 241878918 belegging	26.843	4.416	1.142	3.274
totaal		162.421	133.832	0	131.540
totaal		349.514	279.322	4.917	269.418
	vloot ende activa				
	voorraden				
00035	grondbank zeeland	35.803	35.803	7.834	43.638
00053	grondexpl perkpolder rode zone	10.923	10.923	-10.923	
00055	grondexpl waterdunen rode zone	7.911	7.911	488	8.937
00061	NPW grondb landb flankerend beleid	7.164	7.164	-653	6.511
00065	Voorraad vastgoedobjecten	2.745	2.745	-69	2.676
totaal		64.547	64.547	3.323	61.762
totaal generaal		414.061	343.869	1.594	331.180

Staat van restant investeringskredieten

Bedragen x €1.000									
Activiteit code	Omschrijving	Totaal krediet	Uitgaven tm 2016	Raming 2017	Uitgaven 2017	Overboeken naar 2018 /afboeken	Restant krediet inclusief volgende jaren	Raming inkomsten	Restant raming inkomsten
investeringen met een economisch nut									
	gebouwen								
	wegsteunpunten heerarendskerke	2.000	12	1.988		1.988	1.988		
00067	marinierskazerne Vlissingen	15.000	10.603	1.150	1.029	3.368	3.368		
00074	verbouwing	2.715		1.350	83	1.267	2.632		
totaal investeringen met een economisch nut		19.715	10.615	4.489	1.112	6.624	7.989		
investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut									
	grond-weg en waterbouwkundige werken								
00069	Sloeweg	13.412	24.211		1.402	-12.201	-12.201	15.000	15.000
00070	tractaatweg	10.917				10.917	10.917	10.000	10.000
00073	sloeweg fase 2	15.900		10.000	2.116	13.784	13.784		
00076	n286 landbouwrouten rondweg poortvliet	500			21	-21	479		
00079	n673 Zanddijk	800				800			
00080	investeringen 290 Othene	1.100			30	1.070	1.070		
00081	n652 recreatieverdeelweg schakel	265			2	263	263		
00082	investeringen oude rijksweg	600			21	579	579		
00086	fietsvoorziening oud vossbroekseweg	262			213	49	49		
totaal investeringen openbare ruimte met een maatschappelijk nut		43.756	24.211	10.000	3.805	15.240	14.940	25.000	25.000

Staat van reserves, voorzieningen en overlopende passiva

A. Algemene reserve (bedragen x €1.000)					
Omschrijving	Saldo aan het begin van jaar	Bij	Af	Saldo aan het einde van jaar	Saldo
algemene reserve	27.544	21.427	44.511	4.460	4.460
Totaal A. Algemene reserve	27.544	21.427	44.511	4.460	4.460
B. Bestemmingsreserve (algemeen)					
Omschrijving	Saldo aan het begin van jaar	Bij	Af	Afschrijven	Saldo
Bestemm.res.WSchelde+Sluiskiltunnel	41.056	12.023	7.402	9.872	35.805
dekk res verbouwing zeeuws museum	4.004	-	-	200	3.804
dekk res gistpoortgebouw	2.140	-	-	102	2.038
dekk res verbouwing pand schuytvlot	3.579	-	-	155	3.424
dekk res wegsteunpunt mauritsfort	380	-	-	95	285
dekk res ff aanlandingavoorz.	2.588	-	-	152	2.436
dekk res ff gebouwen en terr.	1.653	-	-	92	1.561
dekk res wegstp 's Heerarendskerke	2.000	-	-	-	2.000
best reserve meerjarige projecten	39.942	28.087	25.140	-	42.889
best reserve incid doelst 2015/2019	7.515	1.005	7.598	-	922
best reserve natuur	3.448	3.081	-	-	6.530
bestemmingsres. investeringsagenda	-	8.798	4.900	-	3.898
Bestemmingsreserve MAR-kazerne	317	2.460	-	-	2.776
Dekkingsreserve Sloeweg fase 2	7.423	-7.423	-	-	-
Bestemmingsres afschr verbouw G	-	1.500	-	-	1.500
Bestemmingsres.Zeeland in stroomvers	-	12.805	-	-	12.805
best reserve afwikkeling ILG	291	-	-	-	291
Totaal B. Bestemmingsreserve (algemeen)	116.336	62.336	45.040	10.668	122.964
C. Voorzieningen (bedragen x €1.000)					
Omschrijving	Saldo aan het begin van jaar	toevoegingen	aanwendingen	vrij val	Saldo
voorziening waterbeheer	670	236	27	-	879
voorziening wachtgelden psd	5.392	570	1.485	-	4.477
voorziening non activiteitsregeling	15.605	286	6.547	438	8.905
Voorziening waardeoverdr.GS Pensioen	1.471	63	-	188	1.346
Voorziening Thermphos	4.308	33.737	-	-	38.045
Totaal C. Voorzieningen	27.446	34.892	8.059	626	53.652

D. Overlopende passiva (bedragen x €1.000)					
Omschrijving	Saldo aan het begin van jaar	Bij	Af	Saldo aan het einde van jaar	Verplichtingen ten laste van het saldo
OP Natuur Compensatie Westerschelde	523	-	-	523	523
OP BDU brede doeluitkering	7.715	-	3.280	4.435	4.435
OP Natuur Pakket Westerschelde	70.527	-	-628	71.155	71.155
OP Stimuleringsregeling VoordeltaE&M	262	-227	35	-	-
OP Actief bodembeheer	30	-	15	15	15
OP Platform diffuse bronnen	11	-	-	11	11
OP Vitaal Sloe/Kanaalzone 2012-2014	81	38	21	97	97
OP N2000 beheerplan Voordelta (RMW)	197	-	-	197	197
OP Natuurlijk Vitaal	23	-	-	23	23
OP Delta Water Award	59	-	-	59	59
OP Green Deal Biodiversiteit	5	-	-	5	5
OP grond voor grond	624	-	624	-	-
OP n62 tractaatweg	31.966	-	15.682	16.284	16.284
OP lobbyist Den Haag	76	108	100	85	85
OP Zout-zoet	111	-	111	-	-
OP Zandsuppletie Roggenplaat	138	-	-	138	138
OP Go Fresh II	3	36	39	-	-
OP kanaalpolder	190	-	-	190	190
OP Impuls omgevingsbeleid	155	-15	140	-	-
OP BSB Milieusubsidie	75	-	43	33	33
Totaal D. Overlopende passiva	112.771	-60	19.462	93.250	93.250

Lasten en baten per taakveld

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 0 ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Uitkering provinciefonds	-	122.105	-122.105
0.2 Opbrengst Provinciale belastingen	-	40.325	-40.325
0.3 Geldleningen en uitzettingen	2.817	701	2.116
0.4 Deelnemingen	283	12.059	-11.776
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overig	-3.824	1.433	-5.257
0.6 Overhead	23.935	1.341	22.594
0.8 Mutatie reserves	66.864	92.242	-25.378
0.9 Resultaat	-	-10.252	10.252
Totaal Taakveld 0	90.075	259.954	169.879

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 1 BESTUUR	Lasten	Baten	Saldo
1.1 Provinciale Staten	1.884	2	1.881
1.2 Gedeputeerde Staten	944	49	896
1.3 Kabinetszaken	663	-	663
1.4 Bestuurlijke organisatie	421	126	295
1.5 Interbestuurlijk toezicht	209	-	209
1.6 Openbare orde en veiligheid	17	-	17
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	1.179	-	1.179
Totaal Taakveld 1	5.317	177	5.140

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 2 VERKEER EN VERVOER	Lasten	Baten	Saldo
2.1 Landwegen	29.930	486	29.444
2.2 Waterwegen	1.315	58	1.257
2.3 Openbaar vervoer	22.910	1.807	21.103
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	1.889	77	1.812
Totaal Taakveld 2	56.045	2.428	53.617

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 3 WATER	Lasten	Baten	Saldo
3.1 Waterkeringen	60	-	60
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	474	299	175
3.3 Kwantiteit grondwater	560	291	269
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	-	-	-
3.5 Kwaliteit grondwater	1.232	152	1.080
3.9 Water, overige baten en lasten	474	2	472
Totaal Taakveld 3	2.801	745	2.056

(bedragen in € 1.000)			
Taakveld 4 MILIEU	Lasten	Baten	Saldo
4.1 Bodembescherming	42.688	234	42.454
4.2 Luchtverontreiniging	54	-	54
4.3 Geluidhinder	3	-	3
4.4 Vergunningverlening en handhaving	4.715	114	4.600
4.5 Ontgrondingen	-	1	-1
4.6 Duurzaamheid	1.282	-	1.282
4.9 Milieu, overige baten en lasten	387	178	209

Totaal Taakveld 4	49.129	528	48.601
-------------------	--------	-----	--------

(bedragen in € 1.000)

Taakveld 5 NATUUR	Lasten	Baten	Saldo
5.1 Natuurontwikkeling	15.275	9.973	5.302
5.2 Beheer natuurgebieden	17.098	262	16.837
5.3 Beheer flora en fauna	1.668	44	1.624
5.9 Natuur, overige baten en lasten	2.073	74	2.000
Totaal Taakveld 5	36.114	10.351	25.763

(bedragen in € 1.000)

Taakveld 6 REGIONALE ECONOMIE	Lasten	Baten	Saldo
6.1 Agrarische aangelegenheden	1.238	1.378	-139
6.2 Logistiek	3.005	-	3.005
6.3 Kennis en innovatie	5.859	27	5.832
6.4 Recreatie en toerisme	14.598	13.226	1.371
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	3.206	116	3.090
Totaal Taakveld 6	27.906	14.747	13.159

(bedragen in € 1.000)

Taakveld 7 CULTUUR EN MAATSCHAPPIJ	Lasten	Baten	Saldo
7.1 Cultuur	10.203	1.287	8.916
7.2 Maatschappij	8.661	1	8.660
7.9 Cultuur en maatschappij, overige	896	15	880
Totaal Taakveld 7	19.759	1.303	18.456

(bedragen in € 1.000)

Taakveld 8 RUIMTE	Lasten	Baten	Saldo
8.1 Ruimtelijke ordening	5.330	3.517	1.813
8.2 Volkshuisvesting	101	-	101
8.3 Stedelijke vernieuwing	827	-	827
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	356	8	348
Totaal Taakveld 8	6.613	3.525	3.088

Totaal Taakvelden	293.758	293.758	
-------------------	---------	---------	--

Sisa bijlage

 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties								
SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2018								
lenW	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10) Provincies	Eindsaldo/- reservering (jaar T-1) <i>Aard controle R</i> <i>Indicatorenummer: E27</i> <i>/ 01</i>	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage <i>Aard controle R</i> <i>Indicatorenummer: E27 / 02</i>	Besteding (jaar T) <i>Aard controle R</i> <i>Indicatorenummer: E27 / 03</i>	Correctie over besteding (T-1) <i>Aard controle R</i> <i>Indicatorenummer: E27 / 04</i>	Eindsaldo/- reservering (jaar T) <i>Aard controle R</i> <i>Indicatorenummer: E27 / 05</i>	
			€ 39.681.216	€ 0	€ 19.588.548	-€ 626.529	€ 20.719.197	

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: Provinciale Staten van de provincie Zeeland

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van de provincie Zeeland te Middelburg gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2017 als van de activa en passiva van de provincie Zeeland op 31 december 2017 in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder provinciale verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader, welke bij besluit van 2 februari 2018 is vastgesteld door Provinciale Staten.

De jaarrekening bestaat uit:

- het overzicht van baten en lasten in de rekening over 2017;
- de balans per 31 december 2017;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen;
- de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen; en
- het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 10 februari 2017 en het Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2017 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van de provincie Zeeland zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 2.937.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves bedraagt, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2017. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met Provinciale Staten overeengekomen dat wij aan Provinciale Staten tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 250.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit het jaarverslag, waaronder de inleiding, de programmaverantwoording en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Provinciewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten voor de jaarrekening

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van Gedeputeerde Staten is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder provinciale verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader, welke bij besluit van 2 februari 2018 is vastgesteld door Provinciale Staten. In dit kader is het college van Gedeputeerde Staten tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van Gedeputeerde Staten noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Provinciale Staten is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de provincie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 10 februari 2017, het Controleprotocol WNT 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten, alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van Gedeputeerde Staten en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met Provinciale Staten onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Eindhoven, 24 mei 2018

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. M.H. de Hair RA

LVA Lijst van Afkortingen

ADRZ	Admiraal de Ruyter Ziekenhuis
AMK	Algemeen Meldpunt Kindermishandeling
AvA	Algemene vergadering van Aandeelhouders
BBL	Bureau Beheer Landbouwgronden
BBS	Boombeheerssysteem
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten
BDU	Brede Doeluitkering
BIJ12	Uitvoeringsorganisatie 12 provincies
BJZ	Bureau Jeugdzorg Zeeland
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOS	Beheers- en Onderhoudsysteem
BRZO	Besluit Risico's Zware Ongevallen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CJG	Centrum Jeugd en Gezin
CLRAE	Raad van Europa
CMS	Contentmanagementsysteem
CPMR	Conferentie van Perifere en Maritiem Regio's
CROW	Centrum voor Regelgeving in de Grond-, Water-, en Wegenbouw
DCMR	Gemeenschappelijke Regeling Milieudienst Rijnmond
DEESD	Duurzame Energielandschappen en (bodem)ecosysteemdiensten Schouwen-Duiveland
DLG	Dienst Landelijk Gebied
EA	Economische Agenda 2013-2015
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EGTS	Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EIZ	NV Economisch Impuls Zeeland
FES	Fonds Economische Structuurversterking
FF	Fast Ferry
FIKS	Fietsknooppuntensysteem
FTE	Full-time equivalent
GDO	Garantie- en dienstverleningsovereenkomst
GDV	Grootschalige Detailhandelsvoorzieningen
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGOR	Gewenst Grondwater en Oppervlaktewater Regime
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GPS	Global Positioning System
GROS	Taskforce Grensoverschrijdende samenwerking
GWO	Gemeenschappelijke Werkorganisatie
HNP	Huis Nederlandse Provincies
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
IenW	Ministerie Infrastructuur en Waterstaat
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
IPO	Interprovinciaal Overleg
IPM	Integraal Project Management
IPPC	Integrated Pollution, Prevention and Control
KKS	Kanaal Kruising Sluiskil

KPI	Kritische Prestatie Indicatoren
KRW	Kaderrichtlijn Water
LAW	Lange Afstands Wandelpad
M&O	Misbruik en Oneigenlijk gebruik
MC	Mobiliteitscentrum
MER	Milieueffectrapportage
MIRG	Maritime Incident Respons Groups
MKB	Midden -en kleinbedrijf
MRB	Motorrijtuigen belasting
N2000	Natura 2000
NAR	Non Activiteitsregeling
NME	Natuur en Milieu Educatie
NPW	Natuur Pakket Westerschelde
NWE	Noord-West Europa programma
OEM	Overige Eigen Middelen
OP-Zuid	Operationeel Programma Zuid-Nederland
OV	Openbaar Vervoer
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PDV	Perifere Detailhandelsvoorzieningen
PGS	Publicatiereeks Gevaarlijke Stoffen
PIW	Provinciale Impuls Wonen
POAZ	Provinciale Onderzoeksagenda Archeologie Zeeland
POP	Plattelandsontwikkelingsprogramma
PPS	Privaatrechtelijke Publiekrechtelijke Samenwerking
PS	Provinciale Staten
PSD	Provinciale Stoomboot Diensten
PSO	Provinciale Service Organisatie
PVVP	Provinciaal Verkeers- en VervoersPlan
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
RIBIZ	Regionale Informatiebank Bedrijven en Instellingen Zeeland
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
ROP	Restauratie Opleidingsproject
ROVZ	Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst
RvC	Raad van Commissarissen
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
RWS	Rijkswaterstaat
SAZ	Samenwerking Afvalketen Zeeland
SCEZ	Stichting Cultureel Erfgoed
SDR	Smart Delta Resources
SiSa	Single Informatie Single Audit
SNL	Subsidieregeling Natuur en Landschap
SOK	Samenwerkingsovereenkomst
SPV	Special Purpose Vehicle
SR	Scheldemondraad
SRAF	Stichting Roosevelt Academy Fonds
TEU	Twenty-feet Equivalent Unit
TNO	Nederlandse Organisatie voor Toegepast-Natuurwetenschappelijk Onderzoek
TSD	Transitiecommissie Sociaal Domein

UCR	University College Roosevelt
UvW	Unie van Waterschappen
VEVO	Verkeerseducatie Voortgezet Onderwijs
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VRZ	Veiligheidsregio Zeeland
VTH	Vergunning Toezicht Handhaving
vvgb	verklaring van geen bezwaar
VZG	Vereniging Zeeuwse Gemeenten
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WB21	Waterbeheer 21ste eeuw
WILG	Wet Inrichting Landelijk Gebied
WNT	Wet Normering Topinkomens
WSJG	Waarstaatjegemeente.nl
WST	NV Westerscheldetunnel
WUR	Wageningen Universiteit en Research Center
WVEG	Werkgemeenschap van Europese grensgebieden
ZB	Zeeuws Bibliotheek
ZIDS	Zeeuws Informatie Distributie Systeem
ZKF	Zeeuws Klimaatfonds
ZMf	Zeeuwse Milieufederatie
ZSP	Zeeland Seaports
ZVL	Zeeuws Verkeersveiligheidslabel

COLOFON

Uitgave

Provincie Zeeland

Fotografie

Ben Biondina

Silco Saaman

Bezoekadres

Provinciehuis, Abdij 6

4331 BK Middelburg

Contact

provincie@zeeland.nl

Vastgesteld door provinciale Staten op 8 juni 2018

April 2018

